

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

12 EYLÜL 1980 DARBESİ'NİN KONYA BASININA
YANSIMALARI

BAYRAM ÇETİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. YAKUP KAYA

KONYA - 2017

KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bayram Çetin		
	Numarası	138105011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih Anabilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	12 Eylül 1980 Darbesi'nin Konya Basınına Yansımaları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

Bayram Çetin
BÇM

KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTITUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bayram Çetin
	Numarası	138105011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Yakup Kaya
	Tezin Adı	12 Eylül 1980 Darbesi'nin Konya Basınına Yansımaları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 12 Eylül 1980 Darbesi'nin Konya Basınına Yansımaları başlıklı bu çalışma 25.05.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Abdullah Harmancı	
2	Yrd. Doç. Dr.	Yakup Kaya	
3	Yrd. Doç. Dr.	Ersin Müezzinoğlu	

ÖZET

12 Eylül 1980 Darbesi, Türk siyasi ve demokrasi tarihine etkileri bakımından günümüzde bile tartışılmaya devam edilen önemli bir hadisedir. 12 Eylül Darbesi'ni gerçekleştirenler, darbe döneminde kamuoyunu etki altına alabilmek için basını etkili bir biçimde kullanmışlardır. Bu dönemde basın tamamen cuntacıların kontrolü altına girmiş, basın özgürlüğü rafa kaldırılmıştır.

Bu çalışmada 12 Eylül 1980 Darbesi'nin basına yansımaları ve etkileri, Konya basını üzerinden değerlendirilmiştir. Konya basını, 148 yıllık tarihiyle Anadolu yerel basınında önemli bir konuma sahiptir. Bu bakımdan 12 Eylül 1980 Darbesi'nin yerel düzeyde ve yerli basında nasıl karşılandığı, Konya basınının Konya kamuoyunu etkilemek için nasıl kullanıldığı, bu çalışmada ortaya konulmaya çalışılmıştır.

12 Eylül Rejimi döneminde Konya'da yayınlanan gazeteler şunlardır: Yeni Konya, Yeni Meram, Konya'nın Sesi, Konya Postası, Türkiye'de Yarın. Bu gazetelerin yayınlarını incelediğimizde Yeni Konya, Yeni Meram ve Konya Postası gazetelerinin sağ ideolojiye yakın; Konya'nın Sesi gazetesinin sol ideolojiye yakın; Türkiye'de Yarın gazetesinin ise Millî Selâmet Partisi'nin "Millî Görüş" ideolojisine yakın çizgide yayınlar yaptıklarını görmekteyiz. 12 Eylül'den önce bu gazeteler farklı görüşlerde yayın yapmalarına rağmen; 12 Eylül'den sonra hepsinin ortak noktası darbeden yana bir tavır ortaya koymalarıdır.

12 Eylül Rejimi döneminde Konya basını incelendiği zaman, Konya basınının ve Konya kamuoyunun darbeden yana bir tavır ortaya koydukları görülmektedir. Konya basınında darbeyi destekleyen haber ve makaleler yayınlanmasında, Konya basınının bu dönemde 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığının denetimi altında yayın hayatına devam etmesinin etkisi büyüktür. Konya kamuoyunun darbeyi desteklemesinde ise, 12 Eylül ile birlikte terör ve anarşinin "bıçak kesigi" gibi kesilmesi etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: 12 Eylül 1980 Darbesi, Konya Basını, Türkiye'de Yarın gazetesi, Yeni Konya gazetesi, Yeni Meram gazetesi, Konya'nın Sesi gazetesi, Konya Postası gazetesi.

ABSTRACT

The 12 September 1980 Turkish coup d'etat is an important incident that continues to be discussed even nowadays in terms of its consequences to Turkish political and democratic history. The leaders and executors of the coup used the press effectively in order to influence the public opinion during the coup. The media was totally controlled by the junta during this period, and the freedom of press was put aside.

This study evaluates the effects and projections of the 12 September 1980 coup to Konya press. Konya press has an important position in the local Anatolian press, having a 148 year-old history. In this respect this research focuses on how the 12 September 1980 coup was received in the local press and on the local level and how it was used so as to influence the Konya public opinion in Konya press.

The following newspapers were published in Konya during the 12 September regime: Yeni Konya, Yeni Meram, Konya'nın Sesi, Konya Postası, Türkiye'de Yarın. When we examine the newspapers' publications, we see that Yeni Konya, Yeni Meram and Konya Postası make publications close to the right ideology whereas Konya'nın Sesi make publications close to the left ideology and Türkiye'de Yarın – close to the ideology of the National Salvation Party called 'the National View'. Although these newspapers made different publications before the 12 September coup, all of them took up a similar position supporting the coup after 12 September.

When we study Konya press during the 12 September regime, we see that Konya press and the Konya public opinion showed approval of the coup. When Konya media published news and articles supporting the coup, Konya press continued to make publications supervised by 2. Army and the Martial Law Commandership during this period, which affected it greatly. While Konya public opinion supported the coup, it was efficient in cutting the terror and anarchy like 'knife cut'.

Key words: 12 September 1980 Turkish coup d'etat, Konya press, Türkiye'de Yarın newspaper, Yeni Konya newspaper, Yeni Meram newspaper, Konya'nın Sesi newspaper, Konya Postası newspaper.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Tez Kabul Formu.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
İçindekiler.....	v
Tablolar Listesi.....	vii
Kısaltmalar Dizini.....	viii
Önsöz.....	ix
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL DARBESİ ÖNCESİ ve SONRASI TÜRKİYE

1.1. Demokrat Parti Dönemi.....	7
1.2. 27 Mayıs Darbesi Sonrası Yaşanan Gelişmeler.....	12
1.3. I. Demirel Hükümeti Dönemi.....	15
1.4. II. Demirel Hükümeti Dönemi.....	19
1.5. 12 Mart 1971 Muhtırası.....	21
1.6. Nihat Erim Hükümeti.....	24
1.7. 1973 Seçimleri ve CHP-MSP Koalisyonu.....	29
1.8. Milliyetçi Cephe Hükümetleri Dönemi.....	32
1.9. III. Ecevit Hükümeti Dönemi.....	39
1.10. Demirel Azınlık Hükümeti.....	46
1.11. 12 Eylül'e Doğru Türkiye'nin Durumu.....	48
1.12. 12 Eylül Rejimi.....	58
1.13. Bülent Ulusu Hükümeti.....	64
1.14. Kurucu Meclis ve Yeni Anayasa.....	68
1.15. Demokratik Düzene Geçiş.....	75

İKİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 DARBESİ'NİN KONYA BASININA YANSIMALARI

2.1. 12 Eylül Rejimi'nde Basın.....	81
2.2. Konya'da Yerel Basın.....	84
2.2.1. Yeni Konya.....	86
2.2.2 Yeni Meram.....	87
2.2.3 Türkiye'de Yarın.....	88
2.2.4. Konya'nın Sesi.....	90
2.2.5. Konya Postası.....	92
2.3. 12 Eylül 1980 Darbesi Öncesinde Konya Basını.....	93
2.4. 12 Eylül 1980 Darbesi Sonrasında Konya Basını.....	112
2.5. Anayasa Referandumu ve Genel Seçimler Döneminde Konya Basını.....	154
Sonuç.....	169
Kaynakça.....	178
Ekler.....	184

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. 7 Kasım 1982 Referandumu Konya İli Sonuçları.....	156
Tablo 2.2. Konya 1. Bölge 1983 Yılı Genel Seçim Sonuçları.....	164
Tablo 2.3. Konya 2. Bölge 1983 Yılı Genel Seçim Sonuçları.....	164

KISALTMALAR DİZİNİ

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

ANAP: Anavatan Partisi

AP: Adalet Partisi

bkz.: Bakınız

BTP: Büyük Türkiye Partisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CGP: Cumhuriyetçi Güven Partisi

Çev.: Çeviren

DGM: Devlet Güvenlik Mahkemesi

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

DYP: Doğru Yol Partisi

HP: Halkçı Parti

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MDP: Milliyetçi Demokrasi Partisi

MGK: Milli Güvenlik Konseyi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MNP: Millî Nizam Partisi

MSP: Millî Selamet Partisi

SODEP: Sosyal Demokrasi Partisi

s. : Sayfa

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve demokrasi tarihini incelediğimizde askeri darbeler ve muhtıralar aracılığıyla yönetime birçok kez müdahale edildiğini görürüz. 27 Mayıs 1960 Darbesi ile birlikte başlayan bu süreç; 12 Mart 1971 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Darbesi ile devam etmiştir.

12 Eylül Darbesi, 12 Mart Muhtırası'ndan sonra başlayan ve 12 Eylül'e kadar devam eden sorunların neticesinde ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllarda devam eden ve 1980 yılı itibarıyla doruk noktasına ulaşan siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunlar ülkemizi yaşanılmaz bir hale getirmiştir.

27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül gibi askerin yönetime müdahale ettiği bu olaylar Türk demokrasisi için bir kara lekedir. Demokratik rejimlerde her ne olursa olsun askerin yönetime müdahale etmesi kabul edilemez. Askeri darbe ancak geri kalmış, demokrasinin tam olarak oturmadığı, Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde kabul edilebilecek bir eylemdir. Çağdaş demokratik ülkelerde olması gereken, demokratik kurumların sağlıklı çalışmasını sağlayarak, sistemin kendi içinde çözüm üretmesini beklemektir.

Darbe dönemlerinde kamuoyunu etki altına alabilmek için basın gücünden sonuna kadar faydalanılmıştır. 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında da Konya basını, Konya kamuoyunu etki altına almak ve darbeye karşı bir oluşumu engellemek adına etkili bir biçimde kullanılmıştır. 12 Eylül döneminde Konya basını ve kamuoyunda, darbeye karşı ciddi bir tepki yaşanmamış, Konya halkı yeni yönetime destek vererek işlerini kolaylaştırıp, bir an önce sivil rejime geçilmesini istemiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıktığı uzun ve zorlu süreçte desteğini, bilgisini, sabrını ve yardımlarını benden esirgemeyen ve yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Yakup Kaya'ya minnettarım. Ayrıca tez jürimde yer alma nezaketi gösteren Doç. Dr. Abdullah Harmancı ve Yrd. Doç. Dr. Ersin Müezzinoğlu'na teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca maddî ve manevî desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme müteşekkirim.

GİRİŞ

Türk basımının doğuşu ve gelişiminden bahsedebilmek için öncelikle Türkler'in matbaa ile ne zaman tanıştıklarını bilmek gerekir. Alman Johann Gutenberg tarafından 1440 yılında icat edilen matbaa ile Türklerin tanışması 1727'de İbrahim Müteferrika ve Sait Mehmet (Paşa)'nin ilk basımevini kurmalarıyla olmuştur.

İbrahim Müteferrika Macaristan'ın Klozsvâr şehrinde doğmuş, Habsburg Ayaklanması sırasında Osmanlı'ya esir düşmüş, Hristiyan bir gençtir. Sait Mehmet ise, gençliğinde Yeniçeri Ocağı'nın 28. taburuna yazılmış olduğu için "Yirmisekiz" lakabıyla tanınan Mehmet Çelebi'nin oğludur. 1720 yılında dönemin padişahı III. Ahmed tarafından Fransa'ya büyükelçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin oğlu Sait'i de yanında götürmesi, yurda dönüşünde Osmanlı'nın matbaa ile tanışmasına vesile olmuştur.¹ Müteferrika'nın doğup büyüdüğü yerler olan Erdel ve Macaristan, Orta Avrupa'da matbaacılığın hızla geliştiği yerler olmuştur. Müteferrika'nın Türk olmadan önce basım hakkında bilgi sahibi olması ve Sait Mehmet'in Paris'te bulunduğu sürede matbaa üzerine çalışmaları ve Sadrazam İbrahim Paşa'nın da desteğiyle "Darü't-Tıbbâti'l Amire" adı verilen ilk basımevi 16 Aralık 1727'de açıldı. Bu basımevinin ilk kitabı olan *Vankulu Lügati* 31 Ocak 1729'da basıldı. İbrahim Müteferrika tarafından basım sanatının gerekliliğini ve önemi anlatan *Vesletü't-tıbbâ* adını taşıyan rapor hazırlanarak sadrazama, şeyhülislâma ve ulemaya sunuldu. Padişahın ve sadrazamın desteklediği bu girişime fetvanın da verilmesiyle basımevi açıldı. Osmanlı'da matbaanın kurulmasına ulemanın karşı çıktığına dair bir inanış olmasına rağmen; ulemadan böyle bir direniş geldiğini gösteren delil yoktur. Fetvada ve fermanda sadece "ulûm-ı âliye" yani din bilimleri dışındaki bilimlerde basım yapılacağı bildirilir. Yalnızca hattatların işlerinin azalacağı endişesiyle bir itiraz gelmiştir. Bu bağlamda matbaaya karşı Osmanlı'da ortaya konan tepki şeriattan değil, loncalardan gelmiştir.1742'de İbrahim Müteferrika'nın orduda bir göreve atanması ve yeterli kağıt üretiminin olmaması nedeniyle matbaa çalışmaları bir süre durdu. 1747'de Müteferrika'nın yetiştirdiği

¹ Şevket Rado, **Paris'te Bir Osmanlı Sefiri Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012, s. 1.

Rumeli Kadısı İbrahim ve eski Anadolu Kadısı Ahmet, daha sonra tarih yazarı Raşit Vasıf Efendiler tarafından basımevi kurulmasına izin verildi. Matbaacılık alanında III. Selim zamanına kadar başka bir girişim olmadı.²

Türk basın tarihinin başlangıcı olarak görülen, ilk olarak Türkçe yayın yapan gazete 1831'de yayın hayatına başlayan "Takvim-i Vakayi"dir. Ancak bazı araştırmacılar ondan üç yıl evvel yayınlanmaya başlayan "Vakay-i Mısriye" ilk Türkçe yayın yapan gazete olduğunu kabul eder.³

İlk basın yasası tasarısı, II. Abdülhamit'in tahta çıkmasından birkaç ay sonra Nisan 1877'de gerçekleşti. Tasarının birinci bölümünde basımevlerinin kuruluşu ve işletilmesiyle ilgili hükümler yer alıyordu. İkinci bölüm gazete ve süreli yayınlara ayrılmıştı. Üçüncü bölümde ise basın yoluyla işlenebilecek suçlar ve bunlara verilebilecek cezalar sıralanmıştı.⁴

Yerel basının temeli olarak kabul edilen Vilayet gazetelerinin ilk örneği, 1860'da Beyrut'ta çıkarılan "Hadikat ül-Ahbar" dir.⁵

Konya basını, 148 yıllık basın hayatıyla Anadolu yerel basınında önemli bir konuma sahiptir. Konya'da ilk matbaa 1869 yılında "Vilayet Matbaası" adıyla, Konya Valisi Ahmet Tevfik Paşa zamanında kurulmuştur. Konya'nın ilk gazetesi, 2 Kasım 1869'ta Vilayet Matbaasında basılmaya başlanılan "Konya" adlı gazetedir.⁶

Ulusal basın ile yerel basının tanımlanmasında farklı görüşler olmasına rağmen ortak görüş, yerel basının yalnızca yayınlandığı bölgedeki insanlar tarafından okunması ve o bölgede yaşayan insanların sorunlarını gündeme taşımasıdır. Türkiye'nin her bölgesine dağıtımı yapılan ve geniş kitleleri ilgilendiren haberler veren basın ise ulusal basın olarak tanımlanır.

Yerel basın yayınlandığı bölgenin sesi, kulağı, gözü olması bakımından ulusal basından daha öndedir. Yayınlandığı bölgenin yöneticileri ile halk arasında

² Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Haz: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 56-62.

³ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 13.

⁴ Topuz, **a.g.e.**, s. 51.

⁵ Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2015, s.31.

⁶ Bünyamin Ayhan, Adem Demirsoy, "1960'dan Günümüze Konya'da Yerel Gazetecilik", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2005, Sayı:14, s. 136.

köprü görevi görür. Yerel basın halkın sorunlarını yönetime, yönetimin açıklamalarını halka aktarır.

Çağdaş ülkelerde, kitle iletişim araçları iki yönlü bir ilerleme süreci içine girmişlerdir. Bir bölümüyle sınırları aşan bir bütünleşme süreci yaşanmakta; öte yandan da hemen hemen her kent, her kasaba, hatta her semt, her mahalle yerel gazeteye, radyoya sahip olmak istemektedir. Bu gelişmeler çerçevesinde basın, ister yerel, ister yaygın (ulusal) olsun, ortak işlev, görev ve sorumluluklara sahiptir. Ancak bu görev ve sorumluluklar, gazetelerin nitelikleri ya da özellikleri nedeniyle göreceli olarak değerlendirilemez. Bu nedenle, yerel gazetelerin işlevleri, görevleri ve sorumlulukları, en az yaygın basın kadar önemlidir.⁷

Basının temel görevi yaşanan çevre, toplum, ülke ve dünyadaki gelişmeleri bireylere aktarmaktır. Basının kamudaki görevi ise haber vermek, bilgilendirmek, denetlemek, eleştirmek, eğlendirmek, yöneten ile yönetilen arasında bağ kurarak kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmak ve oluşan kamuoyunu halka duyurmaktır. Basın tek başına kamuoyu oluşturan değil, kamuoyu oluşmasına katkıda bulunan en önemli faktörlerden biridir.⁸

Çağdaş toplumlarda basın; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak kabul edilmektedir. Demokrasinin üç temel erkinin birbirinden bağımsız olması sugötürmez bir gerçek olduğu gibi, basın gücünün de diğer erklerden bağımsız olması gerekir. Bir toplumda demokrasinin kusursuz çalışmasının temel koşullarından biri de basının tarafsız ve çok sesli yayın yapabilmesine bağlıdır.

Tarihe bakıldığı zaman basının toplumu etkileme ve kamuoyu oluşturma hususunda en etkili araç olduğunu görürüz. Basının kamuoyu oluşturma gücü ve siyaset kurumunun kamuoyuna olan ihtiyacı ise, basını tarih boyunca devlet adamlarının hedefi haline getirmiştir. Bu doğrultuda, devlet idaresini elinde bulunduranlar, basına zaman zaman baskı ve sansür uygulayarak, basını halka kendi görüşlerini empoze etmekte araç olarak kullanmaya çalışmışlardır.

⁷ Atilla Girgin, **Türkiye'de Yerel Basın**, Der Yayınları, İstanbul, 2009, s. 115.

⁸ Atilla Girgin, "Türkiye'de Yerel Basın ve Resmi İlan", **Türkiye'de Yerel Basın**, Editör: Fuat Sezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, s. 243.

Bu çalışmada yerel basın düzeyinde Konya örneği incelenerek, 12 Eylül 1980 Darbesi'ni gerçekleştirenlerin görüşlerini halka nasıl empoze etmeye çalıştıkları ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Aynı zamanda 12 Eylül döneminde basına uygulanan sansür ve yasaklar doğrultusunda, basın özgürlüğünün rafa kaldırılarak, gazetelerin nasıl sıkıyönetim komutanlıklarının yayın organı haline geldikleri dönemin Konya gazetelerinden örneklerle belgelendirilecektir.

Konya basınının 12 Eylül Darbesi'ne karşı tutumunu anlayabilmek için, gazetelerin 12 Eylül öncesi ve sonrası nüshaları incelenecek, gazetelerin 12 Eylül Darbesi'ne karşı nasıl bir tavır aldıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak gazeteler, kitaplar, raporlar ve anı kitapları kullanılmıştır. Çalışmanın en önemli materyallerini ise dönemin Konya gazeteleri oluşturmaktadır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 1970'li yılların kaotik ortamı ele alınarak, 12 Eylül Darbesi'ne kadar nelerin yaşandığı ve darbenin nasıl ve hangi nedenlerle yapıldığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Türk demokrasi tarihine bakıldığında, TSK'nin 27 Mayıs 1960'ta ve 12 Eylül 1980'de darbeyle; 12 Mart 1971'de, 27 Aralık 1979'da, 28 Şubat 1997'de, 27 Nisan 2007'de Muhtıra ile; 22 Şubat 1962'de, 21 Mayıs 1963'te, 20 Mayıs 1969'da, 9 Mart 1971'de ve son olarak 15 Temmuz 2016'da darbe girişimiyle demokrasiye müdahale ettiğini görürüz.

Çalışma konumuz olan 12 Eylül 1980 Darbesi öncesinde verilen 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül'ün provası niteliğindedir. Muhtıra, anarşiyi sona erdirecek ve reformları "Atatürkçü" bir görüşle gerçekleştirecek bir hükümetin kurulması gerektiğini bildiriyordu. Bu talepler karşılanmadığı takdirde ordu "Anayasal görevini yerine getirecek" ve yönetime el koyacaktı.⁹ Muhtıra sonucu Başbakan Demirel görevinden istifa etmiş, yerine Nihat Erim yeni hükümeti kurmuştur. Fakat 12 Mart Muhtırası amacına ulaşamamış, ülkede anarşi giderek artmış ve istenilen reformlar bir türlü gerçekleştirilememiştir.

⁹ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 373.

12 Mart 1971'den 12 Eylül 1980'e kadar geçen süreçte ülkeyi 11 farklı hükümet yönetmiştir. Bu dönemin temel sorunlarından birisi siyasi istikrarın bir türlü sağlanamamasıdır. 1970'li yıllarda ülkede birçok temel tüketim malzemelerinin kıtlığı çekilmiş, anarşi ve terör yüzünden her gün onlarca vatandaş hayatını kaybetmiştir. Kahramanmaraş, Sivas, Malatya, Çorum gibi birçok şehirde sağ-sol, sünni-alevi ayrımı körüklenerek halk galeyana getirilmiş, iç savaş çıkarılmaya çalışılmıştır.

1980 yılına gelindiğinde hiçbir sorun çözüme kavuşmamış ve bu sorunların yanına cumhurbaşkanı krizi de eklenmiştir. 6 Nisan'da görev süresi dolan Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün yerine yeni cumhurbaşkanı bir türlü seçilememiştir. Ordu bu durum karşısında siyasileri sorumsuzlukla suçlamış, 12 Eylül'ün sebeplerinden birisi olarak ülkenin "başsız" bırakılmasını göstermiştir.

6 Eylül 1980'de Konya'da gerçekleşen Kudüs Mitingi'nin, şeriat yanlılarının gösterisi haline gelmesi, bizzat Kenan Evren'in sözleriyle darbe için "bardağı taşıran son damla" olmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, yukarıda sıraladığımız olayların Konya basınında nasıl yer bulduğu, gazetelerin manşetleri, haberleri ve köşe yazarlarının yorumlarıyla ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

12 Eylül Rejimi ile birlikte basına uygulanan sansürden Konya basını da payına düşünü almıştır. Yine çalışmamızın ikinci bölümünde Konya basınına uygulanan sansür ele alınarak, 12 Eylül Rejimi'nin darbeyi benimsetmekte yerel basını nasıl kullandığı Konya örneği üzerinden aktarılacaktır.

Çalışmanın amacı, 12 Eylül 1980 Darbesi üzerine yeni bir yorum getirmek değildir. Bu çalışmanın amacı, 12 Eylül Darbesi'nin Konya basınına yansımalarını ve Konya'da darbenin nasıl karşılandığını ortaya koymaktır.

Çalışmamızda 12 Eylül döneminde yayın hayatını sürdüren Konya'nın Sesi, Konya Postası, Yeni Meram, Yeni Konya ve Türkiye'de Yarın gazetelerinin 1977-1983 arasındaki nüshaları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 DARBESİ ÖNCESİNDE VE SONRASINDA TÜRKİYE

1.1. Demokrat Parti Dönemi

14 Mayıs 1950 günü yapılan seçimler, Türk siyasi tarihi için dönüm noktalarından biridir. Bu seçimler sonucunda İsmet İnönü liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi, iktidar partisinden muhalefet partisine dönüştü. Demokrat Parti iktidara geldi ve 1950-1960 yılları arasında Celal Bayar cumhurbaşkanlığı, Adnan Menderes ise başbakanlık yaptı.¹⁰

Demokrat Parti hükümetinin birinci döneminde (1950-1954) yaşanan ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler ülkede bir heyecan yaratmıştır. İyi hasat, dış krediler ve hükümetin kamu yatırımları ülkede refah havası estirmiş, muhalefetin eleştirilerini boşa çıkarmıştır. Kuşkusuz bu durumda tek parti yönetiminden çıkılmasının da etkisi vardır. Demokrat Parti bu dönemde, tek parti döneminden kalma ordu, üniversite, basın ve yargı sahasında bazı düzenlemeler yapmıştır. Hükümet, 6 Haziran 1950 tarihinde Genelkurmay Başkanı ve önemli sayıda yüksek rütbeli subayları emekliye sevk edip, yerlerine siyasete bulaşmamış olduklarını düşündükleri kimseleri atamışlardır.¹¹ Din konusundaki liberal tutumuna uygun olarak Demokrat Parti ezanın Arapça okunmasına müsaade etti. Yeni bir basın kanunu hazırlandı, kısıtlayıcı hükümler içeren diğer bazı kanunlar değiştirildi, antidemokratik kanunları saptamak üzere bir komisyon kuruldu.¹²

2 Mayıs 1954 seçimleri iktidarın temsil gücünün zirvesine çıkışını simgelemektedir. %57 oy alan Demokrat Parti meclise 503, %35 oy alan Cumhuriyet Halk Partisi ise 31 milletvekili sokabilmiştir. Menderes'in seçimlerden sonra basın-yayın kuruluşları ve aydınların tavsiyesini dinlememek gibi bir yol takip edeceğini söylemesi 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'yi destekleyen liberal aydınların desteğini kaybetmesine yol açmıştır. 1954 seçimlerinden sonra parti içinde ve ülkede demokratik ortamın kısmen kaybolduğunu söylemek yanlış olmaz. Hatta bu durum

¹⁰Kemal H. Karpat, **Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi**, (Çev. Ceren Elitez), Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 132.

¹¹Cezmi Eraslan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s. 551.

¹²Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s. 495.

Demokrat Parti'den bazı kişilerin kopmasına ve Hürriyet Partisi'nin kurulmasına yol açmıştır.¹³

27 Ekim 1957'de gerçekleşen genel seçimler Demokrat Parti'yi yeniden iktidara taşımakla birlikte, güç kaybetmesine yol açmıştır. 1954 seçimlerinde meclise 503 milletvekilini sokmayı başaran Demokrat Parti, 1957'de 424 milletvekilini meclise sokabilmiştir. CHP ise 31 olan milletvekili sayısını 147'ye çıkarmış, CMP ve Hürriyet Partisi de dört milletvekilini meclise sokmaya başarmıştır. 27 Ekim 1957 seçimleri gerçekleştirilen "ilk erken seçim" olmuştur. Zira seçimlerin 1958 yılında yapılması planlanıyordu. Bu seçimlerin bir diğer yönü de 1954'teki %88,75 ve 1950'deki %89,06'ya karşılık bu kez kayıtlı seçmenin %77,15'nin oy kullanmasıdır.¹⁴

1957 seçim sonuçlarından moral bulan muhalefet, hükümetin her yaptığına karşı çıkma ve eleştirme kampanyasını sürdürüyordu. Demokrat Parti ise artık buna katlanmak niyetinde olmadığı için işaretlerini veriyordu. Demokrat Parti üstü kapalı biçimde baskıcı tedbirlerden söz etti ve Menderes, Ekim ayında büyük bir tantanayla Vatan Cephesi'ni, yani Demokrat Parti'nin tabanını genişletme ve halk kitlesini seferber etme girişimini başlattı. Kampanyaya katılan kişilerin isimleri her gün radyodan halka duyuruluyordu. Bir buçuk yıl süren bu kampanyaya destek olanlar kadar olmayanlar da vardı. Kampanyaya tepki olarak birçok kentte "Radyoyu Dinlemeyenler Cemiyeti" kuruldu.¹⁵

Demokrat Parti iktidarını tedirgin eden gelişmelerden birisi 14 Temmuz 1958 Irak Devrimi'ydü. Demokrat Parti iktidarına göre Irak Devrimi dıştan desteklenen yıkıcı bir faaliyetti. Muhalefete göre ise istibdat ve baskı karşıtı bir ayaklanmaydı.¹⁶ 1958 yılında, Hükümetle Silahlı Kuvvetler arasında işlerin yolunda gitmediğinin ilk işaretleri de görülmüştü. Aralık 1957'de dokuz subay hükümete karşı gizli tertip hazırlamaktan dolayı tutuklandı. Tutuklamalar 16 Ocak 1958'de halka açıklandı. Dokuz subay hakkındaki suçlamalar askeri bir mahkeme tarafından soruşturuldu, ancak mahkeme soruşturmayı fazla derinleştirmede. Ordu kirli çamaşırlarını ortaya

¹³Cezmi Eraslan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s. 560.

¹⁴Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul, 2010, s. 87.

¹⁵Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 348.

¹⁶Sina Akşin, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 219.

dökmeye istekli değildi. Subaylar temize çıkarıldı, sadece muhbir subay mahkum edildi. Yine de hükümet Irak'ta yaşananlardan dolayı kaygı içindeydi.¹⁷ Menderes, 6 Eylül 1958'de Balıkesir'de muhalefeti Irak'taki devrimin benzerini yapmak istemekle suçladı ve darağaçlarını hatırlattı.¹⁸

1950'lerin başı Menderes döneminin altın çağıydı. Fakat 1950'lerin sonunda Menderes ekonomiyi kontrol edemeyecek duruma gelmişti. Ancak bu sorunların geçici olduğuna ve izlediği siyasetlerin birkaç yıl içinde sonuç vermeye başlayacağına emindi. Fakat Menderes, Mayıs 1960'ta darbeyle yönetimden alındığında ekonomi çökmüş durumdaydı.¹⁹

1958 sonlarıyla 1959 başında yaşanan iki olay Menderes'in nüfuzunu, kentlerde değilse bile, kırsal kesimde güçlendirmiştir. Birincisi, IMF istikrar programının kabulüyle 359 Milyon Amerikan Doları yardımın sağlanmış olmasıydı. İstikrar programına bağlı olarak yükselen fiyatlar kentleri kötü şekilde etkilemişken, bu para yardımı oldukça iyi giden hasatla birlikte, çiftçinin durumunu iyileştirmişti. Ardından 17 Şubat 1959'da, Menderes, çoğu yolcunun öldüğü, Londra Gatwick havaalanındaki uçak kazasından sağ kurtulmuştu.²⁰ Yurda dönüşünde Menderes coşkuyla karşılanmış ve halk tarafından bağırına basılmıştı. Menderes'in kurtulması Türkiye'de bir mucize olarak sunuldu. Dönemin Konya Milletvekili Himmet Ölçmen "Bu milletin başında Peygamberin, Allah'ın tayin ettiği bir lider var, bu da Menderes'tir." diyerek konuyu ilahi bir noktaya taşıdı.²¹

1957 seçimlerinden itibaren iki parti arasında giderek artan gerilim doruk noktasına ulaştı. 30 Nisan 1959'da İnönü'nü Uşak ziyareti sırasında, Kurtuluş Savaşı'nda karargâh olarak kullanılan bir evi ziyaret etmek istemesi, Vali tarafından engellenmek istendi. Valinin buyruğunu yerine getirmeyen emniyet müdürü ve jandarma komutanı o gün görevden alındı. O gece çevredeki fabrikalardan Demokrat Partili partizanlar getirildi. Ertesi gün bu kalabalık, istasyona gitmekte olan İnönü'nün aracını durdurdu. İnönü aracından inip kalabalığın arasından geçerken

¹⁷ Zürcher, a.g.e., s. 348.

¹⁸ Sina Akşin, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 220.

¹⁹ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014, s. 142.

²⁰ Zürcher, a.g.e., s. 348.

²¹ Ahmad, a.g.e., 2010, s. 93.

başına isabet eden taşla yaralandı. 4 Mayıs 1959 günü İstanbul'da İnönü havalimanından kente gelirken, Demokrat Partili bir grup Topkapı'da toplandı. İnönü'nün yolu kesildi ve çevresi aracının etrafı bu grup tarafından sarıldı. Trafik Müdürü Celal Kosova, İnönü'yü kendi arabasıyla alıp götürmek için ısrar ediyordu. O sırada durumu izleyen fakat görevli olmayan Binbaşı Kenan Bayraktar, olayı seyretmekle yetinen askerlere arabanın çevresini dipçikle açmaları komutunu verdi ve İnönü'ye linç girişimi önlendi. Demokrat Parti iktidarı tarafından bu olayların gazetelerde yazılması yasaklandı.²² 2 Nisan 1960'ta Kayseri İl Kongresi'ne katılmak üzere Ankara'dan hareket eden İnönü'nün treni durduruldu. Kentteki Demokrat Partililer ile CHP'liler arasındaki devam eden kavgalardan dolayı İnönü'den Ankara'ya dönmesi istendi. İnönü geri dönmeyi kabul etmedi ve üç saatlik beklemenin ardından askerin emre karşı gelmesiyle İnönü kente girilmesine izin verildi.²³ İki cephe arasındaki ihtilaf, DP'nin, askerler arasında saygı duyulan bir şahıs olan İnönü'nün Kayseri iline girmesini engellemek için orduyu kullanmaya çalışması nedeniyle doruk noktasına ulaştı. Bu girişim politik bir hataydı ve askerin emre karşı gelmesi DP'nin otoritesi üzerinde yıkıcı bir etki yarattı.²⁴

Yurt genelinde devam eden olaylardan muhalefeti sorumlu gören Demokrat Parti iktidarı, 12 Nisan 1960 günü bir bildiri yayımladı. Bu bildiriye CHP'yi "silahlı ve tertipli ayaklanmalar hazırlamakla", bazı basın organlarını da asparagas haberlerle bu olayları desteklemekle suçluyordu. Bildiriye Tahkikat Komisyonunun kurulması yönünde karar alındığını ve komisyonun 3 ayda görevini tamamlayacağı açıklanmıştı. 18 Nisan'da Demokrat Parti'nin önergesi TBMM'de kabul edildi. 15 kişiden oluşan komisyonun tüm üyeleri Demokrat Parti'liydi. Komisyon ilk iş olarak partilerin tüm etkinliklerine, komisyonun etkinlikleri ile ilgili yayınlara ve TBMM'de komisyonla ilgili görüşmeler ve bunlar hakkında yayınlara yasak getirdi. İnönü, o gün TBMM'de iki konuşma yaptı. Kendilerinin ihtilâlden gelip demokrasiye geçtiklerini, ihtilal yapmalarının olanaksız olduğunu, kurulacak komisyonun gayrimeşru olduğunu, TBMM'nin üstünde bir baskı düzeni getireceğini, bu durumun kendileri dışında kaynaklanan bir ihtilâle yol açacağını söyledi. Ve şu sözlerle

²² Akşin, **a.g.e.**, 2013, s. 221.

²³ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 97.

²⁴ Karpat, **a.g.e.**, 2011, s. 147.

Demokrat Parti'yi uyardı: "*Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam... Şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır.*"²⁵

Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasının, İstanbul ve Ankara Üniversite'lerindeki hukuk profesörleri tarafından anayasaya aykırı olduğu açıklandı. Profesörlere -siyasetle uğraştıkları için- disiplin cezası verilince, öğrenci gösterileri ve ayaklanmalar oldu.²⁶ Hükümet iki ilde sıkıyönetim ilan etti ve gösteriler devam ederken üniversiteler tatil edildi. Türkiye'de üniversite öğretim kadrosu aktüel anlamda politika ile doğrudan ve aktif biçimde ilgilidir. Öğrenci olayları belli ölçüde bu kadronun etkisiyle gelişmiştir ve bu olaylar askerlerin bir an evvel müdahale yapmaları sonucunu doğurmuştur. Öğrenci olayları spontane olaylar da olmayıp, CHP ile belli ölçüde ilgili olan olaylardır. CHP ve öğrenci gençlikle, öğretim kadrosunun birleşmesi söz konusudur.²⁷

21 Mayıs'taki Harp Okulu öğrencilerinin gösterisi hükümetin prestijine ağır bir darbe vurdu. Öğrenci gösterileri sorumsuz gençlerin faaliyetleri olarak göz ardı edilebilirdi; fakat silahlı kuvvetlerin gelecekteki subaylarının bir gösterisi başka bir şeydi. Harp Okulu öğrencilerinin gösterisi, kendi faaliyetlerini açığa çıkarabilecek bir soruşturmada korkan darbecileri de alarma geçirdi ve bu durum daha hızlı hareket etmelerine neden oldu. O zaman, Menderes Yunanistan'a gitmeden önce, 25 Mayıs'ta hükümeti devirmeyi kararlaştırdılar. Fakat 24 Mayıs'ta Yunanistan ziyareti ertelendi ve ertesi gün Menderes Eskişehir'deki konuşmasıyla yeni bir ülke turu başlattı. Tahkikat Encümeninin çalışmalarını bitir-diğini ve raporunu hazırlamakta olduğunu açıkladı. Tekin Erer'e göre Menderes, aynı konuşmasında Eylül'de seçimlerin yapılacağını ilan edecekti, fakat Hasan Polatkan bu ilanı Konya'ya saklamaya ikna etti.²⁸ Menderes, İstanbul ve İzmir mitinglerinde de seçimlerin yakın zamanda yapılacağına belirtmişti. Ancak bu gelişmeler darbecileri kararlarından vazgeçirmedi

²⁵ Akşin, **a.g.e.**, 2013, s. 222.

²⁶ Zürcher, **a.g.e.**, s. 349.

²⁷ Kurtuluş Kayalı, **Ordu ve Siyaset 27 Mayıs - 12 Mart**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, 63.

²⁸ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul, 2010, s. 100.

ve 27 Mayıs 1960 sabahı bir grup subay darbeyi gerçekleştirerek Menderes Hükümeti'nin görevine son verdi.

1.2. 27 Mayıs Darbesi Sonrası Yaşanan Gelişmeler

27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra Türkiye yeni bir sürecin içerisine girmiştir. Siyasal yozlaşmanın, toplumsal ve ekonomik kaosun sorumlusu olarak görülen Demokrat Parti siyaset sahnesinden silinmiş ve Türkiye, insan hak ve özgürlüklerini temel alan yeni bir Anayasa ile bir yeni sürece başlamıştır. Ancak başlanan bu yeni sürecin kendi sorunlarını da beraberinde getireceği muhakkaktı.

Ordu içerisindeki bazı subayların, düzenin sivillere bırakılmaması görüşüne rağmen, 15 Ekim 1961 tarihinde genel seçimler yapıldı. CHP en fazla oya sahip olmasına karşın tek başına hükümeti kurabilecek durumda değildi. Artık siyasal yaşamımızda dört yıl boyunca devam edecek koalisyon hükümetleri ile düzenin devamı sağlanacaktı.²⁹ Yalnız askerler Parlatmentonun açılmasından bir gün önce siyasi parti liderleri ile bir araya geldiler ve şartlarını ortaya koydular. İstenilen şartlar ile bir protokol imzalandı. Bu protokole göre; siyasiler 27 Mayıs'a karşı çıkmayacaktı, Cumhurbaşkanlığı için Orgeneral Gürsel'in dışında kimseyi desteklemeyeceklerdi, Yassıada mahkûmları için af söz konusu olmayacaktı, dini konular kullanılmayacaktı, Silahlı Kuvvetlerden emekliye sevk edilenler geri getirilmeyecekti. Ancak bu şartlar ile Parlatmentonun açılmasına izin verildi.³⁰

Darbeden sonraki ilk hükümet CHP ile DP'nin mirasçısı olan AP arasında gerçekleşti. 26 Ekim'de yeni Meclis, Cemal Gürsel'i Cumhurbaşkanı seçti. Gürsel, İsmet İnönü'yü Başbakanlıkla görevlendirdi. Cumhuriyet Halk Partisi ile Adalet Partisi ortak hükümeti 20 Kasım'da kurdu.³¹ Neticede Türk parlamento tarihinin ilk koalisyon hükümeti 20 Kasım 1961'de kuruldu ve 2 Aralık'ta güvenoyu aldı. Hükümet programı, planlı kalkınma, özel teşebbüsün desteklenmesi, enflasyon ve işsizlikle mücadele, toprak reformunun uygulanmasıyla yabancı sermayenin

²⁹ Emre Kongar, **21.yüzyılda Türkiye 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, 6.Basım, İstanbul,2005, 164.

³⁰ Mithat Baydur, "Üniformalı Demokrasi", **Yeni Türkiye Cumhuriyet Özel Sayısı II**, Eylül-Aralık 1998, s. 1261.

³¹ Kongar, **a.g.e.**, s. 162.

desteklenmesi ve dış politikada önceki anlaşmalara sadık kalındığı hususlarını içermekteydi.

Seçim sonuçları bir taraftan ordu içinde sertlik yanlılarının elini güçlendirmiş, ama öte yandan yeni darbe girişimlerinden çekinen ve sivil siyasi hayata geçiş yapan MBK ve müttefiki konumundaki CHP'nin iktidar kontrolünü elinde tutma yönündeki kararlılığını artırmıştır. Askeri kanadın sertliği ve bu sertlik karşısında ortayolcu bir konumda duran MBK'nın tutumu, ilk etapta EMİNSU olayıyla ordudan tasfiye edilen 5.000 kadar subayın tekrar orduya geri dönmemesi, üniversiteden tasfiye edilen 147'lerin dönüşünün engellenmesi, Atatürk ilkelerine bağlılığın telaffuz edilmesi ve Yassıada mahkemelerinde suçlu bulunanların kesinlikle affedilememeleri gibi koşulların partilerce kabul edilmeye zorlanması biçiminde tecelli etti. Parti liderleri, 147'lerin üniversiteye dönüşü dışındaki koşulları kabul etmiş ve geriye kalan koşullar bir protokol haline getirilerek bütün parti liderlerine imzalatılmıştır. Bu çerçevede 25 Ekim 1961'de yeniden açılan Meclis'in salimen çalışması sağlanmış oldu.³²

27 Mayıs sonrasındaki gelişmeler takip edildiğinde, ülkede, askerin kışlasından çıktıktan sonra, yeniden kışlasına dönmesinin ne kadar zorlaştığı görülmektedir. Milli Birlik Komitesi içindeki bölünme ve sonucunda 14 MBK üyesinin ihracı; 21 Ekim Protokolü ve 1961 seçimlerinin iptali ile yeniden müdahale tasarıları; Talat Aydemir tarafından girişilen 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 tarihli darbe teşebbüsleri, bu tespiti doğrulayan gelişmelerden bazılarıdır. Aydemir ilkinde affedilmiştir. İkincisinde ise TBMM'nin kabul ettiği 480 Sayılı Yasa ile haklarında ölüm kararı onaylanan Süvari Binbaşı Fethi Gürcan 26 Haziran 1964 günü ve Kurmay Albay Talat Aydemir 5 Temmuz 1964 günü idam edilmişlerdir³³ İçerisinde paşalar, Genelkurmay Başkanı (Cevdet Sunay) olmasına rağmen geride 4 albayın

³² Suavi Aydın, Yüksel Taşkın, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 103.

³³ TBMM, **Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, Cilt 1, Yasama Yılı:3, Dönem:24, Kasım 2012, s. 381.

(Talat Aydemir, Necati Ünsalan, Nazım Özkan, Halim Mentеш) bulunması bu birliğin “Albaylar Cuntası” olarak anılmasına neden olmuştu.³⁴

CHP-AP koalisyon hükümeti içinde, kısa süre zarfında anlaşmazlıklar baş gösterdi. Anlaşmazlıkların başında eski DP'lilerin affı meselesiyle çalışma hayatının yeniden düzenlenmesi meseleleri geliyordu. Ayrıca hükümetin AP kanadı Yassıada mahkumlarının serbest bırakılması yönünde bir tartışma başlatmıştı. Buna ek olarak AP'li bakanlar ekonominin liberalleşmesi ve yabancı sermayenin ülkeye rahatça girebilmesi yönündeki uygulamaların savunuculuğunu yaparken, özellikle *Yön* çevresinin etkisi altında bulunan çok sayıda CHP Milletvekili ve senatör itirazlarını yüksek sesle dile getirerek, İnönü nezdinde baskılarını artırdı ve hatta ilgili kanunlar görüşülürken bazı milletvekilleri oylamaya katılmamışlardı. Böylece CHP içinde 63 milletvekilinin dahil olduğu muhalif bir blok ortaya çıkmış oldu. CHP lideri ve Başbakan İnönü, iki ateş arasında kalmış ve ortaya çıkan anlaşmazlıkların çoğalması hükümetin ömrünü kısaltmıştı. Bu anlaşmazlıklar hükümet içinde çözülemeyince Başbakan İnönü 30 Mayıs 1962'de istifa etti. Bu istifa, İnönü'nün "ortanın solu" olarak adlandırılacak politikalara meyiledişinin başlangıcı olarak da değerlendirilebilir.³⁵

Cumhurbaşkanı Gürsel, İnönü'yü yeni hükümeti kurmakla görevlendirdi ve 25 günlük bir bunalımın ardından CHP, CKMP ve YTP'den oluşan II. İnönü Hükümeti kurulmuş oldu. Bu hükümetin önündeki en önemli sorunlardan birisi henüz çözülemeyen grev ve sendikalar kanunu meselesiydi. Başbakan İnönü, Bülent Ecevit'i Çalışma Bakanı olarak atadı ve bu kanunların bir an önce çıkması için yoğun bir çalışma başlatıldı. Bu hükümet döneminde yaşanan önemli gelişmelerden birisi de şimdiki Avrupa Birliği'nin kökeni olan Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasında ortaklık ilişkisi kuran "Ankara Antlaşması"nın imzalanmasıdır. II. İnönü Hükümeti'ni meşgul eden diğer önemli konu da, 1963 yılı sonlarında ortaya çıkan Kıbrıs Meselesi'dir.

³⁴ İrfan Neziroğlu, “Çok Partili Türk Siyasi Hayatında Askeri Müdahaleler 1946-1997”, **Yeni Türkiye Cumhuriyet Özel Sayısı II**, 1998, s. 1242.

³⁵ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 117.

17 Kasım 1962'deki yerel seçimler, halkın eğilimini göstermesi açısından önemlidir. Muhalefetteki AP'nin beklenmeyen zaferi sonucunda büyük oy kayıplarına uğramış olan CKMP ve YTP hükümetten çekilme kararı aldı ve hükümet dağıldı.

II. İnönü Hükümeti'nin dağılmasının ardından Cumhurbaşkanı Gürsel yeniden hükümet kurma görevini İnönü'ye verdi. İnönü bu sefer AP grubuyla anlaşamayınca hükümeti sayıları 25'e varan bağımsızlarla kurmak durumunda kaldı. 7 Haziran 1964'te yapılan senato seçimleri AP'nin %50 oy almasıyla sonuçlandı. Bu durum AP'nin yükselişinin teyit ediyordu. Adalet Partisi, senato seçimlerine Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın seçimlerden bir gün önce vefatından dolayı, Saadettin Bilgiç önderliğinde girmişti. Ancak 1965 seçimleri öncesinde yapılan AP kongresinde, Bilgiç'e karşı aday olarak çıkan Süleyman Demirel, partinin yeni genel başkanı seçildi. Bu seçim, Cumhuriyet tarihinde, genel başkanın delegelerin oylarıyla seçildiği ilk örnektir.³⁶ Bundan sonraki süreçte Demirel önderliğindeki Adalet Partisi, azınlık hükümetini düşürme görevi üstlendi. Bunun için ilk fırsatta bütçe görüşmeleriydi. 13 Şubat 1965'te Meclis'te yapılan görüşmelerde CHP'nin bütçe kanun tasarısı reddedildi. Bunun üzerine de İnönü daha önce söylediği bütçe kanun tasarısı onaylanmazsa istifa ederim sözünü tutarak, azınlık hükümetini lağvetti.

Dördüncü koalisyon vekâleten AP yönetimi tarafından kuruldu. Koalisyona Suat Hayri Köprülü başkanlık ediyordu ve hükümette sağ partilerden gelen bakanların yanı sıra başka bağımsızlıklar da yer alıyordu. Süleyman Demirel'de, AP Genel Başkanı sıfatıyla meclis dışından Başbakan Yardımcısı oldu. Bu hükümetin başlıca görevi yıl sonuna doğru ülkeyi genel seçime götürmek ve siyasal istikrarı sağlamaktı.³⁷

1.3. I. Demirel Hükümeti Dönemi

10 Ekim 1965 günü yapılan genel seçimlerde Süleyman Demirel'in liderliğindeki AP, oyların yaklaşık %52.8'ni (240 vekil) alarak tek başına iktidar olma başarısı gösterirken, CHP %28.7'de (134 vekil) kaldı. Seçime giren diğer partilerden MP %6 (31 vekil), YTP %3.7 (19 vekil), TİP %2.9 (15 vekil), CKMP

³⁶ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 132.

³⁷ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 165.

%2.2 (15 vekil) oy aldı.³⁸ Milletvekili dağılımlarında seçim sisteminin de rolü vardır. 1965 seçimlerinden önce seçim yasasında yapılan değişiklikle "milli bakiye" sistemi uygulandı. Bu seçim sistemine göre, partilerin d'Ohnt sistemiyle illerde aldığı oyların nisbî temsili sağlandığı gibi, partilerin ülke çapında aldığı genel oyla orantılı olarak parlamentoda temsil edilmeleri mümkün hala geliyordu. Bu yolla, Türkiye tarihinde ilk kez bir sosyalist parti, Türkiye İşçi Partisi (TİP) Meclise milletvekili sokma başarısı gösterdi.³⁹

27 Ekim 1965 tarihinde Demirel'in sunduğu kabine Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı ve tarihe "I. Demirel Hükümeti" olarak geçen hükümet kurulmuş oldu. Ancak Demirel'in bu kabinede partinin önemli isimlerinden olan Sadettin Bilgiç ve onun grubundan olanlara bakanlık vermemesi, bu kabinenin gücünü parti örgütünde ve Meclis'te güçlü bir muhalefete karşı koyma konusunda zayıflattı.⁴⁰ Demirel hükümetinin aslî çabası ise parlamento üzerindeki askerî vesayetle mücadele olmuştur. Bu mücadelede Demirel'in sarıldığı başlıca kavram "milli irade" kavramıydı. Demirel bu kavram aracılığıyla hem halka yakın ilişki kurmaya çalışıyor hem de ordu ve "zinde güçler"e demokrasilerdeki meşruiyet kaynağını hatırlatmaya çalışıyordu. Demirel hükümet programının vaat ettiği bir diğer unsur, bürokrasinin azaltılması ve halkın devlet kapısındaki işlerinin kolaylaştırılmasıdır.⁴¹ Demirel hükümetinin vaatlerinin halkın geniş kesimini kapsaması ve yarattığı etki, Menderes'in ilk dönemiyle benzerlikler taşımaktaydı.

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in sağlık sorunları nedeniyle görevinden ayrıldığı için ülke yeniden bir Cumhurbaşkanı seçimi kriziyle karşı karşıya kaldı. 1961'den beri vesayet rejimi kurmuş olan ordu bu makamı siyasilerin eline bırakmak istemiyordu. Ordu ve AP için en uygun isimde Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'dı. 28 Mart 1966'da yapılan seçimler sonucunda Cevdet Sunay, 6. Cumhurbaşkanı seçildi. Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi konusunda AP ve CHP anlaştığı halde, Millet Partisi lideri Osman Bölükbaşı ve Cumhuriyetçi Köylü

³⁸ Hikmet Özdemir, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 250.

³⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 136.

⁴⁰ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 297.

⁴¹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 141.

Millet Partisi'nin lideri Alparslan Türkeş, ileride bütün Genelkurmay Başkanlarının, Cumhurbaşkanı olma hevesine kapılabileceği için bu duruma karşı çıkmıştı.

Süleyman Demirel'in önemli başarılarından birisi, 27 Mayıs 1960'tan sonra devam eden ordu-devlet gerilimine son vermesidir. Bu durumda Demirel'in orduya karşı verdiği tavizlerin önemi büyüktür. Demirel aynı zamanda hâlâ 27 Mayıs darbesinin intikamını almakta kararlı olan parti içindeki köktenci taraftarlarını da denetim altında tutmak zorundaydı.⁴² Adalet Partisi yeni ve anormal koşullarda kurulan bir parti olarak, parti içinde bazı görüş ayrılıkları yaşamaktaydı. Ekonomik açıdan, 19. yüzyıl marka kapitalizme devam etmek isteyenler ile kapitalizmin 20. yüzyıl versiyonunu benimsemek isteyenler arasındaydı.

Ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişmesi, kapitalizme dönük karma ekonomi çizgisinde süregiderken, çeşitli sınıf ve gruplar arasındaki ayrılıklar da büyüyordu. Bu durumda ortam, solcu görüşlerin güçlenmesine uygun bir durumdaydı. Cumhuriyet Halk Partisi, 18 Ekim 1966'daki kurultayda, "ortanın solu" kavramını genel ilke olarak benimsemişti. Partideki sol kanadın lideri olan Bülent Ecevit, İsmet İnönü'nün de desteğiyle aynı kurultayda Genel Sekreter seçildi. Ancak bu duruma Turhan Feyzioğlu'nun başını çektiği bir grup karşı çıkmaktaydı. Onlar partiyi sosyalizme kaymak ve Atatürkçülükten uzaklaşmakla suçluyordu. Fakat 1966 Senato seçimleri sonucundan da istediğini alamayan CHP, "ortanın solu" ilkesini benimsedi. Bu duruma tepki olarak Turhan Feyzioğlu'nun liderliğindeki 48 milletvekili ve senatör partiden ayrıldı ve 12 Mayıs 1967'de *Güven Partisi*'ni kurdu.⁴³

Demirel, Eisenhower Vakfı öğrencisi olarak Amerika'da bulunduğu ve Türkiye'de faaliyet gösteren bir Amerikan çokuluslu şirketinde çalıştığı için modern kapitalizmin ve Birleşik Devletler'le bağlantının sembolü haline geldi. Bu nedenle her yandan saldırıya uğradı: Soldan, neo-kemalistlerden ve onu mason olarak lanetleyen dinci sağdan.⁴⁴ 1965'te iktidara geldiğinden beri Demirel, modern bir kapitalist devlet ve toplum kurmak ve bu hedefe ulaşmak için köhne, modası geçmiş kurumları ortadan kaldırmak istediğini söylüyordu. Bu dönemde, bazı bölgelerde

⁴² Zürcher, a.g.e., s. 364.

⁴³ Kongar, a.g.e., s. 166.

⁴⁴ Ahmad, a.g.e., 2014, s. 170.

tekelci bir nitelik kazanan büyük ölçekli kapitalist girişimler kısa süre içinde bütün Anadolu'ya hakim oldu. Ancak, bütün ülkeye yayılmış olan küçük esnaf ve tüccarların bu durum karşısında ayakta kalması mümkün değildi. Adalet Partisi içindeki geleneksel alt-orta sınıfı Demirel'i halkın değil üst tabakanın çıkarlarını korumak ve desteklediği bu büyük işadamları gibi mason olmakla suçladılar. Demirel'de bu durum karşısında "Bugünün küçük tüccarı yarının fabrika sahibi olabilir." diyerek alt-orta sınıfa umut dağıttı. Fakat bu konjonktürden Demirel'e rakip olarak bir parti doğdu. 26 Ocak 1970'de Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın liderliğinde Milli Nizam Partisi (MNP) kuruldu. MNP, iktidardaki AP'nin kentlerdeki büyük sanayi ve ticaret, kırlarda tarım burjuvasını destekleyen politikalarına tepki olarak doğmuştur. Taşra burjuvazisinin, küçük imalatçı ve esnafın sözcülüğü üstlenerek "milliyetçi ve mukaddesatçı Türkiye" diye tanımlanabilecek bir politika izlemiştir.

Adalet Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra halk arasında göreceli de olsa bir rahatlama yaşanmıştı. Bunda ekonomik ferahlamanın payı vardı. Çünkü 1965'ten beri GSMH ortalama 7 oranında artmıştı. Eşit bir bölüşüm olmasa da, bu durum halk arasında bir hoşnutluğu sağlamıştı. 1965 yılına gelinceye kadar kurulan koalisyon hükümetlerinin istikrarsızlığı, AP'nin seçimlerden galip çıkmasını da sağlamıştı. 1968 yılından itibaren dünyada yaşanan gelişmeler, Türkiye'de de etkisini gösterdi. 1968 yılından itibaren dünyada olduğu gibi, Türkiye'de farklı görüşlerin çatışmasına şahit olacaktı. Gün geçtikçe bu çatışmaların şiddeti artacak ve kan dökülmeye başlanacaktı.⁴⁵

1968 yılının Türkiye için yeni bir kaos ortamına yol açmasında, sağ ve sol görüşlü gençler arasında yaşanan şiddet olayları da etkili olmuştur. Soldaki bölünme ve güçlenmeye karşı sağda radikal ve örgütlü bir eyleme yönelme yolundaki çabaları da gözden uzak tutulmamalıdır. Bu süreç içerisinde sağ ve sol partilerde meydana gelen bölünmeler çoğulcu siyasal yaşamın artık istikrarını devam ettirmede yaşayacağı güçlüğü ortaya koymaktadır. Olayların gidişatı Türkiye'nin yine ordu mensupları ve siyasileri karşı karşıya getireceği bir döneme götürmekteydi. Solda bölünme zaten Türkiye İşçi Partisi'nin kendini sosyalist bir çizgide belirtmesi ile

⁴⁵ William Hale, **1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset**, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 154.

yaşanmıştı. CHP'nin seçimlerde oy kaybetmesi onu yeni arayışlara doğru itmiş ve kopmalar meydana gelmişti. Soldaki bölünme sadece Parlamentoda değil Parlamento dışında güçlenmeye başlamıştı. Bu bölünme sağ partiler arasında da devam etmişti. Parlamento dışı sol gelişmeye karşıt olarak sağ da karşı eyleme yine bu dönemde geçmişti. 1969 seçimleri dahi bu iki kutup arasındaki çatışmayı yatıştırmamış, izlenen politika sayesinde daha da şiddetlenerek 1971 Muhtırası'na kadar devam etmiştir.⁴⁶

1.4. II. Demirel Hükümeti

1969 seçimleri öncesinde, 2 Haziran 1968 Senato seçimleri çok gergin bir ortamda gerçekleşmiştir. Seçimler sırasında çıkan olaylarda 15 kişi ölmüş, 26'sı ağır 47 kişi yaralanmıştır. Olaylar 20 ilde yaşanmıştır. Isparta Şarkikaraağaç'ta AP ve CHP'liler arasından meydan kavgası çıkmıştır. Bu kavgada 40 kişi yaralanmıştır. Yine Malatya, Tarsus, Mardin, Hakkari, Amasya, Konya, Afyon gibi illerinde ölümlü tartışmalar yaşanmıştır. Bu kavgaların çoğu AP'li ve CHP'li seçmenler tarafından çıkartılmıştır.³⁵ Bu durum toplumsal gerginliğin boyutlarını göstermesi bakımından anlamlıdır.⁴⁷

Türkiye'de 1969'a gelindiğinde olaylar hiçte iç açıcı değildi. "Hem ekonomik hem de siyasi alanda buhranın işaretleri gelmeye başladı. Enflasyon yükselirken ücretler düşüyor, işçilerin grevleri yaygınlaşıyordu. Artan dış borçlar, giderek yükselen ödemeler dengesi açıkları tehlikeli boyutlara varıyordu. Başbakan Demirel, ekonomide ve siyasetteki kötü gidişin sorumluluğunu İkinci Cumhuriyetin kurumlarına atıyordu. Siyasi istikrarsızlığın sebebi olarak görülen Seçim Kanunu'nu değiştiriyor ve küçük partilerin Meclis'e girmelerine imkân veren Milli Bakiye sistemine son veriliyordu".⁴⁸ Seçim sistemindeki bu değişiklik aslında büyük partilerin yararınaydı. Çünkü Parlamentoda yüksek oranda temsil edilebilme şansını yakalayacaklardı. Bu anlayış daha çok AP'nin işine yarayacaktı.

⁴⁶ Cem Eroğul, "Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71", **Geçiş Sürecinde Türkiye**, Der.: İrvin C. Schick- E. Ahmet Tonak, Belge Yayınları, İstanbul, 2003, s. 151.

⁴⁷ TBMM, **a.g.e.**, s. 387.

⁴⁸ Davut Dursun, **12 Eylül Darbesi Hatıralar Gözlemler Düşünceler**, Şehir Yayınları, İstanbul, 2005, s. 84.

1969 seçimleri yapıldığında AP'nin oyları 1965'e oranla düşmüştü. Ancak yine sandıktan birinci parti olarak çıkmıştı. Oyların %47'sini almıştı ama yapılan bu seçimler siyasal istikrarsızlığın ve anarşi olaylarının önüne geçemedi. Olaylar daha da şiddetlenerek devam etti.

1969 seçimleri, sol açısından tam bir başarısızlık oldu. Aybar ve Boran ekibinin parlamenter yöntemlerle Türkiye'de sosyalizmin inşa edilebileceği yönündeki telkininin inandırıcılığını kaybetmesi, kısa yoldan iktidarın ele geçirilmesine yönelik yeni arayışları da beraberinde getirdi. Yüzyılların kemikleştirdiği toplumsal altyapı değişmediği takdirde seçimle iktidara gelmenin bir düş olduğu hususundaki karamsarlığı perçinleyen 1969 seçimleri, Türk solu açısından bir dönüm noktasıdır.⁴⁹

Milletvekilliklerinin % 56.89'unu alan AP, seçimi kazanmış ancak oy oranı 1965 seçimlerindeki % 52.9'dan % 46.3'e düşmüştür. 1965 seçimleri öncesinde "Ortanın Solu" söylemini benimseyerek politik çizgisini değiştirmiş olan CHP, 1969 seçimlerinde de arzuladığı çıkışı elde edememiş ve 1950 seçimlerinden beri aldığı en az oy oranı olan % 27,36 ile 1965 seçimlerindeki % 28,7'lik oy oranının dahi % 1,34 aşağısına düşmüştür. 1969 seçimlerini AP'nin bir kez daha tek başına kazanmış olması parlamento dışı muhalefeti hızlandırmıştır. Öğrenciler parlamento dışı muhalefet düşüncesinden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Öğrenci grupları arasında çekişmenin ortaya çıkışı gerek üniversite içinde gerekse dışında patlamaya hazır bir ortam oluşturmuştur. Parti içindeki bu hizipleşme eski DP'liler ve onların yakınlarının öncülüğünde "41"ler olarak adlandırılan bir gruba dönüşmüştür. "Demokratik Parti"nin (DP) kuruluşuna yol açacak bu bunalım 1970 bütçesinin oylamasında kendisini göstermiş ve Süleyman Demirel, kendi partisinden milletvekillerinin olumsuz oyları ile oldukça zor durumda kalmıştır.

13 Şubat 1970'te yapılan oylamada 41 milletvekili CHP ile birlikte hareket ederek olumsuz oy kullanmışlardır. Henüz 100 gününü yeni doldurmuş hükümeti istifaya mecbur etmişlerdir. Bu tarihten itibaren yaklaşık 10 yıl sürecek bir tartışma da başlamış olacaktır. Bu durum Türk siyasal hayatında ilk defa görülen bir olaydır.

⁴⁹ TBMM, a.g.e., s. 389.

Bir partiye dahil parlamenterlerin kendi partilerinin hazırladıkları bütçe programı taslağını reddetmeleri özünde parti disiplinine de aykırıdır. Bu süreçte Demirel, en az 7-8 bakanın değişmesi beklenen eski kabineyi hiç değiştirmeden, III. Demirel Hükümeti kabinesini 6 Mart 1970'te ilan etmiş ve Cumhurbaşkanı'na sunmuştur. Tüm bu siyasi gerginliğin yanında üniversitelerde de şiddet eylemlerinde ciddi bir turmanış yaşanmaktadır. Ülke genelinde süren boykotlar, yaşamını kaybeden öğrenciler ve tatil edilen üniversiteler eşliğinde *III. Demirel Hükümeti* kurulmuştur."⁵⁰

1970 yazında gelindiğinde iç karışıklıklar giderek artmış ve Türkiye tarihinin en büyük işçi ayaklanması gerçekleşmiştir. Devrimci İşçi Sendikalarının (DİSK) etkinliğini kırmaya yönelik yasayı protesto eden işçiler, İstanbul'da gösteriler yapmış, yüzlerce işçi ve onlarla mücadeleye katılan öğrencilerden 150 kişi tutuklanmış, olaylar biri polis olmak üzere dört kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır.⁵¹ Öğrenci olayları da "şehir gerillası" tipine doğru kaymaya başlamıştı. Banka soygunları ve Amerikan karşıtı eylemler yapıyordu. Deniz Gezmiş'in Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu 3 Mart 1971'de 4 ABD'li subayı kaçırmış, subaylar ODTÜ'de aranırken üniversitede çatışma olmuş, ortalık savaş alanına dönmüştür.

Türkiye'nin ekonomisi de zor günler geçiriyordu. 9 Ağustos 1970 tarihinde 1958'den son ilk devalüasyon yapıldı ve 1 doların karşılığı 9 TL yerine 15 TL oldu.⁵²

1.5. 12 Mart 1971 Muhtırası

9 Mart 1971'de, 27 Mayıs 1960'taki gibi bir darbe yapmak isteyen sol düşünceye mensup olarak değerlendirebileceğimiz ordu içindeki bir grup askerin girişimi engellenmiştir. Bu darbe girişiminin sessiz sedasız önlenmesi, ülkenin mevcut koşullarla daha fazla yol alamayacağı gerçeğini değiştirmiyordu. 9 Mart'taki sol cemahtan gelen darbe girişimi engellendi; fakat 12 Mart 1971'de Ordu içindeki sağ cemahtan bir muhtıra verildi.

⁵⁰ TBMM, a.g.e., s. 390.

⁵¹ Mehmet Ali Birand, Can Dünder, Bülent Çaplı, **12 Mart İhtilalin Pençesinde Demokrasi**, İmge Kitabevi, 2008, Ankara, s. 244.

⁵² Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, İstanbul, s. 268.

12 Mart 1971 günü Türk Silahlı Kuvvetleri adına Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu'nun imzasını taşıyan muhtıra metni TRT Radyo'nun 13.00 haber bülteninde okundu:

"(1) Parlamento ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatlarıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

(2) Türk milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetleri'nin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliğini giderecek çarelerin, partilerüstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

(3) Bu husus süratle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya karardır."⁵³

Muhtıranın akabinde "9 Martçılar" ya emekliye sevk edildiler ya da yerleri değiştirildi.⁵⁴ Muhtıra, anarşiyi sona erdirecek ve reformları "Atatürkçü" bir görüşle gerçekleştirecek bir hükümetin kurulması gerektiğini bildiriyordu. Bu talepler karşılanmadığı takdirde ordu, "Anayasal görevini yerine getirecek" ve yönetime el koyacaktı.⁵⁵

Süleyman Demirel, 12 Mart Muhtırası'na karşı gayet temkinli davranarak görevinden istifa etti ve partisine sabırlı olmaları gerektiğini söyleyerek, olayların

⁵³ Hikmet Özdemir, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 262.

⁵⁴ Suavi Aydın, Yüksel Taşkın, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 205.

⁵⁵ Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 373.

gelişimini seyretti. Demirel istifa mektubunda "Muhtırayı Anayasa ve hukuk devleti anlayışıyla bağdaştırmak mümkün değildir." diyerek, orduya karşı cılız bir sitemde bulundu.⁵⁶

İsmet İnönü'nün 12 Mart Muhtırası'na ilk tepkisi sert oldu ancak olayların gelişimini gördükten sonra açıklamaları ve tavırları yumuşadı. İnönü'nün ilk açıklamaları şu şekildedir:

"Yüksek ordu kumandanları bir hükümetin değişmesini ve yeni kurulacak hükümetlerin kısa vadeli ve uzun vadeli ne gibi işler yapmaları lazım geldiğini düşünür, takdir eder ve yapılması lazım zaruri tedbir olarak teklif ve ısrar ederse, artık parlamento hayatının işlediği tasavvur olunamaz. Parlamento, anayasa düzendir. Kendi denetlenmesi, hükümetin düşürülmesi, kurulması usullerinin tayin olduğu yerdir..."

"Biz demokratik rejime inanyoruz. Reformlar yapmak niyetiyle meclise geldik. Fakat başka niyetle gelenler de var. Onlar çoğunlukta... Bu durumda nasıl bir hükümet teşkil edecek ve reformlar yapacak? Meclisin hükümeti tutması için, komutanlar her gün yeni bir müdahalede bulunacaktır demektir bu."⁵⁷

Hükümetin çalışabilmesi için komutanların her gün yeni bir müdahalede bulunabileceğini ve bu durumun demokrasiye gölge düşüreceğini öngören İnönü, partilerüstü bir hükümet kurulması ve üstelik başbakanın da kendi partisinden seçilmesi teklifiyle karşılaşınca yeni duruma destek verdi. Fakat İnönü'nün bu kararı Ecevit ile arasını açtı. Çünkü Ecevit, 12 Mart'ın aslında Demirel'e karşı değil, iktidara yaklaşmakta olan "ortanın soluna" karşı bir hareket olduğunu düşünüyordu. Ecevit'e göre 12 Mart'ın ardından kurulacak olan antidemokratik bir hükümetin desteklenmesi kabul edilemezdi. Ecevit bu düşüncelerle CHP Genel Sekreterliği görevinden istifa etti.⁵⁸ Ecevit bu istifasıyla CHP Genel Başkanlığı yolunda ilk adımını da atmış oluyordu.

⁵⁶ Baki Erken, "Merkez Sağ İdeolojisi Çerçevesin Süleyman Demirel ve Askerî Müdahaleler", **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2012, Cilt:12, Sayı:2, s. 37.

⁵⁷ Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul, 2010, s. 355.

⁵⁸ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010, İstanbul, s. 269.

1.6. Nihat Erim Hükümeti

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, CHP'den bir gün önce istifa eden Nihat Erim'i 19 Mart'ta hükümeti kurmakla görevlendirdi. Sunay, parlamentodaki partilere tek tek mektup yazarak Erim'e yardımcı olunmasını ve yeni hükümete güvenoyu verilmesini istemiştir. Adalet Partisi istemeyerek de olsa, Millî Güven Partisi ve CHP ise şevkle Erim'in kurduğu yeni hükümete destek verdi.

I. Erim Hükümeti 5 AP'li, 3 CHP'li, 1 Milli Birlik Grubu üyesi ve parlamento dışından 14 teknokrat bakandan oluşuyordu. Bu nedende bu hükümet "Teknokratlar Hükümeti" olarak da bilinir. Yeni hükümete, eskisinden farklı olarak iki yeni bakanlık eklendi. Hükümetin dış finansman sorununa kökten çözüm bulmak adına, sadece bu hususla ilgilenecek "Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı" atandı. Atatürk'ün kültür devrimini yeniden canlandırmak için "Kültür Bakanlığı" kuruldu. *Yunus Emre Divanı*'nı İngilizceye çeviren, Shakespeare çevirileriyle tanınan edebiyatçı Talât Sait Halman, Türkiye'nin ilk Kültür Bakanı oldu. Kabinenin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Türkân Akyol ise Türkiye'nin ilk kadın bakanıdır. Başbakan Nihat Erim'in daveti üzerine Türkiye'ye dönen, Dünya Bankası'nda uzman olarak çalışan iktisatçı Atilla Karaosmanoğlu⁵⁹, kabinenin önemli isimlerinden birisiydi.⁶⁰ "Erim, kendisini 1931'de Britanya'da kurulan Ramsay MacDonald hükümetine benzer bir ulusal hükümetin önderi gibi görüyordu. Bu kıyaslama Erim'in düşündüğünden çok daha uygundu; tıpkı İşçi Partisi lideri MacDonald gibi Erim de, genellikle tutucu ve baskıcı bir rejimin siması haline geldi ve amacına ulaştıktan sonra ıskartaya çıkarıldı."⁶¹

Erim Hükümeti reformlar yapmak amacıyla göreve gelse de, ilk işi asayiş'i sağlamaya çalışmak oldu. Şehir gerillası şeklinde hareket eden ve kendilerini Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) olarak adlandıran örgütün adam kaçırmaya, banka

⁵⁹ Çetin Yetkin'e göre Başbakan Nihat Erim, Atilla Karaosmanoğlu'nun kabineye alınması hususunda ABD Eski Savunma Bakanı McNamara'dan icazet almıştır. Yetkin, bakanlar kuruluna alınan kişilerin bile ABD tarafından belirlendiğini belirterek, 12 Mart'ta ABD'nin rolü olduğunu iddia eder. Bkz. Çetin Yetkin, **Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika**, Kilit Yayınları, 2011, İstanbul, s. 169.

⁶⁰ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 221.

⁶¹ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014, s. 179.

soyma eylemlerini sonlandırmak istedi.⁶² "Millete ve Cumhuriyete karşı ortaya çıkarılan güçlü ve etkin bir isyan" ile karşı karşıya olduğu gerekçesiyle İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde sıkıyönetim ilan edildi.

Sıkıyönetimin ilk günlerinde alınan kararlar doğrultusunda Meclis dışında siyasi faaliyetler durma noktasına geldi. İşçi sendikaları ve meslek kuruluşlarından bazıları kapatıldı ya da ücretleri düşürüldü. Aynı zamanda liberal, sosyalist veya ordu vesayetine karşı olan doktorlar, avukatlar, akademisyenler, öğretmenler, sendikacılar tutuklanmış, çeşitli cezalara çarptırıldı.⁶³

Türkiye İşçi Partisi'ne, "Kürt Sorunu" ile ilgili yayınladığı bildirideki görüşleri nedeniyle kapatma davası açılmıştır. Parti "bölücülük" gerekçesiyle 21 Temmuz 1971'de kapatıldı. Milli Nizam Partisi ise "laikliğe aykırı eylemleri sebebiyle" 5 Mart 1971'de kapatıldı.⁶⁴ Hükümetin bu hamlelerine, 17 Mayıs 1971'de Mahir Çayan'ın lideri olduğu Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçırmakla yanıt verdi. Başkonsolosu kaçırılanlar arasında Mahir Çayan, Ziya Yılmaz, Oktay Etiman, Ulaş Bardakçı, Necmi Demir ve Hüseyin Cevahir bulunuyordu. Örgüt, Elrom'u serbest bırakmaları karşılığında tutuklu bütün devrimcilerin serbest bırakılmasını istiyordu. Devletin bu girişime tepkisi ise sert oldu. Elrom'un başına bir şey gelmesi durumunda, bu olayı gerçekleştirenlerin gerekirse "özel bir kanun maddesi" ile idam ile cezalandırılacağı bildirildi.⁶⁵ Nitekim Elrom THKP-C üyeleri tarafından öldürüldü ve bu durum devletin prestijine ağır darbe vurdu.

Sıkıyönetimin uzatılma kararının ardından anayasa tartışmaları gündeme geldi. Demirel tarafından eskiden beri "fazla özgürlükçü" olmakla eleştirilen anayasanın, giderek artan anarşi ve terörle mücadele etme hususunda devletin elini zayıflattığı düşünülüyordu. Ecevit bu duruma karşı çıksa da diğer sağ partiler ve İnönü anayasa reformunu destekliyordu.

⁶² Cezmi Eraslan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008, s. 611.

⁶³ Kemal H. Karpat, **Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012**, Timaş Yayınları, 2015, İstanbul, s. 204.

⁶⁴ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 223.

⁶⁵ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 230.

1961 Anayasası, 12 Mart Rejimi döneminde, 1971 ve 1973 yıllarında iki kez değişikliğe uğradı. Bu değişiklikler, devlet iktidarının ve temel hak ve özgürlüklerin yeniden düzenlenmesini içeriyordu. Devlet iktidarının yeniden düzenlenmesinde 4 önemli husus vardır: Birincisi, askeri gücün sivil iktidardan yeni ödünler koparmasıdır. Askerler belirli imtiyazlarla, sivillerin denetiminden kısmen de olsa sıyrılmaya başlamış, siyasal alanda belirli görevler üstlenmiştir. Örneğin, askerlerin yargılanması hususu Danıştay'dan alınarak, yeni kurulan Askeri Yüksek İdare Mahkemesine verilmiştir. Ayrıca Milli Güvenlik Kurulu'nun işleyişinde değişikliğe gidilmiş, 1961 Anayasası'nda yer alan askeri kanadı "kuvvet temsilcileri" olarak adlandıran ibare "kuvvet komutanları" olarak değiştirilmiş, "yardımcılık etmek üzere (...) bildirir" ibaresi çıkartılıp, "tavsiye eder" eklenmiştir. Bu hamlelerin, MGK kararlarında askerin etkisini artırmaya yönelik olduğu söylenebilir. İkinci husus, siyasal karar organları üzerindeki yargı denetiminin azalmasıdır. Üçüncüsü, yürütmeyi güçlendirip, yasamayı nispeten geri planda bırakan kararlar alınmasıdır. Dördüncü husus, yürütme organındaki çift başlı uygulamalara son verilmiş, bu organın da yapısı güçlendirilmiştir. Devlet içindeki özerk kuruluşların (TRT gibi), yetkileri azaltılıp, devlete bağlılığı artırılmıştır. Temel hak ve özgürlükler açısından bakıldığında, devlet otoritesi kişi hak özgürlükleri aleyhine artmıştır.⁶⁶

Başbakan Nihat Erim, 1961 Anayasası'nın mevcut koşullarda Türkiye için lüks olduğunu ve 12 Mart öncesine dönülemeyeceğini söylüyordu. Yapılan değişikliklerle birlikte "Anayasa ile sağlanan ve ülke ve millet bazında hak edildiği düşünülen haklar ve özgürlükler yine ülke ve milletin yararına geri alınıyordu."⁶⁷

Erim Hükümeti uzun zamandır uygulamaya koymak istediği bazı sosyal ve ekonomik reformlar açıklamıştır. Atilla Karaosmanoğlu'nun hazırladığı reform paketi, toprak reformunu, tarım vergisini, maden sanayinin ulusallaştırılmasını ve ortak girişimlerde Türklerin payını en az %51'de tutarak Türk sanayisini koruma tedbirleri içeriyordu.⁶⁸ Karaosmanoğlu, 1970 devalüasyonunu dış baskılardan

⁶⁶ Bülent Tanör, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789 - 1980)**, Yapı Kredi Yayınları, 23. Baskı, İstanbul, 2013, s. 413-416.

⁶⁷ Eraslan, **a.g.e.**, s. 613.

⁶⁸ Zürcher, **a.g.e.**, s. 374.

kaynaklanmış, gereksiz bir uygulama olarak nitelendiriyordu.⁶⁹ Demirel, bu reformları engellemek amacıyla partisine bağlı bakanları hükümetten çekerek kriz yarattı. Demirel, bu reformları desteklemesi durumunda tarım lobisini karşısına alacağını ve partisinin oy kaybedeceğini düşünüyordu. Demirel, askeri rejimin geçici olduğunu ve yakın zamanda seçimlerin gerçekleşeceğini biliyordu. Demirel geri adım atmadı ve kabine krizi lehine döndü. Demirel'in kabinesinde Maliye Bakanı olarak görev almış Mesut Erez, Erim Hükümeti'ne Başbakan Yardımcısı olarak atandı. Bu gelişmeden sonra Erim'in kabinesinde bulunan reformist bakanlar, istedikleri reformları gerçekleştiremeyeceklerini anladıkları için istifa etti. 11 bakanın istifası sonrasında Başbakan Erim de istifa etmek durumunda kaldı.⁷⁰ Reform gerçekleştirmek amacıyla göreve gelen ancak ülkenin konjonktürü sebebiyle gücünü sol görüşlü örgütler ve anarşiyle uğraşmaya harcayan Erim Hükümeti'nin görevi sekiz ay sürdü.

Cumhurbaşkanı Sunay, Genelkurmay Başkanı Tağmaç ile yaptığı görüşmeden sonra, hükümeti kurma görevini yeniden Nihat Erim'e verdi. Erim'in yeni kabinesi teknokrat bakanlardan oluşmuyordu. Reform taraftarı bakanların olmadığı kabine iş çevrelerinin de desteğini almış görünüyordu. Demirel ise hükümete dışarıdan bakanları aracılığıyla hakim olmaya devam etti. İnönü, muhalif bir tavır takınsa da hükümete desteğini sürdürdü. Bu durum aslında CHP'de İnönü'nün sonunu hazırlıyordu.

10 Ocak 1972'de Askeri Yargıtay, Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam cezasını onayladı ve nihai karar mercii olan TBMM'ye sundu. İdamların onaylanması konusunda mecliste büyük tartışmalar yaşandı. İnönü "siyasi suçlara verilen ölüm cezalarının zor bir konu" olduğunu söylerken, Demirel "rejimi yıkma eylemi siyasi suç değildir" diyordu. 10 Mart 1972'de idam cezası Meclis tarafından onandı. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam edilmesini önlemek için Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ertuğrul Kürkçü ve Ertan Saruhan, 26 Mart 1972'de Ordu'nun Ünye ilçesinde bulunan NATO Hava Radar Üssü'nde görevli üç İngiliz teknisyeni kaçırdı. 30 Mart'a kadar devam eden kovalamacanın ardından bir ihbar

⁶⁹ Eraslan, **a.g.e.**, s. 613.

⁷⁰ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 183.

sonucu Tokat'ın Niksar ilçesi Kızıldere köyünde yerleri tespit edildi. Burada çıkan çatışma sonucu Ertuğrul Kürkçü hariç diğer THKP-C üyeleri öldürüldü. Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ı son kurtarma çabaları da yararlı olmadı ve 6 Mayıs 1972'de idam edildiler.⁷¹

Cumhurbaşkanı Sunay'ın isteğiyle ülkede anarşizme son vermek için "Ceza Yasası ve Devlet Güvenlik Mahkemesi" kuruldu. Reformlar gerçekleştirilirken, siyasi tartışmaların durdurulması ve hükümetin ülkeye kararnameler ile yönetme yetkisi verilmesi teklifi diğer siyasi partiler tarafından reddedilince, Başbakan Erim 17 Nisan 1972'de istifa etti.⁷² Beş hafta süren görüşmelerin ardından Ferit Melen'e hükümeti kurma yetkisi verildi. Melen Hükümeti aslında bir seçim hükümetiydi ve reform yapmak gibi bir niyeti yoktu. Sıkıyönetim dönemi boyunca asayişli sağlamayı hedefliyordu.

1972 yılı Türk siyaseti ve CHP için önemli bir değişime sebep oldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin "İkinci Adamı", "Milli Şef" İsmet İnönü, CHP Genel Başkanlığı'nı Bülent Ecevit'e devretmek zorunda kaldı. İnönü, 12 Mart dönemindeki kararları nedeniyle Ecevit tarafından sıklıkla eleştirilmiş ve parti içindeki gücünü kaybetmeye başlamıştı. 14 Mayıs 1972'de yapılan genel başkanlık seçiminde Ecevit, 913 delegeden 826'sının oyunu alarak yeni genel başkan seçildi.⁷³

Cumhurbaşkanı Sunay'ın görev süresinin dolması nedeniyle yeni bir cumhurbaşkanı seçmek gerekiyordu. Ordunun adayı, Orgeneral Memduh Tağmaç'ın ardından Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Faruk Gürler idi. Ancak TBMM'de bulunan siyasi partiler bu adaya pek sıcak bakmıyordu. Ordu içinde de Gürler'in adaylığını doğru bulmayanlar vardı. Bu durumdan cesaret alan Demirel ve Ecevit anlaşarak, Oramiral Fahri Korutürk'ü aday gösterdiler. Korutürk, siyasi sisteme saygılı ve ılımlı bir senatör olarak tanınıyordu. Korutürk, 6 Nisan 1973'te TBMM'de yapılan oylamaların ardından yeni cumhurbaşkanı seçildi. Siyasetçiler, ordunun adayını cumhurbaşkanı seçmeyerek bir anlamda 12 Mart'ın rövanşını almıştı.

⁷¹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 236.

⁷² Eraslan, **a.g.e.**, s. 616.

⁷³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 237.

Korutürk'ün yeni cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından, Başbakan Ferit Melen 7 Nisan'da prosedür gereği görevinden istifa etti. AP, CHP ve CGP Erim'in yeniden başbakan olmasına sıcak bakmıyordu. Bu koşullarda Cumhurbaşkanı Korutürk, yeni hükümeti kurma görevini eski hükümetin Maliye Bakanı Naim Talu'ya verdi. Talu'nun kurduğu hükümet bir Adalet Partisi ve Cumhuriyetçi Güven Partisi hükümetiydi.⁷⁴ Genel seçimlere 6 ay kala göreve hükümetin ilk işi ülkeyi gelen seçimlere hazırlamaktı. Yine de bu dönemde üniversite reformu yapılması, DGM'lerin kuruluş kanununun kabul edilmesi, "Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı" kurulması gibi önemli gelişmeler yaşandı.

1.7. 1973 Seçimleri ve CHP-MSP Koalisyonu

1973 seçimleri öncesinde Türk sağı bölünmüş durumdaydı. Adalet Partisi, Demokrat Parti'nin yanı sıra, kapatılan Milli Nizam Partisi'nin yerine kurulan Necmettin Erbakan önderliğindeki Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi seçimlere giriyordu. Solda ise TİP kapatılmış, Türkiye Birlik Partisi (TBP) de CHP'ye rakip olacak güçte değildi.

14 Ekim 1973'te yapılan seçim sonuçlarına göre CHP 185, AP 149, MSP 48, DP 45, CGP 13, MHP 3, TBP 1, Bağımsızlar 6 milletvekili ile mecliste temsil hakkı kazandı.⁷⁵ Bu sonuçlara göre hiçbir parti tek başına iktidar olacak oyu alamamıştı ve koalisyon kurulması zorunluymuştu. Cumhurbaşkanı Korutürk, 27 Ekim'de ilk olarak hükümeti kurma görevini seçimlerden en yüksek oyu alan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e verdi. Ecevit'in diğer partiler ile yaptığı koalisyon görüşmeleri sonuç vermeyince, Cumhurbaşkanı Korutürk hükümeti kurma görevini 12 Kasım'da, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verdi. Demirel de yaptığı görüşmelerden sonuç alamayınca görevi Cumhurbaşkanı Korutürk'e iade etti. Zaten Demirel seçim sonrası açıklamasında "millet bize muhalefet görevi verdi" diyerek hükümet kurmaya niyeti olmadığını belli etmişti. 9 Aralık'ta yapılan yerel seçimlerde CHP'nin birinci parti çıkmasıyla Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümeti kurma görevini yeniden Ecevit'e verdi. 24 Ocak 1974'te Ecevit'in yaptığı görüşmeler sonuç verdi ve beklenmedik bir

⁷⁴ Ahmad, a.g.e., 2010, s. 384.

⁷⁵ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1973
Erişim Tarihi (27.08.2016)

şekilde CHP-MSP Koalisyon Hükümeti kuruldu.⁷⁶ Böylece koalisyon arayışı içinde geçen 100 günlük süreç sona ermiş oldu.

CHP-MSP Hükümeti'nin programında, "düşünce suçları için genel af, seçmen yaşının 18'e indirilmesi, daha adil bir vergi sisteminin getirilmesi, bürokratik israfın önlenmesi, orta tahsilde teknik eğitimi artırıp hızlandırmak, üniversiteye giriş sınavlarını kaldırmak, kırsal kesimde kooperatif hareketini desteklemek, çalışanların işyeri yönetimine katılmasını sağlayacak demokratik düzenlemeler yapmak, gecekondu tapu vermek, döviz kaynaklarını ülke içinde kullanmak"⁷⁷ gibi hususlara yer verilmiştir. Koalisyon partileri arasındaki ilişkiler başlangıçta çok iyiydi. Fakat bu durumda CHP'nin gölgesinde kaldığını fark eden Erbakan, kendi siyasi geleceklerini düşünerek bazı muhalif tavırlar içine girdi. Bunlardan en dikkat çeken, 20 MSP Üyesi'nin ceza kanununun 141. ve 142. maddelerini ihlal ettikleri için cezaevinde bulunanların -komünizm propagandası ve sınıf çatışmalarını teşvik etmekten suçlu bulunanların- affedilmesine karşı oy kullanmalarıydı.⁷⁸ Bu olay koalisyonun o günlerde dağılmasına sebep olabilirdi; fakat Kıbrıs'ta önemli gelişmelerin yaşanması koalisyonun bir süre daha devam etmesini sağladı.

Ekim 1973'te, sonuçları itibariyle Türkiye'yi ve diğer ülkeleri etkileyen bir olay patlak verdi: Arap-İsrail Savaşı. ABD'nin bu savaşta petrol ithal ettiği Arap ülkelerini değil de İsrail'i desteklemesi ve açıkça İsrail'e silah yardımı yapması Arap ülkelerinde tepkiyle karşılandı. OPEC (petrol ihraç eden ülkeler örgütü) üyesi ülkeler, petrol üretimini %5'den az olmamak kaydıyla kısma ve petrolün afişe fiyatına %70 zam kararı aldılar. 1973 Arap-İsrail Savaşı'nın en önemli sonuçlarından birisi, petrolün siyasal silah olarak uluslararası ilişkilerde kullanılması olmuştur.⁷⁹ OPEC ülkelerinin bu kararı sonrası, 15 Ekim 1973'te ham petrol fiyatı 2,5 dolar iken, 24 Aralık 1973'te 11,6 dolara yükselmiştir. ABD'ye karşı alınmış bir karar gibi görünse de, bu karardan en çok etkilenen Türkiye gibi petrol üretmeyen ülkeler ve Üçüncü Dünya Ülkeleri olmuştur. Türkiye, petrol krizi ve doların ekonomiye

⁷⁶ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 252.

⁷⁷ Eraslan, **a.g.e.**, s. 619.

⁷⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 418.

⁷⁹ Tayyar Arı, **Geçmişten Günümüze ORTA DOĞU Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, MKM Yayınları, 4. Baskı, Bursa, 2008, s. 384.

etkisiyle sarsılırken, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler sonucu bir yandan da adaya çıkarma yapmaya hazırlanıyordu.

Yunanistan'daki askeri cuntanın desteği ve EOKA örgütünün önderliğinde, 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs Hükümeti'ne darbe yapılmıştır. Kıbrıs'taki bu darbenin adanın Yunanistan'a bağlanması ile sonuçlanacağı ve bu durumun Türk-Yunan krizine yol açacağı aşıkardı. 1959 Züriç Anlaşması gereğince garantör devlet olarak Türkiye ve İngiltere'nin olaya müdahil olması gerekiyordu. İngiltere, Türkiye'yle birlikte hareket etmeye yanaşmadı; ancak açıkça desteklememekle birlikte olası bir harekatı da engellemeyeceğini bildirdi. Hükümetin MSP kanadının da desteğiyle Ecevit, "Kıbrıs Barış Harekatı"nı düzenleme kararı aldı. 20 Temmuz 1974'te Türk kuvvetleri adaya ayak bastı. 22 Temmuz'da geçici olarak ateşkes sağlandı ve 25 Temmuz'da Cenevre'de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında bir görüşme gerçekleşti. Cenevre Konferansı'nda taraflar arasında anlaşma sağlanamayınca, Türkiye 14 Ağustos'ta Kıbrıs'a ikinci bir harekat düzenlemeye karar verdi. Türk kuvvetleri kısa sürede adanın %38'ni ele geçirdi. Dış güçlerin olaya müdahil olması sonucu, iki gün sonra harekat sona erdi ve diplomatik görüşmelere başlandı. 13 Şubat 1975'te Kıbrıs'ın kuzey kesiminde, Kıbrıs Federe Türk Devleti (KFTD) kuruldu.⁸⁰

Ecevit, Kıbrıs Harekatı sonrası ülkede kahraman haline geldi. MSP kanadı da harekatın kendilerinin ısrarıyla gerçekleştiğini, CHP'li bakanların aslında harekata sıcak bakmadığı söylentisini ülkede yaymaya çalıştı.⁸¹ MSP kanadının "fetihçi duygularla" adanın tamamını ele geçirmek istemesi, koalisyonun dağılmasının önünü açtı. CHP-MSP Koalisyonu'nun daha fazla devam edemeyeceğini anlayan Ecevit, harekat sonrası ülkede kendisine karşı artan ilginin oya dönüşeceğine de güvenerek 18 Eylül'de istifa etti. Karpat'a göre, Ecevit'in 1974 Kıbrıs Harekatı'ndan faydalanarak tek başına hükümet kurma düşüncesi CHP'nin gerçek bir demokratik parti olmasını engellemiştir.⁸² Sağ kanatta yer alan partiler Ecevit'in düşüncesini boşa

⁸⁰ Mehmet Gönübol, Ömer Kürçüoğlu, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919 - 1995)**, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, Ankara, 1996, s. 579.

⁸¹ Özdemir, **a.g.e.**, s. 272.

⁸² Karpat, **a.g.e.**, 2015, s. 207.

çıkarmak için erken seçime yanaşmayınca, ülkede 241 gün süren bir hükümet bunalımı yaşandı.

Hükümet kurma çalışmalarının sıkıntıya girdiği bu süreçte, 12 Mart Muhtırası sonrasında olduğu gibi bağımsız Başbakan formülü gündeme gelmiş ve Kontenjan Senatörü Sadi Irmak, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Korutürk, buna gerekçe olarak şu sözleri söylemiştir: *“Türkiye'nin içte ve dışta son derece ciddi sorunları vardır. Türkiye bu durumda, Meclis müzakeresinden yoksun, uyuşmazlığa düşmüş, müstaflî bir hükümetin eline bırakılamaz. Hükümet kurma gerekçesinin anlaşılacağı bu aşamada; Meclis, kanun görüşemez; kanun yapamaz durumundadır. Türkiye'nin kaderini müstaflî hükümetin taşımasını zorlamak imkansızdır. Demokratik kurallar içinde hükümeti kurmak, Meclisi icraya çağırma görevimdir.”*⁸³

Sadi Irmak Hükümeti Bağımsızlar ve CGP'li milletvekillerinden oluşmaktaydı. Bu hükümet, Nihat Erim'in teknokrat hükümetinin devamı niteliğindedir. Ecevit ve Demirel hükümetin kuruluşunu demokratik bulmadıkları için desteklemedi ve hükümet güvenoyu alamadı. Irmak'ın hükümeti aslında "ölü doğmuş" bir hükümetti. Fakat Irmak Hükümeti güvenoyu alamamasına rağmen, mevcut koşullarda yeni bir hükümet kurulamadığı için 31 Mart 1975'e kadar görevine devam etti.

1.8. Milliyetçi Cephe Hükümetleri Dönemi

Cumhurbaşkanı Korutürk'ün, AP-CHP koalisyon hükümeti kurulması önerisine Demirel'in cevabı "CHP ile ancak savaşta koalisyon yaparız"⁸⁴ oldu. Demirel, sağ partileri yanına alarak "Milliyetçi Cephe" hükümeti kurmak istiyordu. Fakat DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyle bu fikre sıcak bakmıyordu.⁸⁵ Bu kez Ecevit DP ile koalisyon arayışına girse de, DP Milletvekillerinin karşı çıkmasından dolayı koalisyon kurulamadı. CHP-DP destekli Naim Talu başbakanlığında bir erken seçim

⁸³ TBMM, *Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Cilt 1, Yasama Yılı:3, Dönem:24, Kasım 2012, s. 521.

⁸⁴ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1973/05/12> (21.05.2016)

⁸⁵ Ahmad, a.g.e., 2014, s. 196.

hükümeti kurulması fikri de Cumhurbaşkanı Korutürk'ün vetosuna takıldı. Nihayet DP'den istifa eden 9 milletvekilinin desteğiyle, AP-MSP-CGP-MHP Hükümeti yani, I. Milliyetçi Cephe Hükümeti, 31 Mart 1975'te kuruldu. Yeni hükümet AP'den 16, MSP'den 8, CGP'den 4, MHP'den 2 bakandan oluşuyordu.⁸⁶

Süleyman Demirel'in Başbakanlığı'ndaki Bakanlar Kurulu'nda, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş Başbakan Yardımcılığı görevini paylaşıyordu. Hükümet, 12 Nisan 1975'te 218 oya karşı 222 oyla güvenoyu alarak göreve başladı.⁸⁷ 4 oy farkla hükümetin güvenoyu alması, ülke içindeki sağ-sol bölünmesinin boyutlarını ortaya koyuyordu. "Milliyetçi Cephe" bir nevi "Sola Karşı Sağ Cephe" yaratıyordu. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin kurulmasıyla Demirel, Ecevit'in Kıbrıs krizi sırasında sağladığı ve erken seçime giderek kendisi için oya dönüştürmeyi hedeflediği ivmeyi kırmış oldu. Bu sonuçlara göre Ecevit, tek başına hükümet kurma hevesiyle istifa ederek yanlış bir politika izlemişti.⁸⁸

Hükümet programında önceki hükümetin programında yer alan seçmen yaşının düşürülmesi, dengeli bölgesel kalkınma, işçilerin çalıştıkları işyerine ortak olabilmeleri gibi hususlar yer aldı. Yeni hükümetin en önemli hamlesi tarım alanında idi. Gübre fiyatlarında büyük indirimle gidildi. Demirel'in ifadesine göre hükümetin toprak sahiplerine desteği 5 milyar lirayı buluyordu. Demirel, bu destekle gelecek seçimi garantilemeyi düşünüyordu. Programda "huzur, kalkınma ve hamle yılı" olacağı olarak öngörülen dönem, asayişin, sağ-sol çatışmasının ve öğrenci olaylarının daha da arttığı bir dönem haline geldi.⁸⁹

14 Mayıs 1975'te, Başbakan Demirel'in Bakanlar Kurulu çıkışında Vural Önsel adında CHP üyesi olduğu iddia edilen kişi tarafından saldırıya uğraması iki parti arasındaki gerilimi daha da artırdı.⁹⁰ 21 Haziran 1975'te Bolu'nun Gerede ilçesinde Ecevit'in otobüsüne ve mitingine taş ve sopayla saldırı düzenlendi. Olaya AP Milletvekili Ahmet Çakmak'ın da karıştığı iddia edilmiş ve siyasi gerginlik bir anda tırmanmıştır. Ecevit, bu saldırıya ve Milliyetçi Cephe'ye tepki göstermek

⁸⁶ Eraslan, **a.g.e.**, s. 621.

⁸⁷ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 269.

⁸⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 430.

⁸⁹ Eraslan, **a.g.e.**, s. 621.

⁹⁰ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1975/05/14> (21.05.2016)

amacıyla 28 Haziran 1975'te İstanbul'da "Demokrasi ve Özgürlük" mitingi düzenledi. Ecevit mitingdeki konuşmasında "Demokrasiyi sokakta bulmadık, sokağa bırakmayız." diyerek tepkisini ortaya koydu.⁹¹ Ecevit, miting konuşmasında ayrıca Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni bütün ülkede şiddet olaylarını kışkırtmakla ve bir terör ortamı yaratmakla; kendi adamlarını kilit noktalara yerleştirerek bürokrasinin ve özellikle güvenlik kuvvetlerinin tarafsızlığını ortadan kaldırmakla; Milliyetçi Cephe'yi bir Şii mezhebi olan Alevilere ve Doğu ile Güneydoğu Anadolu'nun Kürtçe konuşan nüfusuna karşı izlediği siyaseti kastederek, Türkiye halkını mezheplere ve etnik farklılıklara göre bölmekle suçladı.⁹²

Bu dönemde Başbakan Demirel'in yeğeni Yahya Demirel'in hayali ihracat yaparak devleti zarara uğrattığının ortaya çıkması, Demirel'i zor durumda bıraktı. Mahkeme devam ederken Yahya Demirel'in İsviçre'ye kaçmasından muhalefet Süleyman Demirel'i sorumlu tuttu.⁹³

12 Ekim 1975'te 25 ilde kısmi Senato seçimleri yapılmıştır. Seçimlerde AP geçerli oyların %40,8'ini alarak 27 senatörlük elde ederken, oyların %43,3'ünü elde eden CHP 25 senatörlük kazanmıştır. MSP'nin kazandığı senatörlük sayısı ise 2'dir.⁹⁴ 1973 seçimlerine göre değerlendirildiğinde, AP'nin oyları % 11, CHP'nin oyları %10 oranında artmıştır. Seçimlerin ardından hem Demirel hem de Ecevit zafer ilan etmiştir. Bu sonuçlar bir anlamda halkın artık koalisyon istemediği, güçlü bir partiyi tek başına iktidarda görmek istediği mesajını içeriyordu. Mecliste bulunan küçük partiler senato seçimleri sonucu hayal kırıklığına uğradı. Erken seçim olması durumunda Meclis'te yer alamama riskine karşı bu partiler, mevcut koalisyonu 1977 seçimlerine kadar devam ettirmekte kararlıydı.

Türkiye dış politikada da zor günler geçiriyordu. Türkiye, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında dış politikada yalnız bırakılmıştı. Nihat Erim döneminde yasaklanan haşhaş ekimine, 1 Temmuz 1974'te Ecevit tarafından yeniden izin verilmesiyle ABD ile yaşanan gerginlik, Kıbrıs meselesi sonrası had safhaya ulaştı.

⁹¹ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1975/06/29> (21.05.2016)

⁹² Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s.198.

⁹³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 270.

⁹⁴ Tunca Özgişi, **Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012, s. 258.

ABD, Türkiye'ye sağladığı silahların Kıbrıs'ta kullanıldığı gerekçesiyle, 5 Şubat 1975'de Türkiye'ye silah ambargosu uygulama kararı aldı. Türkiye, bu karara tepki olarak 3 Temmuz 1969 tarihli Türk-Amerikan Savunma İşbirliği Anlaşması'nı iptal ederek, 26 Temmuz 1975'ten itibaren Türkiye'de bulunan bütün Amerikan üs ve tesislerini Türk Silahlı Kuvvetleri'nin denetimine aldı. Yunanistan'ın Kıbrıs Harekatı sonrası Ege Denizi'ndeki adalarını silahlandırması ve havaalanları inşa etmesine, Türkiye Ege Ordusu'nu kurarak cevap verdi. Yunanistan'ın, Lozan Anlaşması gereği 6 mil olması gereken kıta sahanlığı genişliğini 12 mile çıkarması, Türkiye'nin petrol krizinin de etkisiyle bu bölgede petrol arama çalışmalarında bulunması, "Kıta Sahanlığı" sorununu ortaya çıkardı. Yunanistan'ın, kıta sahanlığına bağlı olarak, FIR hattını da genişletmek istemesiyle iki ülke arasındaki kriz daha da büyüdü.⁹⁵

Siyasette yaşanan ayrışma giderek topluma yayılmaya başlamıştı ve Türkiye bir iç savaşa doğru sürükleniyordu. Hükümetin küçük ortağı olan MHP ve MSP, elde ettikleri bakanlıklarda güçlü bir kadrolaşma içine girdi. CGP'li ve AP'li Bakanlar da "Devleti korudukları, sola karşı bir savunma cephesi teşkil ettikleri" düşüncesiyle bu kadrolaşmaya sıcak bakıyorlardı. Özellikle Milli Eğitim, Adalet ve İçişleri Bakanlıkları'nda MHP'li (Ülkücü) memurların sayısı oldukça fazlaydı. Sokakta ve üniversitede ülkücüler ile solcular arasındaki gerilim şiddete dönüşmüştü. Hükümet bu olayları "komünizmle mücadelenin sonucu" olarak görüyordu.⁹⁶ Cephe hükümetine yakın gazeteler de "Parlamento'da Demirel, sokakta Türkeş" sloganını yaydı.⁹⁷ Bu gerilime MSP'li Akıncılar'ın da katılmasıyla ülkede olaysız bir gün yaşanmıyordu. Demirel ise DGM'lerin kaldırılmasından şikayet ediyor ve sıkıyönetim ilan edilmesini istiyordu.

1976 yılı muhalefette kalan CHP için zor bir yıl oldu. Kıbrıs harekatı sonrası artan popülaritesini oya dönüştürmeyi başaramayan Ecevit, iktidardan uzak kalınca giderek arka plana düşmüştü. Parti içinde Ecevit'e karşı hoşnutsuzluk da giderek artıyordu. Ecevit, bu durumda dağınık halde bulunan sol grupları kendi etrafında toplamak için çalıştı. 18 Nisan 1976'da Ankara'da yapılan "Özgürlük ve Barış" mitingi CHP'nin gayri resmi seçim kampanyasının başlangıcıydı. Mitinge TİP Genel

⁹⁵ Gönlübol ve Kürkçüoğlu, **a.g.e.**, s. 582.

⁹⁶ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 275.

⁹⁷ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 197.

Başkanı Behice Boran, Sosyalist Parti Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar gibi liderlerin katılmasıyla solda birlik görünümü verilmeye çalışıldı. 18 Nisan mitinginin ardından 1 Mayıs 1976'da, DİSK tarafından bir İşçi Bayramı kutlaması gerçekleştirildi. 1926'dan beri ülkede ilk kez işçi sınıfı bayramını kutlamıştı.⁹⁸ DİSK, 12 Mart Muhtırası'ndan sonra kapatılan TİP ile bağlarını koparmıştı. Birçok sosyalist derneğin 1977 seçimlerini boykot etme kararı almasının aksine, DİSK seçimlere katılıp CHP'yi destekleme kararı aldı. Sol, Milliyetçi Cephe'ye karşı CHP'nin çatısı altında toplanmaya başlamıştı.

1977 yılı Türkiye ekonomisinin çıkmaza girdiği yıl oldu. Demirel'in "dövizle çevrilebilir mevduat hesapları" formülü ile ülke ekonomisi dışa bağımlı hale geldi ve dış borç giderek arttı. Merkez Bankası'nın çekleri karşılıksız çıkmaya başladı ve ülkede döviz kıtlığı yaşandı. Para ödenmediği gerekçesiyle Bulgaristan elektrikte, Irak da petrolde kısıtlamaya gitmişti. Ülkede benzin kuyukları oluşmaya başlamıştı. Vatandaş giderek artan zamlar karşısında zor duruma düşmüştü. Köyden kente göçün giderek arttığı bu dönemde gettolaşma sorunu ortaya çıkmaya başladı.⁹⁹

Ülke içinde yaşanan gerginlik Kasım 1976'da üniversitelerin açılmasıyla daha da arttı. Ülkücüler ile solcular arasındaki gerilim önüne geçilemez bir hâl aldı. MSP ile MHP arasındaki gerginlik Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde çatlak oluşmasına sebep oldu. MSP, ülke içindeki gerginlikten ülkücülerini sorumlu tutuyor, MHP ise MSP'lileri "Yeşil komünist" olmakla suçluyordu. Ülkenin içinde bulunduğu durum ve koalisyon içindeki anlaşmazlıklar ülkeyi erken seçime sürükledi. 5 Haziran 1977'de erken seçime gitme kararı alındı. Seçim kararının alınmasıyla siyasi kutuplaşma da giderek arttı. CHP ülkede yükselen faşizm, AP ise komünizm tehlikesine dikkat çekiyordu. Demirel, Ecevit'i aşırı sol grupları çevresinde topladığı için eleştiriyor, "ortanın solu" görüşünün "solun da solu"na kaydığını belirtiyordu.¹⁰⁰

Seçimlere yaklaşık bir ay kala 1 Mayıs 1977'de, DİSK'in organize ettiği sol grupların katılımıyla büyük bir miting gerçekleştirilerek, sağa karşı gövde gösterisi yapılmak istenildi. Miting öncesi ülkedeki gerginlik sadece sağ-sol arasında değil,

⁹⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 441.

⁹⁹ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 3. Bölüm.

¹⁰⁰ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 446.

solun kendi içinde de hakimdi. Sol içinde Sovyet yanlıları ile Çin yanlıları arasında gerilim vardı. Bu gergin ortamda gerçekleşen mitingin sonlarına doğru DİSK Başkanı Kemal Türker konuşmasını yaparken 1 el silah sesi duyuldu. Silah sesinin duyulmasının ardından birçok kişi sağa sola kaçışırken izdiham oluştu ve ardından çevredeki dört farklı yüksek noktadan "faili meçhul" kişiler tarafından meydana gelen kalabalığa ateş açıldı. DİSK'i ve ona bağlı kuruluşları Moskova'ya bağlı olmakla suçlayan Maocular'ın tören alanına girmelerine izin verilmemesi sonucu çıkan kargaşa ortamında silahların ateşlediği söyleniyordu.¹⁰¹ Yaşanan izdiham ve açılan ateş sonucu 34 kişi hayatını kaybetti. Bu olay tarihe "Kanlı 1 Mayıs" olarak geçti ve Taksim'de uzun süre miting yapılmasına izin verilmedi.¹⁰²

Ecevit bu olaydan sonra Taksim'de bir miting gerçekleştirerek gövde gösteri yapmak istedi. Seçimlere az bir süre kala, Taksim mitingi sırasında Ecevit'e suikast düzenleneceği istihbaratı MİT tarafından Başbakan Demirel'e iletildi. Demirel de bu bilgiyi Ecevit'e ilettili. Ecevit durumu basınla paylaştı ancak mitingi iptal etmedi. Demirel, Ecevit'in bu bilgiyi basınla paylaşmasından duyduğu rahatsızlığı "güvenilir biri olmadığını" kanıtladı diyerek ifade etti. Daha önce de Ecevit'in mitingine saldırı düzenlenmesine rağmen¹⁰³ Ecevit, Taksim'de miting yaparak herkese korkmadığını göstermek istiyordu. Taksim mitinginden önce 29 Mayıs 1977'de, Çiğli Havaalanı'nda Ecevit'in korumalarından birinin silahının "kaza" sonucu patlaması sonucu bir kişi yaralandı. Ecevit bu olaya rağmen, Taksim mitingini iptal etmedi ve seçim öncesi en kalabalık mitingini gerçekleştirdi.

MİT tarafından Demirel'e verilen bilgiye göre, Ecevit'e Çiğli'de düzenlenen saldırıyı Kara Kuvvetleri Komutanı Namık Kemal Ersun'un kontrgerillayı kullanarak yaptırdığı ve bu yolla ülkede oluşan kaos ortamında askeri darbe yapma peşinde olduğu aktarıldı. Demirel, 1 Haziran 1977'de Ersun ve bu olayla ilgisi olduğu düşünülen 800 subayı emekliye sevk etti.¹⁰⁴ Ersun'dan boşalan koltuğa kıdem sırasına göre üç aday vardı: Adnan Ersöz, Şükrü Olcay ve Ali Fethi Esener. Kara

¹⁰¹ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1977/05/02> (30.05.2016)

¹⁰² Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 3. Bölüm.

¹⁰³ 26 Nisan'da Niksar'da, 27 Nisan'da Şiran'da, 28 Nisan'da Erzincan'da saldırıya uğradı. Demirel'in Ecevit'e verdiği bilgiye göre, Taksim mitingi sırasında Ecevit'e, 1 Mayıs'ta olduğu gibi uzun namlulu silahla saldırı düzenlenecekti.

¹⁰⁴ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, ss. 281-282.

Kuvvetlerine atanacak olan komutan bir sene sonra Genelkurmay Başkanı olacağı için kritik bir atamaydı. Demirel, bu yüzden kendisine yakın gördüğü Ali Fuat Esener'in seçilmesini önerdi. Fakat Cumhurbaşkanı Korutürk, kıdem sırasının bozulmasını istemediği için Esener'in Kara Kuvvetleri Komutanı olmasına sıcak bakmıyordu. Bu sürede komutanlığa, Genelkurmay Başkanı Semih Sancar vekalet etti. 30 Ağustos tarihinde adı geçen üç orgeneralin görev süreleri dolduğu için emekli olması sonucu, Ege Ordu Komutanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı oldu. Böylece aslında Ege Ordu Komutanı olarak emekliye ayrılması gereken Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı oldu ve Genelkurmay Başkanlığı'nın yolu açılmış oldu. Kenan Evren yıllar sonra Mehmet Ali Birand'a verdiği röportajda durumu şöyle yorumluyordu: "Mukadderat!"¹⁰⁵

Ülkenin içerde ve dışarıda içinde bulunduğu bu kaotik ortamda, 5 Haziran 1977'de yapılan genel seçimlere katılım oranı %72,4 oldu. CHP %41 oy olarak 213 milletvekili, Adalet Partisi %36 oy alarak 189 milletvekili çıkarmayı başardı. Milli Selamet Partisi'nin oyları 1973 seçimlerine göre azaldı ve Meclis'teki vekil sayısı 48'den 24'e düştü. Milliyetçi Hareket Partisi ise 3 milletvekili çıkardığı bir önceki seçimden sonra 16 milletvekili çıkarmayı başardı. Seçimlerin kaybedeni Demokratik Parti ve Cumhuriyetçi Güven Partisi oldu. CGP 3, DP ise 1 milletvekili çıkarabildi. Ecevit, en yüksek oyunu 1977 seçimlerinde aldı; fakat tek başına iktidar olmak için yeterli vekil sayısını yakalayamadı. Ülkenin beklentisi haline gelen siyasi istikrar bu seçimde de sağlanamadı.

Seçimlerden birinci parti çıkması sebebiyle Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümeti kurma görevini ilk olarak CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e verdi. Ecevit, Türkiye'nin ilk azınlık hükümetini kurdu; fakat Meclis'ten güvenoyu alamadı.¹⁰⁶ Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümeti kurma görevini bu kez AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verdi. Demirel'in CHP ile koalisyon kurması çok zor olduğu için yeniden eski ortaklarına döndü. AP-MHP-MSP'nin katılımıyla, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti, 21 Temmuz 1977'de kuruldu. Fakat İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti, ilki kadar uzun ömürlü olmadı. Ülkede sürmekte olan şiddet

¹⁰⁵ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 3. Bölüm.

¹⁰⁶ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 447.

olaylarının önüne geçilemedi. İkinci hükümet, birincisine göre içeride de çok daha kırılıyordu. MHP ve MSP arasındaki fikir ayrılıkları daha da derinleşmişti. 11 Aralık 1977'de yapılan yerel seçimlerde CHP'nin İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi kritik illerde başarılı olması, Milliyetçi Cephe Hükümeti'ne olan güvensizliği ortaya koyuyordu. Milliyetçi Cephe Hükümeti için gensoru verilmesi ve ardından AP'den 11 milletvekilinin istifa etmesiyle, Milliyetçi Cephe Hükümeti yeniden güvenoyu alamadı ve hükümet düşürüldü.¹⁰⁷ Cumhuriyet tarihinde gensoru ile düşürülen ilk hükümet, İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'dir.

1.9. III. Ecevit Hükümeti Dönemi

Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin düşürülmesinin ardından hükümeti kurma görevi Bülent Ecevit'e verildi. Ecevit, Türk siyasi tarihinde etik olarak hâlâ tartışılmaya devam eden bir olaya imza attı. Bakanlık vaadiyle AP'den koparılan milletvekilleriyle Güneş Motel'de bir toplantı yaptı. AP'den istifa eden 11 milletvekiline bakanlık koltuğu verilerek, Ecevit'in azınlık hükümeti formülü devreye girdi. Bu olay tarihe "Güneş Motel Olayı" ve "11'ler Olayı" olarak geçti. Ecevit'in Meclis'te salt çoğunluğu sağlaması için 13 vekile ihtiyacı vardı. DP ve CGP'li vekillerin de desteğiyle, CHP azınlık hükümetinin kurulmasının önündeki engel aşıldı.

5 Ocak 1978'de III. Ecevit Hükümeti kuruldu. Ecevit'in hükümetinde CHP'den 21, Bağımsız 10, CGP'den 2, DP'den 1 milletvekili görev aldı. Ecevit, önceliklerinin ülkede güven ortamını sağlamak olduğunu söylüyordu.¹⁰⁸ Ancak 1978 yılının ilk 15 gününde ülkede 30 siyasi cinayet işlenmiş, 200'den fazla kişi yaralanmıştı.¹⁰⁹ Ecevit Hükümeti, polis gücüyle toplumsal çatışmanın önünü alamayacağı düşüncesiyle, kamu düzenini sağlamak için "mavi bereli" özel ekip kurdu. Ancak toplumun her kesiminde olduğu gibi, polis teşkilatı da ikiye ayrılmıştı.¹¹⁰ Solcu polisler POL-DER'de, sağcı polisler POL-BİR'de; solcu işçiler DİSK'te, sağcı işler MİSK'te; solcu öğretmenler TÖB-DER'de, sağcı öğretmenler

¹⁰⁷ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 286.

¹⁰⁸ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/01/05> (08.07.2016)

¹⁰⁹ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 449.

¹¹⁰ Eraslan, **a.g.e.**, s. 625.

ÜLKÜ-BİR'de; solcu öğrenciler DEV-GENÇ'te, sağcı öğrenciler Ülkü Ocakları'nda olmak üzere kutuplaşmıştı.

III. Ecevit Hükümeti döneminin önemli gelişmelerinden birisi 7 Mart 1978'de yaşandı. Görev süresi dolan Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'ın görev süresini uzatma inisiyatifi kullanılmadı ve yerine olağan kıdem sırası gereğince Kara Kuvvetleri Komutanı Kenan Evren atandı.¹¹¹

5 Ocak 1978 - 12 Kasım 1979 tarihleri arasında görev yapan III. Ecevit Hükümeti, büyük sorunlarla karşılaştı. Halk, terör ve anarşinin son bulmasını, can ve mal güvenliğinin sağlanmasını bekliyordu; fakat III. Ecevit Hükümeti de bu sorunlara çözüm bulmayı başaramadı. Demirel, "Madem Ecevit kontrgerilladan¹¹² şikayet ediyordu, şimdi kendisi ortaya çıkarsın." diyerek meydan okuyordu.¹¹³ Bu dönemde terör eylemleri boyut değiştirmiş, doğrudan önemli kişileri hedef almaya başlamıştı. 17 Nisan 1978'de, Malatya Belediye Başkanı Hamit Fendoğlu'nun evine bombalı paket gönderildi. Patlamada Fendoğlu ve ailesi hayatını kaybetti.¹¹⁴ Fendoğlu, Malatya halkı tarafından çok sevilen birisiydi ve "Hamido" lakabıyla bilinirdi. Bu olayın ardından Malatya'da Aleviler ve solculara karşı eylemler düzenlendi ve halk galeyana geldi.

16 Mart 1978'de, İstanbul Üniversitesi'nde sol görüşlü öğrencilere bombalı saldırı düzenlendi. Öğrencilerin üzerine bomba atılmasının ardından, otomatik silahla tarandı. 7 kişinin ölümü, 41 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bu eylemi Zülküf İso adlı Ülkücü bir gencin yaptığı ortaya çıktı. MHP'nin İstanbul İl Başkanı Recep Haşatlı ve oğlu 17 yaşındaki Mustafa Haşatlı, "Marksist-Leninist Silahlı Propaganda

¹¹¹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 289.

¹¹² Kontrgerilla ya da diğer adıyla "Özel Harp Dairesi" yurt savunması için kurulmuş yarı askeri bir örgüttü. Kuruluş amacının başında da, olası bir savaşta Türkiye'nin belirli bir bölgesinin ya da tümünün işgal edilmesi durumunda halkın bir direniş göstermesini planlamak ve sağlamak geliyordu. Özel Harp Dairesi'nin kurulduğu dönemde de Türkiye'nin yöneticilerin gözündeki en büyük tehlike devlet olarak SSBC, ideoloji olarak komünizmdi. Bu bağlamda örgütün elemanları "antikömünist" yani sağ ideolojiye sahip kişiler arasından seçilmiştir. Komünizme ve SSBC'ye karşı faaliyet gösterdiği için bu örgüt ABD tarafından desteklenmiş, hatta Amerikalı görevliler ile aynı binada çalışmalarını yürütmüştür. 12 Eylül'e kadar olan dönemde ABD'nin gizli örgütü haline dönüşen bu örgüt, birçok olaya doğrudan veya dolaylı olarak karışmıştır. bkz. Çetin Yetkin, **Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika**, Kilit Yayınları, 2011, İstanbul, s. 182.

¹¹³ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 4. Bölüm.

¹¹⁴ Özdemir, **a.g.e.**, s. 277.

Birliği" tarafından, 3 Ekim 1978'de öldürüldü.¹¹⁵ Bu olayı Savcı Doğan Öz, Doçent Necdet Bulut, Şair Ümit Kaftancıoğlu ve Profesör Bedri Karafakiođlu'nun öldürülmesi takip etti.¹¹⁶ 4 Eylül 1978'de Sivas'ta ortaya çıkan sağ-sol çatışması ilerleyen günlerde mezhep kavgasına dönüştü. Sivas'ta 1000'den fazla ev ve işyeri tahrip edildi ve 12 kişi de hayatını kaybetti.¹¹⁷ 8 Ekim 1978'de Ankara-Bahçelievler'de, sol görüşlü öğrencilerin kaldığı ev, ülkücüler tarafından basıldı ve 7 kişi öldürüldü. Daha sonra katliam emrinin Abdullah Çatlı tarafından verildiği ortaya çıktı. İleride birçok eyleme katılan Çatlı, adını ilk defa bu eylemle duyurdu. 1 Şubat 1979'da Milliyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Abdi İpekçi öldürüldü. İpekçi'nin katili Mehmet Ali Ağca, cinayetten 5 ay sonra tutuklandı. Ancak kaldığı cezaevinden Çatlı'nın da yardımıyla firar etti ve ardından yurtdışına kaçtı. Ağca, 13 Mayıs 1982'de Papa II. Jean Paul'e suikast girişimde bulundu fakat başarılı olamadı.¹¹⁸

Sağ-sol çatışmalarının yanı sıra, Türkiye'nin doğusunda ve güneydoğusunda bir takım terör eylemleri başlamıştı. Mülkiye öğrencisi Abdullah Öcalan tarafından, "PKK" adıyla neo-Marksist Kürdistan İşçi Partisi kuruldu. Partinin amacı, ülkenin doğusunda bir sosyalist Kürt devleti kurmaktır.¹¹⁹ Adalet Partisi Şanlıurfa Milletvekili, Bucak aşiretinin reisi Celal Bucak'a, Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde "Apocular" tarafından yaklaşık 200 kişilik militanla saldırı düzenlendi.¹²⁰ 28 Ağustos 1978'de Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinde bu saldırıda ölen militanların cenazesi Apocular'ın gövde gösterisine dönüştü. Bu durum doğuda bir "Kürt ayaklanması" tehlikesinin olduğunu gösteriyordu. Bu saldırı hem devlete hem de bölgedeki aşiretlere gözdağı niteliğini taşıyordu.

Doğudaki hareketlenme ordu tarafından MGK'ye taşındı. Aynı zamanda Genelkurmay Başkanı Evren, 1978 yılı Cumhuriyet kutlamaları nedeniyle verdiği demeçte "Cumhuriyetin yozlaştırılmasına silahlı kuvvetler izin veremez." diyerek açık bir şekilde herkesi uyarıyordu. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutan

¹¹⁵ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/10/04> (10.07.2016)

¹¹⁶ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 4. Bölüm.

¹¹⁷ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/09/04> (11.07.2016)

¹¹⁸ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 301.

¹¹⁹ Zürcher, **a.g.e.**, s. 381.

¹²⁰ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 5. Bölüm.

Oramiral Bülent Ulusu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya ile yaptığı görüşmede müdahale hakkındaki görüşlerini şöyle açıklıyordu: "Zannedirim 12 Mart döneminden daha kötü bir durumda yaşıyoruz. Eğer böyle devam ederse yeniden bir 27 Mayıs olmasından korkarım. Milli Güvenlik Kurulunda siz de, ben de söylenmesi gereken her şeyi açıkça, çekinmeden söylüyoruz ama hükümet hiçbir şey yapmıyor. Müdahale kaçınılmaz olabilir ne dersiniz?" diyerek aslında 12 Eylül'ün ilk adımlarını atıyordu. Eylül 1979'da, Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren, Genelkurmay 2. Başkanı Org. Haydar Saltık'a, ülkedeki kaotik ortamı araştırmak ve "çözüm yolları" bulmak amacıyla bir çalışma grubu kurmasını ve bu çalışmaların gizli tutulması emrini verdi. Çalışma grubunun kuruluş amacı, müdahale zamanının gelip gelmediğini belirlemek, müdahale dışında bir çözüm yolunun olup olmadığını saptamaktı.¹²¹ Ordu ve muhalefet giderek artan terör olaylarının önüne geçmek için sıkıyönetim ilan edilmesini istiyordu. Ecevit ise "terörizm, kanunların üstünlüğü feda edilmeden ve teröristlerle onların silahıyla savaşmadan yok edilecektir" diyerek buna karşı çıkıyordu.¹²²

III. Ecevit Hükümeti döneminin en büyük olayı Kahramanmaraş'ta yaşandı. 19 Aralık 1978 günü, sinemada dönemin meşhur "Güneş Ne Zaman Doğacak" adlı filmini izleyen Ülkücü gruba ses bombası atılmasıyla şehirde hareketlilik başladı. Sinema çıkışında öfkeli Ülkücü grup, CHP ve PTT binalarına saldırdı. 21 Aralık günü şehirde görev yapan sol görüşlü 2 öğretmenin öldürülmesiyle olaylar daha da büyüdü. Öğretmenlerin cenazesinin kaldırılması esnasında çoğunluğu Ülkücülerden oluşan grup, "komünistlerin cenaze namazı kılınmaz" diyerek cenaze törenine saldırdı. Kahramanmaraş'ta 21 Aralık günü başlayan olaylar, 25 Aralık gecesine kadar sürdü. Şehirde Aleviler ve sol görüşlü insanların yaşadığı mahallelere ve onların iş yerlerine saldırılar düzenlendi. Olaylara asker ve polis tarafından müdahale edilmemesi, şiddetin boyutunu artırdı. Yaklaşık 1 hafta süren olaylar esnasında, resmi rakamlara göre çoğunluğu Alevi olmak üzere 111 kişi hayatını kaybetti, 1000'in üzerinde kişi de yaralandı. Olaylar sonucunda kentte yaşayan birçok Alevi şehri terk etmek zorunda kaldı. Tarihe "Maraş Katliamı" olarak geçen bu üzücü

¹²¹ Ayfer Dağdelen, **Kenan Evren ve Türkiye'de 1980'li Yıllar**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 95.

¹²² Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s.451.

olayın ardından Maraş, İstanbul, Ankara, Adana, Elazığ, Bingöl, Erzurum, Erzincan, Gaziantep, Kars, Malatya, Sivas ve Şanlıurfa'da sıkıyönetim ilan edildi. Ecevit, başta karşı olmasına rağmen Kahramanmaraş'ta yaşananların ardından, 25 Aralık 1978'te sıkıyönetim ilan etmek mecburiyetinde kaldı ve askerlerin müdahalesiyle olaylar sona erdi.¹²³

Sıkıyönetim ilan edilmesiyle, 12 Mart'tan sonra asker yeniden göreve çağrılmış oldu. Ecevit, terör ve anarşiye karşı mücadelede etkisiz kalmış, bu durum onun popüleritesini azaltmıştır. Sıkıyönetim uygulanmaya başlanmasının ardından, Ecevit Hükümeti uygulamaları denetim altında tutmak ve meydanı tamamıyla askere bırakmamak için "Sıkıyönetim Eşgüdüm Başkanlığı"nı kurdu. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, ordunun siyasi politikalara alet edilmemesi gerektiğini savunarak bu uygulamaya karşı çıktı ve ordunun Sıkıyönetim Eşgüdüm Başkanlığı'na bağlı olmadığını bildirdi.¹²⁴ Bu açıkça bir meydan okumaydı ve Ordunun sıkıyönetim boyunca kendi başına hareket edeceğini gösteriyordu. Bu dönemde Ordu-Hükümet arasındaki bağlar kopmaya başlamış, Ordu siyasetin içine tekrar girmişti. Ecevit, tabir-i caizse "insan yüzlü sıkıyönetim" sürdürmek istiyordu. Muhalefet ise Ecevit'i Ordunun elini kolunu bağlamakla suçluyor, görevini yerine getirmesine yardımcı olunmasını istiyordu.¹²⁵

Türkiye'nin iç savaşa sürüklendiği bu dönemde, ekonomik bunalım da had safhaya ulaşmıştı. 1974 Petrol Krizi sonrası, petrol fiyatlarındaki artışlarla beraber dünya ekonomisinin içine düştüğü durgunluk haline, Türkiye kısa dönem borçlanma yoluna giderek, ithalat ve milli gelirdeki büyüme hızlarını sürdürmeye çalışarak tepki verdi. Böylece 1974-75 yıllarında Türkiye'de krizin şiddeti pek hissedilmedi ancak, üç yıl sonra kriz çok daha şiddetle geldi. Ecevit, "enkaz devraldık" diyerek önceki hükümetlerin izlediği politikaları eleştiriyordu. Türkiye bütün kredi kanallarını tükettiği için, petrol dahil bütün ithalatını peşin yapmak zorundaydı. Ecevit, IMF ile ortaklığa sıcak bakmasa da, alternatif bir ekonomi planı yoktu. IMF ile anlaşma yapılmadan hiçbir ülke Türkiye'ye kredi sağlamak istemiyordu. Karpat'a göre, Ecevit'in ekonomi ve finans konularında izlediği siyaset, onun Türkiye'nin gerçek

¹²³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 299-300.

¹²⁴ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 293.

¹²⁵ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 453.

durumundan bihaber olduğunu gösteriyordu.¹²⁶ CHP'nin devletçiliğe dönüşen ortamın solu siyaseti sonuç vermedi ve ülkede akaryakıt, kahve, ilaç, tüp, gübre gibi bir çok malın kıtlığı ortaya çıktı. Temel tüketim mallarının satıldığı yerlerde (ekmek,tüp,yağ vs.) uzun kuyruklar oluşmaya başlamış ve bu malların karaborsaya düşmesiyle, genel fiyat düzeyinin 1978'de %53, 1979'da %64 oranlarında artmasına sebep olmuştur. Ücretlerle fiyatlar arasındaki sarmal yükseliş, hükümetin greve giden işçilerin taleplerini desteklemesi sonucu kısmen de olsa artış gösterdi. İşverenler, hükümetin desteğini alan işçilerle çatışmaya girmek istemedi ve ücret artışını kabul etti. Ancak bu durum tüketiciye yansdı.¹²⁷ Demirel Hükümeti tarafından 1977 sonunda 17.50 TL'den 19.25 TL'ye çıkarılmış olan doların resmi kuru, Ecevit Hükümeti döneminde Şubat 1978'de 25 TL'ye, Haziran 1979'da 49 TL'ye çıkarıldı.¹²⁸

Ecevit Hükümeti'nin dış politikada istikrarlı bir tutum içinde olduğunu söyleyebiliriz. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nın başarılı olması sonucu, Türkiye dış politikada yalnız bırakılmaya çalışıldı. Özellikle ABD'nin ambargo kararından sonra, Türkiye'nin SSBC ile çok yakınlaşması bekleniyordu; fakat tam olarak öyle olmadı. Çünkü SSBC'de, Türkiye'nin Kıbrıs'taki başarısından rahatsızlık duyuyordu. Yine de, Türk-Sovyet ilişkilerinde bazı gelişmeler yaşandı. 1978 yazı başında Moskova'ya giden Ecevit, SSCB ile siyasi ve ekonomik bazı anlaşmalar yaptı. Aslında bu anlaşmaların, 17 Nisan 1972'de imzalanan, Türk-Sovyet "İyi Komşuluk Deklarasyonu"ndan bir farkı yoktu.¹²⁹ Ecevit'in amacı ABD'ye mesaj vermektir. Anlaşma sonrası, "Bizi zorlamasınlar, dünyanın dengesini değiştiririz, onlar da pişman olur." diyordu. ABD'nin Ankara Büyükelçisi de Ecevit'in "akılsız bir milliyetçiliğe" saplandığını söylüyordu.¹³⁰ Türkiye'nin daha önce bahsettiğimiz gibi ABD'nin Türkiye'de bulunan üslerini askıya alması ve SSBC ile yakınlaşmaya çalışmasıyla, Türk-Amerikan ilişkilerinde yumuşama yaşandı. Türkiye de ambargo kararından etkilendiği için, ilişkilerin normale dönmesini istiyordu. ABD Başkanı Carter'in çabaları sonucu, Şubat 1975'ten beri devam eden ambargo, 26 Eylül

¹²⁶ Karpat, **a.g.e.**, 2015, s. 208.

¹²⁷ Kemal H. Karpat, **Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi**, (Çev. Ceren Elitez), Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s. 274.

¹²⁸ Korkut Boratav, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, 12. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 369.

¹²⁹ Gönlübol ve Kürkçüoğlu, **a.g.e.**, s. 591.

¹³⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s. 277.

1978'de kaldırıldı. Olayın dikkat çekici noktası ise her iki kararın alındığı dönemde de Başbakan'ın Ecevit olmasıydı.¹³¹

Büyük umutlarla hükümetin başına geçen, halk tarafından kendisine "Karaoğlan" lakabı verilen Ecevit, üçüncü döneminde ülkede beklenen değişimi gerçekleştiremedi. Ülke giderek iç savaşa sürükleniyor, sağ-sol tartışmaları şiddetini artırıyor ve ülkede birçok tanınmış kişi suikasta uğruyordu. Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni bakanlıklarda kadrolaşmakla suçlayan Ecevit, bu kez bakanlıklara kendine yakın bulduğu kişileri yerleştirmişti. Bu durum, devlet memurları arasındaki ideolojik uçurumu daha da derinleştirdi. Halkın artık sağ veya sol, hangi hükümet gelirse gelsin, bir şeyleri değiştirebileceğine inancı giderek azalmaya başlamıştı.

Ecevit Hükümeti içindeki sıkıntılar ayyuka çıkmaya başlamıştı. Kabine içindeki bazı bakanların yolsuzluk iddialarına karışmıştı. Adalet Partisi'nden devşirilen 6 bakan, Nisan 1979'da Ecevit'ten bazı isteklerde bulunuyor, eğer istekleri kabul edilmezse istifa edeceklerini bildiriyordu. Bu olay "Altılar Muhtırası" olarak da adlandırılır.¹³²

Kanlı 1 Mayıs'tan sonra DİSK, 1 Mayıs kutlamaları için yeniden Taksim'de toplanmak istedi ancak Ordu buna izin vermedi. Ecevit, Ordunun bu kararını desteklemekle sol görüşlü işçi sınıfının da desteğini kaybetti.

CHP içinde hizipçilik de artmıştı. 1979 yılının Haziran ayı, CHP için çözülmenin başladığı aydır. Hakkında rüşvet suçlamasıyla gensoru verilen Sosyal ve Güvenlik Bakanı Hilmi İşgüzar gensorunun sonuçlanmasını beklemeden istifa etmiş, onun ardından Devlet Bakanı Ali Rıza Septioğlu, Gaziantep Milletvekili Ahmet Karahan, Mardin Milletvekili Metin Musaoğlu, Bağımsız Milletvekilleri İnkaya ve Cengiz de Adalet Partisi'ne katılmıştı. Böylece iktidar Mecliste sandalye bakımından azınlık durumuna düştü. Adalet Partisi, bir bildiri yayınlayarak hükümeti artık gayr-ı meşru olmakla suçladı.

Bütün desteklerini kaybeden Ecevit'in tek umudu, senato ve istifa eden milletvekillerinin yerine yapılacak olan seçimlerden güçlenerek çıkmaktı. Ecevit için

¹³¹ Gönlübol ve Kürkçüoğlu, **a.g.e.**, s. 592.

¹³² Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 301.

bu seçimler genel seçim kadar önemliydi. Fakat 14 Ekim 1979'da yapılan seçimlerde Ecevit umduğunu bulamadı. Senato seçimlerinde CHP %29, AP %46, 5 ilde yapılan (Edirne, Konya, Aydın, Muğla, Manisa) milletvekili ara seçimlerinde ise AP %54 olarak CHP'ye karşı kesin zafer elde etti. Seçimler kaotik bir ortamda gerçekleşmesine rağmen, %73 civarında katılım oldu.¹³³

1.10. Demirel Azınlık Hükümeti

Halkın, aydın kesimin ve Ordunun desteğini kaybeden ve bu durumun seçim sonuçlarına yansıdığını gören Ecevit, 16 Ekim 1979'da istifa etmek zorunda kaldı. Ecevit Azınlık Hükümeti'nin yıkılmasının ardından, yine iş çevrelerinin ve Ordunun istediği AP-CHP koalisyonu kurulamadı. 12 Kasım 1979'da diğer sağ partilerin desteğiyle "Demirel Azınlık Hükümeti" ya da diğer adıyla "Örtülü Üçüncü Milliyetçi Cephe Hükümeti" kuruldu. Erbakan, bu hükümetin kurulmasına kerhen destek verdiğini, "kadayıfın altı kızardığı" takdirde desteğini çekeceğini açıkça belirtiyordu. Hükümet, 25 Kasım'da güvenoyu alarak göreve başladı ve 12 Eylül 1980'e kadar görevini sürdürdü.

Demirel, azınlık hükümeti dönemi boyunca iç savaşa doğru sürüklenen ülkede huzuru sağlamak, askerinin giderek artan baskısına boyun eğmemek ve iyice tıkanan ekonomiye çare bulmak için çalıştı. Demirel, ilk olarak ekonomik çalışmalar üzerinde yoğunlaştı. Ecevit döneminde, kredi sağlanması için IMF ile anlaşma yapılmış ancak gerekli şartlar yerine getirilmediği için henüz ödeme alınmamıştı. Böyle bir dönemde, Maliye Bakanlığına İsmet Sezgin, Başbakanlık Müsteşarlığına ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşar Vekilliğine Turgut Özal getirildi.¹³⁴ Demirel, Özal'a güvenerek büyük yetkiler verdi. Ekonomi alanında yapılan çalışmaların ardından, 24 Ocak'taki Bakanlar Kurulunun ardından alınan kararlar açıklandı. Bu kararlar tarihe, "24 Ocak Ekonomi Kararları" olarak geçti.

24 Ocak Kararlarının amaçları ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir:¹³⁵

- Fiyat istikrarının sağlanması,

¹³³ Ahmad, **a.g.e.**, 2010, s. 452.

¹³⁴ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 309.

¹³⁵ TBMM, **a.g.e.**, s. 590.

- Ödemeler dengesinin yeniden kurulması,
- Piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması,
- Ekonominin dışa açılması ve bu yönde sanayileşme stratejilerinin geliştirilmesi,
- Kamu kesiminin ekonomi içerisindeki yerinin azaltılması

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için 24 Ocak Kararları kapsamında Türkiye'nin IMF'ye vermiş olduğu niyet mektubu şunları taahhüt etmektedir:

- Enflasyonu durdurmak ve fiyat istikrarını sağlamak için sıkı para politikası uygulanacak,
- Akaryakıt fiyatları, tarım ürünlerinin taban fiyatları ve KİT ürünlerine ait fiyatlar enflasyonu önleyecek biçimde ayarlanacak,
- Kamu harcamaları kısıllanacak, ancak enerji yatırımları bundan etkilenmeyecek,
- Faiz oranları arttırılacak,
- Ücret anlaşmazlıkları konusuna çözüm getirilmeye çalışılacak,
- Döviz kuru değişken olacak ve bu yolla Türkiye'nin rekabet gücü sağlanmaya çalışılacak,
- Borç yönetimine özen gösterilecek,
- Ülke ekonomisi giderek daha fazla serbest piyasa ekonomisine dönecek,
- Hükümet alınacak ekonomik önlemler konusunda sürekli olarak IMF'ye danışacaktır.

24 Ocak Kararları'nın alınma nedenlerinin başında, Türkiye'yi içinde düştüğü dar boğazdan çıkarmak geliyordu. IMF ve diğer ülkeler alınan kararlar sonrası Türkiye'ye kredi sağlamayı vaat ediyordu. Böylece alınan kararlar kısa vadede sonuç verecek, ülkede kıtlık sona erecekti. Demirel'in ilk amacı kıtlığa ve karaborsaya son vermektir.

24 Ocak'ta alınan kararlar doğrultusunda, Ecevit'in Haziran 1979'da yaptığı %43 oranındaki devalüasyona ek olarak, %30 oranında devalüasyon yapıldı. Böylece 1 dolar 70 Türk lirasına eşdeğer oldu. Kamuda ve KİT'lerde personel alımı durduruldu. Devlet her alanda "kemer sıkma politikası"na gidiyordu. İthal ikameci ve içe dönük ekonomi modelinden, dışa dönük ve ihracata dayalı bir ekonomi modeline geçmişti. Türkiye, 57 yıldır dışa kapalı olan ekonomisi açılıp, liberal bir ekonomi modeline geçmişti.

1.11. 12 Eylül'e Doğru Türkiye'nin Durumu

Demirel, ekonomi alanında çalışmalarını sürdürürken, ülkede devam eden çatışma ortamında her gün en az 20 kişi hayatını kaybediyordu. Ordu, olaylara müdahale edebilmek için daha fazla yetki istiyordu. Demirel, "benden adam istiyorsanız adam, silah istiyorsanız silah, yetki istiyorsanız yetki vereceğim" diyerek, sıkıyönetim komutanlarına tam destek verdi.¹³⁶ Ancak Evren'in hükümetten istediği, güvenlik kuvvetlerinin silah kullanma, bölücülük ve kaçakçılıkla mücadele yetkilerinin artırılması, sıkıyönetim mahkemelerinin süre ve yetkilerinin genişletilmesi, radyo ve televizyonda sansür uygulanması istekleri karşılanamamıştır.¹³⁷ Çünkü AP Azınlık Hükümeti temeli sağlam bir hükümet değildi ve TBMM'de çoğunluğu elinde bulundurmuyordu. Bu yüzden istedikleri yasaları Meclisten geçirmek konusunda sıkıntı yaşıyor ve diğer partilerin desteğine ihtiyaç duyuyorlardı.

Bu dönemde dış politikada iki önemli olay yaşandı: 1979 İran Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi. İran'daki karışıklıkların ardından ABD'nin önemli bir müttefikini kaybetmesiyle, Türkiye'nin bölgedeki rolü daha da önem kazanmıştır. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle 1970'lerin detant dönemi sona ermiş, "İkinci Soğuk Savaş" dönemi başlamıştır. Bu durum, Türkiye'nin Batı ittifakı içerisindeki önemini artırdı. Ancak Türkiye içinde bulunduğu durum nedeniyle Batılı ülkelere ve ABD'ye güven vermiyordu ve kendi haline bırakılması durumunda da krizden çıkabileceğine inanmıyorlardı. 8 Ocak 1980'de ABD Dış İşleri Bakanlığından Matthew Nimetz, yeni ABD-Türkiye Savunma ve İşbirliği

¹³⁶ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 5. Bölüm.

¹³⁷ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 88.

Anlaşması'nın şartlarını görüşmek üzere Türkiye'ye geldi. Ancak Demirel, Kıbrıs Harekati'nden kalan sorunlar nedeniyle anlaşmaya sıcak bakmıyordu. Nimetz, ABD'nin kritik dönemde Türkiye'ye biçtiği rolü mevcut hükümetle başaramayacağı kanısına vardı.¹³⁸

Demirel görevine yeni başlamasına rağmen, 1979'un sonlarında Ordu içinde hareketlenmeler başladı. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, Brüksel'de geçen NATO toplantısının ardından, 13 Aralık 1979'da Selimiye Kışlası'nda bütün kuvvet komutanlarını toplayarak darbenin ilk adımı atmıştı.¹³⁹ 27 Aralık 1979'da gerçekleşen MGK'de alınan karar doğrultusunda, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutan Orgeneral Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Bülent Ulusu, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya ve Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat Celasun imzasını taşıyan mektup, Kenan Evren tarafından Cumhurbaşkanı Korutürk'e verildi. Mektubun önyazısında:

Sayın Cumhurbaşkanı,

Ülkemizin içinde bulunduğu ortamda Devletimizin bekası, milli birliğin sağlanması, halkın mal ve can güvenliğinin temini için; anarşi, terör ve bölücülüğe karşı parlamenter demokratik rejim içerisinde anayasal kuruluşların ve özellikle siyasi partilerin, Atatürkçü milli bir görüşle müştereken tedbirler ve çareler aramaları kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülmektedir. Milli Güvenlik Kurulunun muhtelif toplantılarında bu konuda alınan kararların muhalefete mensup siyasi partilerin kısır tutum ve davranışları yüzünden olumlu sonuçlara götürülemediği yüksek malumlarıdır. Kuvvet Komutanları ile beraber yaptığım son gezilerimde Ordu ve Kolordu Komutam seviyesindeki general ve amirallerle görüşmelerimde milli birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyduğumuz bu dönemde süratle bir sonuca ulaşabilmek için gerekli tedbirlerin müştereken tespiti amacı ile tüm anayasal kuruluşlar ve siyasi partilerin bir kere daha uyarılması bütün komutanlarca müştereken dile getirildi. Bu karar ışığında

¹³⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 207.

¹³⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 311.

*Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşlerini, Milli Güvenlik Kurulu Başkanı olarak zatiâtilerine sunuyorum. Gereğini yüksek takdirlerine arz ederim. Saygılarımla.*¹⁴⁰ ifadesi yer almaktadır.

Dönemin Cumhurbaşkanlığı Danışmanı Ali Baransel, Mehmet Ali Birand'a verdiği röportajda, Kenan Evren'in darbe fikrini Cumhurbaşkanı Korutürk'e anlattığını ve onu başlarında görmek istediklerini söylediğini belirtir. Ancak Cumhurbaşkanı Korutürk görev süresinin dolmasına az kaldığını ve mevcut parlamento tarafından göreve seçildiğini belirterek teklifi kabul edemeyeceğini; fakat olası bir müdahaleye de engel olmayacağını söyler.¹⁴¹

Cumhurbaşkanı Korutürk 2 Ocak 1980'de, Demirel ve Ecevit'i görüşmeye çağırarak ilgili mektubu kendilerine iletti. Milliyet gazetesinin 3 Ocak 1980 tarihli nüshasında yayınlanan, "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Görüşü" adlı bildiri şu şekildedir:

"Ülkemizin içinde bulunduğu son derece önemli siyasi, ekonomik ve sosyal ortamda her geçen gün hızını biraz daha arttıran anarşi, terör ve bölücülüğe karşı milli birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi için Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetiminde etkili ve sorumlu anayasal kuruluşları ve siyasi partileri göreve davet etmek mecburiyetinde kalmıştır.

Kahramanmaraş olaylarının yıldönümünde henüz ilk ve orta öğretim çağındaki evlatlarımızın örgütlü eylemciler tarafından zorla sürüklendikleri anarşik olaylar ibretle müşahade edilmiştir. Anayasamızın getirdiği geniş hürriyetleri kötüye kullanarak İstiklâl Marşımız yerine komünist enternasyonal söylenele, şeriat düzeni davetçilerine, demokratik rejim yerine her türlü faşizmi getirmek isteyenlere, anarşiye, yıkıcılığa ve bölücülüğe milletimizin tahammülü kalmamıştır.

¹⁴⁰ TBMM, **Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, Cilt:2, Yasama Yılı:3, Dönem:24, Kasım 2012, s. 716.

¹⁴¹ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 6. Bölüm.

İktidar olan siyasi partilerin bütün devlet kademelerini kendi siyasi görüşleri doğrultusunda hareket edecek kişilerle doldurması, kamu görevlilerinin ve vatandaşların bölünmesini zorunlu hale getirmektedir. Siyasi partilerce yaratılan bu bölünme giderek anarşi ve bölücülüğü destekleyen iç kaynakların şekillenmesine, himayesine; polis, öğretmen ve diğer birçok kuruluşların birbirine düşman kamplara ayrılmalarına neden olmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetleri; ülkemizin siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlarına bir çözüm getiremeyen, anarşi ve bölücülüğün ülke bütünlüğünü tehdit eden boyutlara varmasını önleyemeyen, bölücü ve yıkıcı gruplara tavizler veren ve kısır siyasi çekişmeler nedeni ile uzlaşmaz tutumlarını sürdüren siyasi partileri uyarmaya karar vermiştir.

Bölgemizdeki gelişmeler Ortadoğu'da her an sıcak bir çatışmaya dönüşebilecek durumdadır. İçte anarşist ve bölücüler yurt sathında genel bir ayaklanmanın provalarını yapmaktadırlar. Ülkede birlik ve beraberliğin, vatandaşın can ve mal güvenliğinin süratle sağlanabilmesi için gerekli kısa ve uzun vadeli tedbirlerin Yüce Meclislerimizde en kısa zamanda kararlaştırılması bugünkü ortam içinde hayati bir önem taşımaktadır. Diğer yandan Meclislerin açılışından bir buçuk ay sonra komisyonların ancak teşkil edilebilmesi ve ülkenin acilen çözüm bekleyen konuların müzakere için bugüne kadar müşterek bir gündemin saptanamaması üzüntü ile izlenmektedir.

Atatürk milliyetçiliğinden alınan ilham ve hızla vatandaşlarımızı kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde milli şuur ve ülküler etrafında toplamanın; iç barış ve huzurun sağlanmasında temel unsur olduğu apaçık bir gerçektir.

Ülkenin içinde bulunduğu bu durumdan bir an evvel kurtulması hükümetler kadar diğer siyasi partilerimizin de görevleri arasındadır. Türk Silahlı Kuvvetleri; İç Hizmet Yasası ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde ülkemizin bugünkü hayati sorunları karşısında siyasi partilerimizin bir an önce milli menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya

gelerek anarşi, terör ve bölücülük gibi Devleti çökertmeye yönelik her türlü hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir."¹⁴²

Evren, "Mektubun kaleme alınmasında dikkat ettiğimiz husus, bunun muhatabının mevcut hükümet veya muayyen partilerin veya kuruluşların olmaması, bütün siyasi partilere ve Anayasal kuruluşlara hitap etmesiydi." demiştir.¹⁴³ Bu mektup, Cumhurbaşkanı'na ve diğer tüm siyasi partilere ve kuruluşlara verilmiş bir "muhtıra"ydı. Fakat doğrudan kimseyi hedef almadığı için, kimse de bu uyarıların muhatabı olmadığını düşünüyordu. Demirel, '35 günlük hükümete muhtıra mı verilir?'" diyerek, bu muhtıranın kendilerine verilmediğini düşünüyordu.¹⁴⁴

Ordu bu mektupla, partilere milli birlik içinde olmaları ve ülkeyi içine düştüğü kaos ortamından çıkarmaları için son uyarısını veriyordu. Artık Ordunun bir harekete hazırlandığı verilen "muhtıra" ile beraber herkes tarafından biliniyordu. Evren 27 Aralık'taki toplantıda, "Bu mektubun bir işe yarayacağı inancında değilim. Göreceksiniz hiçbir şey düzelmeyecektir. Ama biz bu görevimizi de yerine getirelim ki tarih bizi bu yönden tenkit etmesin."¹⁴⁵ açıklaması, aslında darbe kararın çok önceden alındığını göstermektedir.

24 Ocak Kararları'nın alınmasının ardından, Başbakan Demirel'in talimatıyla Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal, Kuvvet Komutanlarına alınan kararlar ile ilgili bir brifing verdi. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren de alınan kararları zorunluluk olarak görüyor ve destekliyordu.¹⁴⁶ Askeri vesayetın ağırlığını ve darbe arzusunu hisseden hükümet, ülke için çaba sarf edildiğine dair kanaat oluşturmak ve Ordunun desteğini almak istiyordu.

24 Ocak Kararları muhalefet partileri tarafından pek hoş karşılanmadı. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, hükümeti desteğini çekmekle tehdit etti. Ecevit ise "Ekonomi, hatta devlet büyük çıkar çevrelerine teslim edildi." diyerek alınan kararlara tepki gösterdi. Demirel'in Ecevit'e cevabı "Ecevit demagoji yapıyor, çare

¹⁴² <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1980/01/03> (11.07.2016)

¹⁴³ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁴⁴ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 6. Bölüm.

¹⁴⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁴⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 76.

biliyorsa söylesin. Eğer biliyorsa kendi döneminde niye tatbik etmediğini de anlatsın." oldu.¹⁴⁷ Ecevit'in 24 Ocak Kararları hususunda Demirel ile Ordu arasındaki anlaşmadan dem vurarak "İzlenmekte olan ekonomik ve sosyal politikalar, bir dikta rejimine oturmada uygulama olanağı olmayan bir modeldir. Bu nedenle hükümetin bir dikta rejimi oturtma çabası içinde olduğu kaygısını taşıyorum..." açıklamasına, Demirel "Dünyanın hangi memleketi bu duruma düşse alınacak tedbirler bunlardır. Onun için sevimli olmadığını bildiğimiz, ama ülkeyi karanlık ufuklardan aydınlık ufuklara götürecek olan çareleri aramayı ve onları uygulamaya koymayı kendimize vatan borcu saydık. Bu tedbirleri alırsak altımızdaki sandalye gider diye bir korkumuz yoktur. Ülkemizin içinde bulunduğu şartlardan çıkması hükümetten önce gelir. Güçlendirmeye çalıştığım benim siyasi kadrom değil Türkiye'dir." cevabını verdi. Ecevit'in açıklamalarının diğer muhatabı Kenan Evren ise "O kadar ağır hücum yaptılar ki, Demirel'in rejimi değiştirmeye çalıştığını ileri sürerek, işçilere haklarını almaları ve bu değişikliğe müsaade etmemeleri çağrısında bulundu. Bu rejimi Güney Amerika ülkelerindeki rejime benzetti ve tabii yurt çapında düşmesini arzu ettiğimiz siyasal tansiyonu daha da artırdı." diyerek Ecevit'i eleştirdi.¹⁴⁸

AP Azınlık Hükümeti döneminde Orduya destek verilerek sıkıyönetimin daha da artırılmasına rağmen terör ve anarşinin önüne geçilemedi. Ülkede her gün 20 civarında kişi hayatını kaybediyor, yüzlerce kişi de yaralanıyordu. Terör artık bilinen kişileri de hedef almaya başlamıştı. 11 Nisan 1980'de yazar Ümit Kaftancıoğlu, Ankara'da öldürüldü. II. Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde Gümrük ve Tekel Bakanlığı yapmış MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, 27 Mayıs 1980'de Ankara'da öldürüldü. 12 Mart Muhtırası'nın ardından Başbakanlık görevinde bulunan Nihat Erim, Dev-Sol militanları tarafından, 19 Temmuz 1980'de İstanbul'da öldürüldü. Bu olayın hemen ardından, 22 Temmuz'da DİSK Eski Genel Başkanı Kemal Türkler öldürüldü.¹⁴⁹

1978'in sonunda Kahramanmaraş ve Malatya'da yaşanan olayların benzeri bu sefer Çorum'da yaşandı. Çorum olaylarında da, Kahramanmaraş ve Malatya olaylarındaki gibi "cami bombalandı", "sular zehirlendi" gibi söylentilerle Alevi ve

¹⁴⁷ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1980/01/29> (18.07.2016)

¹⁴⁸ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 77.

¹⁴⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 313.

Sünni halk kitleleri karşı karşıya getirildi. 28 Mayıs 1980'de, MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak'ın öldürülmesine tepki amacıyla Çorum'da toplanan bir grup Ülkücü, sol görüşlü ve Alevilere ait iş yerlerini yağmaladı. Ertesi gün Alevilerin yaşadığı mahallelere saldırılmasıyla olaylar sürdü. Aleviler de kendi mahallerini korumak için barikat kurdu. Saldırılarda mahallede yaşayan 1 kişi öldü, 12 kişi yaralandı. Olayların giderek artması üzerine Çorum Valisi Rafet Üçelli şehirde sokağa çıkma yasağı ilan etti ve barikatların kaldırılmasını istedi. Olaylar 31 Mayıs gününe kadar, dört gün boyunca devam etti. Olayları sona erdirmek amacıyla düzenlenen operasyonda 2 polis öldü. Askerin de devreye girmesiyle barikatlar kaldırıldı. Hükümet, bu olaylardan sonra Vali'yi, Emniyet Müdürü'nü, İl Jandarma Alay Komutanı'nı görevden aldı. Ancak olaylar tamamıyla sona ermemişti. AP İl Başkanı ile CHP İl Başkanı, Ülkücülerin yeni bir saldırıda bulunacağına dair aldıkları duyumu yeni Vali'ye ve Emniyet Müdürü'ne ilettiler. Ancak bu uyarıların dikkate alınmaması üzerine, 1 Haziran gecesi olaylar yeniden başladı. Gecenin sonunda 4 ölü 10 yaralı vardı. Bu gelişmeler üzerine şehirde yeniden sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Olayların sonucunda Çorum ve çevresinde yaşayan Aleviler, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldı.¹⁵⁰ Sağ-sol kavgasıyla ülkeyi iç savaşa sürükleyemeyenler, Alevi-Sünni kavgası da çıkararak tam bir iç savaş ortamı yaratmaya çalışıyordu.

1980 yılının diğer önemli olayı Ordu'nun Fatsa ilçesinde yaşandı. 1979 ara seçimlerinde "Terzi Fikri" lakabıyla bilinen Fikri Sönmez, Fatsa'da belediye başkanı seçildi. Sönmez, seçimlere bağımsız olarak girmişti ancak arkasında DEV-YOL vardı. Belediye başkanı seçilmesinden sonra ilçede 11 halk komitesi kuruldu. İlçe bu komiteler aracılığıyla yönetilmeye başlandı. İlçede yürütülen çalışmalarla karaborsanın önüne geçildi ve ele geçirilen malzemeler halka dağıtıldı. Böylece ilçede kıtlık sona erdi. "Çamura Son" kampanyasıyla halk, belediye işlerine ortak edildi ve ilçenin en büyük sorunlarından birisi çözüldü. Ancak bütün bu sorunlar kanunlara uygun şekilde çözüme kavuşturulmuyordu. İlçeye giriş çıkışlar komitenin gözetimi altında gerçekleştiriliyordu. Gazeteciler bile uzun süre sorgulandıktan sonra

¹⁵⁰ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 316.

ilçeye sokuluyordu.¹⁵¹ Fatsa'da küçük bir sosyalist devlet kurulmuştu. Bu durum basının da dikkatini çekti. Aynı dönemde Çorum'da yaşanan olaylarla ilgili Demirel'e soru soran gazeteciye, Demirel'in yanıtı "Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın." oldu. Fatsa'da devlet yoktu ve ilçe kendi kurallarına göre yönetiliyordu. Bu duruma devletin tepkisi sert oldu. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in emriyle, 8 Temmuz 1980'de askeri birliklerin Fatsa'ya düzenlediği operasyon sonucu, Belediye Başkanı Fikri Sönmez ve 300 kişi tutuklandı.¹⁵²

Türkiye 12 Eylül'e doğru koşar adım giderken en önemli krizlerden birisi, yeni cumhurbaşkanının seçilememesiydi. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresi 6 Nisan 1980'de dolmuştu; ancak TBMM'de bulunan siyasi partiler onun yerine seçilecek bir aday üzerinde konsensüse varmamıştı. 1973 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Orduya karşı anlaşarak Fahri Korutürk'ü seçen CHP ve AP, aradan geçen sürede yaşanan olayları bir kenara bırakıp yeniden anlaşmaları mümkün görünmüyordu. 6 Nisan'dan 12 Eylül'e kadar geçen sürede Cumhurbaşkanlığı görevini vekaleten İhsan Sabri Çağlayangil yürüttü.¹⁵³ CHP ilk başta Cumhurbaşkanlığı için Meclis Başkanı Cahit Karakaş'ı, AP ise vekaleten görevi sürdüren İhsan Sabri Çağlayangil'i seçtirmek istiyordu. Bu arada cumhurbaşkanlığı için Kenan Evren'in de adı geçiyordu. Ancak Evren, "Ben Faruk Paşa değilim, görevimden memnum."¹⁵⁴ diyerek, cumhurbaşkanlığı konusunda Meclis Başkanı Karakaş'ın seçilmesinin uygun olabileceğini belirtti. Daha sonra CHP'den Muhsin Batur'un aday olmasına, AP 12 Mart generallerinden Faik Türün'ü aday göstererek cevap verdi. Ancak her iki partinin adayları da 5 ay boyunca süren 115 turluk oylamalardan gerekli olan çoğunluğu sağlayamadı. Cumhurbaşkanının bir türlü seçilememesi ve siyasilerin bu durum karşısında gösterdikleri sorumsuz tavırlar 12 Eylül Darbesi'nin temel dayanaklarından birisi oldu.

¹⁵¹ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 6. Bölüm.

¹⁵² Fatsa, sıkıyönetim bölgesi içinde yer almıyordu ve ordunun müdahale yetkisi yoktu. Buna rağmen müdahale gerçekleşmişti. Kahramanmaraş'ta yaşanan olaylar sırasında ordunun müdahale etmediği eleştirilerine Kenan Evren, "yetkimiz yok" cevabını vermişti. Ancak Fatsa'da bu yetkisini kullanmaktan çekinmedi. Bu konu, 12 Eylül'e karşı açılan davanın iddianamesinde de yer almıştır.

¹⁵³ William Hale, **1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset**, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 286.

¹⁵⁴ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 101.

Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullara bakıldığı zaman, herkes her an bir darbenin olabileceğini biliyor ve bekliyordu. Yalnızca siyasiler geçmişte yapılan darbelerin ülkeyi iyi bir noktaya getirmediğini, askerinin artık böyle bir girişimde bulunamayacağını düşünmüş olmamalıdır ki, hiçbir konuda birlikte adım atmak için çaba göstermiyorlardı.

Kenan Evren anılarında "27 Mayıs 1960 müdahalesi ile 12 Mart 1971 müdahalesinin yurdumuza ve silahlı kuvvetlerimize verdiği maddi ve manevi zararları görmüş ve içinde yaşamıştım. Tekrar böyle bir durumla karşı karşıya kalmamayı gönülden temenni ediyordum. Derhal müdahalenin gerekli olduğuna inanan çevrelerin beni korkaklık, pısrıklıkla itham ettiklerini tahmin edebiliyordum. Bu yönde mektuplar da alıyordum. Fakat ne derse desinler, en son dakikaya kadar, meşhur tabirle, bıçak kemiğe dayanıncaya kadar sabretmeye kararlı idim." diyerek, aslında darbe için çok da hevesli olmadığını belirtir.¹⁵⁵ Tefik Çavdar ve onun gibi düşünenlere göre ise Kenan Evren, Ordunun sıkıyönetim yetkisi olmasına rağmen darbeyi meşru göstermek için olayların tamamen sona ermesine izin vermemiş, hatta daha da körüklenmesini sağlamıştır.¹⁵⁶ Böylece darbe günü geldiğinde hiç kimse Orduya karşı bir tutum sergilemeyecekti. Nitekim 12 Eylül'de halk anarşi ve terörün sona ermesi adına Ordunun yanında olmuştur.

1980 Nisan ayı içerisinde ikaz amaçlı ikinci bir uyarı mektubu verilmesi gündeme gelmiş ancak Kenan Evren'in "Böyle bir mektubun verilmesi, ülkede siyasi tansiyonu artırmaktan, muhalefet partilerine ve özellikle CHP'ye mevcut iktidarı devirmeleri için fırsat vermekten başka bir işe yaramayacağını"¹⁵⁷ düşündüğünden vazgeçilmiştir. Evren, artık askerinin harekete geçme zamanının geldiğine karar vermişti.

Genelkurmay Başkanı Kenan Evren emri ile, "Bayrak Harekatı" adı verilen operasyonla, temmuz ayı içerisinde darbenin gerçekleştirilmesi için hazırlıklara başlandı. 6. Sıkıyönetim toplantısından sonra, komutanlar arasında yapılan görüşmeler sonucu 11 Temmuz'da darbenin yapılması kararı alındı. Çünkü CHP, AP

¹⁵⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁵⁶ Çavdar, **a.g.e.**, ss. 263-270.

¹⁵⁷ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 104.

Hükümeti'ni düşürmek için gensoru önergesi vermişti ve MSP Genel Başkanı Erbakan da "kadayıfın altı kızardı" diyerek bu önergeyi destekleme kararı almıştı. Hükümetin düşmesinin ardından da darbe gerçekleştirilecekti. Ancak beklenen olmadı ve 3 Temmuz'da yapılan oylama sonucu hükümet güvenoyu aldı. MSP-CHP arasında hükümetin düşürülmesinin ardından kimin başbakan olacağı konusunda anlaşma sağlanamadığı için MSP, son anda karar değiştirerek hükümeti desteklemeye devam etti. Hükümetin güvenoyu almasıyla, CHP'nin düşüremediği hükümeti Ordu düşürdü algısı olabileceği ve Ordunun CHP ile işbirliği içinde olduğu düşüncesinin yaratılmaması için hareket ileri bir tarihe ertelendi. Genelkurmay Başkanı Kenan Evren de "Güvenoyu almış hükümete darbe yaparsak bunu kimseye anlatamayız." diyerek bu karara destek verdi.¹⁵⁸

1980 yılı Ağustos ayında Yüksek Askeri Şura atamalarının yapılmasının ardından, 26 Ağustos'ta yapılan toplantıda darbenin son kararları alındı. Alınan kararlara göre 5 Eylül'den sonra herhangi bir gün darbe gerçekleşecek, darbenin günü ve saati ilerleyen günlerde belirlenecekti. Evren'in 30 Ağustos nedeniyle verdiği mesajda da darbenin yakın zamanda gerçekleşeceği anlaşılıyordu: "...Sapık ideolojilerin bilinçsiz köleleri tarafından sürdürülen bu azgın anarşi ve terör, hiçbir soruna çözüm getirmemekte ve sadece bütünlüğümüze göz diken kötü emellere hizmet etmektedir. Yurtta doğmasını düşledikleri kargaşa ile demokratik düzenin ve ülke bütünlüğünün yok edilmesini amaçlayan anarşinin idrakten yoksun vatan haini yaratıcıları, elbette layık oldukları cezayı bulacak, tarihimizde bir zamanlar türemeye yeltenen benzerleri gibi, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kahredici yumruğu altında ezilerek, akıttıkları kardeş kanlarının günahları içinde boğulup gidecekler ve Yüce Türk Ulusu, bağrından doğan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yarattığı güven ortamı içinde, sonsuza kadar birçok bayramları ferah ve mutlulukla kutlayacaktır."¹⁵⁹

5 Eylül'de Dış İşleri Bakanı Hayrettin Erkmek hakkında verilen gensoru önergesi sonucunda, CHP ve MSP'nin oylarıyla bakan düşürüldü. Ordu bu durumdan sonra hükümetin istifa etmesini ve darbe için meşru bir zeminin ortaya çıkmasını

¹⁵⁸ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 6. Bölüm.

¹⁵⁹ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 105.

bekliyordu. Fakat Demirel, bakanın düşürülmesi olayını hükümetine karşı bir güvensizlik olarak görmedi ve görevine devam etme kararı aldı.

MSP, İsrail Meclisi'nde Kudüs'ün başkent ilan edilmesini protesto etmek amacıyla, 6 Eylül 1980 tarihinde Konya'da "Kudüs ve Milli gençlik günü yürüyüş ve mitingi" düzenledi. Bu etkinliğe 100 bin civarında kişi katıldı. Miting sırasında "Dinsiz devlet, yıkılacak elbet", "Şeriat İslam'dır, Anayasa Kur'an", "Ya Şeriat, Ya Ölüm" gibi provoke edici sloganlar atıldı.¹⁶⁰ MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan miting konuşmasında "Müslümanların ilk kiblesi Kudüs için cihad ilan ediyoruz" dedi.¹⁶¹ Mitinge katılan kitle arasında sarıklı ve cübbeli kişilerin olması, miting sırasında İstiklâl Marşı'nın bazı gruplarca protesto edilerek yere oturulması dikkat çekti. Miting sonrası bazı işyerleri ve tekel bayileri Akıncılar'ın saldırısına uğradı. Miting, Konya dahil olmak üzere tüm Türkiye'de tepkiyle karşılandı. Miting hakkında Konya Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma başlatıldı.¹⁶²

Genelkurmay İkinci Başkanı Haydar Saltık'ın ifadesine göre, "Konya mitingi bardağı taşıran son damla olmuştu."¹⁶³ Artık askeri müdahalenin gerçekleşmesi için her şey hazır ve Kuvvet Komutanlarına müdahalenin günü ve saati iletilti: 12 Eylül 1980 Saat 4:00...

1.12. 12 Eylül Rejimi

1970'li yılların siyasi krizleri ve şiddet olayları 1980 yılında zirveye ulaşmış, TSK tarafından 1980 yılının hemen başında verilen muhtıra da çözüm olmamıştır. 1980 yılında siyasilerin en büyük başarısızlığı şüphesiz yeni cumhurbaşkanının bir türlü seçilememesiydi. Demirel ve Ecevit arasında bir türlü sağlanamayan ittifak, ülkenin her kesiminde kutuplaşmayı her geçen gün artırıyor. Halkın artık siyasilerin bir şeylere çözüm getirebileceğine inancı neredeyse kalmamıştı. Ordu darbe için hazırlıklarına çok önceden başlamış, şartların olgunlaşmasını bekliyordu.

"Ordunun darbe yapmasına siyasiler nasıl engel olabilirdi?" sorusu hâlâ sorulmaya devam etmektedir. Bu soruya verilebilecek ilk yanıt, AP-CHP arasında bir

¹⁶⁰ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 317.

¹⁶¹ **Türkiye'de Yarın**, 8 Eylül 1980, s. 1.

¹⁶² **Yeni Konya**, 7 Eylül 1980, s.1.

¹⁶³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 319.

koalisyon kurulup, ülkedeki gergin havanın siyasilerin ılımlı söylemleriyle yumuşatılması ve cumhurbaşkanı krizinin çözülmesidir. Bunlar gerçekleşseydi cuntacıların darbe için meşru zemin bulmaları çok zordu. Fakat ne yazık ki bunların hiçbiri gerçekleşmedi ve Türk demokrasi ve siyasi tarihi için kara leke olan, 12 Eylül 1980 günü saat 4:00'te TSK yönetime el koydu.

12 Eylül 1980 sabahı askerın yönetime el koymasıyla başlayan ve 13 Aralık 1983'te Turgut Özal'ın sivil hükümeti kurmasıyla sonuçlanan dönem "12 Eylül Rejimi" olarak adlandırılır.¹⁶⁴

12 Eylül 1980 sabahı saat 4:00'te, radyo yayınına İstiklal Marşı ile başlanıp ardından Harbiye Marşı okunmuş ve Milli Güvenlik Konseyi'nin 1. Numaralı bildirisini radyodan duyurulmuştur:

Yüce Türk Milleti;

Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği ülkesi ve milletiyle bir bütün olan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda, izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahriki ile, varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir.

Devlet, başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerini alabildiğine arttırmışlar ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşürülmüştür.

Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek, sistemli bir şekilde ve haince, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet yurdumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısaca devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür.

¹⁶⁴ Dağdelen, a.g.e., s. 105.

Aziz Türk Milleti:

İşte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur.

Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır.

Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Bütün yurttan sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır. Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur.

Bu kollama ve koruma harekâtı hakkında teferruatlı açıklama bugün saat 13.00'deki Türkiye Radyoları ve Televizyonun haber bülteninde tarafımdan yapılacaktır. Vatandaşların sükûnet içinde radyo ve televizyonları başında yayınlanacak bildirimleri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrından çıkan Türk Silahlı Kuvvetlerine güvenmelerini beklerim."¹⁶⁵

Demirel, Ecevit, Erbakan ve diğer parti liderleri tutuklandı. Kendilerine Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren'in imzası bulunan bir mektup takdim edildi. Parti liderlerine takdim edilen mektup şu şekildeydi:

"Yapılan bütün uyarılara rağmen Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası'nın kendisine tevdi ettiği Cumhuriyet'i kollama ve koruma yetkisine dayanarak, yüce Türk milleti adına yönetime el koymuştur.

Parlamento ve hükümet feshedilmiş, siyasi faaliyetler durdurulmuştur. Parlamento üyeliği sıfatınız kaldırılmıştır. Hiçbir konuda beyanat vermeye yetkiniz yoktur.

¹⁶⁵ TBMM, a.g.e., Cilt. 2, s. 721.

*Can güvenliğiniz Türk Silahlı Kuvvetleri'nin teminatı altındadır. Bu maksatla, emniyet içinde evinizden havaalanına götürülecek, oradan uçakla Hamzaköy/Gelibolu'ya gideceksiniz. Arzu ettiğiniz takdirde ailenizi de yanınızda götürebilirsiniz. Geçici bir süre ikamet edeceğiniz adres aşağıdadır. Bir saat içinde hazırlanıp harekete hazır olduğumuzu güvenliğiniz için gelen subaya bildiriniz. Talimatı getiren subayın ikazlarına uyunuz. Bu talimat ile belirtilenler dışındaki her türlü tutum ve davranışınız suçtur."*¹⁶⁶

Alpaslan Türkeş'e ilk günler ulaşamadı ancak 15 Eylül'de kendisi teslim oldu. Erbakan ve Türkeş İzmir Uzunada'ya; Demirel ve Ecevit ise Gelibolu Hamzaköy'e gönderildi.¹⁶⁷

Kenan Evren'in, 12 Eylül günü saat 13:00'de yaptığı televizyon konuşması şu şekildedir: "*Silahlı Kuvvetler, aziz Türk milletinin hakkı olan refah ve mutluluğu, vatan ve milletin bütünlüğü ve gittikçe etkisi azaltılmaya çalışılan Atatürk ilkelerine yeniden güç ve işlerlik kazandırmak, kendi kendini kontrol edemeyen demokrasiyi sağlam temeller üzerine oturtmak, kaybolan devlet otoritesini yeniden tesis etmek için yönetime el koymak zorunda kalmıştır.*"¹⁶⁸

Parlamento feshedilmişti ve onun yerine sivil bir rejim kurulana kadar ülkeyi Milli Güvenlik Konseyi (MGK) yönetecekti. 14 Eylül'de Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Devlet Başkanı ilan edildi. MGK, Devlet Başkanı ve Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun'dan oluşmaktaydı.¹⁶⁹ Darbenin gerçekleşmesinde önemli rol oynayan Orgeneral Haydar Saltık, MGK Genel Sekreterliği görevine getirildi.

MGK'nin görev süresi belli değildi ve Devlet Başkanı Evren tarafından "düzen sağlandıktan sonra" sivil yönetime geçileceği belirtiliyordu. 1980 Darbesi, 1960 Darbesi'yle kıyaslandığında emir-komuta zinciri içerisinde gerçekleşmiş, MGK

¹⁶⁶ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 320.

¹⁶⁷ Hasan Cemal, **Tank Sesiyle Uyanmak 12 Eylül Günlüğü**, Everest Yayınları, İstanbul, 2012, s. 7.

¹⁶⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 214.

¹⁶⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 326.

içerisinde ve diğer askerler arasında fikir ayrılıklarının bulunmadığı bir darbedir. Ancak MGK'nin görev süresinin belli olmaması ve uzun bir süre yönetimde kalması durumunda, TSK içinden bir karşı darbenin yaşanması olasılığı Evren'i düşündürüyordu. Bu durumu Evren'in 12 Eylül'den kısa bir süre sonra, 30 Eylül'de Harp Okulu öğrencilerine karşı yaptığı konuşmasından anlamak mümkündür:

*"Bu devirde katiyen siyasete bulaşmayın. Biz bugün siyasete karıştıksa, ülkemizi bir felaketten kurtarmanın görevimiz olduğunu düşündüğümüz içindir. Ordu, siyasete girdiği her seferinde, disiplinini kaybetmeye başlamıştır... Yakın tarihimizde Balkan Savaşı'nda bunun en büyük örneğini görebiliriz. Bu nedenle, tekrar şu andaki müdahalemizi kendinize örnek almamanızı sizden istiyorum, asla siyasete bulaşmayın. Dikkatinizi bir noktaya çekmek istiyorum: Beş kişiden oluşan bir komuta kuruluyla (MGK) bu işi yürütüyoruz. Bizim altımızdakilerin bu işlere bulaşmasını önlemek için her çabayı harcıyoruz."*¹⁷⁰

MGK, ülkeyi 13 sıkıyönetim bölgesine ayırdı ve buralara komutan atadı.¹⁷¹ Hem sağ hem de sol görüşten suça karışmış binlerce kişi gözaltına alındı. Bunun sonucunda terör ve anarşi eylemlerinde büyük bir düşüş yaşandı. Böylece devlet otoritesi ve halkın güveni yeniden kazanıldı. Cuntanın en büyük vaadi terör ve anarşiye son vermektir.

¹⁷⁰ Hale, **a.g.e.**, s. 298.

¹⁷¹ Milli Güvenlik Konseyinin İki Numaralı Bildirisi: 1. Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ; İstanbul İli Sıkıyönetim Komutanlığına, İkinci Ordu Komutanı Orgeneral Bedrettin Demirel; Konya, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Yozgat İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Üçüncü Ordu Komutanı Orgeneral Selâhattin Demircioğlu; Erzincan, Gümüşhane, Giresun, Trabzon, Rize, Ordu, Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Samsun, Sinop İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Ege Ordusu Komutanı Orgeneral Süreyya Yüksel; İzmir, Manisa, Aydın, Uşak, Denizli, Muğla, İsparta, Burdur, Antalya İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Donanma Komutanı Koramiral Nejat Serim; Kocaeli, Bursa, Bilecik, Sakarya, Bolu, Zonguldak İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, İkinci Kolordu Komutanı Korgeneral Hüsnü Çelenkler; Çanakkale, Balıkesir İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Dördüncü Kolordu Komutanı Korgeneral Recep O. Ergun; Ankara, Çankırı, Kastamonu İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Beşinci Kolordu Komutanı Korgeneral Adnan Doğu; Tekirdağ, Kırklareli Edirne İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Altıncı Kolordu Komutan Korgeneral Nevzat Bölügiray; Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep, Hatay İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Yedinci Kolordu Komutanı Korgeneral Kemal Yamak; Diyarbakır, Urfa, Mardin, Siirt, Hakkâri, Van İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Sekizinci Kolordu Komutanı Korgeneral Sabri Deliç; Elazığ, Malatya, Tunceli, Bingöl, Muş, Bitlis İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Dokuzuncu Kolordu Komutanı Korgeneral Salâhattin Cambazoğlu; Erzurum, Ağrı, Kars, Artvin İlleri Sıkıyönetim Komutanlığına, Birinci Taktik Hava Kuvvet Komutanı Korgeneral Tevfik Alpaslan; Eskişehir, Kütahya, Afyon illeri Sıkıyönetim Komutanlığına atanmışlardır. bkz. TBMM, **a.g.e.**, s. 868.

Darbenin ilk günü Kenan Evren, Türkiye'nin dış politikasının değişmeyeceğini, yapılan antlaşmalara uyulacağını; NATO, ABD, AET ve Avrupa Konseyi ile işbirliğinin süreceğini vurgulamıştır. Bu açıklama sonrası dışarıdan darbeye karşı bir eleştiri gelmemiştir. Hatta Kenan Evren bazı devlet adamlarının kendisine müdahale için geç bile kalındığı, daha erken yapmaları gerektiğini söylediklerini ifade eder.¹⁷² Askeri rejim döneminde ortaya çıkan işkence haberlerinden sonra bazı Avrupa ülkeleri insan hakları ihlal edildiği gerekçesiyle Türkiye'yi uyarma gereği hissetse de; ABD askeri rejime karşı bir ifadede bulunmaktan her zaman kaçınmıştır.

Cuntacılar göre 12 Eylül'e gelinmesindeki temel faktörlerden birisi üniversitelerdi. Üniversitelerin özerk yapısı, devlet tarafından denetlenebilirliği zorlaştırıyordu. Bu bağlamda askeri rejiminin baskıcı yönetiminden üniversiteler de payına düşeni aldı. 6 Kasım 1981'de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile üniversiteler devletin denetime altına alındı. Üniversiteler, Yüksek Öğretim Kuruluna (YÖK), Yüksek Öğretim Kurumu da doğrudan Cumhurbaşkanı'na bağlandı. Bu kanuna göre, YÖK Başkanı ve üniversitelerin Rektörleri, Cumhurbaşkanı tarafından atanacaktır.

Cunta yönetimi döneminde çıkarılan 19 Eylül 1980 tarihli ve 2301 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın 2. maddesine yapılan ekleme ile, sıkıyönetim komutanlarının; bölgelerinde genel güvenlik, asayiş ve kamu düzeni açısından sakıncalı görülen veya hizmetleri yararları olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işlerine son verilmesi, yerel yönetimde çalışanların görevlerinden uzaklaştırılması veya işlerine son verilmesi hakkındaki istemlerinin ilgili kurum ve organlarınca derhal yerine getirileceği belirtilmiştir. 12 Eylül Rejimi'nde bu maddeye dayanarak, 14.509 kişi kamudan atılmıştır. Aynı şekilde 1402 sayılı yasaya dayanarak farklı üniversitelerden 71 akademisyenin görevine son verilmiştir.

Askeri rejim döneminde sıkıyönetim askeri mahkemelerinde 210 bin dava açılmıştır. Bu davalarda 6353 sanığın idamı istenmiş ve 25 Ekim 1984 tarihine kadar 18 sol görüşlü, 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu, 1 ASALA militanı olmak üzere 50 kişi

¹⁷² Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 7. Bölüm.

idam cezasına çarptırılmıştır.¹⁷³ Evren bu idamları "asmayalım da besleyelim mi?" diyerek savunmuş, idamların adil olması açısından da "1 sağdan astık, 1 soldan" açıklamasında bulunmuştur.¹⁷⁴ Bu dönemde gözaltı süreleri 30 güne, bazı özel durumlarda 90 güne kadar çıkartılmıştır. Uzun gözaltı sürelerinde farklı görüşlerden birçok vatandaşa işkence uygulanmıştır. İnsan Hakları Derneği'nin belirlemeleri göre askeri rejim döneminde 400 civarında şüpheli ölüm vakası bulunmakta ve bunlardan 171 kişinin işkence sırasında öldüğü kanıtlanmış bulunmaktadır. Türkiye Uluslararası Af Örgütü'nün verilene göre ise, askeri rejim döneminde 2.5 milyon civarında insan işkence görmüştür.¹⁷⁵ Evren işkence olaylarının varlığını hiçbir zaman inkar etmemiştir ancak emrin kendisi tarafından verilmediğini bunların münferit vakalar olduğunu iddia etmiştir.

1.13. Bülent Ulusu Hükümeti

MGK üyeleri, Başbakanlık görevinin de Kenan Evren tarafından yürütülmesini istiyordu ancak Evren bu teklife sıcak bakmadı. Daha sonra Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden Turhan Feyzioğlu'nun bu göreve getirilmesi gündeme geldi fakat Feyzioğlu'nun siyasi geçmişi nedeniyle, AP ve CHP tabanının sıcak bakmayacağı düşüncesiyle vazgeçildi. Son olarak Emekli Amiral Bülent Ulusu'nun kabineyi kurması istendi. Ulusu, emekli olmadan önce darbe hazırlıklarına katılmış ve MGK'nın güvenebileceği bir isimdi. Devlet Başkanı Evren, CHP ve AP'den 2 bakanın da Ulusu'nun kabinesinde yer almasını teklifi etti ancak Ecevit ve Demirel, darbeyi destekleyen bir tavır içinde bulunmak istemedikleri için bu teklifi kabul etmediler. Ulusu Hükümeti, 21 Eylül'de resmen açıklandı. Kabine, partisiz teknokratlardan seçilmiş 27 bakandan oluşuyordu. Ulusu hariç kabinede 5 emekli asker daha yer alıyordu. Kabinenin en dikkat çeken ismi, ekonomik işlerden sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevini üstlenen Turgut Özal'dı. Bu atama 24 Ocak Kararları'nın uygulanmaya devam edeceği anlamı taşıyordu. CHP'liler Özal'ın kabinede yer almasını, "Demirel'siz Demirel programı" uygulanacak diye

¹⁷³ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 113.

¹⁷⁴ Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 7. Bölüm.

¹⁷⁵ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 114.

eleştiriyordu.¹⁷⁶ Özal'ın görevine devam etmesi ABD başta olmak üzere diğer ülkeler tarafından memnuniyetle karşılandı.

Turgut Özal askeri rejim döneminde, Demirel dönemine göre daha rahattı, zira kendisini eleştirecek kimse yoktu ve komutanların ona güveni tamdı. Özal, 24 Ocak'ta uygulamaya başlanılan dört ana ekonomi politikasını sürdürdü. Bunlar: Birincisi, dış ticaret dengesi sağlamak için gerçekçi bir kur politikasına ve ihracatın sübvansiyonuna geçiş; ikincisi, yüksek enflasyon koşullarında tasarrufçu pozitif gelir sağlamak için faiz oranlarını serbest bırakmak; üçüncüsü, kamu kuruluşlarının açığını kapatmak amacıyla KİT ürünlerinin fiyatlarını serbest bırakma ve para arzının daha sıkı kontrolü; dördüncüsü, yabancı yatırıma daha fazla teşvik.

Özal'ın ekonomi politikaları 1981 ve sonrasında etkisini göstermeye başladı. Türkiye'nin 1980'de 2.9 milyar dolar olan ihracatı 1983'te 5.7 milyar dolara yükseldi; 1980'de %107 olan enflasyon 1982'de %27'de düştü; 1980'de %1.1 olan GSMH yıllık artış oranı 1983'te %3.3'e yükseldi. Ancak faiz oranlarının serbest bırakılması yatırım fonlarında artışa yol açtı. Bu durum askeri rejimin en büyük ekonomik zaafiyeti oldu. 12 Eylül'e kadar bankalar, Merkez Bankasının belirlediği faiz oranını uygulamak zorundaydı. Faiz oranının serbest bırakılmasıyla, oranlar hızlı bir şekilde yükseldi. Bankalar, faaliyetleri fiilen düzenlenmeyen hisse senedi ve tahvilci bankerlerle karşı karşıya kaldı. Bu bankerlerden en ünlüsü Banker Kastelli olarak bilinen Cevher Özden'di. 1981'in sonuna gelindiğinde ne bankalar ne de bankerler, faiz olarak ödemeyi taahhüt ettikleri paraları ödeyemeyince iç piyasada çöküş yaşandı. Binlerce vatandaş parasını bankerden tahsil edemediği için mağdur oldu. Bu krizin ardından Başbakan Ulusu tarafından Maliye Bakanı Kaya Erdem'in istifası istendi. Erdem, Özal'ın referansı ile bu göreve gelmişti. Özal, Erdem görevden alınırca kendisinin de istifa edeceğini belirtti. Ancak Başbakan Ulusu kararından dönmedi ve Özal ile birlikte Erdem 14 Temmuz 1982'de istifa etti.¹⁷⁷

Anayasayı askıya alan, parlamentoyu dağıtan, siyasal partileri kapatan, parti liderlerini tutuklayan, sendikaların faaliyetlerini askıya alan kararnameler çıkartan

¹⁷⁶ Hale, **a.g.e.**, s. 295.

¹⁷⁷ Hale, **a.g.e.**, s. 304.

MGK, sadece iki alandaki faaliyetlere dokunmadı: Dış politika ve 24 Ocak 1980'de yürürlüğe giren ekonomik istikrar programı.¹⁷⁸

Dış politika, Moskova ve Atina Büyükelçiliği görevinde bulunmuş ve yakın zamana kadar Demirel'in Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in yardımcılığını yapan İltis Türkmen'e teslim edilmişti. Bu dönemde dış politikada önemli bir hata olarak değerlendirilen bir olay yaşandı. 23 Ekim 1980'de, Yunanistan'ın NATO'ya geri dönmesi teklifi Kenan Evren tarafından kabul edildi. Ecevit ve Demirel hükümetleri döneminde de bu konu sıklıkla Türkiye'nin başını ağrıtmış; fakat Yunanistan ile Türkiye arasındaki sorunlar çözülmeden NATO'ya dönmesine izin verilmemiştir. Fakat Kenan Evren hiçbir istekte bulunmadan Amerikalı General Rogers'ın isteğiyle bu karara imza atmıştır.¹⁷⁹ Prof. Dr. Çetin Yetkin'e göre bu karar, 12 Eylül üzerinde Amerika'nın etkisini açıklamak bakımından önemli delillerden birisidir.¹⁸⁰

Ecevit ve Demirel, 12 Eylül'den 1 ay sonra serbest bırakıldı. Fakat Türkeş ve Erbakan'ın tutuklulukları devam etmekteydi. Türkeş, yaklaşık 200 parti üyesiyle birlikte iç savaşı kışkırtmak, 1974-1980 yılları arasındaki olaylarda 600 civarında kişinin ölümüne sebep olmakla yargılanıyordu. Erbakan ise Anayasanın laiklik ilkesini ihlal etmek ve şeriat yanlısı faaliyetlerde bulunmak suçlamasıyla yargılanıyordu. Erbakan Temmuz 1981'de, Türkeş ise 4.5 yıllık tutukluluk süresinin ardından sağlık sorunları nedeniyle Nisan 1985'te serbest bırakıldı.¹⁸¹

Toplumun hiçbir kesiminden darbeye karşı bir tepki olmamasına rağmen; Demirel ve Ecevit serbest bırakılmalarından sonra bile darbenin meşruluğunu destekleyecek açıklamaları hiçbir zaman yapmamıştır. Demirel ve Ecevit'in siyasi demeç vermeleri hatta herhangi bir konuda açıklama yapmaları bile yasaktı. Yine de her iki lider de bu yasağa rağmen zaman zaman açıklamalarında askeri rejimi eleştiren söylemlerde bulunmuşlardır.

¹⁷⁸ Ahmad, **a.g.e.**, 2014, s. 216.

¹⁷⁹ Yunanistan 1974 yılında kendi isteğiyle NATO'dan ayrılmıştır. Geri dönebilmesi için NATO'ya üye bütün ülkelerin kabulü şarttır. Evren'in kayıtsız şartsız bu isteği onaylamasıyla, Türkiye elindeki önemli bir kozu kaybetmiştir.

¹⁸⁰ Yetkin, **a.g.e.**, s. 198.

¹⁸¹ Hale, **a.g.e.**, s. 300.

MGK'nin 52. sayılı bildiriyle 12 Eylül öncesinde siyasi faaliyetlerde bulunan liderlerin, demokratik düzene dönülmesinin ardından da siyasi faaliyetlerde bulunması yasaklanmıştır. Demirel bu kararın karşısında, kendi tabanını bir arada tutmaya yönelik çalışmaları sürdürmüş, yeniden demokratik düzene dönmenin hesaplarını yapmaya başlamıştır. Ecevit ise Demirel'e göre daha sert ve fevri tepki vererek CHP Genel Başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Ecevit, "Siyasetle ilgilenmemesi gereken kimseler tarafından CHP Genel Başkanlığından ayrılmaya zorlanmayı içime sindiremediğim için ve Genel Başkanlık sıfatım dolayısıyla uygulandığı bildirilen yasakları dinlemeyebilmek için istifa kararı aldım."¹⁸² açıklaması yapmıştır. Ecevit, bu meydan okumanın partisi tarafından desteklenmesini beklemişti fakat Ecevit'in bu kararı CHP içerisinde tepkiyle karşılanmıştır. Ecevit siyasi yasaklara aldırılmadan, *Arayış* isimli bir dergi çıkararak, darbeye karşı mücadelesi buradan sürdürmeye devam etti. Ecevit, buradaki yazılarından dolayı birçok kez hapse girip çıkmak zorunda kalmıştır. Ecevit'e bu süreçte CHP yönetimi ve tabanının destek olmaması, parti ile aralarındaki bağların tamamen kopmasına neden oldu. CHP'liler Ecevit'in Demirel gibi davranmasını, parti ve örgütünü ayakta tutmaya çalışmasını bekliyorlardı fakat Ecevit istifa etmeyi seçmişti.¹⁸³

MGK siyasi partileri kapatma niyetinin olmadığını darbenin en başından beri söylüyordu. Fakat sivil yönetime ne zaman dönüleceği belli olmadığı için kamuoyunda giderek darbeye karşı bir tutum oluşmaya başlaması bu tavrın değişmesine neden oldu. Halk, anarşi ve terörün önüne geçtiği için orduya güveniyor ve 12 Eylül'ü destekliyordu; fakat cuntacıların da yönetimden gitmeye niyeti olmadığını gördüklerinden dolayı halk arasında söylentiler oluşmaya başlamıştı. MGK, halkın bu tavrının mevcut siyasi partilerden kaynaklandığı ve yeniden demokratik düzene dönüldüğünde bu siyasi partiler ve onların yöneticileriyle uğraşmak istemediği için, 16 Ekim 1981'de bütün siyasi partileri kapatma kararı almıştır.¹⁸⁴ Aynı zamanda siyasi partilerin bütün mal varlıkları hazineye aktarıldı.¹⁸⁵

¹⁸² Mehmet Ali Birand (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005, 7. Bölüm.

¹⁸³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 329.

¹⁸⁴ Karpat, **a.g.e.**, 2015, s. 213.

1.14. Kurucu Meclis ve Yeni Anayasa

Kurucu Meclisin ve yeni anayasanın oluşturulmasında izlenilecek olan aşamaları MGK Genel Sekreteri Haydar Saltık, 1 Kasım 1980'de düzenlediği basın toplantısında açıklamıştır: "Kurucu Meclisin teşkiline imkan verecek şartların sağlanması; Anayasa Düzeni Hakkındaki Kanuna ek olarak çıkarılacak Kurucu Meclisin kuruluş, görev yetkileri hakkındaki kanunun kabulü; Kurucu Meclisin bilfiil teşkil edilerek çalışmaya başlaması ve öncelikle yeni anayasanın hazırlanması; yeni anayasa metninin, hazırlanacak bir referandum kanunu ile halk oyuna sunulması tasvip edilmesi; yeni siyasi partiler kanunu ve yeni seçim kanununun hazırlanıp Kurucu Meclise kabul edilmesi; yeni anayasa ve siyasi partiler kanununa uygun yeni partilerin kurulmasına ve teşkilatlanmasına yetebilecek bir zaman da dikkate alınarak parti faaliyetlerinin başlatılması; belirttiğim makul sürenin sonunda, yeni seçim kanunu uyarınca genel seçimlerin yapılması suretiyle parlamentonun kurulması ve göreve başlaması; anayasada yer almış geçici hükümler uyarınca Kurucu Meclis ve Milli Güvenlik Konseyinin görev mevcudiyetinin sona ermesi suretiyle normal demokratik siyasi hayata bütünüyle dönülmesi."¹⁸⁶

19 Haziran 1981 tarih ve 2485 sayılı, Kurucu Meclis Hakkında Kanuna göre, Kurucu Meclis, MGK ve Danışma Meclisinden oluşmaktaydı. Yani Danışma Meclisi ile MGK, birlikte anayasayı hazırlayacak bir Kurucu Meclisi oluşturuyorlardı.¹⁸⁷ Pratikte son sözü MGK söylemesine karşın, teoride Danışma Meclisi yasama yetkisini MGK ile paylaşıyordu.¹⁸⁸ Danışma Meclisinin 160 üyesinin 40'ı cunta tarafından atanıyor, 120 üye de cuntanın atadığı valilerin aday gösterdiği kişiler arasından yine cunta tarafından seçiliyordu. Yani aslında yeni anayasanın hazırlanması sürecinde bütün yetki MGK'nin üzerindeydi. Partilerin Danışma Meclisi üzerinde etkili olmasını engellemek için, Danışma Meclisi üyelerinin daha

¹⁸⁵ Bir görüşe göre, Ecevit ve Demirel, darbeden sonra bari birlikte hareket etse siyasi partilerin kapatılmasını önleyebilirlerdi. bkz. Akşin, **a.g.e.**, 2010, s. 275. Ancak darbe sonrası tam olarak birlikte hareket etmeseler bile, başta Demirel ve Ecevit olmak üzere siyasi parti liderleri birbirlerini suçlamamış, Cunta'ya karşı net bir tavır göstermeyi başarmıştır. Örneğin Ecevit'in yazılarından dolayı cezaevine girmesinin ardından Demirel, Ecevit'i arayarak "Geçmiş olsun" dileğinde bulunmuştur. bkz. Cemal, **a.g.e.**, s. 318.

¹⁸⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 152.

¹⁸⁷ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 332.

¹⁸⁸ Hale, **a.g.e.**, s. 305.

önce siyasetle ilgisi olmamasına dikkat ediliyordu. Ancak daha önce belirttiğimiz sebepler ve Danışma Meclisi üyelerinin siyaset dışından seçilmelerine rağmen siyasetlerin etkisinde kaldığı sebebiyle, 16 Ekim 1981'de siyasi partiler feshedildi.

Danışma Meclisi tarafından oluşturulan, Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı'nın başkanlığını yaptığı 15 üyeli bir Anayasa Komisyonuna yeni anayasayı hazırlama görevi verildi. 31 Aralık 1981'de, anayasanın 1982 sonbaharında referanduma sunulacağı, bir yıl sonra da genel seçimlerin yapılacağı duyuruldu. Komisyon, 17 Temmuz 1982'de yeni anayasanın ilk taslağını hazırlayıp, Meclise sundu.¹⁸⁹ Danışma Meclisinin denetiminden de geçtikten sonra 7 Kasım 1982'de referandumun yapılmasına karar verildi. Anayasanın 1. maddesine eklenen geçici maddeye göre, anayasanın kabulü aynı zamanda Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığının da kabulü olacaktı.¹⁹⁰ 7 Kasım 1982'de gerçekleşen referandumda yeni anayasa %91,4 "Evet" oyuyla kabul edildi. Aynı zamanda Kenan Evren 7 yıllığına Cumhurbaşkanı seçilerek 'halk tarafından seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı'¹⁹¹ oldu. Referanduma katılım oranı ise %91,3 oldu.¹⁹²

Anayasa referandumu sürecinde eski siyasetçilerin "Türkiye'nin geçmiş veya gelecek siyasi ya da hukuki yapısıyla ilgili olarak, kendi anlayışları doğrultusunda sözlü ya da yazılı beyanda bulunmaları ya da makale yazmaları ve bu amaçla toplantı düzenlemeleri" yasaklanmıştır.¹⁹³ Yeni anayasanın aleyhinde her türlü propaganda yapmak da yasaklanmıştır. Anayasanın bilimsel açıdan eleştirilmesi dahi MGK tarafından engellenmiş, 12 Şubat 1982 tarihli karar ile anayasa hakkında görüş

¹⁸⁹ Hale, **a.g.e.**, s. 305.

¹⁹⁰ Evren anılarında Cumhurbaşkanlığı seçimi ile anayasanın ayrı olarak seçime sunulmasını ve bir adayın kendisine rakip olarak çıkmasını istediğini, ancak anayasanın ya da Cumhurbaşkanı adayının oy oranlarında dengesizlik olması durumunda spekülasyonlara yol açabileceği düşüncesiyle vazgeçildiğini söyler. bkz. Hale, **a.g.e.**, s. 306. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ayrı yapılması durumunda, Evren'in seçilememesi riskini önlemek adına iki seçimin bir arada yapılmasına karar verildiğini söyleyebiliriz.

¹⁹¹ Tek aday olarak seçime giren Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesinin ne kadar demokratik olduğu her zaman tartışma konusu olmuştur. Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmemesi durumunda da ne olacağı belli değildi. Bir anlamda halk sivil rejime dönmek için Evren'in Cumhurbaşkanı seçmek zorunda kalmıştır.

¹⁹² Halkın referandumu protesto etmesini önlemek için, referanduma katılmayanlara para cezası verileceği ve sonraki beş seçimde oy kullanma haklarının ellerinden alınacağı duyurulmuştur.

¹⁹³ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 333.

belirtebilecek kişiler MGK tarafından belirlenmiş ve gerekli görüldüğü takdirde Anayasa Komisyonunun isteği üzerine görüş belirtmelerine izin verilmiştir.¹⁹⁴

1982 Anayasası ile birlikte MGK dönemi (12 Eylül 1980 - 7 Aralık 1983) ve bu dönemde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK), yasalar denetim dışı bırakılmıştır.¹⁹⁵ Yine 1982 Anayasası'nda MGK'nin, Danışma Meclisinin, Kurucu Meclisin ve MGK döneminde kurulan hükümetin aldıkları karar ve tasarruflarından ötürü haklarında hukuki bir işlem yapılması ve yargıya başvurulması engellenmiştir.¹⁹⁶ Cuntacılar, 12 Eylül Darbesi'ni meşru göstermek için 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümüne bazı bölümler eklemeyi de ihmal etmemiştir:

"Ebedi Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk devletinin varlığına karşı, cumhuriyet tarihinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşmesi noktasına yaklaşıldığı sırada; Türk milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekatı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisi'nce hazırlanıp, Milli Güvenlik Konseyi'nce son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya onun eliyle vazolunan bu Anayasa..."¹⁹⁷

1982 Anayasası birçok açıdan 1961 Anayasası'nın tersine çevrilmesinden oluşmaktadır. Evren, 1982 Ağustos'unda yaptığı bir konuşmada 1961 Anayasası'nı hedef alarak "O Anayasa bize bol geldi, içinde oynamaya başladık, oynaya oynaya 12 Eylül'e geldik" ifadesinde bulunmuştur.¹⁹⁸ Evren'in açıklamasında yer aldığı gibi 1961 Anayasası'nın bol gelen yerleri 1982 Anayasası ile daraltılmıştır. Fakat 1961 Anayasası'nın aksine 1982 Anayasası ile birlikte cumhurbaşkanının yetkileri genişletilmiştir. 1982 Anayasası, başbakan ve cumhurbaşkanının aynı ideolojiden olmaları durumunda yürütme erkini yasama erki karşısında daha güçlü konuma getiriyordu. Farklı ideolojiden olmaları durumunda ise cumhurbaşkanının orantısız yetkisi karşısında yürütme ve yasama erki eziliyordu. Bu sistem cumhurbaşkanının

¹⁹⁴ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 155.

¹⁹⁵ Bu dönemde 669 yasa, 90 KHK çıkarılmış ve MGK'nin 76 kararı ve 3 bildirisi yayınlanmıştır.

¹⁹⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 166.

¹⁹⁷ Çavdar, **a.g.e.**, s. 266.

¹⁹⁸ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 333.

yetkilerini sonuna kadar kullanmak istemesi durumunda, Klasik Parlamenterizmden, fiili Yarı Başkanlık sistemine dönüşebilirdi.¹⁹⁹

1982 Anayasası ile birlikte gücünü artıran kurumlardan birisi de Milli Güvenlik Konseyi (MGK) idi. Bütün askeri müdahalelerin (27 Mayıs-12 Mart-12 Eylül) ortak noktalarından birisi Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu durumdan güçlenerek çıkmasıdır. 1982 Anayasası ile birlikte Milli Güvenlik Kurulunda askeri üye sayısı sivil üye sayısının üzerine çıkarılmış, kurul kararlarında askerin etkisi artırılmıştır. 1961 Anayasası'nda MGK Genel Sekreteri ile ilgili hiçbir hüküm bulunmazken, 1982 Anayasası'nda MGK Genel Sekreteri'nin yetkileri artırılmış ve asker olması şartı getirilmiştir.²⁰⁰ 1961 Anayasası'na göre MGK'nin görevi "Milli Güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyon sağlanmasında yardımcılık etmek üzere gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirmek" şeklinde düzenlenmişti. 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında yapılan değişiklikle "yardımcılık etmek üzere" ibaresi çıkarılmış ve "bildirir" kelimesi de "tavsiye eder" olarak değiştirilmişti. 1982 Anayasası'nda bu kapsam genişletilerek "Devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulaması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır." olarak değiştirildi. MGK'nin en çok tartışma yaratan görevi ise "devletin gizli anayasası" olarak nitelendirilen ve beş yılda bir yenilenmesi öngörülen Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'ni hazırlamasıydı.²⁰¹ Hale'nin yorumuna göre "TBMM'ye karşı sorumlu olmayan, ağırlığını askerlerin oluşturduğu devletin en yüksek karar organı denilebilecek bir yürütme konseyi" oluşturulmuştu. Bülent Ecevit başta olmak üzere birçok kişi, askerin gerçek demokrasiyi değil "sivil elbise içinde askeri rejim" kurmak istediği eleştirisinde bulunmuştur.²⁰²

¹⁹⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 335.

²⁰⁰ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 173.

²⁰¹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 336.

²⁰² Hale, **a.g.e.**, s. 308.

1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre antidemokratik bir metindir. 1961'de verilen haklar 1982'de geri alınmıştır. 1982 Anayasası'na genel olarak baktığımızda şu yasakları ve sınırları getirmiştir:

"Temel hakların sınırlanması (Madde 13): Temel haklar ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğinin, Cumhuriyetin, milli güvenliğinin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacıyla kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerin durdurulması (Madde 14): Savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde durumun gerektirdiği ölçülerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir.

Yaşama hakkı (Madde 17): Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir...

...Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ile meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde yetkili merciinin emirlerinin uygulanması sırasında, silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri birinci fıkra hükmü dışındadır.

Angarya (Madde 18): Ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma (angarya) sayılmaz.

Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi (Madde 42):...Eğitim ve öğrenim hürriyeti, anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz...

...Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür...

Sendika kurma hakkı (Madde 51):...sendika ve üst kuruluşlarda yönetici olabilmek için, en az on yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olma şartı aranır.

(Madde 52): Sendikalar siyasi amaç güdemezler, siyasi faaliyette bulunamazlar, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklere, kamu kurumu niteliğindeki destek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler...

Sosyal ve ekonomik hakların sınırı (Madde 63): Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.

Siyasi partilerin uyacakları esaslar (Madde 69): Siyasi partiler, tüzük ve programları dışında, faaliyette bulunamazlar; Anayasa'nın 14. maddesindeki sınırlamalar dışına çıkamazlar, çıkanlar temelli kapatılır...

Siyasi partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesi'nce yapılır...

Temelli kapatılan siyasi partilerin kurucuları ile her kademesindeki yöneticileri, yeni bir siyasi partinin kurucusu, yöneticisi ve deneticisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunun teşkil edeceği yeni bir siyasi parti de kurulamaz...

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (Madde 143):... Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yargı bölgelerinde sıkıyönetim ilan edilmesi halinde, bu bölgelerle sınırlı olmak üzere kanunla belirlenen esaslara göre Devlet Güvenlik Mahkemesi, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'ne dönüştürülebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkileri (Madde 148):...Ancak olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelelerin şekil ve esas bakımından Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne dava açılmaz.

(Madde 152):...Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazete'de yayınlanmasından sonra on yıl geçmedikçe

aynı kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

(Geçici Madde 1):...Halk oylaması tarihindeki Milli Güvenlik Konseyi ve Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı sıfatı kazanarak, yedi yıllık bir dönem için, Anayasa ile tanınan görevi yerine getirir. 13 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak içtiği and yürürlükte kalır.

(Geçici Madde 2):... TBMM toplanıp göreve başladıktan sonra, MGK, altı yıllık bir süre için Cumhurbaşkanlığı Konseyi haline dönüşür. MGK üyeleri, Cumhurbaşkanlığı Konseyi Üyesi sıfatını alırlar.

(Geçici Madde 4): 16 Ekim 1981 tarih ve 2533 sayılı kanun ile feshedilmiş bulunan siyasi partilerin;

a) 1 Ocak 1980 ve daha sonraki tarihlerde; genel başkan, genel başkan yardımcıları veya vekilleri, genel sekreterleri, bunların yardımcıları ve merkez yönetim kurulu veya benzer organların üyeleri; Anayasa'nın halk oylaması sonucu kabulü tarihinden başlayarak on yıl süre ile siyasi parti kuramazlar; Anayasa hükümlerine dayalı olarak kurulacak partilere üye olamazlar, siyasi partilerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramazlar ve siyasi partilerde fahri olarak bile herhangi bir görev alamazlar.

b) 1 Ocak 1980 tarihinde TBMM'de üye bulunan milletvekili ve senatörler, Anayasa'nın halk oylaması sonucu kabulünden başlamak üzere beş yıl süre ile siyasi parti kuramazlar, kurulacak siyasi partilerin yönetim kurullarında veya benzer organlarında görev alamazlar.

(Geçici Madde 9):...TBMM'nin başkanlık divanı kurulduktan sonra altı yıllık süre içinde yapılacak Anayasa değişikliklerini, Cumhurbaşkanı TBMM'ye geri gönderebilir. Bu takdirde TBMM'nin geri gönderilen kanunu, aynen kabul edip tekrar Cumhurbaşkanı'na gönderebilmesi, üye tam sayısının dörtte üç çoğunluğu ile mümkündür.

(Geçici Madde 15): 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanarak TBMM'nin Başkanlık Divanı'nı oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini TBMM adına kullanan,

*2356 sayılı kanunla kurulu MGK'nın, bu konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis hakkında kanunla görev ifa eden Danışma Meclisi'nin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz... Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığı iddia edilemez.*²⁰³

1982 Anayasasının getirdiği bazı yenilikler otoriteler tarafından olumlu karşılanmıştır. Örneğin 1961 Anayasası ile kurulan, işlevini yerine getiremeyen ve gereksiz olduğu herkes tarafından kabul gören senato kaldırılmıştır. Böylece çift meclisli yapı sona ermiştir. Diğer önemli madde ise hükümetin güvenoyu alamaması durumunda cumhurbaşkanına erken seçime gitme yetkisi verilmesidir. Böylece 12 Eylül öncesi birçok kez karşılaşılan, hükümetin güvensizlik oyu almasına rağmen, yeni hükümetin kurulamadığı için görevde kalmaya devam etmesi durumunun önüne geçilmiştir.²⁰⁴

1.15. Demokratik Düzene Geçiş

1982 Anayasa'nın kabulü ve yeni cumhurbaşkanının seçilmesi, askeri rejimin sona ermesi anlamına gelmiyordu. MGK Başkanının, Danışma Meclisinin ve Bakanlar Kurulunun görevlerinin sona ermesi, TBMM Başkanlık Divanının oluşmasından sonra gerçekleşecekti. Bunun için de 6 Kasım 1983'te gerçekleşecek genel seçimler bekleniyordu. 7 Kasım 1982'de Anayasa'nın kabul edilmesinden, 6 Kasım 1983'te yapılan genel seçimlere kadar geçen sürede de ülke cuntacılar tarafından yönetilmeye devam etti. Bu süreçte bazı önemli değişiklikler yapıldı: 22 Nisan 1983 tarih ve 2820 sayılı yeni bir Siyasi Partiler ve 10 Haziran 1983 tarih ve 2389 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun hazırlanması.²⁰⁵ 27 Mayıs 1960'ta kurulan askeri rejim döneminde, anayasa kabul edildikten sonra seçim yasaları

²⁰³ Çavdar, **a.g.e.**, s. 267-270.

²⁰⁴ Hale, **a.g.e.**, s. 306.

²⁰⁵ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 338.

dışındaki temel yasaların çıkarılması, genel seçimlerden sonra kurulacak TBMM'ye bırakılmıştı. 12 Eylül Rejimi ise bu görevi kendisi üstlenmeyi tercih etti. İki rejim arasındaki bu fark, 12 Eylül Rejimi'nin demokrasi anlayışı ve sivillere olan güvensizliği ile açıklanabilir.²⁰⁶

Siyasal Partiler ve Milletvekili Seçimi Yasası'nın amacı merkez sağ ve solda konumlanacak güçlü partiler ortaya çıkarmaktı. Bu iki kanattan birinin hükümeti kurmasıyla, 12 Eylül öncesi görülen güçsüz hükümetler dönemi sona erecekti. Siyasi Partiler Yasası ile, yeni kurulacak olan siyasi partilerin yurt dışında faaliyette bulunmaları, kadın kolu, gençlik kolu ve vakıf kurmaları yasaklanmıştır. Ayrıca öğrenci ve memurların da siyasi partilere üye olmaları yasaklanmıştır.

Siyasal Partiler Kanunu'na göre, bir partinin kurulabilmesi için 30 kurucusunun olması şarttı. Ancak kurulacak olan siyasi partinin kurucularının, Milli Güvenlik Konseyi tarafından onaylanması gerekiyordu. Aksi takdirde 6 Kasım 1983'te yapılacak seçimlere partinin katılması mümkün değildi. Bununla da yetinmeyen MGK, seçime girecek partilerin milletvekili adaylarını belirleme yetkisini de kendi eline aldı. Partilerin milletvekili adaylarının MGK tarafından onaylanmadan seçime girmelerinin önü kapatıldı.

Milletvekili Seçim Yasası ile birlikte, Çifte Barajlı D'Hondt sistemi getirildi. Buna göre, geçerli oyların %10'unu alamayan partiler TBMM'ye milletvekili gönderemeyecekti.²⁰⁷

7 Kasım 1982'de yeni anayasanın kabul edilmesi, ardından Siyasal Partiler ve Milletvekili Seçim Kanunu'nun çıkarılmasından sonra siyasi partilerin kurulmasına izin verildi. Cumhurbaşkanı Evren, 12 Eylül Rejimi'nin devamını sağlamak için 12 Eylül felsefesini kabul eden ve bu felsefeyi devam ettirecek bir partinin kurulmasını istiyordu. Bu bağlamda ilk önce Başbakan Ulusu'dan bir parti kurulması istenildi. Ancak Ulusu "Krizle başa çıkmak için ordu çağrılabilir, fakat kriz aşıldıktan sonra halk ordunun tamamen geri çekilmesini ister." düşüncesiyle bu teklifi kabul etmedi.²⁰⁸ Ulusu'nun teklifi kabul etmemesi MGK tarafından üzüntüyle karşılandı.

²⁰⁶ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 177.

²⁰⁷ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 339.

²⁰⁸ Hale, **a.g.e.**, s. 313.

Evren anılarında "Ulus'unun böyle bir şey yapacağını bilseydik, o zaman anayasayı ona göre düzenledik. Yani anayasa oylamasıyla ben Devlet Başkanlığı ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı görevimi devam ettirir, konsey üyesi arkadaşlar da Cumhurbaşkanlığı Konsey Üyesi sıfatını almazlardı. Seçimlerden sonra Cumhurbaşkanlığı seçimi yapardık, mesele kalmazdı." ifadesiyle pişmanlığını açıkça dile getirmektedir. Evren, bizzat kendilerinin parti kurup seçime girmeyerek hata ettiklerini, "Koyunu yüzdük yüzdük ondan sonra da etini buyurun deyip başkasına ikram ediyoruz" diye açıklar.²⁰⁹

16 Mayıs 1983'te emekli General Turgut Sunalp tarafından Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) kuruldu. Sunalp, Evren ile görüşmesinin ardından Evren'in bütün uyarılarını dikkate alarak askeri rejime açık şekilde destek verdi. MGK'de açıkça MDP'yi desteklediğini ifade etmese de, seçimlerde onların yanında yer alacakları herkes tarafından biliniyordu. Bir başka emekli General Ali Fethi Esener tarafından Büyük Türkiye Partisi (BTP) kuruldu. Esener, Demirel'e yakınlığı ile biliniyordu. Nitekim BTP'nin kurulmasından kısa süre sonra Adalet Partisi 167 eski milletvekili BTP'ye katıldıklarını duyurdu. Evren, Esener'i bu girişiminden vazgeçerek MDP'ye katılmaya davet etti ancak bu teklifi kabul görmedi. 31 Mayıs 1983'te çıkarılan bir kararname ile BTP, AP'nin devamı olduğu gerekçesiyle kapatıldı. Partinin yöneticilerinden Hüsamettin Cindoruk ve Mehmet Gölhan, tutuklanarak Zincirbozan'a gönderildi.²¹⁰ BTP'nin ardından kurulacak olan DYP de aynı gerekçe ile kapatılarak seçimlere katılmasına izin verilmedi.

Seçimlerin meşruiyetini artırmak için Evren'in desteğiyle MDP'ye rakip ılımlı bir sol parti olarak Halkçı Parti kuruldu. Partinin başkanı, Cemal Gürsel ve İsmet İnönü'nün özel kalem müdürlüğünü yapmış Necdet Calp idi. Bu partiye rakip olarak görülebilecek diğer sol görüşlü bir parti olan Sosyal Demokrat Parti (SODEP) de Erdal İnönü tarafından kuruldu. Ancak SODEP'in Genel Başkanı İnönü dahil 23 üyesi MGK tarafından veto edildiği için parti seçimlere giremedi. Turgut Özal tarafından Anavatan Partisi (ANAP) kuruldu. Özal, partiyi kurmadan evvel Evren'i

²⁰⁹ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 179.

²¹⁰ Zincirbozan'da bu isimlerin yanı sıra Süleyman Demirel, Sadettin Bilgiç, İhsan Sabri Çağlayangil, Deniz Baykal, Celal Doğan gibi isimler de tutuklu bulunuyordu. bkz. Hüseyin Çavuşoğlu, "12 Eylül ve Merkez Sağ", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 6, 2007, s. 190.

ziyaret etmiş, yeni parti kurma konusunda kendisinden icazet almıştır. Evren, "Evet, olur; istihbarat servisimiz %5'ten fazla oy alamayacağınızı bildiriyor." cevabını vermişti.²¹¹

MGK tarafından Milliyetçi Demokrasi Partisi, Anavatan Partisi ve Halkçı Parti'nin 6 Kasım 1983 genel seçimlerine katılmasına izin verildi. Üç partinin de milletvekili adayları sıkı bir elemenden geçirildi. Eylül 1983'te açıklanan ilk vetolara göre MDP'den 74, HP'den 89, ANAP'tan 81 aday veto edilmişti. Veto edilen aday sayılarının birbirine yakın tutularak, MGK'nin üç partiye de eşit mesafede olduğu izlenimi verilmek istenmiştir.²¹² MGK uygun gördüğü partilerin ve kişilerin seçimlere katılmasına izin veriyor; uygun görmediklerini ise veto ediyordu. Elbette böyle bir konjonktürde yapılan seçimlerin demokratik olduğunu söylemek mümkün değildir. Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi'nde de bu konu gündeme gelmiş, yapılacak olan seçimle oluşan parlamentonun demokratik bir şekilde oluşmadığı ve bu parlamentonun Türk milletini temsil edemeyeceği görüşü bildirilmiştir.²¹³

16 Ekim 1983 tarihinde genel seçim kampanyası başlamıştır. Üç hafta gibi kısa sürede partilerin kendini vatandaşa ifade edebilmesi mümkün değildi. Anayasa seçim sürecinde olduğu gibi bu süreçte de, 12 Eylül'den seçim tarihine kadar geçen dönemde MGK'nin uygulamalarının seçime girecek partiler tarafından eleştirilmesi yasaklanmıştır. Seçim döneminin sönük geçmesi sebebiyle partiler seçim çalışmalarını televizyon aracılığıyla halka aktarmaya çalışmıştır. Seçime girmesine izin verilmeyen partilerin sonuçları etkileyecek açıklama yapmaları yasaklanmıştır. Fakat bizzat Kenan Evren tarafından seçimlere iki gün kala yaptığı televizyon konuşmasında seçim sonuçlarını etkileyecek bir açıklama yapıldı: "...Şimdiye kadar ki bütün idarelerin hatalı olduğunu, kendilerin hiç hata yapmadığını iddia edenler" (Özal'ı hedef alarak), "Milli Güvenlik Konseyinin son üç yılda yaptıklarından memnunsanız, inanıyorum ki, konseyin başarılarını devam ettirecek ve ülkeyi tekrar

²¹¹ Hale, **a.g.e.**, s. 313-315.

²¹² Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 346.

²¹³ Dağdelen, **a.g.e.**, s. 195.

anarşiye götürmeyecek bir partiyi iktidara getirirsiniz."²¹⁴ Evren açıkça halkın seçimlerde MDP'yi desteklemesini istemiştir.

6 Kasım 1983'te yapılan genel seçim sonuçlarına göre; ANAP %45,15, HP %30,46, MDP %23,37 oranında oy almıştı. Bu oy oranlarına göre ANAP 212, HP 117, MDP 71 milletvekili çıkarmayı başarmıştır.²¹⁵ Uzun zaman sonra yeniden Türkiye'de bir parti tek başına iktidara gelebilecek yeterlilikle milletvekiline sahip olmuştur. 6 Kasım 1983 genel seçimi sonuçları herkes tarafından sürpriz olarak değerlendirildi. MGK'nin açıkça destek verdiği MDP sonuncu parti olmuş; HP ise beklenmedik şekilde ikinci parti olmuştur. ANAP'ın başarılı olmasında milletvekili listesinde sivillere ağırlık vermesi ve seçim sürecinde MGK ile arasındaki mesafeyi korumayı başarması önemli rol oynamıştır.

6 Kasım 1983 genel seçim sonuçları, 1982 Anayasa referandumunda verilen ve milletin Evren'den memnun olduğu algısı yaratan %92 "evet" oyunun aslında yapay olduğunu ortaya koymuştur. Bu seçim sonuçları Evren'e ve MGK'ye karşı halkın bir tepkisi olarak da nitelendirilebilir. Seçim sürecinde Evren'in Özal'a karşı bir tavır almasına rağmen iktidarı kurmasına yetecek kadar oy alması, Türk siyasi tarihinde yeni bir döneme geçildiğinin habercisidir. ANAP seçimleri kazanmıştı ancak merkez sağ (DYP) ve merkez solun (SODEP) temsilcisi olarak görülen partilerin seçime girmelerine izin verilmediği için ANAP'ın iktidarı sağlam bir zemine oturmamıştır.

Cumhurbaşkanı Evren, 7 Aralık 1983'te yeni hükümeti kurma görevini ANAP Genel Başkanı Turgut Özal'a verdi. 12 Aralık'ta Cumhurbaşkanı'nın onayından geçmesinin ardından, 22 Aralık'ta güvenoyu alarak I. Özal Hükümeti kuruldu.²¹⁶

Cumhurbaşkanı Evren, Başbakan Özal hakkında seçim döneminde aleyhinde çok sert açıklamalar yapmış olsa da, halkın tercihine boyun eğerek Özal'ın başbakan olmasını kabul etmiştir. 1980 Darbesi çok iyi tasarlanmış olmasına, hatta iktidarı bir siyasi parti (MDP) ile elde tutmayı planlamış olmasına ve seçimlerde karşı propaganda yürütmüş olmasına rağmen; ANAP'ın iktidara gelmesini önleyememiştir.

²¹⁴ Hale, **a.g.e.**, s. 319.

²¹⁵ Karpat, **a.g.e.**, 2015, s. 216.

²¹⁶ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 347.

Halk anayasayı ve Evren'in cumhurbaşkanı seçilmesini, askeri idareye son vermek adına büyük oranda destek vermiş olsa da, devleti fiilen yönetecek partiyi bütün baskılara rağmen kendi görüşleri doğrultusunda seçmiştir.

TBMM Başkanlığı için hevesli olan eski Başbakan Uluşu'nun ANAP tarafından Meclis Başkanı seçilmemesiyle, halkın sivil idareye dönülmesine isteğine karşılık verilmiştir. ANAP Hükümeti 1987 seçimlerine kadar görevini sürdürmüş, bu süreçte de TSK ile uyumlu çalışarak, Cumhurbaşkanı Evren'i ve TSK'yi karşısına alacak bir girişimde bulunmamaya dikkat etmiştir.²¹⁷

²¹⁷ Karpat, **a.g.e.**, 2015, s. 217.

İKİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 DARBESİ'NİN KONYA BASININA YANSIMALARI

2.1. 12 Eylül Rejimi'nde Basın

12 Eylül 1980'de TSK'nin ülke yönetimine el koymasından en çok etkilenen sektörlerden birisi basındır. Cunta ilk günden itibaren basın üzerine ağır baskı ve sansür uygulayarak, 12 Eylül döneminde özgür bir basın ortamının oluşmasını engellemiştir. Darbe sonrası cuntanın ilk icraatlarından birisi *Demokrat*, *Aydınlık* ve *Hergün* gazetelerinin kapatılması olmuştur.²¹⁸

Basın tarihi alanında önemli çalışmaları bulunan Orhan Koloğlu, 1980 yılında basının dönüşümünün 12 Eylül'den önce tüm ekonominin yeniden şekillendiği 24 Ocak'ta başladığını belirtmiştir. Koloğlu, 24 Ocak Kararları'nın basına etkisini şu şekilde değerlendirmiştir: "O gün, Milliyetçi Cephe Hükümeti tarafından Başbakan Demirel ve Başbakanlık müsteşarı ve Devlet Planlama Teşkilatı müsteşar vekili Turgut Özal'ın yönlendirmesiyle "İstikrar Kararları" açıklandı. Böylece Türkiye ekonomisi, tek yönlü bir rayın üzerinden tam liberal yapıya yöneliyordu. 12 Eylül buna siyasi temel ve kurumların kazandırılması operasyonuydu. Türk toplumunun ve basınının bu değişikliği kuşkusuz tek bir günün eseri değildi. Büyük sermayenin kesin egemenliği bir süreç içinde yavaş yavaş gelişmiş ve 24 Ocak 1980'de tamamlayıcı nokta olmuştur."²¹⁹ 24 Ocak Kararları'ndan sonra gazetelere verilen sübvansiyonun kaldırılmasından ve kağıda yapılan zamdan sonra, ekonomik sıkıntıya giren gazetelerin tek kurtuluş yolu arkalarına büyük sermaye güçlerini almak ve oralardan gelecek reklamlarla ayakta kalmaktı. Böylece basın, büyük sermaye gruplarına bağımlı hale gelmiştir.

12 Eylül döneminde Türk basınının önemli gazeteleri şunlardır: *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Hürriyet*, *Tercüman*, *Dünya*, *Yeni İstanbul*, *Akşam*, *Son Havadis*, *Bulvar*, *Türkiye*, *Milli Gazete* ve *Güneş*. Bu gazeteler arasından Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman tirajları ve kitlelere etkisi bakımından diğerlerinden ayrılır. Hürriyet Simavi'lerin, Milliyet Karacan'ların, Cumhuriyet Nadi'lerin, Tercüman

²¹⁸ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 257.

²¹⁹ Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2015, s. 142.

İlıcak'ların elindedir. Bu dört aile Türk basınına egemen durumdadır.²²⁰ Tercüman, Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinin 12 Eylül Darbesi öncesi ve sonrasındaki yayımlarını inceleyen Hayati Tek, bu gazetelerin 12 Eylül'e karşı duruşunu şu şekilde değerlendirmektedir:

"12 Eylül darbesine en mesafeli gazete Cumhuriyet'tir. Darbecilerle ilgili haberlerinde abartılı bir üslup kullanmayan Cumhuriyet, büyük puntolarla övücü ifadelerle yer vermemiş, darbeyi destekleyici bir görüntü çizmemiştir. 12 Eylül'ü mevcut şartların olağan bir sonucu olarak gören köşe yazarları ise darbeye destek vermiştir.

Darbeyi avuçları patlarcasına alkışlayan; 12 Eylül'ü 27 Mayıs ve 12 Mart'tan sonra üçüncü uyarı olarak nitelendiren Hürriyet'in bir başka özelliği, attığı manşetler ve yayınladığı dizi yazılarla orduya davetiye çıkarmasıdır.

Milliyet de darbeyi destekleyen gazetelerdendir. Yayınladığı haberlerde genellikle dış basından iktibaslar yapan ve yurt içindeki kişi ve kurumların görüşlerine yer veren Milliyet, 13 Eylül tarihli başyazısında desteğini en açık şekilde ortaya koymuştur.

Genellikle dış basından yaptığı iktibaslarla yeni yönetime olan güvenini ortaya koyan Tercüman'ın köşe yazarları da benzer mesajlar vermiştir. İlk günlerde darbeye karşı bir tutum sergileyen Nazlı İlıcak da ilerleyen günlerde üslubunu yumuşatmaya başlamıştır. Bir süreliğine de olsa, "darbe karşıtı yazılar" kaleme alabilme cesaretini gösteren İlıcak, diğer tüm yazarlardan bu tutumuyla ayrılır."²²¹

Basın bu dönemde Sıkıyönetim Komutanlıkları tarafından denetlenmiş, sakıncaları görülen haber veya yazıların olması durumunda gazeteler uyarılmıştır. Hatta MGK Üyeleri ve Devlet Başkanı Kenan Evren de zaman zaman basının faaliyetlerini inceleyerek, sakıncalı gördükleri durumlarda basını uyararak sansür uygulamışlardır.

²²⁰ Lale Dünder, "12 Eylül 1980 Darbesinin Basına Etkileri", **Tarihin Peşinde**, Sayı: 16, 2016, s. 130.

²²¹ Hayati Tek, **Darbeler ve Türk Basını**, Elips Kitap, Ankara, 2007, s. 167-168.

12 Eylül ile birlikte basın apolitik bir çizgeye kaydırılmak istenilmiş, gazeteler asli görevlerini yerine getirmekten uzaklaşmışlardır. Gazeteler, Sıkıyönetim Komutanlıklarının bildirilerinin yayımlandığı kuruluşlar haline gelmiştir. Basının siyasi haber ve yorumlardan mahrum bırakılmasından dolayı haber kıtlığı çeken gazetelerin bu dönemde daha çok magazin haberlerine yer verdiğine şahit olmaktadır.

1981, 1982, 1983 yılları Türk basının türlü baskılar altında yayın yapmaya devam etmeye çalıştığı bir dönemdir. Ancak bazı gazeteler baskının daha ötesine giderek belirli bir süre kapatılmıştır. 12 Eylül 1980-12 Mart 1984 arasında Sıkıyönetim kararıyla kapatılan gazeteler şunlardır:²²²

"Milli Gazete, dört kez, 72 gün,

Cumhuriyet, dört kez, 41 gün,

Tercüman, iki kez, 17 gün,

Güneş, bir kez, 10 gün,

Günaydın, iki kez 17 gün,

Milliyet, bir kez, 10 gün,

Tan, bir kez, 9 gün,

Hürriyet, iki kez, 7 gün"

Konya'da yayın yapan Türkiye'de Yarın gazetesi de Sıkıyönetim Komutanlığınca iki kez kapatılmıştır.

12 Eylül dönemi içinde gazeteci, yazar, çevirmen ve sanatçılara verilen mahkumiyet kararlarının toplamı 316 yıl, 40 ay, 20 gündür.²²³

12 Eylül döneminde Konya'da yayınlanan gazeteler ise şunlardır: Yeni Konya (1949-), Yeni Meram (1950-), Türkiye'de Yarın Gazetesi (1961-1991), Konya'nın Sesi (1976-1981)²²⁴, Konya Postası (1977-).

²²² Topuz, **a.g.e.**, s.259.

²²³ **a.g.e.**, s.259.

²²⁴ Konya'nın Sesi gazetesi 7 Nisan 1981'de satılmış, 21 Eylül 1981'den itibaren Anadolu'da Bugün gazetesi olarak yayınlamaya devam etmiştir.

2.2. Konya'da Yerel Basın

Konya basını 148 yıllık tarihiyle, Anadolu yerel basınında önemli bir konuma sahiptir. Konya geçmişten beri yerel gazeteciliğin en iyi faaliyet gösterdiği şehirlerden birisi olmayı başarmıştır. Konya'da ilk matbaa 1869 yılında "Vilayet Matbaası" adıyla, Konya Valisi Ahmet Tevfik Paşa zamanında kurulmuştur. Konya'nın ilk gazetesi, 2 Kasım 1869'da Vilayet Matbaasında basılmaya başlanılan "Konya" adlı gazetedir.²²⁵

II. Meşrutiyet ile birlikte gazete sayısı hızla artmıştır. Bu dönemde Konya'da yayınlanmaya başlayan gazeteler şunlardır: Anadolu, Meşrik-i İrfan, Hakem Gazetesi, Şems Gazetesi, Babalık Gazetesi, Meram, Konya Osmanlı Gazetesi, Tekâmül, Hançer. Babalık gazetesi hariç diğer gazetelerin yayın ömrü kısa olmuştur. Babalık gazetesi (1910-1952), 42 yıl yayın hayatını sürdürmüştür, hem Konya yerel basını ve ulusal basın için önemli bir gazetedir.²²⁶

Milli Mücadele Dönemi'nde, Osmanlı Devleti tarafından sürgün edilen birçok aydın Konya'ya gelmiştir. Konya bu dönemde aydınların sürgün yeri olduğu için, Konya basını da bu durumdan olumlu şekilde etkilenmiştir. Aydınlar, Konya'da bazı gazetelerin doğrudan kurulmasına vesile olmuş ya da gazetelerde yazılarını yayınlamıştır. Bu dönemin en önemli iki gazetesi Babalık ve Öğüt'tür. Babalık gazetesi 23 Aralık 1910'da Yusuf Mazhar tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Gazetenin başyazarlığını Samizade Süreyya üstlenmiş, Milli Mücadele Dönemi'nde Reşat Nuri, Yakup Kadri gibi isimler gazetenin yazar kadrosu arasında yer almıştır. 1930 yılına kadar Yusuf Mazhar yönetiminde yayınlanan Babalık, Yusuf Mazhar'ın ölümünden sonra 1950 yılına kadar eşi Nedime Hanım ve Afif Evren yönetiminde yayın hayatına devam etmiştir. Konya basını için ekol gazetelerden biri olarak gösterilen Babalık gazetesi, maddi nedenlerden ötürü 1952 yılında kapanmak zorunda kalmıştır.²²⁷

²²⁵ Bünyamin Ayhan, Adem Demirsoy, "1960'dan Günümüze Konya'da Yerel Gazetecilik", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2005, Sayı:14, s. 136.

²²⁶ Caner Arabacı ve diğerleri, **Konya Basın Tarihi**, Palet Yayınları, Konya, 2009, s. 90.

²²⁷ Arabacı, **a.g.e.**, 2009, s. 117.

Öğüt gazetesi (1917-1923) ise Abdülgani Ahmed Efendi tarafından 1917'de Afyon'da kurulmuş, ardından Konya'ya taşınmıştır. Abdülgani Ahmed Efendi'nin Mustafa Kemal'in isteği üzerine Konya'ya taşındığı söylenir. İkisi de Selanikli olduğu için önceden tanışmaktadır.²²⁸ Öğüt gazetesi, Milli Mücadele günlerinde Anadolu'nun en ateşli gazetelerinden biri olmuştur. Gazete 1923 yılında Ankara'ya taşınarak, yayın hayatına burada devam etmeye başlamıştır. Bu dönemde Konya'da yayınlanan diğer gazeteler ise şunlardır: Telgraf Haberleri, İntibah, İbret Konya.

Yusuf Mazhar, Babalık gazetesine ek olarak günlük telgraf haberlerini yayınlamak için 16 Mart 1918'de "Telgraf Haberleri" gazetesini çıkarmıştır. Bu gazete 1919'da kapanmıştır. 1919 Şubatı'nda yayın hayatına giren "İntibah" gazetesi 1920 Eylülünde kapanmıştır. Hadimizade Mehmet Emin Bolay tarafından kurulan "İbret" gazetesi 1919 Mart ayında yayın hayatına başlamış, 1920 Ekim'de kapanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından başlayarak, 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar Konya'da yayınlanan gazeteler ise şunlardır: *Halk Gazetesi, Hedef, Duygu, Yeni Anadolu, Konya Ticaret Gazetesi, Konya Ticaret ve Sanayi Odası Gazetesi, Yeni Ses, Yeni Ses Babacan, Zaman, Çağ, Ekokon, Selçuk Gazetesi, Akyokuş Gazetesi, Küme, Yeni Konya, Meram, Yeni Meram, Öğüt, Gürses, Bizim Şehir, Mengene, Bizim Mengene Gazetesi, Ney-Sanat-Edebiyat, Durak, Kervan, Öz Demokrat Konya, Işık Gazetesi, Sabah Gazetesi, Zaman Gazetesi.*

1950 yılına kadar çıkan gazetelerde, tek parti dönemi ideolojisinin hakim olduğu görülmektedir. Ekokon, 14 Mart 1935'te CHP yerel yönetimi tarafından çıkarılmış, gazetenin adı bizzat Atatürk tarafından verilmiştir.²²⁹ 15 yılda Konya basınına birçok gazeteci yetiştiren Ekokon, tek parti döneminin bitmesiyle miadını doldurmuş ve 1950 yılında kapanmıştır. Ekokon, Babalık ile birlikte Konya basınıının iki ekol gazetesidir. Konya basın tarihi incelendiğinde, Konya basınındaki önemli isimlerin bir çoğunun bu iki gazetede yetişmiş olduğunu görürüz.

²²⁸ Caner Arabacı, "Konya Basın Tarihi Üzerine Seyit Küçükbezirci İle Söyleşi", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Yıl:2000, Cilt:1, Sayı:2, s. 148.

²²⁹ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 226.

Yeni Konya (1949) ve Yeni Meram (1950) gazeteleri ise günümüzde de yayın hayatına devam etmekte olan, Konya'nın en uzun soluklu ve en önemli gazetelerindendir.

1 Ekim 1966'da Konya basınında önemli bir gelişme yaşandı. Yeni Konya, Yeni Meram, Şehir Postası ve Sabah gazeteleri birleşerek Konya Gazetecilik ve Ticaret Limited Şirketi'ni kurdu. 3 Ekim 1966'da "Yeni Konya" gazetesi adı altında yayın hayatına devam etmişlerdir. Birleşimin amacı İstanbul gazeteleri ile rekabet edebilecek güçlü bir yayın organı kurmaktı ancak istenilen başarı sağlanamadı. Yaklaşık iki yıl dört ay devam eden birlik 3 Şubat 1969 Yeni Meram ve Sabah gazetelerinin yeniden yayınlanmasıyla son buldu. Bu girişim Anadolu basını için ilk olması açısından da önemlidir.²³⁰

2.2.1. Yeni Konya

1 Haziran 1949'da Mustafa Naci Gücüyener tarafından yayınlanmaya başlanılan Yeni Konya gazetesi, günümüzde de hayatına devam eden Konya'nın en uzun ömürlü siyasi gazetesidir.²³¹ Gazetenin ilk sayılarında yer alan isimler arasında Mehmet Önder, Celaleddin Kışmır, Ramiz Arda, Sofu Tuğrul, Fakih Özfakih, A. Rıdvan Bülbül, Feyzi Halıcı, Sabit Günbay, Namık Ayas, Fakir Usman, A. Metin Berberoğlu, Mümtaz Bahri Koru, Mithat Şakir Altan, M. Muhlis Koner, Haluk Tekmen, İbrahim Aczi Kendi, Salim Koçak, M. Şakir Ülkütaşır, Hulki Amil Keymen, Adil Gücüyener, Suad Abanazır, Selçuk Es, Afif Evren gibi Konya basını için önemli isimler dikkat çekmektedir.²³² Bugün Konya'da basın ve kültür alanında çalışmalarını sürdüren üçüncü kuşak yazarlar arasında gösterebileceğimiz Seyit Küçükbezirci, Necati Büyükkalkan, İbrahim Sur, Haşmet Öyken, Hüseyin Oğuz, Uğur Özteke, Ali Sakal gibi isimler de Yeni Konya'nın bünyesinde yetişmiştir.²³³

Yeni Konya gazetesi, Babalık gazetesinin eski gücünü kaybettiği; CHP'nin desteğiyle yayın hayatına devam eden Ekokon gazetesinin de dağılma sürecine girdiği bir dönemde yayın hayatına başlamıştır. "Tarafsız ancak devletten yana" bir

²³⁰ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 252.

²³¹ Adem Demirsoy, "1980-2011 Arası Konya Gazeteleri", **Konya Kitabı XIII Konya Medyası**, Ed. Caner Arabacı, Ayhan Selçuk, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, 2011, s. 194.

²³² Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 246.

²³³ Ayhan ve Demirsoy, **a.g.m.**, s. 138.

yayın politikası benimseyen Yeni Konya gazetesinin ilk sayısında yer alan ve "Basına Katılırken" başlıklı yazıda gazetenin amaçları hakkında bilgi verilmiştir:

"Fikir ve kültür tarihi gerçekten zengin olan Konya'nın medeni hüviyet ve veçhesine layık, ileri anlayışlı ve kuvvetli bir olan ihtiyacını duymamak imkansızdır. İşte biz, duyulan o büyük ihtiyacın samimi ve sade ifadesi, mahsulü olmak idrâk ve haysiyetiyle çıkmaya başlıyoruz.

Yeni Konya, hadiseleri, şu veya bu partinin, şu veya bu ideolojinin zaviyesinden bakmayacak, görüşlerinde ve yorumlarında dosdoğru ve objektif kalmaya çalışacaktır. Yeni cereyanlar ortasında bunu başarmanın pek kolay bir iş olmadığını bilmiyor değiliz. Vazifemiz ağır ve naziktir. Fakat memleketin kalkınma davasında Konya'nın hissesine düşen hamleyi aklı selimi ve temiz hislerin emrinde, şuurla yaptıkça, hizmetimizin müessir ve müsmir olacağına inanıyoruz. Çıkışımız sırf bu inanç ve idrakin cesareti, adımdır."²³⁴

Yeni Konya gazetesi, Demokrat Parti'nin başa gelmesini coşkuyla karşılamış ancak 1954 yılından itibaren basın üzerindeki baskıdan etkilenmiştir. Sıkıntılı geçen bu dönemin ardından, Yeni Konya gazetesinde 1960 Darbesi'ni benimseyen manşetler ve yazılar yer almıştır.

2.2.2 Yeni Meram

Yeni Konya gazetesinden sonra Konya basınında en uzun süre yayın yapan gazete Yeni Meram'dır. Yeni Meram, Ülkü Basımevi sahibi Ahmet Bahçıvan tarafından kurulmuş, 28 Ağustos 1950'de yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin ilk yazı işleri müdürü Muhittin Güzelkılıç'tır.²³⁵ Gazetenin yazı kadrosunda, Mustafa Ataman, Ali Rıdvan Bülbül, Seyit Küçükbezirci gibi önemli gazeteciler yer almıştır

Gazetenin ilk sayısındaki "İşte Hak ve Halkın gazetesi Yeni Meram" başlıklı yazıda kuruluş amacını şöyle açıklanmaktadır:

"Büyük iddialarımız yok. Halkın dediği olmuş, hak yerini bulmuştur. Diktatörlük idaresinin sindiği yerden bu memleketin hakiki sahiplerinin sesi

²³⁴ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 247.

²³⁵ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 258.

ve demokrasi güneşi yükselmiş, fazilet gururun yerini almıştır. Vazifesini yapmış olmanın üstün şuurun içinde “Kurtarıcı millet”, yolunu aydınlatan ve hak mefhumu içinde hakikati çizen bir organa muhtaçtır. Bu organ, işte bu gazete Yeni Meram’dır. Yeni Meram, Konya’nın diğer dört gazetesi arasında, yukarıda işaret ettiğimiz gibi çalışmak arzusundadır. Hizmet yolunda ilk ve son hedef müstakil Türkiye ideal demokrasidir. Demokrat Partiyi mevcut program ve prensipler içinde gayelerimizi işaret eden bir ülkü yoldaşı telâkki ediyoruz. Yolumuza her şeyin üstünde memleket ve demokrasi umdesinin büyülediği çığırdan devam edeceğiz. İşte meramımız budur.”²³⁶

Yeni Meram yayın hayatına başladığı dönemde, Yeni Konya gazetesinin verdiği haberleri eleştirerek varlığını kanıtlamaya çalışmıştır. Yeni Meram 1950’li yıllarda DP iktidarını destekleyen, CHP’ye karşı bir çizgide yayın yapmıştır. Bu dönemde gazetede tek parti dönemi üzerine de eleştirel yazılar yer almıştır.

Yeni Meram, 1960 Darbesi’ne kadar DP’nin yanında olmuştur. Darbeden sonra ise gazetenin başlığındaki "Demokrat gazete" yerine "tarafsız siyasi gazete" ibaresi yer almıştır. Ancak 1960’lı yıllar ve sonrasında da Demokrat Parti’nin devamı olarak görülen Adalet Partisi’nin yanında yer almıştır.²³⁷

2.2.3 Türkiye’de Yarın

Türkiye’de Yarın Gazetesi, 20 Ağustos 1969’da Şükrü Tanrıkulu tarafından kurulmuştur. Gazete ortak sermayeyle kurulmuş ve ortaklık adına gazetenin sahibi Şerife Tanrıkulu olarak bilinmektedir.²³⁸ 12 Eylül döneminde ise gazetenin sahibi MSP Konya İl Başkanı Ali Güneri’dir.

"Günlük tarafsız siyasi gazete" sloganıyla yayın hayatına başlayan gazete, “Yarın’dan Okuyuculara” başlıklı başyazısında yayınlanmış amaçlarını şöyle açıklamaktadır:

“Konya’da yayın yapan 5 gazetenin satışının tek bir İstanbul gazetesinin satışından daha az olduğunu söylersek, bu 5 gazetenin kemiyet

²³⁶ Ayhan ve Demirsoy, **a.g.m.**, s. 140.

²³⁷ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 258-263.

²³⁸ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 312.

bakımından bir miktar ifade etmesine rağmen, keyfiyet noktasından sadece bir “Hiç” olduğunu ifade etmiş olmaz mıyız? ..

Bu şehirde mevcut 4 gazetenin dışında yeni bir gazetenin varlığına ihtiyaç olduğuna inanıyoruz. Bu arada bizlerin inandığımız davalarımızla birlikte en adice ihanete uğraması, bu gazetenin çıkışını çabuklaştırmıştır. Hedef sadece şahıslarımız olsaydı, elbette susardık, ama elinde hançerle kalkan eller bizim nacic sırtlarımıza değil de, Anadolu Müslümanının sırtını hedef aldığı için bu ellerle onların “riyakar” (mahalli ifadeyle) “yılışık” sahiplerinden bu ihanetlerinin hesabını sormak için sesimizi duyurmak istedik. Zaman bunları daha açıkça söylettirecektir bizlere...

Dün geçmiş tarih olmuş, sadece bir ibret vesikası. Bugün ise dün ekilen tohumun mahsullerini topluyoruz. Bir dönüm tarladan kaç kile buğday alacağımız artık besbelli olmuş. Bu demektir ki, daha çok mahsul için yapacak hiçbir işimiz kalmamış. Yarın ise idealimizdir, ümidimizdir. Fert olarak ta, toplum olarak ta ufukta beliren “Yarınlar” için çalışıyor, çabalyoruz. Hedefimiz ise rekor bir mahsul elde edebilmektir.

Bugün millet olarak, mazlum, me'yuz ve mükedderiz. Buna rağmen Müslüman me'yuz olmaz. Felsefemiz, yarınlarımız için ebedü ümit kaynağımızdır. İşte bunun için gazetenin adını Yarın koyduk. Türk milleti için, bütün Müslümanlar için ve bütün insanlık için gerçek kudretin sahibinden mutluluklar dileriz... Yeniden buluşmak üzere... YARIN"²³⁹

Türkiye'de Yarın gazetesi, Millî Nizam Partisi'nin öncüleri tarafından kurulmuş siyasi bir gazetedir. Millî Nizam Partisi'nin kapatılmasından sonra ise Millî Selâmet Partisi'nin yarı resmi yayın organı olarak hizmetine devam etmiştir.

6 Eylül 1980'de, Millî Selâmet Partisi'nin Konya'da organize ettiği Kudüs Mitingi öncesinden gazeteden duyurulmuş, mitingde yapılan açıklamalarda gazetede geniş yer bulmuştur. Bu olaydan dolayı 12 Eylül döneminde gazete sıkıyönetim komutanlarının gözetimi altında yayın hayatına devam etmiştir. Türkiye'de Yarın, 22

²³⁹ Ayhan ve Demirsoy, **a.g.m.**, s. 140.

yıl yayın hayatını sürdürmüş ve 14 Mart 1991'de kapatılmıştır. Gazete aynı kadroyla Merhaba gazetesi adıyla yayınlanmaya devam etmiştir.²⁴⁰

2.2.4. Konya'nın Sesi

Konya'nın Sesi gazetesi, 19 Mayıs 1976 tarihinde Ahmet Çobanoğlu²⁴¹ tarafından kurulmuştur.

Yayınlandığı dönemde Yeni Konya, Yeni Meram, Konya Postası ve Türkiye'de Yarın gibi sağ görüşlü çerçevede yayın yapan gazetelere karşı Konya'nın Sesi sol görüşlü ve eleştirel bir yayımla dikkatleri çekmeyi başarmıştır. Konya'nın Sesi, Ekokon ve Öğüt gazetesinin 1970'li yıllardaki devamı gibidir.²⁴² Gazetenin yazarları arasında sahibi Ahmet Çobanoğlu ve CHP Konya Senato Üyesi Erdoğan Bakkalbaşı da yer almaktaydı.

Gazetenin ilk sayısında yer alan "Konya'nın Sesi'nin Bildirisi" başlıklı yazıyla, gazetenin kuruluş ve yayın amacı okuyucuya bildirilmiştir:

“Bu gazeteyi halkımıza adadık. Günlük bir gazete olarak en büyük amacımız şu: Halkımızın gözü olmak, halkımızın kulağı olmak, halkımızın dili olmak...”

Hiçbir ard niyetin ve küçük hesabın esiri olmadan, halka hizmet düşüncesi ile giriştiğimiz bu işte, halkımız en büyük güç kaynağımız olacaktır. Gazetemizin ilkeleri şunlardır:

- *Türkiye'mizin kurtarıcısı ve kurucusu Atatürk'ün getirdiği çağdaş ilkeler doğrultusunda yayın yapacağız.*
- *Özgürlükçü demokrasinin ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın temel ilkeleri doğrultusunda yayın yapacağız.*
- *Düşünce özgürlüğünün, inanç özgürlüğünün ve insan haklarının savunucusu olanların yanında yerimizi alacağız.*

²⁴⁰ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 314.

²⁴¹ Ahmet Çobanoğlu, 1929 Konya doğumludur. 1977-1980 yılları arasında CHP Konya Milletvekili olarak görev yaptı. Bu dönemde Konya'nın Sesi gazetesinde "Bir Parlamenterin Not Defteri" başlığı altında yazılarını yayınlamaya devam etti.

²⁴² Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 315.

- *Toplumsal barışın ve toplumsal bütünlüğün sağlanması, yerleşmesi, devamlılığı amacımızdır.*

- *Haksızlığın her çeşidine karşı duracağız.*

- *Maddi sömürünün, manevi sömürünün, istismarcılığın her çeşidinin karşısında olacağız.*

- *Halkımıza maddi ve manevi baskı yapan; halkımıza eziyet eden her kuruluşun, her kişinin karşısında olacağız.*

- *Halkımızın birbirine düşman olması için çalışanlara karşı; halkımızın arasına düşmanlık tohumları ekmeye kalkışanlara karşı mücadele vereceğiz. Bu uğraşımız sırasında bizimle aynı fikirde olan herkesle güçbirliği edeceğiz.*

- *Yasalara uygun devlet yönetimine, dürüst devlet yöneticilerine yardımcı olacağız; yolsuzluklara karşı, partizanlığa karşı, yasa dışına çıkmış yönetime karşı bütün gücümüzle karşı çıkacağız.*

- *Ulusumuzu bölücü hareketlerin; kaba kuvvetin, her türlü zorbalığın; insanın ve insanlığın düşmanı her türlü karanlık girişimin yok olması için uğraşanların saflarında olacağız.*

- *Halkımızın yararına olan her çabayı destekleyeceğiz. Konya'nın ve Konyalının sorunlarına en geniş yeri vereceğiz*

- *Atatürk ilkelerinden yana olan; özgürlükçü demokrasiden yana olan; insan haklarından yana olan; inanç ve düşünce özgürlüğünden yana olan; sömürsüz bir düzenden yana olan; zorbalığa, partizanlığa, bölücülüğe karşı olan herkese Konya'nın Sesi gazetesi açıktır.*²⁴³

Konya'nın Sesi gazetesi 7 Nisan 1981'de Mehmet Emin Çorum'a satılmıştır. Ahmet Çobanoğlu, 6 Nisan 1981 tarihinde "Gazetemizi Devrediyoruz" başlıklı bir yazı kaleme almış ve gazetenin devredilmesinin "Neden?"lerini anlatmaya

²⁴³ Ayhan ve Demirsoy, **a.g.m.**, s. 143-144.

çalışmıştır. Konya'nın Sesi gazetesinin satılmasının ardından, Konya'da sol düşünceyi temsil eden uzun soluklu bir gazete daha yayınlanmamıştır.²⁴⁴

Konya'nın Sesi gazetesi 7 Nisan 1981'de Mehmet Emin Çorum tarafından satın alındıktan sonra 7 Eylül 1981'de yeniden el değiştirerek Ali İhsan Vatankurtar'a satılmıştır. 21 Eylül 1981'den itibaren "Anadolu'da Bugün" adıyla yayınlamaya devam etmiştir. Gazetenin yalnızca adı değil yazar kadrosu da değiştirilmiştir. Konya'nın Sesi gazetesinin aksine Anadolu'da Bugün muhafazakâr bir çizgide yayın politikası sürdürmüştür.²⁴⁵

2.2.5. Konya Postası

Konya Postası, 5 Kasım 1977 tarihinde Durmuş Alagöz tarafından kurulmuş ve yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin ilk dönem yazarları arasında Mustafa Aydın, Osman Tüzün, İbrahim Sur gibi isimler bulunmaktadır. 12 Eylül döneminde Yeni Meram gazetesindeki yazıları ile dikkat çeken Mustafa Ataman, daha sonra Konya Postası'nda yazmaya devam etmiştir.

Konya Postası birçok kez el değiştirmesine rağmen yayın hayatına devam etmeyi başarmış, Konya'nın uzun soluklu gazetelerinden birisidir.

Gazetenin ilk sayısında çıkış nedeni Durmuş Alagöz tarafından "Çıkarken" başlıklı bir yazıda kaleme alınmıştır:

"Genel anlamda basın, toplumun duyan kulağı, söyleyen ve konuşan dili mesabesindedir. Ancak, iki asırdan beri Türk kültür sistemine taban tabana zıt yabancılaşmış bir yayın karşımızda bulunmaktadır. Basının büyük millet olma kavgasında üzerine düşen görevi yaptığı söylenemez. Basın, bazı istisnalar hariç tutularsa bekleneni verebilmiş değildir. Bu eksiklikleri duyarak, yaşayarak yeni bir gazete çıkarmanın zaruretine inandık. Ve elinizde bulunan bu mütevazı gazeteyi çıkarma kararı verdik."²⁴⁶

²⁴⁴ Caner Arabacı, "Cumhuriyet Devri Konya Basını ve Gazetecileri", **Konya Kitabı XI**, Ed. Haşım Karpuz, Osman Eravşar, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, 2008, s. 27.

²⁴⁵ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 317.

²⁴⁶ Arabacı ve diğerleri, **a.g.e.**, s. 321.

Konya Postası, 12 Eylül öncesi dönemde AP ve Demirel'i destekleyen yayınlarıyla dikkat çekmektedir. Gazetede CHP ve MSP karşıtı birçok haber yapılmıştır. 12 Eylül'den sonra ise Anavatan Partisi'ne açıktan destek vermişlerdir.

2.3. 12 Eylül 1980 Darbesi Öncesinde Konya Basını

1 Mayıs 1977'de Taksim'de gerçekleşen ve kana bulan, tarihe "Kanlı 1 Mayıs" olarak geçen olay Yeni Konya gazetesinde yer almıştır. Türk Metal İş Sendikası Başkanı Erdoğan Aslıyüce, Yeni Konya gazetesinde "Kanlı 1 Mayıs" başlıklı DİSK yönetimini ve solcuları ağır şekilde eleştiren bir yazı kaleme almıştır: "Aziz Milletimizin devşirme işçi sendikaları olarak tanıdığı kısa adı 'DİSK' olan sözde işçi dostu özde işçi düşmanı olan bu işçi konfederasyonunun 1 Mayıs İşçi Bayramı bahanesiyle düzenlediği ve aylara varan hazırlıklar sonucu Taksim meydanındaki düzenlenen miting sonunda... Suratlarındaki iğrenç peçe param parça olarak kızıl ve iğrenç suratlarını meydana çıkardı. Şimdi sus pus olan bu hainler birkaç gün sonra yine adi iftara kampanyasına girişecekler ve yine her zaman olduğu gibi başkalarını suçlayacaklardır... Aziz Milletim... Şerefli Türk İşçisi adına yapılan düzmece bayramdaki ihtilal provasını gördün. Sözde işçi dostları alın bayramınızı başınıza çalın."²⁴⁷

1977 genel seçimlerinde Konya'nın tanınan din adamlarından Tahir Büyükkörükçü'nün Milli Selamet Partisi'nden aday olması Konya'da geniş yankı uyandırmıştır. Yeni Konya gazetesi yazarı Suad Abanazır 7 Mayıs 1977'de köşesinde bu konuya yer vermiştir. Abanazır, Büyükkörükçü'nün din adamı olmasının siyaset yapmasına engel olmadığını belirterek, Tahir Hoca'nın adaylığını desteklemiştir.

19 Mayıs kutlamalarının 58. yılı öncesinde Konya sokaklarına, MSP'nin gençlik kolları olarak bilinen "Akıncı Gençler" tarafından duvarlara bazı afişler yapıştırılmıştır. Afişlerin altında Ak-Lis ve Ak-Genç'in imzası bulunmaktadır. Bu afişlerde "19 Mayıs'a Hayır", "Devlet eliyle fahişeliğe son, 19 Mayıs'a Hayır", "İffetli bacılar 19 Mayıs'a katılmayınız" gibi sözler yazmaktadır. Suad Abanazır, Yeni Konya gazetesinde bu afişlere tepki olarak bir yazı kaleme almıştır.²⁴⁸

²⁴⁷ Erdoğan Aslıyüce, "Kanlı 1 Mayıs", **Yeni Konya**, 5 Mayıs 1977, s.1.

²⁴⁸ Suad Abanazır, "19 Mayıs'a Hayır", **Yeni Konya**, 19 Mayıs 1977, s.1.

Yeni Konya gazetesi, 5 Haziran 1977 genel seçimi öncesinde Milliyetçi Hareket Partisi'nin seçim propagandasını destekleyen yayınlar yapmıştır. "MHP Konya Milletvekili Adayları şehrimize geliyor" başlıklı haber gazetede manşetten verilmiş, ayrıca MHP'nin adayı Cafer Kurdoğlu gazeteyi ziyaret etmiştir.²⁴⁹ 5 Haziran seçimlerinden bir gün önce MHP adına geniş bir sayfa ayrılmıştır. Burada vatandaşların neden MHP'ye oy vermeleri gerektiği siyasilerin ve bazı önemli kişilerin ağzından vatandaşa duyurulmuştur. "Alparslan Türkeş diyor ki" başlıklı yazı gazetede yer almıştır: "MHP'nin dünya görüşü, ruhi muhtevaya bağlı milliyetçilik olarak metbuluğu (bağlı olunan) ruha ve tabiliği milliyete verilen bir anlayış içinde tek kelimeyle İslam imanıdır. MHP, bugün keskin bunalımı yaşayan insanlığa yol gösterici istikamet oklarını Kainat Efendisince getirilmiş ruh ve ahlak ölçüleri olarak ilan eder, ve tasarılarını, hasretlerin, her şeyini bu inanç mihrakında toplar... Ben Türk milletini İslam iman, ahlak ve faziletine, Türklük gurur ve şuuruna, yoksullukla savaşa, adalete yarışa, birliğe, kardeşliğe, kısacası hak yolu, hakikat yolu, Allah yoluna çağırıyorum..." Gazetenin aynı nüshasındaki "Üstad Necip Fazıl diyor ki" başlıklı yazıda ise şu sözlere yer verilmiştir: "Pılı-pırtı odaların raflarında dizili, kapağı arkasına devrik ve içi boş, hatta süprüntü dolu konserve kutuları halindeki partiler arasında, bugünden itibaren MHP, nazarımda bambaşka bir mana ve hüviyet sahibidir. O'nu Müslümanlık ve Türklüğün gerçek hakkını vermeye namzet bir topluluk olarak anıyor ve canımın içinden selamlıyorum." Gazetenin aynı sayfasında yer alan kupürde ise şu ifade dikkat çekicidir: 'KOMÜNİZMİ CHP BESLER, AP SEYREDER, MSP AFFEDER, MHP EZER'²⁵⁰

1970'li yıllarda iç savaşa sürüklenmeye çalışılan Türkiye'de, en büyük katliamlardan birisi 19-26 Aralık 1978'de Kahramanmaraş'ta yaşanmıştır. Tarihimize kara leke olarak geçen bu olay, dönemin Konya gazetelerinde de geniş yer almıştır. Konya Belediye Başkanı Mehmet Keçeciler'in Yeni Konya gazetesinde olayları kınayan bir yazısına yer verildi: "Kahramanmaraş'tan gelen haberler yüreğimizi yakıyor. Elem, ızdırap, kahır, üzüntü... vs. hiçbir kelime acımızı anlatamaz. Manevi ve tarihi köklerinden koparılan, sapık ideolojilerin emrindeki bir kısım gençlerle, bu

²⁴⁹ Yeni Konya, 6 Mayıs 1977, s.1.

²⁵⁰ Yeni Konya, 4 Haziran 1977, s.1.

gençleri maşa olarak kullanan dış emperyalist dış mihrakların Türkiye'mizi bölüp parçalamak ve aziz milletimizi birbirine düşman kamplar haline getirebilmek için giriştikleri provokasyonların son perdesi Kahramanmaraş'ta açılmıştır. Dün İğdir, Elazığ, Kars, Malatya, Sivas; bugün Kahramanmaraş; yarın aziz vatanımızın bir başka köşesi kana bulanabilir. Şimdiye kadar nispeten sakin bir şehir olan Konya'mız da kana bulanabilir. Eğer Kahramanmaraş olayları aklımızı başımıza almamız, hadiselerin arkasındaki iğrenç niyetleri değerlendirmemiz ve kardeşçe kucaklaşmamız için son bir fırsat ve son bir vesile olabilirse belki acımız biraz hafifleyebilir. Değilse işte gerçek ortada, daha çok kan ağlarız. Ülkemizde Kahramanmaraş hadiselerinin tekrarlanmamasını diliyorum."²⁵¹

Kahramanmaraş olayları ile ilgili Konya Müftülüğü "Bugünkü yaşananlardan bizi Milli Birlik ruhu kurtarır", Konya Bölge Gazeteciler Cemiyeti "İnsanlarımızı gönül birliğinde toplayarak çalışmalarını hasretle bekliyoruz.", MHP İl Yönetimi "Başta idarecilerimiz olmak üzere tüm Konya halkının uyanık olmasını ve tahriklere kapılmamasını diliyoruz." açıklamalarında bulunmuştur.²⁵²

12 Eylül öncesinde halk tarafından tanınan ve sevilen kişiler de terörün kurbanı olmaya başlamıştır. Bu isimlerden birisi Milliyet gazetesi başyazarı Abdi İpekçi'di. Abdi İpekçi'nin öldürülmesi, o günlerde Yeni Konya gazetesinde öne çıkarılan konuların başında geliyordu. Konya Ülkü-Bir Teşkilatı, Ülkücü Öğretmenler Birliği, Konya Belediyeler Birliği ve Mustafa Kemalciler Derneği, Abdi İpekçi'nin suikasta uğraması olayını kınayan bildirimleri Yeni Konya gazetesinde yayınladı. Yeni Konya gazetesi yazarı Panos Özararat'ın Abdi İpekçi için yazdığı şiir de gazetede yayımlandı:

"Başsağlığı Dileriz

Neyleyim serveti, sarayı, hanı

Malına, canına saldıran varken

Abdi İpekçi'yi ipek insanı

²⁵¹ Mehmet Keçeciler, "Kahramanmaraş ve Tüm Milletimiz Kan Ağlıyor", **Yeni Konya**, 26 Aralık 1978, s.1.

²⁵² **Yeni Konya**, 28 Aralık 1978, s.1.

Gözünü kırpmadan vuran varken

Aydındı, ışıktı, gündüzümüzdü

Gönlümüz, dilimiz, hem gözümüzdü

Basın dünyasında yıldızımızdı

Yavan laflar ile kandıran varken

Neyleyim tahmini farziyeleri

Rahmeti, dileği, arziyeleri

Neyleyim özürü, taziyeleri

Bunca ocakları söndüren varken

Ağlasan ne çıkar, yansan ne çıkar

İnsanlık dışıdır sansan ne çıkar

Birgün suçlusunu bulsan ne çıkar

Günü cehenneme döndüren varken

Artık söyleyecek sözüüm kalmadı

Acıya tarife lüzum kalmadı

İnsanız demeye yüzüm kalmadı

İnsafı, vicdanı kaldıran varken"²⁵³

Terör ve anarşi olayları Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi Konya'da da etkisini gösteriyordu. Konya'da terör örgütlerinin en büyük eylemlerinden birisi Vilayet binasının bombalanmasıdır. Binanın giriş kısmına konulan bombanın

²⁵³ Panos Özararat, "Başsağlığı Dileriz", **Yeni Konya**, 5 Şubat 1979, s.1.

patlamasıyla, Vilayet binasının camları kırılmıştır. Aynı gün İstanbul Caddesi üzerinde sahte bombalı bir pankart asılmış ve pankartın üzerinde "KAHRAMANMARAŞ OLAYLARININ HESABI SORULACAK" yazılmıştır.²⁵⁴ Vilayet binasına bomba atılması olayı ile ilgili MHP İl Teşkilatı şu açıklamada bulunmuştur: "Türkiye'nin baş meselesi anarşidir ve bu mesele çözüme kavuşturulmadıkça insanımız rahat edemeyecektir."²⁵⁵

1979 ve 1980 yılı Konya için terör ve anarşinin giderek arttığı yıllar olmuştur. Konya Postası gazetesinin verilerine göre 1979 yılında Konya'da meydana gelen anarşi faaliyetleri şunlardır: "31 Ocak'ta Derbent'te halk ile Jandarma arasında çatışma çıktı ve 15 kişi tutuklandı, 6 Şubat'ta Aydınlikevler'de Mustafa Kadir Canan isimli Ülkücü öğrenci öldürüldü, 12 Şubat'ta çöp konteynırına konan bombanın patlaması sonucu Sare Cinkara isimli kadın öldürüldü, 2 Nisan'da Karatay Lisesi yakıldı, 9 Nisan'da Anadolu Lisesi'ne dinamit atıldı, 17 Nisan'da Akademi'de çıkan olaylarda 17 kişi yaralandı ve Akademi 3 ay tatil edildi, 7 Eylül'de Adalet Partili Gevrekli Belediye Başkanı öldürüldü, 20 Eylül'de Akşehir Cezaevi'nden 8 mahkum firar etti."²⁵⁶

27 Ocak 1979'da Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının imzasını taşıyan mektubun Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e verilmesi olayına birinci bölümde değinmiştik. Korutürk, "muhtıra" niteliği taşıyan bu mektubu, 2 Ocak 1980'de siyasi partilerin liderlerine iletmiş ve basında da yer almıştı. Bu olay Konya'nın Postası gazetesinde de yer aldı. Gazetenin yazarlarından Halife Koyuncu TSK'nin bu girişimine sonuna kadar destek olarak, köşesinde şu satırları yazmıştır: "Mektup Türk milletinin görüşlerini yansıtmaktadır. Anarşiden, bölücülükten bıkan herkesin rahatlıkla söyleyeceği şeyler Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları tarafından ortaya konmuştur. Bu görüşlere karşı çıkmak anca 'ihanet'le ifade edilebilir."²⁵⁷

Konya Postası gazetesi 20 Aralık 1979 tarihli sayısında "Şehrimizde Huzursuzluk Çıkartılmak İsteniyor!" manşetiyle Konyalıları uyardı. Selçuk Eğitim

²⁵⁴ **Yeni Konya**, 29 Aralık 1979, s. 1.

²⁵⁵ **Konya Postası**, 27 Aralık 1979, s.1.

²⁵⁶ **Konya Postası**, 1 Ocak 1980, s.1.

²⁵⁷ Halife Koyuncu, "Mektup", **Konya Postası**, 5 Ocak 1980, s.1.

Enstitüsü başta olmak üzere diğer okullarda öğrenciler arasında çatışmalar hızla artmaktaydı.²⁵⁸ Yalnızca Konya'nın merkezinde değil ilçelerinde de olaylar yaşanmaya devam ediyordu. Ermenek'te görev yapan Mehmet Öksüz adlı öğretmenin evine patlayıcı madde atılmış, şans eseri olayda ölen yada yaralanan olmamıştı.²⁵⁹ Ereğli ilçesi, 12 Eylül öncesi en çok anarşi ve terör olaylarının yaşandığı ilçedir. Ereğli'de sık sık sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında kavga çıkmış, bu olaylarda birçok öğrenci yaralanmış veya hayatını kaybetmiştir. Konya Postası gazetesi 12 Şubat 1980 tarihli sayısında "Ereğli'de Solcular Ne Yapmak İstiyor?" manşetini atmış, bir evin tarandığını, çarşı ortasında grupların silahlı çatışmaya girdiğini, Ereğli'de vatandaşın huzurunun kalmadığını okuyucularına duyurmuştur.²⁶⁰

Konya Emniyet Müdürü Hamza Esin'in "Anarşistlere ve teröristlere göz açtırmayacağız"²⁶¹ açıklamasına rağmen Konya'da olaylar sona ermedi. Bu açıklamadan birkaç gün sonra Konya Yüksek İslam Enstitüsü Müdürü Lütfi Şenel'in evine bomba atıldı.²⁶² Bu olayın ertesi günü bu kez CHP İl Binası bombalandı.²⁶³ Olaylarda şans eseri kimse hayatını kaybetmemiş ancak bu olaylar Konya halkının huzurunu kaçırmaya yetmiştir.

Konya'da giderek artan terör ve anarşiden Konya basını da etkilendi. Bu olaylardan birisi Konya'nın Sesi gazetesinin 24 Ocak 1980'de bombalanmasıdır.²⁶⁴ Patlama sonucu gazete binasının ve çevredeki binaların camları kırılmıştır. Konya Bölge Gazeteciler Derneğinin olayla ilgili Konya'nın Sesi gazetesinde şu açıklaması yer almıştır: "Türkiye'de anarşinin son günlerde giderek büyük boyutlara ulaşması, ayrıca şehrimizde de son günlerde patlayıcı madde olaylarına sık sık rastlanılması, memleketini ve milletini seven insanları üzmektedir. Bunun son örneği şehrimizde

²⁵⁸ **Konya Postası**, 20 Aralık 1979, s.1.

²⁵⁹ **Konya Postası**, 24 Kasım 1979, s.1.

²⁶⁰ **Konya Postası**, 12 Şubat 1980, s.1.

²⁶¹ **Türkiye'de Yarın**, 15 Ocak 1980, s.1.

²⁶² **Türkiye'de Yarın**, 18 Ocak 1980, s.1.

²⁶³ **Türkiye'de Yarın**, 19 Ocak 1980, s.1.

²⁶⁴ Konya'nın Sesi gazetesi daha önce de saldırıya uğramış, gazetede maddi hasar meydana gelmişti. Bu iki saldırıdan da evvel 22 Temmuz 1976'da, Konya'nın Sesi gazetesinin sahibi ve CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu'nun oğlu Ali Naci Çobanoğlu, Konya Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'nda bıçaklanarak öldürüldü. Ali Naci Çobanoğlu, aynı zamanda Konya'nın Sesi gazetesinde istihbarat şefi olarak da çalışmaktaydı.

yayınlanan Konya'nın Sesi gazetesine önceki akşam saat 19.30 atılan patlayıcı maddedir. Siyasi görüşü ne olursa olsun, ülkemizde, kamuoyu vazifesi yapan basına ve basın mensuplarına yapılan saldırıları nefretle kınıyoruz. Şehrimizi anarşik olayların içine çekmeye çalışan anarşik güçlerin, bir an önce yakalanması ve gerekli cezaların verilmesi en büyük dileğimizdir. Bu münasebetle, Konya Bölge Gazeteciler Derneği Yönetim Kurulu olarak, Konya'nın Sesi gazetesine geçmiş olsun der, Güvenlik Görevlilerini bir kez daha göreve davet ederek, fikir özgürlüğüne silah sıkıkanların en kısa zamanda yakalanarak adalete teslim edilmesini temenni etmekteyiz." ²⁶⁵ Gazetenin sahibi ve CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu ise: "Gazetemizi bomba atmakla susturacaklarını düşünen gafiller yanılmışlardır. Bu bombayı atanlar demokrasi düşmanıdır." açıklamasında bulunmuştur. ²⁶⁶ Konya'nın Sesi gazetesine yapılan bu saldırıya CHP'den yeterli tepkinin gelmemesi üzerine, Konya'nın Sesi gazetesinde "Gönül İsterdi ki!.." başlıklı bir yazı yayınlanmıştır: "NEYDİ suçumuz ki, bu bombalı saldırılara, cinayetlere, baskılara maruz kalıyorduk? SUÇUMUZ açıkça ifade edelim CHP'li olmaktı. Ödediklerimiz de, CHP'li olmamızın bedelleri idi. AMA CHP'nin Konya örgüt biriminden bir teki olsun, bu suçumuzun karşılığı gördüğümüz, bombalı saldırıya uğradığımız gün ve daha sonraki günlerde, bir kınama mesajı bile yayınlamadılar, geçmiş olsun dileğinde bulunmadılar. KARŞIMIZDA olanların bile CHP'nin Sesi diye eleştirdiği bu gazeteyi, CHP neden takdir edemiyor, neden kendi sesine karşı tavır alıyor?"²⁶⁷

12 Eylül öncesinde, Türkiye'de Yarın gazetesi de terör örgütlerinin saldırısına uğramıştır. 24 Temmuz 1980'de, MSP İl Başkanı Ali Güneri'nin arabasına, Akıncı Gençler Derneğine ve MSP'ye olan yakınlığıyla bilinen Türkiye'de Yarın gazetesine eş zamanlı olarak bombalı saldırı düzenlenmiştir. Saldırılarda hiç kimse hayatını kaybetmemiş ancak maddi hasar meydana gelmiştir. Olayın sebebi olarak Türkiye'de Yarın gazetesinin son zamanlarda MHP'yi hedef alan yayınlar yapması ve saldırıdan iki gün önce MSP Konya Milletvekili Şener Battal'ın partisinin il binasında yaptığı açıklamalarda Ülkücüleri hedef alması gösterilmiştir. Battal yaptığı açıklamada Kahramanmaraş, Sivas, Malatya'da çıkan olaylarla ilgili ülkücüleri suçlamış ve

²⁶⁵ Konya'nın Sesi, 25 Ocak 1980, s.1.

²⁶⁶ a.g.e., s.1.

²⁶⁷ Konya'nın Sesi, 29 Ocak 1980, s. 1-5.

"Polisin desteği çekmesi halinde hiçbir MHP'linin veya ülkücünün Konya'da en küçük bir eyleme cüret edebileceğine ihtimal vermiyoruz."²⁶⁸ demiştir. Ülkü Yolu Derneği tarafından yapılan açıklamada ise "Ülkücü gençlik ile Akıncı gençlik birbirine düşürülmek isteniyor" denilerek olayla ilgili komünistleri suçlamışlardır.²⁶⁹ Konya'nın Sesi gazetesi sahibi ve CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu, "MSP'liler olaylar kendilerine ulaşınca mı işin ciddiyetini anlayabildiler..."²⁷⁰ diyerek, MSP yönetimini daha önce kendi gazetesine yapılan saldırıda yeterince tepki vermemekle suçlamıştır.

Konya'da artan anarşi ve terör olaylarına tepki gösteren Konya halkı adına, Konya Postası gazetesinin 17 Mayıs 1980 tarihli sayısında gazetenin birinci sayfasında "Konyalı: NEDEN birbirinizi öldürüyorsunuz" başlıklı bir yazı yer almıştır: "Son günlerde Konya'ya sıçrayan anarşik olaylar nedeniyle görüşlerini aldığımız hemşehrilerimiz, şiddet olaylarıyla hiçbir sonuca varılamayacağını, bu nedenle belli menfaat çevrelerinin oyununa Konya olarak düşmeyeceklerini bildirmişlerdir. Konya'yı da sıkıyönetim kapsamına aldirmek için dış güçlerin büyük bir çaba harcadığını belirten Konya halkı, olayları körükleyen ve çıkararak çevrelerin belli olduğunu, bu çevrelerin ümitlerinin kursaklarında kalacağını belirterek şunları söylemişlerdir. 'Sağdan veya soldan hiçbir olayı tasvip etmiyoruz. Keskin sirke kúpüne zarar verir. Şiddet olaylarıyla hiçbir sonuca varılamaz. Bütün bu olaylar dış güçler tarafından çıkarılıyor. Dün üniversitelerde başlatılan anarşik olaylar bugün liselere hatta ortaokullara kaydırılıyor. İki kardeşi, baba ile oğulu ve akrabaları birbirine düşman eden bu belli çevreler Konya'mızda ve ülkemizde amaçlarına ulaşamayacaklardır. Son günlerde meydana gelen bu tür olaylar bizi anarşinin içine çekemeyecek ve alet edemeyecektir. Son derece kararlıyız..."²⁷¹

1980 yılında terör ve anarşi giderek etkisini artırmış ve artık ülkenin siyasetçilerine bile suikast düzenleyecek seviyeye ulaşmıştır. MHP Genel Başkan Yardımcısı ve Eski Gümrük ve Tekel Bakanı Gün Sazak, 27 Mayıs 1980'de Ankara'da suikasta uğrayarak hayatını kaybetmiştir. Gün Sazak'ın öldürülmesi,

²⁶⁸ Konya'nın Sesi, 24 Temmuz 1980, s.1.

²⁶⁹ Konya Postası, 25 Temmuz 1980, s.1.

²⁷⁰ Konya'nın Sesi, 28 Temmuz 1980, s.1.

²⁷¹ Konya Postası, 17 Mayıs 1980, s.1.

Konya basını ve kamuoyunda da geniş yankı uyandırmıştır. MHP Konya İl Başkanlığı Gün Sazak'ın öldürülmesiyle ilgili "Vatan hainlerine ne zaman ne zaman dur denilecek?" başlıklı şu mesajı yayınladı: "Gün Sazak şehit edildi. Biliyoruz ki bu ne ilk ne de son şehidimizdir. Seçim meydanlarında 'hesap sormazsak namerdiz' naralarıyla iş başına gelenlerin şer örgütlerine dur diyeceğine itimadımız kalmamıştır. Korkaklarla varılacak hiçbir mutlu hedef yoktur. Onun için diyoruz ki meşru müdafaa hakkımız kutsaldır, o hakkı hiç kimse elimizden alamaz."²⁷²

Gün Sazak'ın öldürülmesinin ardından tüm yurttaki olduğu gibi Konya'da da karışıklıklar meydana gelmiş, sol görüşlü olduğu bilinen kişiler öfkeli Ülkücülerin hedefi haline gelmiştir. Okullarda ders yapılması engellenerek bütün öğrencilerin Zafer Meydanı'nda toplanması sağlanmış, burada toplanan grup jandarma ve polis müdahalesiyle dağıtılmıştır. Selçuk Eğitim Enstitüsü'nde çıkan olaylar sonucu eğitime iki gün ara verilmek zorunda kalınmıştır. Çıkan olaylar sonucu toplam 5 kişi yaralanmıştır.²⁷³ Gün Sazak'ın öldürülmesine Konya basınındaki bütün gazeteler tepki göstermiştir.

Terör örgütleri sansasyonel cinayetlerine Eski Başbakan Nihat Erim'i öldürerek devam etti. Erim, 19 Temmuz 1980'de Dev-Sol militanları tarafından öldürülmüştür. Bu cinayetin hemen ardından 22 Temmuz'da DİSK eski Genel Başkanı Kemal Türkler öldürülmüştür. Erim'in öldürülmesiyle ilgili Konya MHP Gençlik Kolları da taziye mesajı yayınlamıştır. Gün Sazak, Nihat Erim, Kemal Türkler gibi önemli devlet adamlarının öldürülmesine dikkat çekmek amacıyla Konya'nın Sesi gazetesinde "Hâlâ 'nereye gidiyoruz?' mu" başlıklı şu yazıya verilmiştir: "Terör boyutlarını artırdıkça gazetelere romantizm yapma olanağı da doğuyor fazlasıyla. Acıklı öyküler, geride kalan boynu büküklerin fotoğrafları ve yanıtının hiçbir zaman alınamayacağı belli olan beylik sorular: 'Nereye gidiyoruz?' ya da 'Sonu ne olacak?' Artık nereye gidiyoruz sorusunu da, bu işin sonu ne olacak sorusunu da sormanın anlamı kalmadı. Türkiye'yi kan gölüne döndürenlerin, hem soldan hem sağdan adam öldürmelerine bakmadan, sorunu Ülkücü-Devrimci kavgası olarak algılamak artık hiçbir yere götürmez. Gün Sazak, Abdurrahman Köksaloğlu,

²⁷² Yeni Konya, 29 Mayıs 1980, s.1.

²⁷³ Konya'nın Sesi, 29 Mayıs 1980, s.1.

Nihat Erim ve son olarak Kemal Türkler. Adeta -işte ben aradığınız koşullardan fazlasını da hazırlıyorum- dercesine bir planın halkaları. Kurbanlar çok ustaca ve kamuoyunun tepkisini çekecek biçimde seçiliyor. NEREYE gittiğimiz belli... Karanlığa, bölünmeye, parçalanmaya gidiyoruz. Sonumuzun ne olacağı da belli. Sonumuzu tanımlamak için 'felaket' sözcüğünden sonra yumuşağını kullanabilmek olanaksız. PARLAMENTONUN görevi artık cenaze törenlerine katılmak oldu. Bu gidişle de, daha çok törende ağıt dinleyecek gibiler. TÜRKİYE'de aklını başına alacak, ülkenin bu kötü gidişine dur diyecek kesimler, güçler yok mu? Neden sessiz duruyorlar?"²⁷⁴

1970'li yılların sonu ve 1980 yılı Türkiye için sadece anarşi ve terör açısından değil temel tüketim mallarında yaşanan kıtlık nedeniyle de sıkıntılı geçmiştir. Bu durumdan elbette Konya'da etkilenmiştir. Bu dönemde Konya basını da bu konuları gazetelerde işlemiş, yaşanan sıkıntıları duyurmaya çalışmıştır.

Yeni Konya gazetesinde "Mazotsuzluk canımıza tak etti" başlığıyla yayınlanan haber şu şekildedir: "Son günlerde tamamen piyasadan çekilen mazot hemen hemen her iş dalında olumsuz yönde etkili olmuştur. Şehirlerarası otobüs şirketleri bazı seferleri iptal ederken, Konya'ya sebze meyve getiren kamyon sahipleri çok yüksek fiyata karaborsa mazot bulabildiklerini söyleyerek yüksek ücret talep etmektedirler. Bu sebeple de meyve sebze fiyatlarında mazot yokluğundan doğan bir artış olduğu ilgililerce ifade edilmektedir. Sadece meyve ve sebze üzerinde değil felce uğrayan karayolu taşımacılığı yüzünden pek çok malın fiyatlarının bu yüzden arttığı en azından böyle devam ederse daha da artacağı söylenmektedir."²⁷⁵ Yeni Konya gazetesi 1979 yılının son günü yaptığı haberde "1980'li yıllara girerken işte 1979'dan geride kalanlar: Anarşi, yokluk, pahalılık."²⁷⁶ başlığını atmış, 1979 yılında vatandaşları en çok mağdur eden anarşi ve mazot kıtlığının olduğu belirtilmiştir.

Türkiye'de Yarın gazetesi de 1980 yılının ilk günlerinde "Mazot bulunmazsa şehrimizdeki belediye otobüsleri durabilir!" başlığıyla yaptığı haberde mazot kıtlığı

²⁷⁴ **Konya'nın Sesi**, 23 Temmuz 1980, s.1-5.

²⁷⁵ **Yeni Konya**, 5 Şubat 1979, s.1.

²⁷⁶ **Yeni Konya**, 31 Aralık 1979, s.1.

meselesine dikkat çekmiştir: "Gazetemiz muhabirlerinin edindikleri bilgilere göre, son günlerde şehrimizi iyice etkileyen mazot yokluğu şehirler arası ve şehir içi ulaşımında aksaklıklara neden olmaktadır. Bilindiği gibi, geçtiğimiz günlerde de şehirler arası ulaşımı sağlayan bazı şirketler, mazot yokluğundan dolayı seferlerini iptal etmişler, ancak sonradan bulunan mazotla tekrar ulaşımı sağlamışlardı. Bu arada Konya Belediyesi'ne ait olan otobüslerin ihtiyacı oranında mazot bulunamadığı ileri sürülmekte, bu durumun devam etmesi halinde, belediye otobüslerinin seferlerinin ya tamamen ya da kısmen iptal edilebileceği ifade edilmektedir."²⁷⁷ Gazetenin aynı tarihli sayısında "Önceki gün şehrimize 5 ton mazot gönderildi" şeklinde habere yer verilmiş ve bu durum Konya halkına müjdelenmiştir. Ancak Türkiye'de Yarın gazetesinin 1 hafta sonra yaptığı haberde mazot sıkıntısının devam ettiği, dolayısıyla vatandaşların ısınma problemi yaşadığı aktarılmıştır: "Gazetemiz muhabirlerinin edindiği bilgilere göre, ilimizin her tarafında yokluğu hissedilen fuel-oil, gaz ve benzeri yakıt maddelerinin bulunamaması üzerine, bu tür yakıtlarla ısınan binalardaki vatandaşlar 'donma' tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. 'Ecevit zamanında titriyorduk, şimdi ise donuyoruz' diyen vatandaşlar, odun ve kömür sobası bulunan akrabalarının evlerine taşınmaktadır. İktidarın, dış politikasının bu şekilde devam etmesi halinde, bir yandan yakıt sıkıntısı, diğer yandan elektrik sıkıntısı sonucu, halkın evlerinde 'tezek' yakacağı ileri sürülmektedir."²⁷⁸ MSP'ye yakınlığı ile bilinen Türkiye'de Yarın gazetesinin 1980 yılının hemen başında yaptığı bu haberlerle, Demirel Hükümeti'nin politikalarını da açıkça eleştirmesi bakımından önemlidir.

Konya'da 1980 yılında sadece akaryakıt değil ilaç, çay, ekmek, tekel ürünleri vs. kıtlığı da yaşanmıştır. Ürünlerin bulunamaması ve karaborsaya düşmesiyle vatandaşlar zor durumda kalmıştır.

Demirel Hükümeti'nin en önemli faaliyetlerinden birisi olan ve darbeden sonrada geçerliliğini koruyan "24 Ocak Kararları", Konya basınında da gündem olmuştur. Konya Postası gazetesi alınan kararları destekleyerek "ÇARESİZ Katlanmak Zorundayız" manşetini atmış, kararları okuyucularına şu şekilde

²⁷⁷ Türkiye'de Yarın, 2 Ocak 1980, s.1.

²⁷⁸ Türkiye'de Yarın, 9 Ocak 1980, s. 1-5.

duyurmuştur: "Geçen hafta Bakanlar Kurulunun yaptığı toplantılardan sonra alınan ekonomik tedbirler ve devalüasyon sonucu bir çok zam piyasaya yansımaya devam ederken vatandaş şaşkın ve sessiz bir bekleyiş içine girmiştir. Yeni tedbirlerden sonra bilhassa dar gelirli kesimin bir müddet için de olsa kemerleri sıkması gerekecek. Önümüzdeki günler bilhassa dar gelirli kesimler için çok zorlu geçecek alınan kararlar öncelikle dar gelirli vatandaşları etkileyecek. Bu kararların piyasayı önemli çapta etkilememesi için gerekli tedbirler alınmazsa dar gelirlin omzunu binen yük daha fazla olacak. Hükümet yetkililerinin de belirttiği gibi kemerleri sıkmaktan başka çare yok. Ferahlık için mutlaka tasarrufa yönelmek ve bu arada sanayi dalında üretimi artırmak gerekiyor..."²⁷⁹

Türkiye'de Yarın gazetesi ise alınan kararlara tepki gösteren MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın görüşlerini vatandaşa duyurmuştur: "1980'de fiyat artışları yüzde 35'i geçmeyecek diye söz veren AP Hükümeti'nin, 1980'in daha birinci ayında paranın değerini yüzde 50 oranında düşürmeye kalkışmasını anlamak mümkün değildir. Bu acı gerçekler karşısında aziz milletimizin evvelce oylarını CHP ve AP'ye vermiş olan temiz ve inançlı evlatlarına içimden gelerek sesleniyorum: Yaptığımız hatayı artık açıkça fark ediyor musunuz?" Gazete aynı tarihli sayısında "İktidarın zam balyozu halkı şaşkına çevirdi" manşetini atmıştır.²⁸⁰

Konya'nın Sesi gazetesinde de 24 Ocak Kararları'nın 6. ayında, kararların sonuçlarını değerlendiren bir yazı yer almıştır: "Demirel hükümetince alınan ve "25 Ocak Kararları"²⁸¹ olarak bilinen ekonomik önlemler altıncı ayını doldurmuş bulunmaktadır. Önlemlerin kısa vadede bazı sonuçlarının görüleceğinin açıklanmasına karşın ülke ekonomisinde genellikle bir iyiye gidiş gözlenmediği konusundaki kanılar yaygındır."²⁸²

Cuntacılar tarafından 12 Eylül Darbesi'nin en önemli sebeplerinden biri görev süresi dolan Cumhurbaşkanı Korutürk'ün yerine, yeni cumhurbaşkanının bir türlü seçilememesi gösterilmiştir. Cuntacılar, siyasileri devleti bu dönemde başsız bırakmakla ve sorumsuzlukla suçlamıştır.

²⁷⁹ **Konya Postası**, 28 Ocak 1980, s.1.

²⁸⁰ **Türkiye'de Yarın**, 28 Ocak 1980, s.1.

²⁸¹ Gazetede 25 Ocak Kararları olarak yazılmış fakat doğrusu 24 Ocak Kararları olacaktır.

²⁸² **Konya'nın Sesi**, 25 Temmuz 1980, s.1.

Cumhurbaşkanı krizi, Konya basını tarafından da yakından takip edilen bir konudur. Konya'nın Sesi "Cumhurbaşkanı seçimi dün de sonuçlanmadı" başlıklı haberinde CHP ve AP'nin kendi adayı dışında adaya oy vermeyeceğini bildirdiklerini, MSP ve Bağımsızların CHP'nin adayı Cahit Karataş'ı desteklediği bilgisini paylaşmıştır.²⁸³ Yeni Konya gazetesi yazarı Enver Şevki Botsalı, cumhurbaşkanı krizi ile ilgili bir köşe yazısı kaleme almıştır: "Cumhurbaşkanı, yüzün üzerinde basının, nafiye turlar dediği turlar yapılmasına rağmen, seçilemedi. Yapılan seçim masrafları ve zaman israfı bir yana, vatandaş bu işin üzerinde durmuyor. Herkes, evimi nasıl geçindiririm diye düşünmekten Cumhurbaşkanı seçimine zaman ayırmıyor artık. Cumhurbaşkanı seçimi bizce de Türkiye'yi çok etkileyen bir sorun olmak durumunda değildir..." Botsalı, Cumhurbaşkanı krizinin çözülmesi için de bir öneri sunuyor: "...Anayasaya iki madde eklenmelidir: 1)Üçüncü turda salt çoğunluk sağlanmazsa, Cumhurbaşkanı çoğunluk oyuyla seçilir veya madde 2) Cumhurbaşkanı seçimi sonuçlanmadan parlamenterlere maaş, yolluk, yan ödeme çekleri verilmez,çekleri kırdırılmaz. O zaman Cumhurbaşkanı ayrılır ayrılmaz, ikincisi ertesi gece seçilir. Bizce Cumhurbaşkanı seçimi vatandaşı hafife almak ve lüzumsuz masraf yapmak oluyor. Zaman, para, cereyan, laf israfı da cabası..."²⁸⁴

AP Hükümeti'ni Konya basınında en ağır şekilde eleştiren gazetelerden birisi MSP'ye yakınlığıyla bilinen Türkiye'de Yarın gazetesidir. AP Hükümeti kurulurken 100 günlük bir program hazırlamış ve bunları gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Türkiye'de Yarın gazetesi AP Hükümeti'nin 100. gününde, gazetenin birinci sayfasında, AP Hükümeti'ni "100 Günün Sonu Sadece Hüsrân!" manşetiyle topa tutmuştur. Demirel'in vaatleri ve yaptıkları maddeler halinde sıralanarak, hükümeti 3.5 ayda vaatlerinin hiçbirini gerçekleştirememekle suçlamıştır.²⁸⁵

12 Eylül Darbesi öncesi kritik süreçlerden birisi Demirel Hükümeti'ne gensoru verilmesiydi. Demirel Hükümeti, MSP'nin "kerhen" desteğiyle kurulmuş, "kadayıfın altı kızardığı" zaman desteğini çekeceğini açıkça belirttikleri zayıf bir hükümetti. CHP, bu zayıf hükümeti yıkmak için bir gensoru önergesi vermiş,

²⁸³ **Konya'nın Sesi**, 27 Haziran 1980, s.1.

²⁸⁴ Enver Şevki Botsalı, "Seçilemeyen Cumhurbaşkanı", **Yeni Konya**, 3 Temmuz 1980, s.1-5.

²⁸⁵ **Türkiye'de Yarın**, 5 Mart 1980, s.1.

MSP'nin de desteğini almıştı. Ancak 3 Temmuz 1980'de yapılan oylama öncesinde Erbakan'ın kararını son anda değiştirmesiyle, Demirel Hükümeti güvenoyu aldı. Bu süreç Konya basını tarafından da yakından takip edildi.

AP ve Demirel'i destekleyen yayınlarıyla bilinen Konya Postası gazetesinde, Erbakan'ın "kadayıf" açıklamasıyla ilgili "Neden Kadayıf" başlıklı Erbakan'ı eleştiren bir yazı yer almıştır: "Erbakan'ın televizyondaki filesi pek tutmadı. Sucuklu, salamlı, ballı, peynirli, tereyağlı sabah kahvaltısını yapsa yapsa ancak Erbakan ve onun gibiler yapabilir. Batı özentisi siyaset yapmayı maharet sayan Konya Milletvekili Hoca şimdi de bir Kadayıf çıkardı ortaya... Üstü kızarmış da altının kızarmasını bekliyormuş... Biz Konyalı olarak Sayın Milletvekilimizin neden bir etli ekmek veya Konya kebabı değil de Kadayıf üzerinde siyaset yaptığını düşündük durduk. Hele altının iyice kızarmasını beklemesinin sebebini araştırdık. Biliyorsunuz kadayıf tel tel dökülür. Altı iyice kızarır, yanarsa yine tel tel dağılır. Hoca kendisinin ve partisinin tel tel döküldüğünü anlatabilmek için kadayıftan daha münasip bir şey bulamamıştır herhalde..."²⁸⁶ Konya Postası yazarlarından Abdullah Uraz "Hükümet Buhranı" başlıklı bir yazı yazarak, "Kadayıfçı Erbakan Hoca" başbakan olma hevesiyle CHP'yi gensoru vermeye itti; cumhurbaşkanı buhranının üzerine bir de hükümet buhranı çıkarmak istiyorlar diyerek CHP ve MSP'yi suçlamıştır.²⁸⁷

CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu'nun gazetesi de MSP'nin hükümetten desteği çekmesi haberini okuyucularına "Geriye Sayım başladı" manşetiyle duyurdu: "Milli Selamet Partisi, artık hükümeti desteklemeyeceğini açıkladı. Erbakan, gensoru lehinde oy kullanacağını açıkladı..." Konya'nın Sesi, Erbakan'ın "kadayıfın altı kızardı" ilgili ise : "Kan ve barut kokusundan gayri koku alma yeteneğini çoktan kaybeden burunlarımızı alabildiğine zorlayan Erbakan Hoca, sonunda kadayıfın altını kızartıp çıktı işin içinden... Burunları daha iyi koku alanlar, uzun zamandan beri çırpınıp duruyordu gerçi: 'Kızarmak şöyle dursun, yandı kadayıf, yandı!' Ve sonunda olan oldu: 'Bugünden itibaren Hükümeti destelemek

²⁸⁶ Konya Postası, 3 Mayıs 1980, s.1.

²⁸⁷ Konya Postası, 17 Haziran 1980, s.1.

mecburiyetimiz ortadan kalmıştır.' buyuruverdi muhterem Hocamız..."²⁸⁸ yorumunda bulunmuş, Erbakan Hoca'nın bu kararını sevinçle karşılamıştır.

Ecevit ve Erbakan arasında Demirel Hükümeti'ni yıkmak için yapılan anlaşma, Demirel Hükümeti'nin yıkılmasının ardından kurulacak olan hükümetin başbakanının kim olacağı üzerinde anlaşılabilmesi üzerine bozulmuştur. Erbakan, başbakanlık görevinin kendisine verilmesi konusunda Ecevit ile anlaşamayınca, MSP gensoru önergesinin reddi üzerine oy kullandı. Böylece AP Hükümeti güvenoyu aldı ve 12 Eylül'e kadar görevine devam etti.

MSP'nin bu tutumu, CHP'nin yılmaz savunucu olarak görev yapan Konya'nın Sesi gazetesi tarafından sürpriz olarak karşılandı. Gazetenin manşeti "MSP'nin tutumu anlaşılabilir?.." olarak atılmış ve Erbakan'ı suçlayan bir habere yer verilmiştir: "Milli Selamet Partisi'nin hükümetten desteğini kaldırdıktan sonra yeniden güvenoyu vermesi Milli Selamet Partisi'nin tabanında sürpriz yaratmış ve pek çok MSP yöneticisi, dün bir açıklama yapmaktan kaçınmıştır...Erbakan'ın kendi başbakanlığı için ısrar ettiği, Ecevit'in ise bunu kabul etmemesi üzerine hükümetin düşürülemediği belirtilirken CHP-MSP arasındaki diyalogun koptuğundan söz edilmekte, CHP'nin bundan sonra yeni bir strateji izleyerek, MSP'yi yalnız bırakacağı belirtilmektedir. Öte yandan aralarında MSP Konya Milletvekili Şener Battal ile Hasan Aksay'ın da bulunduğu bazı parlamenterlerin hükümetin desteklenmesi kararı alınmasından sonra oylamaya girmek istememeleri de, MSP'nin tavanında da huzursuzluklar olduğu şeklinde yorumlanmaktadır."²⁸⁹

Yeni Konya gazetesi de bu olayı "Hükümet Kan Tazeledi" manşetiyle okuyucuların duyurdu: "Demirel hükümeti 214 güvensizlik oyuna karşı 227 güvenoyu olarak kan tazelemiştir. MSP oylamanın yapılacağı saate kısa bir zaman kalana kadar tavrını belli etmemiş, MSP Genel Başkanı "Görülüyor ki hükümet düşürmek an meselesi. Bir Onarım Hükümeti kurabileceğine inandığımız zaman bu hükümeti bir an bile tutmayız."²⁹⁰ Erbakan, kerhen hükümeti desteklemeye devam etmişti ancak güçlü bir hükümet olmadan Türkiye'de bir şeyleri başarmak çok zordu.

²⁸⁸ **Konya'nın Sesi**, 25 Haziran 1980, s.1.

²⁸⁹ **Konya'nın Sesi**, 4 Temmuz 1980, s.1.

²⁹⁰ **Yeni Konya**, 3 Temmuz 1980, s.1.

12 Eylül öncesinde sık sık rastlanan olaylardan birisi de cezaevinden tutukluları kaçırma vakalarıdır. Bu olaylardan birisi 12 Eylül'den kısa bir süre önce meydana gelmiştir. Konya Kapalı Cezaevini basan 5 silahlı terörist, görevlileri etkisiz hale getirdikten sonra 7 siyasi mahkumu kaçırmıştır.²⁹¹ Kaçan suçlulardan iki tanesi ertesi gün yakalanmıştır. Ancak bu tür vakalar elbette halkın devlete karşı olan güvenini giderek azaltmaktaydı.

12 Eylül öncesinde tüm Türkiye'nin dikkatini çeken olay Konya'da cereyan etti. 23 Temmuz 1980'de İsrail'in Kudüs'ü başkent ilan etmesini protesto etmek amacıyla, 6 Eylül'de MSP tarafından Konya'da "Kudüs ve Milli Gençlik Günü Yürüyüş ve Mitingi" düzenlendi. Miting yalnızca Konya basınının değil ulusal basının da gündemine oturdu. MSP'nin yayın organı işlevini gören Türkiye'de Yarın gazetesi miting öncesinden çalışmalara başlamıştı. 26 Ağustos 1980 tarihli nüshası "Kudüs, Kınanmakla Kurtulmaz" manşeti atılmış, 6 Eylül'de yapılacak mitingin duyurusuna yer verilmiştir.²⁹² Konya Postası gazetesi yazarı Salim Koçak, mitingden bir gün önce köşesinde mitingin önemini vurgulayan bir yazı yazmıştır: "Yarın, Akıncı Gençlik Derneği'nin 'Kudüs ve Milli Gençlik Günü Yürüyüş ve Mitingi' vardır. Bütün Türkiye'nin ve bu arada tabiatıyla Konya'nın tansiyonun yüksek olduğu şu günlerde, şehir ve kasaba sakinlerimizi 'ya bir olay çıkarsa!?' endişesinin içine sokmuş isek unutmamalı ki buna kimsenin hakkı yoktur. Hakk'ın kavgasını verirken, haksızlık yapmamaya dikkat etmek gerekir... Yarın ki miting ve yürüyüşle Akıncı Gençlik Derneği, Anayasal bir hakkını kullanmış oluyor. Kimsenin, değil yapacağı; diyeceği bir sözü olmaması gerekir. Zirâ yürüyüş, Kudüs'ün Musevî başkenti yapılmasını protesto gayesiyle yapılmaktadır. Onların bu yürüyüş ve mitingini şu veya bu niyetle yapmaları, ölçüyü kaçırmaları veya konuyu istismar etmeleri meselenin özünü değiştirmeye yetmez."²⁹³ Koçak, olacakları önceden görmüş gibi mitingin amacı dışına taşabileceğini vurgulamıştır. Nitekim miting amacının dışına taşmış ve şeriat yanlılarının gösterisi haline gelmiştir.

Türkiye'de Yarın gazetesinin 6 Eylül 1980 tarihli nüshası "Kudüs'ü Kurtarma Gününde İman Seli Patlama Eşiğinde" manşetiyle çıkmış, mitingin bugün 11.00'de

²⁹¹ **Yeni Konya**, 5 Eylül 1980, s.1.

²⁹² **Türkiye'de Yarın**, 26 Ağustos 1980, s.1.

²⁹³ Salim Koçak, "Siyasette Ölçü ve Yarınki Miting", **Konya Postası**, 5 Eylül 1980, s. 1-5.

İstasyon Meydanı'nda yapılacağı ve MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın da mitingde bir konuşma yapacağı bilgisine yer verilmiştir. "Müslüman Konya halkına duyuru" başlıklı, halkın dini duygularına dokunmayı hedefleyen yazıyla da bütün Konya halkı mitingde davet edilmiştir.²⁹⁴

6 Eylül'de gerçekleşen Kudüs Milli Gençlik Günü Yürüyüş ve Mitingi, Konyalıların ve Konya dışından gelen 100 bine yakın insanın katılımıyla gerçekleşmiştir. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, mitingde yaptığı konuşmasında "Müslümanların ilk kıblesi Kudüs için Cihad ilan ediyoruz" demiştir. Erbakan'ın konuşması sık sık "Kudüs Yahudi'ye mezar olacak", "Kudüs bizim malımız, feda olsun canımız", "Cihada hazırız", "öl de ölelim, vur de vuralım" sloganlarıyla kesilmiştir.²⁹⁵ Yeni Meram gazetesinin haberine göre, çeşitli illerden gelen gruplar yürüyüş başlamadan evvel şehir içinde sloganlar atarak dolaşmış; bu sırada Dergah Oteli, Fuar Mahsen Birahanesi ile bazı tekel bayileri ve fuar içinde bulunan bir pavyon tahrip edilmiştir.²⁹⁶ Konya Postası gazetesinde yer alan habere göre ise Konyalılar mitingde destek vermemiş, mitingde katılanların büyük çoğunluğu Konya dışından gelenler oluşturmuştur.²⁹⁷ Konya'nın Sesi gazetesi de grupların attığı dikkat çekici sloganlara sayfasında yer vermiştir: "Laiklik ne demek, şeriatçıyız", "Dinsiz devlet yıkılacak elbet", "Şeriat gelecek vahşet bitecek", "Şeriat hakkımız söke söke alırız", "Ne şarkiye ne garbiye, İslamiye İslamiye", "Zincirler kırılınsın Ayasofya açılınsın", "Şeriat İslamdır Anayasa Kuran'dır", "İslami hükümet halife devlet", "Dinsiz TRT şimdi nerede", "Dinsiz iktidar istifa", "Erbakan, Ziya, Humeyni yaşasın İslam Birliği"²⁹⁸ Miting alanında cübbeli, sarıklı, boynunda Mevlana tesbihi olan kişilerin de olması tepkiyle karşılandı. Konya Postası yazarı Salim Koçak da miting alanında Türk bayrağının bulunmamasına dikkat çekti.²⁹⁹ Ayrıca İstiklal Marşı okunurken bazı grupların İstiklal Marşı'nı okumayıp, yere oturarak protesto etmesi ülkenin gündemine oturmuştur.

²⁹⁴ **Türkiye'de Yarın**, 6 Eylül 1980, s.1.

²⁹⁵ **Türkiye'de Yarın**, 8 Eylül 1980, s.1.

²⁹⁶ **Yeni Meram**, 8 Eylül 1980, s.1.

²⁹⁷ **Konya Postası**, 8 Eylül 1980, s.1.

²⁹⁸ **Konya'nın Sesi**, 8 Eylül 1980, s.1.

²⁹⁹ Salim Koçak, "Türk Bayrağı Nerede", **Konya Postası**, 8 Eylül 1980, s.1.

Kudüs Milli Gençlik Günü Yürüyüş ve Mitingi, siyasiler ve toplumun her kesimi tarafından sert tepkiyle karşılanmıştır. CHP Konya Senatörü Erdal Bakkalbaşı ve CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu ortak açıklama yaparak şunları söylemiştir: "Konyalılar, tüm Müslüman yurttaşlarımız gibi dini duyguları kuvvetli kimselerdir. Bu kutsal duyguyu politik hırslarını tatmin etmek için sömürme ve çağdışı bir devlet kurma hevesleri bundan 30 yıl önce başlamıştır. Bugün bu çağdışı anlayışı körükleyen koruyan bir zihniyetin bir kaç temsilcisinin aramızda bulunması en büyük talihsizliğimizdir. Geçen cumartesi günü MSP'nin Konya'da düzenlediği miting İslamiyete, yasalarımıza, geleneklerimize aykırı bir miting olmuştur. Bu mitingde MSP yöneticileri dışında gerçek Konyalılar katılmamıştır. Yurdun dört bir yanından bir takım kimseler otobüslerle taşınmıştır...Mitingi izleyen sağduyu sahibi hemşehrilerimiz atılan sloganları, davranışları, afiş ve pankartlardaki yazılı olanları kesinlikle tasvip etmemişlerdir... Bir avuç kendini bilmez kimsenin Konya'yı ve Konyalıları yurt ve dünya önünde küçük düşürmeye kalkışmaları hemşehrilerimizin nefretle protestolarına sebep olmuştur."³⁰⁰ AP İl Başkanı Adnan Ağırbaşı da şu sözlerle mitinge tepkisini ortaya koymuştur: "Konyalıımız Mehmet Akif'in kaleminden çıkan ve yüce milletin hislerine tercüman olan İstiklal Marşı'na saygılıdır. İstiklal Marşımıza gösterilen saygısızlığın içinde bir tek Konyalı'nın olabileceğine inanmıyoruz. 'Konya faşistlere mezar olacak' gibi Marksist sloganların kalabalık içinden dökülüşü meselenin iç yüzünü ortaya sermektedir. "Dinsiz devlet yıkılacak elbet" diyebilen ağızlar hangi kararmış vicdanın, hangi siyasi ihtirasın sahibi olursa olsunlar, Konya toprağından ekmek yemiş su içmiş olamazlar."³⁰¹ CHP İl Başkanı Mustafa Çelen, CGP İl Başkanı Hüseyin Sönmez ve MHP Gençlik Teşkilatı da olayları kınayan açıklamalar yapmışlardır.

Yeni Konya gazetesinin haberine göre Konya Cumhuriyet Başsavcılığı 8 Eylül'de, Kudüs Mitingi'ndeki olaylarla ilgili Siyasi Partiler Kanun çerçevesinde soruşturma başlatmıştır. Cumhuriyet Savcısı Teoman Meteoglu, mitingin sonunda İstiklâl Marşı söylenirken bazı grupların slogan atarak yerde oturdukları haberini ihbar kabul ederek soruşturma başlatmış ve eldeki bilgilerin değerlendirileceğini

³⁰⁰ **Konya'nın Sesi**, 9 Eylül 1980, s.1-5.

³⁰¹ **Yeni Konya**, 7 Eylül 1980, s.1.

belirtmiştir. MSP'den mitingin kayıt görüntüleri alınmış, buradan da suç unsuru teşkil eden davranışlar tespit edilmiştir. Emniyetten verilen bilgiye göre de miting Harf, Kıyafet ve Şapka Kanunları bakımından da incelenecektir denilmiştir.³⁰² Yeni Meram ve Türkiye'de Yarın gazetesinde yer alan habere göre ise Savcılığın başlattığı soruşturma kapsamında Akıncılar Derneği ve Seriyve Kitabevi aranmış ve mitingde kullanılan afiş ve pankartlara el konulmuş³⁰³; Seriyve Kitabevi sahibi ve iki Ak-Genç üyesi gözaltına alınmıştır.³⁰⁴

Yeni Meram gazetesi yazarı Muzaffer Kırmacı köşesinde MSP'yi CHP ile işbirliği yapmakla suçlamış ve "1 Mayıs neyse, 6 Eylül odur" demiştir.³⁰⁵ Cumhurbaşkanı Vekili İhsan Sabri Çağlayangil de olayların detayını öğrenmek amacıyla Konya Valisi Fikret Tuncel'i 11 Eylül'de Ankara'ya çağırarak bir toplantı gerçekleştirmiştir.³⁰⁶

MSP Konya Senatörü Ahmet Remzi Hatip, miting sırasında İstiklâl Marşı'na saygısızlık yapanlar varsa bunların tespit edilmesi için savcılığa dilekçe vermiştir.³⁰⁷ MSP'nin yayın organı olarak bilinen Türkiye'de Yarın gazetesi, başta Konya basını olmakla birlikte, Akajans, Hürriyet, Milliyet ve TRT'yi olayları çarpıtmak ve mitingi karalamakla suçlamıştır. İstiklâl Marşı'nın protesto edilmesi konusunda ise gazetede şöyle bir savunmaya yer verilmiştir: "...Eğer İstiklâl Marşı'na MSP'liler karşı olsa idi İstiklâl Marşı Mitingde hiç söylenmez, hatta MSP Lideri ERBAKAN tarafından da söylenmezdi."³⁰⁸

Kudüs mitingi, 12 Eylül Darbesi öncesi yaşanan en önemli gelişmelerden biridir. 12 Eylül'ün ardından, 29 Ekim 1980 günü açıklama yapan MGK Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık, Konya mitinginin 12 Eylül Darbesi'nin gerekçelerinden birisi olduğunu, "Konya mitingi 12 Eylül'e gelinmesinde bardağı taşıran son damla olmuştur" diyerek ifade etmiştir.³⁰⁹ Bu ifadeyi tamamıyla doğru

³⁰² **Yeni Konya**, 8 Eylül 1980, s.1.

³⁰³ **Yeni Meram**, 9 Eylül 1980, s.2.

³⁰⁴ **Türkiye'de Yarın**, 9 Eylül 1980, s.1.

³⁰⁵ Muzaffer Kırmacı, "Panaroma", **Yeni Meram**, 10 Eylül 1980, s.2.

³⁰⁶ **Yeni Konya**, 12 Eylül 1980, s.1.

³⁰⁷ **Yeni Konya**, 9 Eylül 1980, s.1.

³⁰⁸ **Türkiye'de Yarın**, 9 Eylül 1980, s.1.

³⁰⁹ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 319.

bulmak mümkün değildir. Bayrak Harekat Planı devreye girdiğinden beri TSK darbenin gerçekleştirilmesi için fırsat kollamaya başlamıştır. Daha önce Demirel Hükümeti'nin güvenoyu alamaması durumunda 11 Temmuz'da darbenin gerçekleşmesi planlamış; fakat hükümetin güvenoyu almasından sonra darbenin Demirel'e karşı yapıldığı algısı oluşabileceği düşüncesiyle vazgeçilmiştir. 26 Ağustos'ta darbeye son şeklini vermek için toplanan cuntacılar, bu toplantıda alınan kararlar 5 Eylül'den sonra herhangi bir gün olarak darbe tarihi belirlemiş, ilerleyen günlerde darbenin günü ve saatinin komutanlara bildirileceği konusunda karar almışlardır. 5 Eylül olarak belirlenmesinin sebebi ise Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen hakkında gensoru verilmesi ve o tarihte oylanacak olmasıdır. Bakanın düşürülmesinin ardından Demirel Hükümeti'nin de istifa edeceği ve darbenin gerçekleşeceği planlanmıştır. Ancak beklenen olmadı ve Demirel istifa etmedi. Yani 6 Eylül olaylarından bağımsız olarak TSK, 5 Eylül'den sonra herhangi bir gün olarak darbe tarihini belirlemiştir. 6 Eylül'de Kudüs Mitingi gerçekleşme bile, 26 Ağustos'ta yapılan toplantıda darbenin yapılacağı kesinleşmiştir. 6 Eylül'de gerçekleşen olay sonucu, TSK darbenin sebeplerinin arasına "irtica"yı da ekleyerek, darbenin en kısa zamanda gerçekleşmesi için 12 Eylül 1980 tarihini belirlemiştir.

2.4. 12 Eylül Darbesi Sonrasında Konya Basını

12 Eylül Darbesi, tüm yurttaki olduğu gibi Konya'da ve Konya basınında da coşkuyla karşılanmıştır. Dönemin gazeteleri: CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu'nun gazetesi Konya'nın Sesi, AP ve merkez sağa yakın politikaları savunan yayınlar yapan Yeni Konya, Yeni Meram ve Konya Postası; MSP'nin yarı resmi yayın organı olarak görev yapan Türkiye'de Yarın gazetesidir.

Konya basını 12 Eylül Darbesi'ni okuyucularına şu manşetlerle duyurdu:³¹⁰ Konya Postası: "Silahlı Kuvvetler'imiz, ülke yönetimine tümüyle el koydu", Konya'nın Sesi: "Silahlı Kuvvetler Yönetime El Koydu", Yeni Konya: "Türk Silahlı Kuvvetleri Yönetime El Koydu", Yeni Meram: "Silahlı kuvvetlerimiz ülke yönetimine bütünüyle el koydu".

³¹⁰ Konya Postası, Konya'nın Sesi, Yeni Konya, Yeni Meram, 13 Eylül 1980, s.1.

Bütün gazetelerin ilk sayfalarında Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in, Türk milletine hitaben yaptığı darbe konuşmasına yer verildi. Parlatentonun feshedildiği, dokunulmazlıkların kaldırıldığı, bütün yurttta sıkıyönetim ilan edildiği Konya halkına duyuruldu. Yeni Konya gazetesi, 2. Ordu Komutanı Bedrettin Demirell'in, MGK kararıyla Konya, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Yozgat illeri Sıkıyönetim Komutanlığına atandığını; yeni bir emre kadar saat 18:00 ile 05:00 arası sokağa çıkma yasağı olduğunu paylaşmıştır.³¹¹ Bu dönemde, Sıkıyönetim Komutanlığının bildirimleri sık sık gazetelerin ilk sayfasından halka ve ilgililere duyurulmuştur.

Darbenin ilk günleri Konya basınına incelenildiği zaman, darbenin lehinde bir çok yazı ve haber görülürken; darbe aleyhinde bir yazı veya habere rastlamak mümkün değildir. CHP Konya Milletvekili ve Konya'nın Sesi gazetesi sahibi Ahmet Çobanoğlu, anılarında 12 Eylül'ün ilk günlerini ve basına uygulanan yasakları şöyle anlatmaktadır: "Meclisin kapatılması ve Milletvekilliği sıfatımız kaldırılınca Konya'ya gelerek gazetem (Konya'nın Sesi) başına geçtim, 12 Eylül Askeri idaresinin çalışmalarını izlemeye başladım. Gerek makalelerimle, gerekse haberlerle, 12 Eylül iradesinin gidişatını izlemeye başladım. İlk imzamız ve uyarı niteliğindeki aşağıdaki mektubu aldım." Sıkıyönetim Komutanlığınca Konya'nın Sesi gazetesine gönderilen mektup, basına bazı uyarılar ve sansürlerini içermekteydi. Sıkıyönetim Komutanlığınca Konya'nın Sesi ve diğer gazetelere gönderilen mektup şu şekildedir:

"1- Ferdi şikayetlerin gazetelerde yayınlanması, kamu düzenini korumak bakımından SYT Komutanlığınca ön görülmektedir.

2- Her türlü kişisel şikayetlerin SYT Basın ve Halkla İlişkiler bürosuna yapılması gerekmektedir.

3- Müracaatlar üzerinde gerekli incelemeler yeni hükümetin kurulması ile birlikte tarafsız olarak yaptırılacaktır.

4- Gazeteler kamuoyunu olumsuz yönde etkileyecek haberleri yayınlamaktan kaçınacaklardır.

³¹¹ Yeni Konya, 13 Eylül 1980, s.1.

5- *Anarşik olaylar hakkında açıklamalar ancak SYT Komutanlığınca basına yapılacaktır.*

6- *Aslında halihazır iktidarı yıpratın eski politikacıları reklam eden resim ve yazılardan vazgeçilecek.*

Not: Bu bir uyarıdır yayınlanmayacak."³¹²

Ahmet Çobanoğlu, Sıkıyönetim Komutanlığının uyarılarını dikkate alarak, darbenin hemen ertesi günü Konya'nın Sesi gazetesinde TSK'nin darbe kararını destekleyen bir yazı yazmıştır: "Dün sabah yataklarından erken kalkın radyo meraklıları, şanlı ordumuzun ülke yönetimine el koyduğu, Parlamento ve hükümetin fesholdüğünü, ülkemizin tümünde sıkıyönetim ilan edildiği, ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulduğu haberiyle karşılaştılar. Zaman ilerledikçe, Milli Güvenlik Konseyinin bildirimleri birbirini izledi durum böylece açıklığa kavuştu ve halkımız derin bir ohh çekti. Otuz yıl içinde gerek aydın kesimden gelen uyarılar ve gerekse Ordu eliyle yapılan darbe ve uyarıları büyük bir sağırlık içinde karşılayan ve bir türlü doğru yola gelmeyen politikacılar, parti hatta kişisel çıkarları uğruna ülkeyi sosyal, ekonomik ve siyasal bunalımlardan bunalımlara sürüklemekten çekinmediler. Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Sayın Evren'in de söylediği gibi, yüzyılların gerilerinde kalmış mezhep kavgalarından yararlanmayı bile göze alabildiler. Yurttaşları milliyetçi-milliyetsiz, dinli-dinsiz kamplarına bölmek suretiyle ülkeyi bir kan gölüne çevirdiler, kardeşi kardeşe düşman etmeyi başardılar! İktidar kavgasında her şey mubah sayıldı. Atatürk ilkelerinden tek eser kalmadı. O'nun 'Yurtta sulh, cihanda sulh' ilkesini, "Pısrıklık, korkaklık" olarak nitelendiren densizler türedi. 'Laiklik neymiş, şeriatçı' naraları atan bağınazlar, açıktan açığa Atatürk ilkelerine kazan kaldırmıştı... Bu nedenledir ki, Türk Silahlı Kuvvetlerimizin müdahalesi kaçınılmaz bir hale gelmiş ve bu müdahale 12 Eylül 1980 günü, İç Hizmetler Yasasına dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu girişiminin, Türk Ulusunun geleceği ve demokrasimiz adına iyi sonuçlar getirmesini yürekten dilerim."³¹³

³¹² Ahmet Çobanoğlu, **12 Eylül'ün Getirdikleri-Götürdükleri ve CHP'nin Sürüveni**, Ülke Basımevi, Konya, 1992, s.14.

³¹³ Ahmet Çobanoğlu, "Beklenen Sonuç", **Konya'nın Sesi**, 13 Eylül 1980, s. 1-5.

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak da TSK'nin müdahalesini destekleyen şu satırlara köşesinde yer vermiştir: "...Ordu, Türk ülkesinin ve Türk milletinin sahipsiz olmadığını göstermiştir. Ordu, bizim ordumuzdur. İdareye el koyma gerekçesine katılmayan bir tek Müslüman Türk gösterilemez...Dualarımız, ordumuzun başlattığı bu kesin mücadelenin başarıyla bitmesi için olmalıdır."³¹⁴

Yeni Meram gazetesi, 15 Eylül 1980 tarihinde "Oh! Şimdi rahatız" manşetiyle çıkmış, Yeni Meram gazetesi yazarı Muzaffer Kırmacı "Takke düştü, kel göründü" başlıklı köşe yazısında "Gelen gideni aratır" mantığının Kenan Evren'in güven verici konuşmasıyla çürüdüğünü, Evren'in ilk günkü konuşmasıyla halkın hislerine tercüman olduğunu yazmıştır.³¹⁵

Türkiye'de Yarın gazetesi de "Şehrimizde durum sakin, halk bildirilere harfiyen uyuyor" haberiyle darbe sonrası Konya'nın durumu hakkında bilgilendirmiş; gazetenin yazarı Fehmi Yılmaz köşesinde "Ordumuzun kararı ülkemizde, kan ve gözyaşını dindirecek, Sosyalist enternasyonal marşı bir daha söylenmeyecek" sözlerine yer vermiştir.³¹⁶

Konya Postası gazetesi ise daha ileri giderek "Ordu Sana Minnettarız" başlıklı yazıyı ilk sayfasında yayınlamış ve özetle şunlara değinmiştir: "Silahlı Kuvvetlerimizin, İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini Yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını alarak, ülke yönetimine bütünüyle el koyması, ülkemizin her kesiminde olduğu gibi, şehrimizde de sevinç ve mutlulukla karşılandı... Yüce Milletimizin bağrından çıkan ve her bunalım döneminde, her sıkıntılı anda kurtuluş, huzur ve mutluluk kapılarını aralayan Silahlı Kuvvetlerimiz bunca kavgaya, kargaşaya ve dökülen kardeş kanına seyirci kalamazdı. Kalmayacaktı...Kalmadı... Silahlı Kuvvetlerimiz, kötü gidişe dur diyecek en etkili kararı alıp, uygulamaya el koydu. Tartışılmaz yorumu yapılamaz bir büyük mutluluk bu, ülkemiz için.

³¹⁴ Salim Koçak, "Vatanın ve Milletin Bütünlüğü İçin", **Yeni Konya**, 13 Eylül 1980, s.1.

³¹⁵ **Yeni Meram**, 15 Eylül 1980, s.1-2.

³¹⁶ **Türkiye'de Yarın**, 15 Eylül 1980, s. 1-2.

Seviniyor coşku içinde eski bir sevinci eski bir deyimle tekrarlıyoruz, bugünler için:
"Ordu, sana minnettarız!"³¹⁷

Kenan Evren'e ve MGK'ya destek olmak amacıyla, Konya basınında birçok köşe yazısı yazıldı ancak Yeni Konya gazetesi yazarı İdris Koşaca farklı bir şekilde şiir yazarak destek olmaya çalışmıştır:

"12 EYLÜL

12 Eylül günü gece saat tam üç'te

Ordumuz harekete geçmişti işte

Memnun değildi millet anarşi ve teröre

Güvenlik sağlanmıştı eller tetikte

Bir sevinçle uyandı bütün millet yerinden,

Görev başındaydı Ordumuz komutandan erinden,

Bir hafif rüzgar esiyordu yurdun üstüne serinden,

Bu millet ölmeyecek kurtulacak yeniden

Kime sorsam memnundu halinden,

Bıkmıştı bu terörden bıkmıştı bu yönetimden,

Yıkılıyordu her gün binlerce nice evler,

Gözyaşları yağıyordu dinmek bilmeden

Vebal altında kalmıştı o canavar partizan,

Yemyeşil dökülmüştü yerlere hazan,

Ne zaman son bulacak bu kan ve revan,

³¹⁷ **Konya Postası**, 15 Eylül 1980, s.1.

Her gönülden geçerdi bu hayal her zaman.

*Nihayet Şanlı Ordu son verdi bu perdeye,
Dört lideri aldılar koydular güverteye,
Şimdi sonuç aydınlık millet memnun halinden,
Suçlular sevk edilip gidecek mahkemeye.*

*Bu kutlu günler için var olsun Şanlı Ordu,
Bu milletin bekçisi yurdu onlar korudu,
Kim ki ileri gitse hesabı Ordu sordu,
Var olsun Türk Milleti güvenli Ordu kurdu."³¹⁸*

Darbeden sonra yurdun her tarafından olduğu gibi, Konya'dan da Milli Güvenlik Konseyine ve Kenan Evren'e destek mesajları geliyordu. Selçuk Üniversitesi Yönetim Kurulu da bir telgrafla Milli Güvenlik Konseyi'ni kutlayarak başarı dilemiştir. Selçuk Üniversitesi'nin telgrafı şu şekildedir: "Aziz ülkemizin her alanda umutsuz bir bunalıma düştüğü bir anda yönetime el koymanız, bütün Türk halkına ve bu bunalımın ağır baskısını ve ızdırabını duyan laik Cumhuriyet ilkelerine yürekten bağlı üniversitemiz mensuplarına büyük ferahlık vermiştir. 12 Eylül 1980 günü Türk Milletine yaptığınız bildirimlerde çok veciz olarak açıkladığınız laik Cumhuriyetin, Atatürk ilkelerinin sağlam olarak yerleştirilmesi hususundaki çabalarınızda üstün başarılar diler, saygılar sunarız."³¹⁹ Konya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Yönetim Kurulu da, Devlet Başkanı Kenan Evren'e telgraf çekerek kutlamıştır: "Ülkemizde son yıllarda örtülü bir iç harbin hüküm sürmesi ve ülke bütünlüğümüzün parçalanma tehlikesi göstermesi karşısında silahlı kuvvetlerimizin ülke yönetimine el koyması bir zaruret olmuştur. Şahsınızda Silahlı

³¹⁸ İdris Koşaca, "12 Eylül", **Yeni Konya**, 19 Eylül 1980, s.2.

³¹⁹ **Konya'nın Sesi**, 18 Eylül 1980, s. 1-5.

Kuvvetlerimize, Akademimiz yönetim kurulu olarak başarılar diler, saygılarımızı sunar, yeni yönetimin ülkemize hayırlı olmasını temenni ederiz."³²⁰

12 Eylül sonrası Konya basınına incelenildiği zaman, darbeye karşı bir habere veya yazıya rastlamamak mümkün değildir. Zaten 12 Eylül'e karşı haber yapmak, yazı yazmak da yasaktır. Ulusal basında bu yönde yayın yapan birçok gazete belirli bir süreliğine veya tamamen kapatılmıştır. Konya'nın Sesi gazetesi sahibi Ahmet Çobanoğlu, anılarında basının yaşadığı zorlukları şöyle anlatmaktadır: "Askeri Sıkıyönetim İdaresi'nden gelen bildirimler yüzünden Konya basını günlük nasıl gazete çıkaracaklarını şaşırıp kaldılar. Sıkıyönetim idareleri de gazete sayfalarını dolduracak haber vermiyorlar, peki sayfalar nasıl dolacak? Gazete sahipleri ve Yazı İşleri Müdürleri olarak Askeri Halkla İlişkiler Şubesi'ne şifahen başvuruda bulduk, 'HABER KİTLİĞİNDAN DOLAYI GÜNLÜK GAZETE çıkarmakta güçlük çekiyoruz' diye. Yardımcı olacaklarını ve bu dönemin geçmesi için basının ve yazarların da daha yardımcı olmaları gerektiği öğüdünü verdiler."³²¹

Yeni Meram gazetesinin 16 Eylül'de "Olay Yok" manşetiyle çıkmış; Konya ve çevresinde son üç gün içerisinde yapılan aramalarda tabanca ve benzeri silahların ele geçirildiği duyurulmuştur. Aynı haberde son üç gün Konya'nın en sakin günlerini yaşadığı, hiçbir olayın yaşanmadığı ve halkın görevlilere yardımcı olduğu paylaşılmıştır.³²²

Konya'nın Sesi gazetesi "Sıkıyönetim bölgemizde durum tamamen sakin" başlıklı haberinde, yasadışı eylemlerin hemen hemen durduğunu, kanun kaçaklarıyla suç aletlerinin ele geçirilmesi için operasyonların sürdüğünü bildirmiştir.³²³ Konya Postası'nın 19 Eylül'de yaptığı "Anarşik olaylar önlendi" başlıklı habere göre, Konya'nın ilçe, köy ve kasabaları dahil hiçbir ideolojik olay gerçekleşmemiştir.³²⁴ 12 Eylül öncesinde Ereğli, Seydişehir, Beyşehir gibi ilçelerinde bile anarşik olayların olduğu düşünülürse, Konya halkı anarşi ve terörün önüne geçilmesinden dolayı tüm ülke gibi TSK'nin yanında olmuştur.

³²⁰ **Konya Postası**, 17 Eylül 1980, s. 1-5.

³²¹ Çobanoğlu, **a.g.e.**, s.17.

³²² **Yeni Meram**, 16 Eylül 1980, s.1.

³²³ **Konya'nın Sesi**, 18 Eylül 1980, s.1.

³²⁴ **Konya Postası**, 19 Eylül 1980, s.1.

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak'ın "12 Eylül ve Hürriyetler" başlıklı yazısı, darbenin yasaklarını eleştirirken bir yandan da darbeyi öven yaklaşımıyla dikkat çekicidir: "12 Eylül Harekatı, bazı hürriyetleri kısıtlamış, bazılarını da bütünüyle ortadan kaldırmıştır. Kısıtlamaların başında, basın hürriyeti geliyor. Artık hiçbir gazete istediği haberi yayınlamamakta, hiçbir yazar istediği gibi yorum yapamamaktadır. Bütün illerde saat 24.00 ile 05.00 arasında sokağa çıkmak bile yasaktır. Dernek ve birçok sendika faaliyetleri durdurulmuştur. Pek çok sanat ve kültür faaliyetleri izne tabidir. Kısacası, isteyen istediği gibi at oynatması imkanları ortadan kaldırılmıştır. Bunlar doğrudur ama 12 Eylül öncesi günlerde kürsü, dershane, laboratuvar, atölye, okul, yurt ve kütüphane hürriyetlerinin sokak ve cinayet hürriyetlerine teslim olduğu da doğru değil midir?... 'Yaşasın Özgürlükler!' diye diye hürriyetlerin hayatına son verildiği, hürriyetin hürriyete ihanet etmiş olduğu da doğru değil midir? O halde düşünmek gerekmez mi o günlerin kan dolu hürriyetleri mi tercih edilir yoksa bugünün sınırlandırılmış hürriyetleri mi?³²⁵

12 Eylül gecesi darbeyle birlikte Süleyman Demirel, Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan gözaltına alınmıştır. Alpaslan Türkeş'e ilk günler ulaşılamadı ancak 15 Eylül'de kendisi teslim oldu. Erbakan ve Türkeş İzmir Uzunada'ya; Demirel ve Ecevit ise Gelibolu Hamzaköy'e gönderilmişti.³²⁶ 12 Eylül'den sonra da siyasi gözaltılar ve tutuklamalar devam etti. Bunların arasında Konya Milletvekilleri ve partilerin yöneticileri de vardı: MSP İl Başkanı Ali Güneri, MSP Konya Senatörü Ahmet Remzi Hatip, MSP Konya Milletvekili Tahir Büyükkörükçü, MSP Konya Milletvekili Şener Battal, MHP Konya Milletvekili Agah Oktay Güner, MHP Konya Milletvekili İhsan Kabadayı, CHP Konya Milletvekili Yücel Akıncı, CHP Konya Milletvekili Hüseyin Kale. 20 Eylül 1980 itibarıyla 50 eski parlamenter gözaltına alınmış; bunların 7'si AP, 25'i CHP, 11'i MHP, 5'i MSP Milletvekilidir. Diğer iki milletvekili ise Bağımsızlardan ve Milli Birlik Grubu'ndandır.³²⁷ Yeni Konya gazetesinde "ÇELME" başlığıyla verilen şu yazı da çok dikkat çekicidir: "12 Eylül öncesinin siyasi liderlerinden biri, vaktini nasıl geçirdiği sorulduğunda: -Şükürler ederek geçiriyorum, demiş. Bu vakti bulduğu için de şükretmesi gerekmez mi acaba?

³²⁵ Salim Koçak, "12 Eylül ve Hürriyetler", **Yeni Konya**, 3 Ekim 1980, s.1.

³²⁶ Cemal, **a.g.e.**, s.7.

³²⁷ **Türkiye'de Yarın**, 20 Eylül 1980, s.1.

Yeni Konya gazetesi bu yazıyla hangi siyasi lideri kastettiği bilinmese de, AP'ye yakınlığı ve merkez sağ görüşünde yayın yaptığı göz önüne alınırsa Necmettin Erbakan'ı hedef aldığı düşünülebilir. Gazetenin bu yazıyla ne ima etmeye çalıştığı ise tartışma konusudur.³²⁸

MGK ve Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'in, 16 Eylül'de Başbakanlıkta basın karşısına çıkarak gerçekleştirdiği ilk toplantısına, Konya basını da geniş yer vermiştir. Konya Postası hareketin amaçlarını şu şekilde açıklamıştır: Milli Birliği korumak; anarşi ve terörü önleyerek can ve mal güvenliğini temin etmek; devlet otoritesini hakim kılmak; sosyal barışı, milli anlayış ve beraberliği sağlamak; sosyal adalete, ferdi hak ve hürriyete ve insan haklarına dayalı laik demokratik rejimi korumak; nihayet makul bir sürede yasal düzenlemeleri sağladıktan sonra sivil idareyi tesis etmek.³²⁹ Konya'nın Sesi gazetesi basın toplantısının haberini okuyucularına şu şekilde duyurmuştur: "Başbakanlıkta düzenlenen basın toplantısına çok sayıda yerli ve yabancı gazeteci katıldı. Kenan Evren, gazetecilerin çeşitli sorularına da yanıtlar verdi ve Silahlı Kuvvetlerin amacının demokrasiyi güçlendirmek olduğunu belirterek, en kısa zamanda asli görevleri olan vatan savunmasına döneceklerini söyledi. Orgeneral Kenan Evren, durumun normale dönmesinden itibaren en kısa zamanda, siyasal parti liderlerinin Ankara'ya evlerine dönmelerinin sağlanacağını da söyledi ve dış politikada, Atatürk'ün "Yurtta sulh, Cihanda sulh" ilkesine bağlı kalınacağını açıkladı."³³⁰ Evren konuşmasında NATO'ya bağlı kalınacağını, Birleşmiş Milletler kararları ve ilkeleri doğrultusunda hareket edileceğini de belirtmiştir. Evren'in konuşmasının dikkat çekici yerlerinden birisi de şudur: "...Şunu özellikle vurgulamak isterim. Bu hareket tarih kitaplarındaki gibi bir darbe değil, bu hareket demokrasiye vurulan darbeyi ortadan kaldırmak için ordunun ve milletin isteğiyle doğrultusunda yapılmıştır."³³¹ Ancak Evren'in bu ileri görüşlülüğünde pek başarılı olamamış ve 12 Eylül tarih kitaplarına darbe olarak geçmiştir. Evren'in konuşmasında geçen diğer önemli bir konu 6 Eylül'de Konya'da yapılan miting ile ilgili söyledikleridir: "Konya olayları gericiliğin ne boyutlara

³²⁸ **Yeni Konya**, 24 Eylül 1980, s.1.

³²⁹ **Konya Postası**, 17 Eylül 1980, s.1.

³³⁰ **Konya'nın Sesi**, 17 Eylül 1980, s.1.

³³¹ **Yeni Meram**, 17 Eylül 1980, s.1.

ulaştığını göstermiştir. Milletimizin bu olay karşısında gözleri açılmış, tehlikeyi bütün boyutlarıyla görmüştür. Bir parti liderinin bir kongredeki konuşmalarının dikkatle incelenmesi taşıdıkları fikirlerin ne olduğunu gösterecektir. Bu parti lideri üniversitelerde okuyan çocuklarımızın anarşist oluşunun sebebini böyle sırada oturmalarına bağlamış diğer çocuklar bazı üniversite veya okullarda olduğu gibi hocaların karşısında diz çöküp tedrisat yapsalardı böyle anarşist yetişmezlerdi diyebilmiştir."³³² Evren, ayrıca konuşmasında "Konya olayları bardağı taşıran son damladır." demiştir.³³³

Evren'in Konya olayları ile ilgili yorumları nedeniyle, Yeni Konya gazetesi "Evren Paşa'ya açık mektup" başlıklı yazıya gazetenin ilk sayfasında yer vermiştir: "Muhterem Generalimiz, Yönetime el koyduğunuz 12 Eylül'den bu yana bütün vatan sathında huzur ve güven temin edilmiş, hayat normale dönmeye başlamıştır. Ordumuza olan güvenimiz, bağlılığımız ve ordumuzun buhranlı günlerde bizimle olacağı şuuru içerisinde 12 Eylül hareketini bütün vatandaşlarımız gibi Konya olarak biz de canı gönülden benimsiyoruz. Basın toplantınızda koymuş olduğunuz teşhis ve yapılması gerekli tedavi üzerinde vatanseverliliğiniz, meselelerimize parmak basışınız gözleri yaşartacak ve tüylerimizi ürpertecek nitelikteydi. 'Şükran' kelimesi duyguları ifadede zayıf kalmaktadır. Ancak Konya'yı seven, Konyalı'yı yakinen tanıyan bir büyüğümüz, bir değerli komutanımız ve Devlet Başkanımız olarak konuşmanızda yer verdiğiniz 'Konya Olayları'nın Konya ve Konyalılarla ilgisi sadece meydana geldiği yer bakımındandır. Bunun dışında Konya'da meydana gelenleri Konyalılar ne benimsemiş ne de tasvip etmiştir. Konyalı da olmadıkları halde maalesef bizim temsilcilerimiz durumunda olan politikacıların şehrimizde ortaya koydukları malum davranış herkesten ziyade Konyalıyı çok üzmüş kahretmiştir. Bereketli tarlalarıyla her zaman olduğu gibi İstiklâl Harbi'nde de ordusunun başlıca güvence kaynağı durumunda olan Anadolu insanı kandırılmak istenmekte, temiz duygusu ve inançları kötü politikacılarca her dönemde istismar edilmektedir. Bu bile başlı başına bizim bir üzüntü kaynağımızdır. En az on defa Konya'ya gelen ATATÜRK'ümüz, Konya'yı ve Konyalı'yı daima sevmiştir. Ama ne yazık ki o

³³² **Yeni Meram**, 17 Eylül 1980, s.1.

³³³ **Yeni Konya**, 17 Eylül 1980, s.1.

dönemde de kötü niyetli kişilerin tezgahlaması ile bir 'Delibaş Olayı' vukua gelmiş ve Konya'yı, insanıyla birlikte kötü kılmıştır. Şimdiki gibi o olayda da Konyalı asla yoktu. Bilvesile Konya ve Konyalı'nın saygı, sevgi ve bağlılıklarını ifade ederken, bütün bu olanlardan Konyalı'nın tenzih edilmesini dileriz."³³⁴

Pamukbank Aziziye/Konya Şube Müdürü Muharrem Kaya da, 6 Eylül'de gerçekleşen olayların Konya'ya ve Konyalılara mal edilemeyeceği hususunda Konya Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel'e "açık mektup" yazarak özetle şunları söylemiştir: "...Konya Postası gazetesinden Sayın Durmuş Alagöz ve Sayın İbrahim Sur ile 10.09.1980 günü zatalilerinizi ziyaretimizde; 6.09.1980 günü Konya'mızda olan mitingin ne Ulusumuza özellikle ne de Konyalılara mal edilemeyeceğini, dünya çapındaki büyük seyyah ve bilgi adamımız Evliya Çelebi'nin yıllar önce Konya hakkındaki gözlemini taşıyan panoyu takdimle bu güzel ortamda, sağduyuya ters düşen fikir ve davranışların kök salarak tutunamayacağını arz etmiştik."³³⁵

Konya olaylarının sorumlusu olarak gösterilen MSP'ye yakınlığıyla bilinen Türkiye'de Yarın gazetesinin 12 Eylül'den hemen sonraki nüshaları incelendiğinde, darbeye karşı veya darbenin yanında tavır almaktan kaçındığını görmekteyiz. Ayrıca Evren'in basın toplantısında söylediği "Konya olayları bardağa taşıran son damlaydı" sözüne, Konya basınının farklı gazeteleri manşetten duyurmuş yada tepki vermiş olmasına rağmen; Türkiye'de Yarın gazetesi bu konuyla ilgili haber ve yorum yapmamıştır. Kenan Evren'in bu sözü Konya basınında hoş karşılanmamasına rağmen, MGK Genel Sekreteri Haydar Saltık, 12 Eylül hareketi üzerine yabancı basın mensuplarının sorularını cevaplarken, Evren'in sözünü tekrarlayarak "12 Eylül'e gelinmesinde Konya olayları bardağı taşıran son damla olmuştur." demiştir. Saltık ayrıca konuşmasında darbede dış güçlerin etkisi olmadığını da iddia etmiştir.³³⁶

MGK'nin 18 Eylül'de yemin ederek göreve başlaması, Konya gazeteleri tarafından manşetten okuyucularına duyuruldu. MGK üyeleri şu kişilerden oluşuyordu: Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı

³³⁴ **Yeni Konya**, 17 Eylül 1980, s.1-5.

³³⁵ **Konya Postası**, 18 Eylül 1980, s.1.

³³⁶ **Konya'nın Sesi**, 31 Ekim 1980, s.1.

Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun.³³⁷ Evren'in yemin metni ise şu şekildeydi: "Yüce Türk Milleti, Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi ve Genelkurmay Başkanı sıfatıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu bütün sorunları Atatürk ilkelerine bağlı kalarak; adalet, hukuk, ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir tesir altında kalmaksızın, ve hiçbir karşılık beklemezsiniz çözümlenmek amacıyla kendimi Türk Milletine adadım. Vatanın ve milletin mutluluğuna, birlik ve beraberliğine çalışacağıma, devletin bağımsızlığına, vatanın ve milletin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine dayalı yeni bir anayasa düzenlemesi için çalışacağıma, Türkiye Cumhuriyeti'nin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücüm ve varlığımla çalışacağıma namusum ve şerefim üzerine and içerim..."³³⁸ Yemin törenine Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Diyanet İşleri, Sayıştay ve Ankara Belediye Başkanı da katılmıştır. Tören televizyondan canlı olarak yayınlanmış ayrıca töreni yerli ve yabancı birçok basın mensubu takip etmiştir.

Hükümeti kurma görevini Devlet Başkanı Kenan Evren, darbenin planlayıcıları arasında bulunan ancak görev süresinin dolması nedeniyle darbeye aktif rol alamayan Bülent Ulusu'ya verdi. Bülent Ulusu'nun Başbakanlığında kurulan hükümet 21 Eylül'de görevine başladı. Konya Postası gazetesinin haberine göre, Bakanlar Kurulunun ilk toplantısının ardından açıklama yapan Başbakan Bülent Ulusu, yeni hükümetin Atatürkçü bir politika izleyeceğini ve ilk görevlerinin anarşi, terör ve bölücülüğü önlemek olduğunu bildirmiştir.³³⁹ Ülke ekonomisinin geliştirilmesi ve düzenlenmesi için ekonomik istikrar tedbirlerinin uygulanmaya devam edeceğini de belirtmiştir.³⁴⁰ Zaten Demirel Hükümeti'nde de yer almış, 24

³³⁷ **Konya Postası**, 19 Eylül 1980, s.1.

³³⁸ **Türkiye'de Yarın**, 19 Eylül 1980, s.5.

³³⁹ **Konya Postası**, 23 Eylül 1980, s.1.

³⁴⁰ **Yeni Meram**, 23 Eylül 1980, s.1.

Ocak Kararları'nın uygulayıcısı olan Turgut Özal'ın, Ulusu'nun kabinesinde de yer alması bunun kanıtıydı.

Konya'da yayınlanan gazetelerin sorumlu müdürleriyle, ajans ve gazetelerin temsilcileri, 2. Ordu ve Konya bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel'i 23 Eylül'de ziyaret etmişler ve sıkıyönetimle birlikte sağlanan güvenlik ve huzur ortamı için teşekkür etmişlerdir. Ziyaretin detayları da Konya gazetelerinde paylaşılmıştır. Gazetecilerin sorularını yanıtlayan Bedrettin Demirel: "Atalarımız çok çalışarak dağlarda ve çöllerde savaşarak bu ülkeyi bize bırakmıştır. Bizler de evlatlarımıza huzurlu bir Türkiye teslim edeceğiz. Yüce bir milletin evlatlarıyız. Her türlü huzura ve refaha layığız. Ordu, gerekli düzenlemeleri yapacak, huzuru ve refahı sağladıktan sonra asli görevi olan vatan savunmasına dönecektir."³⁴¹ Konya'nın Sesi gazetesi Demirel'in basın mensupları büyük bir ilgiyle karşıladığını belirtmiştir.³⁴² Demirel, Konya halkının sıkıyönetimle birlikte sağlanan huzur ve güvenlik için gösterdiği ilgiye de teşekkür etmiştir.³⁴³

Konya'da 26 Eylül'de Sıkıyönetim Komutanlığı asayiş ekipleri tarafından "Konya halkına sevgi ve saygı" yürüyüşü gerçekleştirilmiştir. Anıt Meydanı'nda toplanan bando ve diğer birlikler, Alaaddin Caddesi üzerinden 2. Ordu Karargahına gelmiş, burada 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel, Konya Valisi Lütfi Tuncel töreni izleyip bir konuşma yapmıştır.³⁴⁴ İstiklal Marşı'nın okunmasının ardından Mevlana Meydanı'nda son bulan yürüyüş halk tarafından coşkuyla izlenmiştir.³⁴⁵ Daha sonra Kayseri, Kırşehir ve Yozgat'ta denetlemeler yapan Demirel buralarda yaptığı konuşmalarında, öğretmenlere okullara siyasetin girmesine engel olmaları gerektiğini ve "sağ-sol kavgasını artık bittiğini" söylemiştir.³⁴⁶

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak köşesinde 12 Eylül Darbesi'nin başarılı olmasını şu koşullara bağlamıştır: "Çağımızda, özellikle askeri müdahalelerin başarı şansı, denilebilir ki bütünüyle halktan gördükleri desteğe bağlıdır. Halkıyla bütünleşmemiş bir askeri müdahalenin başarılı olma şansı

³⁴¹ **Yeni Konya**, 24 Eylül 1980, s.5.

³⁴² **Konya'nın Sesi**, 24 Eylül 1980, s.1

³⁴³ **Yeni Meram**, 24 Eylül 1980, s.1.

³⁴⁴ **Yeni Meram**, 27 Eylül 1980, s.1.

³⁴⁵ **Konya'nın Sesi**, 27 Eylül 1980, s.1.

³⁴⁶ **Türkiye'de Yarın**, 27 Eylül 1980, s.1.

mümkün değildir. Kısa vadede bazı başarılar elde edilmiş gibi görünse bile uzun vadede bunu böyle devam etmesi düşünülemez. Tarih, kitlelerin duygu ve düşünceleriyle işbirliği kuramamış veya kurup sonradan kaybetmiş askeri müdahalelerin başarısızlıkları ile doludur. Nitekim, halkın ancak belli bir kanadıyla bütünleşebilmiş olan 27 Mayıs müdahalesi bunun en taze örneklerinden biridir. Bu açıdan ele alındığı zaman, 12 Eylül Harekatı'nın gerçekten benzeri bulunmayacak derecede bir halk desteğine sahip olduğu görülür. Halkının duygu ve düşüncelerine böylesine tercüman olup onun arzularıyla böylesine içiçe bulunan bir ordu müdahalesinin bu safhada başarılı olmamasına hiçbir sebep yoktur.³⁴⁷ Koçak, halk desteğinin devam ettirilebilmesi için güvenlik güçlerinin halka nazik, halk düşmanlarına sert muamele etmesi gerektiğini; bir ordu veya emniyet mensubunun sokaktaki vatandaşa karşı takınacağı sert tutumun, o vatandaşın müdahaleden az da olsa şikayetçi olabileceğine, darbenin başarılı olabilmesi için halk desteğinin önemine dikkat çekmiştir.

Koçak, 20 Eylül'de köşesinde 12 Eylül'ü ihtilâl olarak değerlendiren basına ve vatandaşa karşı çıkarak, 12 Eylül'ün bir darbe yada ihtilal olmadığını belirtmiş; harekatı tabir-i caizse "Milli bir ameliyat" olarak tanımlamıştır: "Eğer hasta ilaç ve iğne ile tedavi edilemiyor ise son çare, hiç şüphesiz budur. Ameliyatın gayesi; rejimi, devleti, ülkeyi ve milleti yeniden sıhhate kavuşturmaktır. Kaldı ki harekatta eğer bir nebze olsun ihtilâl kokusu varsa dahi, onu 'İhtilâl' olarak adlandırmanın pek çok zararları söz konusudur. İhtilâl kelimesinin milletime ne kadar antipatik geldiğini hatırlatmak gerekir."³⁴⁸

Konya'nın Sesi gazetesi sahibi ve CHP Eski Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu, 12 Eylül'ün ihtilâl olup olmadığı konusunu anılarında şu şekilde değerlendirmektedir: "Ne demek yüzde yüzcü ihtilalcilik? İki buçuk yıl Millet Meclisi 'KİT' komisyonunda beraber çalıştığım, 27 Mayıs İhtilalcilerinden, Milli Birlik Komitesi üyelerinden ve tabii Senatörler Kurmay Albay Mehmet ÖZGÜNEŞ ve Kurmay Yüzbaşı Kamil KARAVELİOĞLU tecrübelerine dayanarak ihtilal hareketlerini yüzdelere bölerlerdi. Ordu içinde bir avuç idealist, ihtilale kalkışması

³⁴⁷ Salim Koçak, "Halkla Bütünleşmek", **Yeni Konya**, 24 Eylül 1980, s.1.

³⁴⁸ Salim Koçak, "12 Eylül Bir İhtilâl Midir?", **Yeni Konya**, 20 Eylül 1980, s.5.

sonucunda başarısız kalması halinde; hapishanede çürümek var veya 'TALAT AYDEMİR, FETHİ GÜRCAN' gibi kurşuna dizilmek vardır. Başarı oranı yüzde yirmi beştir. Kuvvet Komutanlarının bir kısmının ihtilale kalkışması yine riskli harekattır. Başarı oranı yüzde ellidir. Bu girişimin sonunda da hapishane var veya kurşuna dizilmek var... Bu değerlendirmeler karşısında 12 Eylül 1980 ihtilali, ne ordu içinde bir avuç idealistin hareketına benzer, ne de ordu komutanlarının bir bölümünün girişimi idi. Bir yıl öncesinde Genel Kurmay Başkanlığı'nda, bütün Kuvvet Komutanlarının katılmasıyla, mutabakat sağlanan bir ihtilaldir. Ortamın oluşturulması sağlanmıştı. Ne NATO'nun, ne Amerika'nın, ne de Türk halkının karşı koymasına gerek kaldı yani, risksiz bir ihtilal. Yüzde yüzcü bir ihtilaldir."³⁴⁹ Çobanoğlu anılarında 12 Eylül'ün yüzde yüzcü bir ihtilâl olduğunu belirtse de; Konya'nın Sesi gazetesindeki yazılarında "harekât" olarak değerlendirmeye devam etmiştir.

MGK kararıyla Konya Belediye Başkanı Mehmet Keçeciler ve ilçe belediye başkanları görevden alınmış; Konya Belediye Başkanlığı görevi de Konya Valisi Lütfi Tuncel'e verilmiştir.³⁵⁰ Görevden alınan Keçeciler de bir veda mesajı yayınlarak şunları söylemiştir: "Ülkemizin içerisinde bulunduğu olağanüstü şartlar muvacehesinde Milli Güvenlik Konseyi'nin kararı ile bugün Belediye Başkanlığından ayrılıyorum. Başkanlık yaptığım 30 ay içerisinde parti ayrımı gözetmeksizin ve politik gösterişlere tenezzül etmeden aziz hemşehrilerimin hizmetine çalıştım. Hemşehrilerimden aldığım emanete herhangi bir halel getirmeden, Belediyeyi işleyen ve çalışkan bir belediye olarak ve büyük bir yüz akı ile teslim ediyorum. Bugün hemşehrilerimin emanetini üzerimde taşıdığım sürece onlara en iyi hizmeti vermenin vicdan huzuru içerisindeyim. Kimseye haksızlık etmedim, kimse benden zulüm görmedi. İmkan ve fırsatlara göre yine bu aziz milletin emrinde ve hizmetinde olacağımız tabiidir. Cenab-ı Allah'a istinadımız, aziz milletimize itimadımız vardır. Vazifede kaldığım sürece anlayış ve yardımını gördüğüm tüm hemşehrilerime, Belediye Meclisi eski üyelerine, Belediye

³⁴⁹ Çobanoğlu, a.g.e., s. 12-13.

³⁵⁰ **Konya Postası**, 30 Eylül 1980, s.1.

personelimize ve değerli basınımıza şükranlarımı sunuyor, geleceğin daha aydınlık olmasını diliyorum..."³⁵¹

1980-81 eğitim ve öğretim döneminin başlamasından evvel 2. Ordu ve Konya Bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel, orta ve yüksek öğrenim okullarının müdürleriyle bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantının açılış konuşmasını yapan Konya Valisi Lütfi Tuncel, okullarda olay çıkması durumunda olay çıkan okulun yöneticisi ve öğretmenlerinin de sorumlu olacağını belirtmiştir. Demirel'in toplantı konuşması ise özetle şu şekildedir: "...Atatürkçülüğü gerçek bilimcilik, gerçek akılcılık, refah, mutluluk, uygarlık olarak kabul ediyoruz. Geçmiş yüzyılların ütopyası, hayalleri ve ideolojileri artık bizim için mevzu bahis değildir. Son ideoloji, son yön ve yöntem Atatürkçülüktür. Bunu herkes bilmelidir... Değerli öğretmen arkadaşlarım, öğrencilerinizi bu ilkeler doğrultusunda yetiştirmenizi istiyorum. Siz ilmi ve ahlaki otoritenizle öğrencilerinize hakim olacaksınız. Bundan sonra artık jandarma gölgesinde ilim yapılmayacaktır. Jandarma gölgesi bilim için utanılacak bir şeydir. Okul kapısında jandarma bekleyemez."³⁵²

Yeni Meram gazetesi yazarı Mustafa Ataman, Demirel'in kararıyla jandarmanın okul bölgesinden uzaklaştırılması ve eğitim-öğretim yılının olaysız başlamasından memnuniyetini şu satırlarla dile getirmiştir: "Kaç yıl var ki hasret kalmıştık; üzüntü duyuyor, utanıyorduk. Ne idi o, daha okulların açıldıkları günlerde başlayan olaylar? Hangi gruptan öğrenciler hakim ise ötekileri sınıflara sokmamak gibi davranışlar ne içindi? Ne idi o hemen haftasında 'süresiz' tatil kararları? Ne utanç verici şeydi ki, her biri kendi çapında ilim irfan yuvası diye bilinen orta ve yüksek dereceli okullar ile fakültelerin kapılarında polislerin 'silah elde' beklemesi, derslere girecek öğrencilere arama yapmaya mecbur kalması? Bu da kafi gelmeyerek jandarmanın, askerin çevrede nöbet tutması ne acı ne yüz kızartıcı bir uygulama idi?... Lakin artık geçti, şimdi 'sıkıyönetim' lâıykı veçhile uygulandığı için tesiri de hemen görülmeye başlanmıştır. İşte böyle olacak, böyle olmalıdır..."³⁵³

³⁵¹ **Türkiye'de Yarın**, 30 Eylül 1980, s.1.

³⁵² **Türkiye'de Yarın**, 30 Eylül 1980, s.5.

³⁵³ Mustafa Ataman, "Olayların İçinden", **Yeni Meram**, 6 Ekim 1980, s.1.

Konya'nın Sesi gazetesi yazarı Mehmet Köse de üniversitede olayların durmasından memnuniyetini köşesinde şu şekilde belirtmiştir: "İnsan nasıl sevinmez? 2 Ekim günü Selçuk Eğitim Enstitüsü'ne çocuklarımın sınavı için gittim. Her şey öylesine değişmiş ki, okulun ön bahçesinde Atatürk büstü, okula her girip çıkana gülüyor. Ve yine söylüyor: 'Öğretmenler, yeni nesil sizlerin eseriniz olacaktır. Vicdanı hür, fikri hür insanları sizler yetiştireceksiniz.' Kapıda jandarma, polis yok. Bahçe kapısından içeri doya doya Meram havasını içime çekerek girdim. Müdüründen, personeline kadar sanki hepsi yeni gelmiş, dünkü görevliler değil. Yalnız beni değil, herkesi candan karşılıyorlar ve bir ezikliğin içindeler. Bu öğretmen yetiştiren yüce kurumlarımızda bunu görmek bile 12 Eylül hareketini kutsallaştırıyor..."³⁵⁴

Konya'nın Sesi gazetesi, bu dönemde diğer gazetelerden farklı bir girişimde bulunmuştur. Konya'nın Sesi gazetesinde, 26 Eylül 1980'den itibaren "BBC 12 EYLÜL Harekatını Yorumluyor" başlığıyla, ünlü İngiliz yayın kuruluşu BBC'nin, 12 Eylül Darbesi hakkında yaptığı yayınlarda Batılı gazetecilerin görüşleri köşe yazısı şeklinde okuyucularla paylaşılmıştır.³⁵⁵

2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 11. Numaralı Bildirisiyle tüm ruhsatsız silah, mermi ve patlayıcı maddelerin 29 Eylül-13 Ekim tarihleri arasında yasal işlem yapılmaksızın toplanacağı bildirilmiştir.³⁵⁶ 13 Numaralı Bildiriyle de, Kolluk Kuvvetleri hariç herkesin ruhsatlı olsa dahi silah taşıması, bulundurması yasaklanmıştır. Ruhsatsız silahları belirtilen süre içinde teslim etmeyenler hakkında 30 yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılacağı duyurulmuş, Konya'daki vatandaşların ruhsatsız silahları torba içerisine koyarak 1024 Ağır Bakım Tamir Fabrikası'na teslim etmeleri istenilmiştir.³⁵⁷ 2. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı 12 Eylül'den beri faaliyetlerini açıklamak adına gerçekleştirdiği basın toplantısında şu bilgiler paylaşılmıştır: 804 tabanca, 13 makinalı, 33 piyade tüfeği ve 332'si av tüfeği olmak üzere 1172 silah yakalanmış; 27 bin 871 adet silah da teslim edilmiştir.³⁵⁸

³⁵⁴ Mehmet Köse, "Her Şey Ulusun Önünde", **Konya'nın Sesi**, 4 Ekim 1980, s.1.

³⁵⁵ **Konya'nın Sesi**, 25 Eylül 1980, s.1.

³⁵⁶ **Konya Postası**, 1 Ekim 1980, s.1.

³⁵⁷ **Konya'nın Sesi**, 7 Ekim 1980, s. 1.

³⁵⁸ **Yeni Konya**, 5 Şubat 1981, s.1

12 Eylül'ün üzerinden bir ay geçtikten sonra Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in "misafirlikleri" bitti ve Ankara'ya döndüler. Ancak MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş ve 28 MHP'li, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nce halkı birbiri aleyhine silahlandırmak, toplu kitle kıyımına teşebbüs ettikleri yolunda kesin kanıtlar bulunduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. Tutuklananlar arasında MHP Konya Milletvekilleri Agah Oktay Güneri, İhsan Kabadayı ve Konya Eski Milletvekili Adayı Lütfü Ülkümen de bulunmaktaydı. CHP Konya Milletvekilleri Yücel Akıncı ve Hüseyin Kaleli serbest bırakılmıştır.³⁵⁹ MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, MSP Konya Milletvekilleri Şener Battal ve Ahmet Remzi Hatip tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılırken; MSP Konya Milletvekili Tahir Büyükkörükçü'nün tutuklanmasına karar verilmiştir. Erbakan ve arkadaşları "laikliğe aykırı olarak devletin temel düzenini dini esaslara uydurmak için cemiyet kurup idare etmek, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa muhalefet, patlayıcı madde ve silah bulundurmak ve bu suçlara katılarak delilleri yok etmek"le suçlanıyordu.³⁶⁰ Necmettin Erbakan, Şener Battal ve Ahmet Remzi Hatip'in tutuksuz yargılanması kararından 4 gün sonra, 6 Eylül'de Konya'da düzenlenen miting ile ilgili olarak Konya Sıkıyönetim Askeri Savcılığınca yeniden tutuklanmasına karar verilmiştir.³⁶¹

Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği, Kara Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı için yardım kampanyası başlatmaya karar vermişti. Konya Postası gazetesi bu gelişmeyi okuyucularına duyurarak halkın bu kampanyaya desteklemesini istedi: "Konya halkının bağrından çıkardığı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin şükran duygusunun karşılığı olmak üzere memuru, işçisi, esnafı, çiftçisi, sanayicisi ve tüm özel sektör kuruluşlarının katkısını içerecek büyük bir yardım kampanyası, Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı için Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği'nce açılacaktır. Kadirşinas Konya halkının Türk milletinin özünden çıkan yüce Türk ordusunun iç ve dış düşmanlara karşı güçlenme gayesi ile Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı'na etkin ve örnek bir biçimde yardım edeceklerine inanılmaktadır."³⁶² Konya

³⁵⁹ **Konya'nın Sesi**, 13 Ekim 1980, s.1.

³⁶⁰ **Yeni Meram**, 13 Ekim 1980, s.1.

³⁶¹ **Konya Postası**, 16 Ekim 1980, s.1.

³⁶² **Konya Postası**, 17 Ekim 1980, s.1.

Gazeteciler ve Yazarlar Derneği'nce açılan yardım kampanyası 11 Kasım'da başlamış; Mustafa Bülbül 1 milyon 500 bin lira "bağış"ta bulunmuştur.³⁶³ Konyalılar yardım kampanyasına yoğun ilgi göstermiş, bağış yapanların isimleri ve miktarları gazetelerden paylaşılmıştır. Konya Bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel, "Türk Milleti, Silahlı Kuvvetleri dünyanın en güçlü ordusu yapacaktır." diyerek yardımlar için Konya halkına teşekkür etmiştir.³⁶⁴ Ancak Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği'nin yardım kampanyası başlamadan önce, Konya ili ve ilçelerinden işçi ve köylüler Kara Kuvvetleri Vakfı'na 320 Bin Liralık bir bağışta bulunması da önemlidir.³⁶⁵

12 Eylül'den sonra 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, tüm yurttaki gibi Konya'da da farklı bir havada geçmiştir. Cumhuriyetin 57. yılı kutlamaları 28 Ekim 12.00 itibarıyla başlamış, ertesi gün 24.00'a kadar sürmüştür. Yeni Konya gazetesi "Cumhuriyet Bayramı bu defa bir başkaydı" manşetiyle okuyucularına tören haberini şöyle duyurmuştur: "Cumhuriyetimizin 57. yıl törenleri dün bütün yurttaki gibi şehrimizde de yapıldı. Geçtiğimiz yıllarda buruk ve acılı olarak kutladığımız Cumhuriyet Bayramı bu yıl daha bir başka idi. Şehrimiz dün baştan başa AL BAYRAĞIMIZ'la süslendi... Önceki gün 12.00'den başlayan Cumhuriyet kuruluşunun 57. yıl dönümü nedeniyle tüm resmi daireler, okullar, özel kuruluşlar ve evler bayraklarla donatıldı. Yaklaşık 50 bin Konyalının katılarak coşku ve sevgi gösterileriyle kutladığımız Cumhuriyet Bayramı, Belediye ve Ordu bandolarının konserleriyle öğleden sonra da devam edildi. Gece şehrin muhtelif semtlerini kapsayan fener alayları düzenlenmesi ve ışıklandırmalar ile son buldu."³⁶⁶

Yeni Meram gazetesi Devlet Başkanı Kenan Evren'in Anıtkabir ziyaretindeki özel notu ve Cumhuriyet Bayramı nedeniyle yayınladığı mesajı gazetenin ilk sayfasında yayınlamıştır. Evren'in Anıtkabir özel notu şu şekildedir: "Yüce Atatürk, Türk Milletinin en büyük bayramı olan Cumhuriyet Bayramı'nın 57. yıl dönümünde

³⁶³ **Türkiye'de Yarın**, 12 Kasım 1980, s.1.

³⁶⁴ **Konya Postası**, 15 Kasım 1980, s.1.

³⁶⁵ **Yeni Meram**, 13 Ekim 1980, s.1.

³⁶⁶ **Yeni Konya**, 30 Ekim 1980, s.1.

şartlar ne kadar zor olursa olsun, bu kutsal duygumuzu anlatırken, Milletçe huzurunda saygıyla eğiliyoruz."³⁶⁷

Konya Postası gazetesi yazarı S. Halit Kalkınç, 12 Eylül'den yaklaşık 2 ay sonra köşesinde 12 Eylül Darbesi'ni değerlendiren bir yazı kaleme almıştır: "12 Eylül'den bu yana, zaman hızla akıp gitmiş, göz açıp kapayıncaya kadar çabuk geçen bu süre zarfında, anarşi ile mücadele konusunda etkin, toplumun özlemlerini tatmin eder yönde önemli mesafeler kaydedilmiştir. Bilindiği ve görüldüğü kadarı ile, ekonomik tedbirler dizisi de, tecrübeli bir beyin takımının elinde, optimum yararlılık sağlayacak reçetelere uygun olarak çözülmekte, beynelmilel para ve kredi çevrelerindeki itibar daha da istikrarlı bir Türkiye imajından da güç kazanarak devam etmektedir. Bu arada, hiçbir ön yargı ve art niyet güdülmeden kamuoyunun zihnini meşgul eden, kulislere başlıca merak konusu olarak konuşulan ve kulisleri de aşarak, münferit polemiklere yol açabilme istidadı gösteren bir konu vardır ki, o da demokratik düzene ne zaman ve nasıl geçileceği sorusu ile parti eski liderlerinin durumudur..." Kalkınç, bu konuda endişe edilmemesi gerektiğini Evren Paşa'nın ilk günkü konuşmasında demokratik düzene geçileceği belirttiğini vurgulamıştır.³⁶⁸

Türkiye'de Yarın gazetesi köşe yazarı Cengiz Dönmez de 12 Eylül'ün ikinci ayı dolarken bir değerlendirme yazısı kaleme almıştır: "12 Eylül Harekatı'nın, ikinci ayını doldurmasına yaklaşık bir hafta kala, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne halkımızın güvenci daha da artmaktadır. Harekatın, milletin tümü tarafından desteklenmesi, Türk Silahlı Kuvvetlerimizin gayesini daha iyi açığa kavuşturmaktadır. Bugün, hiçbir kimse çıkıp da, 12 Eylül öncesine dönülmesini isteyemez. İstemesi de düşünülemez... Ancak, istese istese bu memleketin bölünüp parçalanmasını isteyen kafası emperyalizme satılmış vatan hainleri isteyebilir. Milletimiz tarafından yakinen takip edilen olaylar zincirine bakıldığında, 12 Eylül öncesi ile 12 Eylül sonrası arasında, ülkenin birlik ve beraberliğinin teessüsünde büyük bir adım atıldığı görülmüş olur... Bugün, 12 Eylül öncesi hatırlanmak bile istenmemektedir. 6 aydır Cumhurbaşkanı seçememiş bir parlamento, her gün 'dedim dedi' tartışmaları içerisinde bir siyasi arena ve ondan da önemlisi, her gün ortalama 20 vatan evladının hayatını

³⁶⁷ **Yeni Meram**, 30 Ekim 1980, s.1.

³⁶⁸ S. Halit Kalkınç, "12 Eylül'den Bugüne", **Konya Postası**, 9 Kasım 1980, s.2.

kaybetmesi... Ama bugün; Türk Milletinin bağrından çıkan Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri, emir-komuta zinciri içerisinde ve emirle yaptığı harekattan sonra hiç değilse muhtaç olunan milli birlik ve beraberliği sağlanmış durumdadır. Her gün televizyonda birbirini hasım olarak gören siyasilerden kurtulduk... Bütün bunların yanı sıra, Türk Silahlı Kuvvetlerinin güvencesi altına alınanlar, gözaltındakiler ve tutuklananlara yapılan 'adeta misafir' muamelesi bile, Ordumuzun olayların üzerine ne kadar olumlu ve yapıcı gittiğini göstermektedir. Türk Milletini arkasına alan Milli Güvenlik Konseyi üyelerinin, kendilerini Türk Milletine adayarak giriştiği hareketin başarısı, ülkemizin geleceğinin başarısı ve inkişafı olarak değerlendirilecektir..."³⁶⁹

Türkiye'de Yarın gazetesi yazarı Cengiz Dönmez'in, MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve Konya Milletvekilleri Tahir Büyükkörükçü, Şener Battal, Senatör Ahmet Remzi Hatip ve diğer MSP'lilerin tutuklu olduğu dönemde 12 Eylül'e destek olan bir yazı yazması önemlidir. Ancak Dönmez'in yazısında gözaltına alınan, tutuklanan kişilere "adeta misafir" gibi davranıldığı konusuna katılmak mümkün değildir. Siyasi partilerin liderlerine bizzat Kenan Evren'in emriyle "kibar" davranılması istendiği doğrudur; fakat parti yöneticilerine aynı nezakette davranılmadığı bilinen bir gerçektir.

Yeni Konya gazetesi köşe yazarı Salim Koçak, Atatürk'ün ölüm yıl dönümü sebebiyle bir yazı kaleme almış, "10 Kasım'dan 12 Eylül'e" başlığıyla genel bir değerlendirmede bulunmuştur: "12 Eylül 1980 tarihi; Türk devletinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk bütünlüğünün tehlikeye düştüğünün tecil edildiği gündür. Eğer bu böyle olmasaydı 12 Eylül Harekatı'na lüzum kalmazdı. O halde demek oluyor ki devleti, toprağı ve milletiyle Türkiye Cumhuriyeti ATATÜRK'ün henüz 42. ölüm yıl dönümü yaklaşırken bile bir büyük tehlike atlatmıştır... O halde Türkiye'nin 10 Kasım gündemindeki meselesi bu olmak gerekir. Ağlayıp sızlamalarla bir yere varılamayacağı görülmüş olmalıdır. Atatürkçülük, her şeyden evvel Cumhuriyet'e sahip çıkabilmek ve her ne pahasına olursa olsun her türlü saldırılardan koruyabilmektir. ATATÜRK Cumhuriyet, komünizm saldırısına maruz kalmıştır. ATATÜRK'ün her görüldüğü yerde ezilmesini emrettiği komünizm, bırakınız ezilmeyi, Cumhuriyet'i ezmeye yeltenmiştir. O halde demek oluyor ki

³⁶⁹ Cengiz Dönmez, "Halkımızın Ordumuza Olan Güveni Artıyor", **Türkiye'de Yarın**, 6 Kasım 1980, s. 1-5.

komünizmin hakkından gelmek; 10 Kasım 1980'i değilse de 10 Kasım 1981'in hakkını vermek olacaktır. Bu görev hepimizin ve hiç şüphesiz başta Silahlı Kuvvetlerimizin görevidir. Zira bugünün Türkiye'sinde Cumhuriyet'in korunup kollanması demek; yine hiç şüphesiz komünist saldırıların ezilmesi demektir. ATATÜRK'e layık olmanın baş şartı budur ve bunda tereddüte yer yoktur."³⁷⁰

Konya'nın Sesi gazetesi sahibi ve CHP Konya Eski Milletvekili Ahmet Çobanoğlu, 12 Eylül'den sonra farklı çevrelerin "Atatürkçü" kimliğine bürünmelerini köşesinde şu sözlerle eleştirmiştir: "Cumhuriyet Tarihi dönemimizde DEVLET YÖNETİMİ ne zaman gerçek Atatürkçü kadronun eline geçmiştir, hemen akabinde herkes Atatürkçü oluvermiştir veya o görünümü vermeye çalışmıştır. Atatürkçü kadro yönetimden uzaklaştı veya uzaklaştırıldı mı, Atatürkçülük 'KEMALİZM' unutulur. Bu hareket Mustafa Kemal'in önderliğinde Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasıyla başlar, günümüze kadar sürüp gelmiştir. 14 Mayıs 1950'lerde böyle olmuştur, 27 Mayıs 1960'larda da böyle olmuştur. 12 Mart 1971'lerde de böyle olmuştur. Günümüz 12 Eylül hareketinden sonra da aynı manzara karşımızdadır. Dün gerçek Atatürkçülerle alay edenler ve gerçek Atatürkçülere çeşitli yaftalar yapıştıranlar, Atatürk'ün devrimci 'çağdaşlaşma' ilkelerini çiğneyenler, laiklik ilkesinden kişisel çıkarları için taviz verenler, siyasal çıkarları uğruna mezhep bölücülüğü yapanlar, Atatürk'ün Ulusçuluk ilkesini yıkarak, ırkçılık ve bölücülük yapanlar, bugün keskin birer Atatürkçü oluvermişlerdir. Böylesine Türk basınında 'Gardırop Atatürkçüsü' derler. Bunlara dikkat edilmelidir."³⁷¹

Konya basınında zaman zaman 12 Eylül'e gelinmesinde ve 12 Eylül döneminde basının rolünü ele alan köşe yazıları yer almıştır. Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak, 12 Eylül öncesinde basının da suçları olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: "Sol basını takip edecek olursanız sanırsınız ki 12 Eylül Harekatı siyasetçilere karşı yapılmıştır. Sanırsınız ki hareketin hedefi; terörü, anarşiyi, yıkıcılığı ve bölücülüğü tesirsiz hale getirmek değil; siyasetçileri bertaraf etmektir... Türkiye'nin 12 Eylül'e gelip dayanmasında elbette siyasetçilerin rolü olmuştur ama kimin veya hangi kurumun olmamıştır ki?... Hele hele basının belli kanadına ne

³⁷⁰ Salim Koçak, "10 Kasım'dan 12 Eylül'e", **Yeni Konya**, 10 Kasım 1980, ss. 1-5.

³⁷¹ Ahmet Çobanoğlu, "Gardırop Atatürkçülerine Dikkat!", **Konya'nın Sesi**, 16 Ekim 1980, s. 1-5.

demeli? Ekilen bölücülük ve yıkıcılık tohumlarında hiç mi rolü yoktur? İşte Cumhuriyet gazetesinin hem de taa 21.8.1970 tarihli nüshasından bir haber: "Bursa Cezaevindeki Lazlarla Kürtler arasında ırkçılık yüzünden meydana gelen kavgada 19 hükümlü yaralandı." Hem de okuyucunun daha fazla dikkatini çekebilmek amacıyla parantez içinde verilen Laz ve Kürt kelimeleri. Bunların iki ayrı ırk oldukları iması... Haberlerin bu şekilde verilmesi; bölücülükten ve bu şekilde nitelendirilen vatandaşlarımızın birbirlerine karşı kışkırtılmasından başka ne olabilirdi ki?... Siyasetçiler eğer yazılıp çizildiği gibi idilerse, böyle olmalarında ve siyasetin 'çamurlaşmasında' basının suçu yok mudur? Sonra... Siyasetçiler aşağılanırken nasıl oluyor da parlamenter demokrasiyi de suçlamakta ve itibardan düşürmekte olduğumuzun ve o rejimi daha geç geçmemiz gerektiğini ima ettiğimizin farkına varılamıyor? Eğer varılıyorsa bu, demokrasi ve hürriyet düşmanlığından başka nedir? Bu mudur basının görevi?"³⁷²

2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel, zaman zaman gazetecilerle bir araya gelerek toplantılar gerçekleştirmiştir. Daha önce Demirel'i ziyaret eden gazetecilere, 9 Aralık'ta iadeyi ziyarette bulunmuştur. Ziyaretin detayları da Konya basınından paylaşılmıştır. Konya Postası'nın haberine göre Bedrettin Demirel, Konya basınında son derece memnun olduklarını belirtmiş, basının sıkıyönetime göstermiş olduğu destekten dolayı teşekkür etmiştir. Ziyaret sırasında, Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği Yönetim Kurulu üyeleri, Konya'da yayınlanan günlük gazetecilerin temsilcileri, TRT ve ajans muhabirleri ile İstanbul'da yayınlanan çeşitli gazetelerin Konya temsilcileri hazır bulunmuşlardır. Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği Başkanı Hanefi Aytekin, Bedrettin Demirel'e teşekkür plaketi vermiştir.³⁷³

Konya Gazeteci ve Yazarlar Derneği'nin Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı için başlattığı yardım kampanyası, Konyalılar tarafından büyük destek görmüştür. Konya basını da sık sık yardım kampanyasının haberlerine sayfalarında yer vermiştir. Yeni Konya gazetesi, 27 Kasım 1980'de "Konya'mız Silahlı Kuvvetlerimize Bağış Yarışında" manşetiyle çıkmış, kampanyanın açıldığı günden bu yana 5 milyon lirayı

³⁷² Salim Koçak, "Siyasetçiler Suçludur Ama Ya Basın?", **Yeni Konya**, 7 Kasım 1980, s. 1-5.

³⁷³ **Konya Postası**, 9 Aralık 1980, s.5.

aşkın bağış yapıldığını duyurmuştur.³⁷⁴ Yeni Meram gazetesi Konyalıların gösterdiği duyarlılığa "İşte Biz Buyuz..." başlığıyla teşekkür etmiştir: "Her ne şekilde olursa olsun, bizler TÜRKÜZ özelliğimizdir bu. Bunu hiç bir güç engelleyemez. Özellikle savunmamızla ilgili konularda çok titiz davranırız. Konya'da Türk Kara Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı'na bağış kampanyası henüz bir aylık olmadan en küçük esnafımızdan en büyük sanayicimize kadar, karınca kararınca katkıda bulunmaya çalışıyoruz. Belki de borcu harcı olmasa memurumuzun, aybaşında maaşını aldığı zaman gönlünden kopan bir beş yüz lirayı bile esirgmeden bağışlayacak vakfa... Ne kadar güzel görüntü değil mi? Artık bilinçlendiğimiz kanıtı değil midir bu? Savunma giderlerimizin çoğunluğu dışa bağımlı olan bir olaydır. Biz milletçe buna inandık, kendi gücümüzle, kendi varlığımızla her şeyi yapabilecek güçteyiz... Büyük ATA'mız ne dedi... 'NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE' 'NE MUTLU Kİ BİZ TÜRKÜZ'³⁷⁵

Yeni Meram gazetesinin haberine göre Konya Merkez Kapalı Ceza ve Tutukluevi'ndeki hükümlü ve tutuklar da yardım kampanyasına bağışta bulunmuşlardır. Yardımların teslim edildiği törende konuşma yapan 2. Ordu Kurmay Başkanı Tümgeneral Nihat Kocabaş şunları söylemiştir: "Silahlı kuvvetlerimizin amacı sizleri kaybetmek değil, kazanmaktır. Sorunlarınıza çözüm yolu bulunacaktır. Boş zamanlarınızı kitap okuyarak, iyi ve faydaları becerilerinizi birbirinize öğreterek değerlendiriniz. Öncelikle sevgiyi ve saygıyı öğreniniz. Toplum sizi mutlaka kazanacak ve faydalı olacaksınız."³⁷⁶

Yeni Konya gazetesinin 10 Aralık günü yaptığı habere göre ise bağışlar 25 milyon lirayı bulmuştur.³⁷⁷ 2. Ordu Komutanı Bedrettin Demirel yapılan bağışlarla ilgili bir açıklama yaparak Konya halkına teşekkür etmiştir: "Vatanımızın bölünmezliği, Ulusumuzun birliğini beraberliğini koruyup, kollayan ve Türk milletinin özünden, bağrından, çıkan şanlı ordumuza Konya halkı yepyeni bir bağlılık ve güven örneği vermiştir. Ordu Millet bütünlüğü manada olduğu kadar madde de önem arz eder. İşte bu ilke doğrultusundadır ki ulular şehri Konya'nın

³⁷⁴ Yeni Konya, 29 Kasım 1980, s.1.

³⁷⁵ Yeni Meram, 2 Aralık 1980, s.1.

³⁷⁶ Yeni Meram, 4 Aralık 1980, s.5.

³⁷⁷ Yeni Konya, 10 Aralık 1980, s.1.

mümtaz insanları Türk Silahlı Kuvvetlerine maddi önem arz eden etkin bir yardım sağlamışlardır. Bu yardımın tutarı bağış yapanların maddi gücü çerçevesinde olduğundan, gönülden, özden gelen bir istek olmasıyla kutsal anlam ifade ettiği içindir ki mutluyuz, gururluyuz."³⁷⁸

12 Eylül'ün kime veya kimlere karşı yapıldığı konusu aslında Kenan Evren'in darbenin ilk günü yaptığı konuşmasında açıkça belirtilmiştir. Ancak 12 Eylül'den sonra bütün çevreler bir hedef saptırma girişimine girerek, birbirlerini suçlamaya başlamıştır. Bu konuda basınında rolü çok büyüktür. Konya basını da gazeteler arasında bu yönde birbirlerini suçlamalara şahit olmuştur. Konya'nın Sesi gazetesi yaptığı yayınlardan dolayı "tedirgin" olan Konya Postası gazetesine ağır suçlamalarda bulunmuştur: "Gazetemizin yayını üzerine yine tedirginliklerini açığa vuranlar var. Nedir bu tedirginliklerin nedeni? Yayınlarımıza neden kızıyorlar ve asıl ne amaçlarla tedirgin oluyorlar? Bunların öyküsü oldukça geniş ve ilginçtir. Devlet kurumlarını çiftlik haline getirip, daire müdürleri ile sıkı fıkı olan, onlarla sık sık elinde kendi kartlarından bulunan kişileri yollayanlar, oyunlarının bozulmasından tedirgin oluyorlar. Konu mahkemelere intikal etmişken bunun yazılmasından tedirgin oluyorlar. Bir husus daha var. İkinci Ordu Komutanı Sayın Bedrettin Demirel'in bu yayınlara son vermesi isteniyor. Bir gazetecinin, başka gazeteler için isteyeceği en son şeydir bu... Bir yayının organın susturulması. Kuşkusuz, Orgeneral Sayın Demirel'in böylelerinin sözü ile hareket edeceğini düşünmek bile olanaksız. Gerçek dışı yayınlar konusunda yasalarımızda hükümler bulunmaktadır. Salt bu yasaların uygulanması bile yeterlidir ve Sayın Orgeneral Demirel'in gazete susturmak gibi bir girişimde bulunması, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gerçekleştirdiği hareketin özülüyle de bağdaşan bir durum değildir. Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkede oynanan oyunları su yüzüne çıkartmak için 12 Eylül hareketini gerçekleştirmiştir. Ve bu ortamda, gerçeklerin yazılmasının suç oluşturmadığı tüm yetkililerce kabul edilmiştir. Sorun, gerçeklerden rahatsız olanların asıl ortalığı karıştırmak isteyenler olduğunun anlaşılabilmesidir. Bu şehrin insanların, daha bir çok istekleri vardır. Ancak bu istekler de o karanlık kafalar tarafından 'bozgunculuk' olarak nitelenecektir kuşkusuz. Asıl kaygılarını orta yere serseler, kamuoyuna kendilerini daha iyi tanıma olanağı da

³⁷⁸ **Konya Postası**, 11 Aralık 1980, s. 1-2.

vereceklerdir ki, kamuoyuna bundan daha büyük bir yarar sağlayamazlar. Tedirginleri, kuruntuları ile başbaşa bırakalım. Kirli çamaşırlar orta yere döküldükçe, bugünkünden daha acı durumlara düşecekler, eğer becerebilirlerse, utanacaklardır."³⁷⁹

Konya Postası gazetesi de ertesi gün Konya'nın Sesi gazetesine cevap niteliğinde bir yazı yayınlamıştır: "Tedirginiz, evet; ama, tedirginliğimiz kaybettiklerimizden değil. Çünkü Kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin önderliğinde gerçekleştirilen 12 Eylül Harekatının kimlere neler kazandırıp, kimlere neler kaybettirdiği bilinmektedir. Tedirginiz evet... Tedirginliğimiz, 12 Eylül'den önce Devlet dairelerinin içine yerleştirilen fitne ve fesadın nelere mâl olduğunu bildiğimizdendir. Bir takım asılsız haber ve iddialarla, yeni yeni huzura kavuşmaya başlayan Devlet dairelerine yeniden sokulmak istenen huzursuzluk ve karışıklığın, bu memlekete sayısız zararlar getireceğine yaşadığımız tecrübelerle inandığımız için, bazı gazetelerin bu yayınlarından bu memleketin insanları olarak tedirginlik duyuyoruz, evet. Gazetelerin susturulmasını da elbette en son bizlerin istemesi gerekir. Ama yine 12 Eylül'den önce gazetelere tanınan geniş hürriyetlerin nelere kullanıldığı, gazetecilik adına neler yapıldığını da bilmeyen kalmadı. Tedirginliğimizin bir sebebi de bu: Gerçekten milletini ve memleketini seven ve yayın politikasını buna göre tespit etmiş bulunan gazeteler, memleketimizdeki olumlu gelişmeyi sabırla ve sükûnetle takip ederken; bazı gazetelerin sorumsuz ve tahrikçi yayınlarını sürdürmesi üzüntümüze neden olmaktadır. Bu yüzden, bu tür yayınlara son verilmesini istemek, gazetelerin susturulmasını istemek manasını taşımaz. Ama, yayın politikasını, yayınlanmasının temelini, iftira, yalan ve bozgunculuk üzerine kuranlar için, bu yolda devam etmelerini istemek susmak anlamı taşıyorsa, sussunlar."³⁸⁰

Konya'nın Sesi gazetesi sahibi ve CHP Konya Eski Milletvekili Ahmet Çobanoğlu da 12 Eylül ile ilgili bir değerlendirme yazısı yazmıştır. Yazının başında 12 Eylül öncesi döneme değinmiş daha sonra neden hâlâ Konya'daki mülki idare amirlerin görevde tutulduğunu sorgulamıştır. Çobanoğlu'nun yazısı özetle şu şekildedir: "...12 Eylül'den önce Konya'da bir çok terörist olaylar olmuştur. Vilayet

³⁷⁹ "Yine Tedirginler", **Konya'nın Sesi**, 19 Aralık 1980, s.1.

³⁸⁰ "Tedirginiz Ama...", **Konya Postası**, 20 Aralık 1980, s.1.

Konağı, CHP binası, gazetemiz bombalanmıştır. Birçok işyeri, kitapevleri ve evler bombalanmıştır. Gençler öldürüldü, yaralandı, cezaevi yakıldı, cezaevinden adam kaçırmaya olayı oldu. Bunların hepsi faili meçhul olaylar arasında kaldı. Kamuoyu bunlar hakkında aydınlatılmadı. 12 Eylül Harekatı'nın amacı Devlet Başkanımız Sayın Kenan Evren aracılığıyla kamuoyuna açıklanmıştır. Rayından çıkan devleti yeniden rayına oturtmak, Anayasal kuruluşlar olan Yasama, Yürütme ile Yargı'yı ulus adına çalışır hale getirmek, Cumhuriyeti koruma ve kollamaktır ve yine Diyarbakır konuşmasında 'geçmişteki haksız tasarrufları temizlemek ve mağdur olanların haklarını iade etmek, kimsenin yaptığını yanına bırakmamak' olduğunu söylemiştir. İki defa Valiler, iki defa da Emniyet Müdürleri kararnamesi çıkmasına rağmen ilimiz valisi ve emniyet müdürü yerinde kaldı. Gerekçesini bilmiyoruz. Kamuoyu fısıltı gazetesinde Vali ve Emniyet Müdürü'nün 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel Paşa'nın tuttuğu ve koruduğu şeklindedir. Biz bu fısıltı gazetesindeki söylenti ve fısıltılara katılmak istemiyoruz. Ancak Konya kamuoyunun aydınlatılmasında zaruret vardır."³⁸¹

Ahmet Çobanoğlu anılarında Konya'nın Sesi gazetesine yayınlanan makaleler ve haberlerden dolayı, Valilik ya da Askeri Halkla İlişkiler Şubesi aracılığıyla yağmur gibi bildiriler geldiğini anlatır. Bu bildirilerden birisi tam da Çobanoğlu'nun yukarıda yer verdiğimiz yazısından sonraya denk gelmektedir. Valilik aracılığıyla Konya'nın Sesi gazetesine ve diğer gazetelere iletilen bildiri şu şekildedir:

"Konya'nın Sesi Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğüne

1. Bazı yazarlar ve diğer basın mensupları siyasi partilere ilişkin kendi görüşlerini ve sempati duydukları veya mensup oldukları, muhtelif kademelerinde hizmet ettikleri partilerin faaliyet ve görüşlerini savunan, bunlardan örnekler veren, diğer partileri itham eden makaleler yazarak ve haberler vererek geçmişe aitte olsa belirli konularda bir nevi parti mücadelesi sürdürme çabasındadırlar. Milli Güvenlik Konseyi'nin 7 numaralı bildiriyle her türlü parti faaliyetleri yasaklanmıştır.

³⁸¹ Ahmet Çobanoğlu, "12 Eylül Harekatı ve Yönetim Değişikliği", **Konya'nın Sesi**, 27 Aralık 1980, s.1-5.

2. Yukarıda belirtilen türde haber ve makaleler ve diğer yazılar aynı yasak kapsamındadır.

3. Her türlü basın faaliyetlerini düzenleyen sorumluların, Milli Güvenlik Konseyi'nin bütün karar ve bildirimleri ile Sıkıyönetim yasaklarına itina ile uymaları hatırlatılır.

Yukarıda belirtilen açıklamaların titizlikle takibini ve yasaklara uymayanlar hakkında gerekli yasal işlemlerin yapılmasını arz/rica ederim.

Lütfi F. Tuncel

Konya Valisi³⁸²

1981 yılı UNESCO tarafından, Atatürk'ün 100. doğum yılı olması sebebiyle tüm dünyada "Atatürk Yılı" olarak ilan edildi. Atatürk Yılı, tüm yurttaki olduğu gibi Konya'da da Anıt Meydanı'nda saygı duruşu ve İstiklâl Marşı'nın okunmasıyla, törenle kutlanarak başlamıştır.³⁸³

2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel'in yeni yıl mesajı ise şu şekildedir: "Konya İli ve Sıkıyönetim Bölgesi halkımızın yeni yıllarını, içtenlikle kutlar, 1980 ve öncesindeki acı anılarımızın yerinin, 1981 ve daha sonraki yıllarda mutluluk, barış, sevgi ve sağlık dolu olmasını yüreğinden diler, saygılar sunarım."³⁸⁴

Yeni Konya gazetesi "Atatürk Yılında Konya Uyuyor" başlığıyla yaptığı haberde, Konya'da okulların çoğunun, derneklerin, Kültür ve Milli Eğitim Müdürlükleri'nin Atatürk yılında ne gibi faaliyet planladıklarını sorgulamıştır. Haberin özeti şu şekildedir: "Birkaç okulun dışında şehrimizde ATATÜRK YILI ile ilgili kayda değer bir etkinlik görülüyor. Koskoca bir üniversitemiz, akademimiz var, ATATÜRK YILI için ne gibi programları olduğundan habersiz. Kültür Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü kendi sahasında nelerin hazırlığı içinde? ATATÜRK adına kurulmuş derneklerimiz ne yapıyor? ATATÜRK Müzesi ne halde? ATATÜRK Anıtı'nın onarılabilecek bakıma muhtaç tarafları yok mu? Bu haliyle ATATÜRK YILI'nda şehrimizin uyuduğunu söylesek yanlış ve erken mi olur? En

³⁸² Çobanoğlu, a.g.e., s. 15.

³⁸³ Yeni Konya, 6 Ocak 1981, s.1.

³⁸⁴ Yeni Meram, 2 Ocak 1981, s.1.

azından bazı programların hazırlığına başlanması gerektiği kanaatindeyiz."³⁸⁵ Yeni Meram gazetesinin haberine göre Konya'nın tanınmış iş adamlarından Mustafa Bülbül, Atatürk'ün 100. doğum yılı ve Atatürk Yılı armağanı olarak, "Atatürk İlkokulu" yaptıracığını açıklamıştır.³⁸⁶ Yeni Konya gazetesinin "Atatürk Yılında Konya Uyuyor" başlıklı haberinden sonra böyle bir girişimin gelmesi ile gazetenin amacına ulaştığı söylenebilir.

Devlet Başkanı Kenan Evren, 12 Eylül Darbesi'nin gerçekleştiği gün gerekli düzenlemelerin yapılmasının ardından sivil rejime yeniden döneceğini söylemiştir. Gerekli düzenlemelerden birisi, hatta en önemlisi yeni anayasanın hazırlanmasıydı. Evren, Konya'da gerçekleşen konuşmasında ilk kez bununla ilgili konuştuğu için, Konya mitinginin önemi daha da artmıştır.

Devlet Başkanı Kenan Evren'in 15 Ocak 1981'de gerçekleştirdiği Konya ziyareti, Konya basınında günler öncesinden duyurulmuş ve Evren'in ziyareti Konya basınında geniş yer almıştır. Türkiye'de Yarın gazetesinin 9 Aralık 1980 tarihli nüshasında, Devlet Başkanı Kenan Evren ve MGK Üyeleri'nin önümüzdeki hafta Konya'ya gelecekleri duyurulmuştu;³⁸⁷ ancak ziyaret ertelendiği için 15 Ocak 1981'de gerçekleşti. Yeni Meram gazetesinin 15 Ocak tarihli nüshasında yer alan haberde "Devlet ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren bugün Konya'ya geliyor. Milli Güvenlik Konseyi Üyeleri ile birlikte hava yolu ile Konya'ya gelecek olan Kenan Evren, Hükümet Alanında saat 10.00'da halka hitaben bir konuşma yapacak. Evren, daha sonra Seydişehir'e giderek Seydişehir Alüminyum tesislerinde incelemeler yapacak. Geceyi Konya'da geçirecek olan Orgeneral Evren ve Mili Güvenlik Konseyi Üyeleri yarın Adana'ya daha sonra Gaziantep'e geçecek." bilgisi paylaşılmıştır.³⁸⁸

Konya'nın Sesi gazetesi yazarı Panos Özararat, Devlet Başkanı Kenan Evren'in Konya ziyareti sebebiyle yazdığı şiirini okuyucularıyla paylaşmıştır:

³⁸⁵ **Yeni Konya**, 19 Ocak 1981, s. 1-5.

³⁸⁶ **Yeni Meram**, 26 Ocak 1981, s.1.

³⁸⁷ **Türkiye'de Yarın**, 9 Aralık 1980, s.1.

³⁸⁸ **Yeni Meram**, 15 Ocak 1981, s.1-5.

"ATATÜRK 100 YAŞINDA

Hoşgeldin Sayın Başkan, Hoşgeldin Evren Paşa

Gelişiniz Konya'ya şeref verdi, şan verdi

Atatürkçü ruhunla bin yaşa, binler yaşa

O ruh ki bize tekrar ümit verdi, can verdi

Panos ÖZARARAT³⁸⁹

Konya'nın Sesi gazetesi sahibi Ahmet Çobanoğlu da, Devlet Başkanı Evren'in ziyareti sebebiyle bir yazı kaleme almıştır. "Devlet Başkanımız Sayın Kenan Evren ve Konsey Üyeleri Şehrimize Gelirken" başlıklı yazısında, Evren ve Milli Güvenlik Konseyine şükranlarını sunarken, Konya'nın sorunlarına değinen Çobanoğlu, özete şunları söylemiştir: "Milli Güvenlik Konseyi, Genelkurmay ve Devlet Başkanı Orgeneral Sayın Kenan Evren ve Konseyin öteki üyeleri bugün şehrimize gelecek. Konya halkı Devlet Başkanımızı ve Milli Güvenlik Konseyi'nin öteki üyelerini saygı, sevgi ve coşkuyla bağlarına basacaktır. 12 Eylül hareketinden önce ülkemiz genelinde olduğu gibi Konya'mızda da tek kelimeyle yaşama güvenliği kalmamıştı. 12 Eylül hareketinden sonra Türk Silahlı Kuvvetlerimizin yansız tutumu ile ülkemizde gereksinimi duyulan can ve mal güvenliği ortamı yaratılmıştır. Konya halkı da bu ortamdaki nasibini almıştır. Bundan dolayı, Konya halkı Türk Silahlı Kuvvetlerine ve onu temsil eden Milli Güvenlik Konseyi Üyelerine ve Sayın Devlet Başkanı Kenan Evren'e şükran borçludur... Ancak Konya'mızla ilgili bazı olaylara ve dileklerimiz de Sayın Devlet Başkanımıza iletmekten kendimizi alamayacağız. 12 Eylül hareketi öncesi Konya'daki terör devlet nizamını yok etmiş, Konya'mız bir terör merkezi olarak seçilmişti. Terörizmi yürütmek için birçok kamu kuruluşuna militanlar yerleştirilmişti. Bunlar hala görevine devam etmektedir. 12 Eylül öncesi yapılan haksız ve yasa, yönetmelik dışı nakil ve atamalarla ilgili şikayetler bir türlü düzeltilmemektedir ve 12 Eylül öncesi ve sonrası terörist odaklarının üzerine beklenen ve istenilen etkinlikte gidilmemektedir."³⁹⁰ Çobanoğlu yazısında 12 Eylül öncesi sağ görüşlü kişilerin karıştıkları olayları delil göstererek, bu kişilerin görevden

³⁸⁹ Konya'nın Sesi, 15 Ocak 1981, s.1.

³⁹⁰ Konya'nın Sesi, 15 Ocak 1981, s. 1.

alınmalarını talep etmiştir. CHP Konya Senato Eski Üyesi Erdoğan Bakkalbaşı da, "12 Eylül'de nasip almayan belde - KONYA" başlıklı yazısında, 12 Eylül öncesinde görevde bulunan yöneticilerin 12 Eylül'den sonra da görevde kalmalarını eleştirerek, yetkililere şu şekilde seslenmiştir: "12 Eylül'ün nimetlerinden ülkenin bir çok yöresi yararlandı, bunun iç huzurunu duyuyor. En çok nasibini alması gereken Konya bir iç burukluğuna bürünmüş durumdadır. Sayın yetkililerin Konya'nın bu isteğini göz ardı edeceklerine inanmamakla birlikte, geciken bir doğru hareketin anında yapılan yanlıştan daha kötü sonuçlar verebileceğini hatırlatmak istiyorum. Büyük sarsıntı geçiren devlet hayatında halen sorumlu olanların her önüne gelene inanıp tasarruflarını gerçekleştirmesini beklemiyorum. Ama aradan 6 ay geçtiği halde Konya'yı bu hale düşüren yetkililerin yine etkin mevkilerde söz sahibi olmalarının, 12 Eylül hareketine gölge düşürmesinden korkarım.³⁹¹

Devlet Başkanı Kenan Evren ve MGK Üyeleri'nin ziyareti Konya basınında geniş yer bulmuştur. Evren için 3. Ana Jet Üssü'nde hazırlanan karşılama töreninde 10 tane kurban kesilmiş, kurbanlardan birisinin kanı da Evren'in alınına sürülmüştür. 2. Ordu Karargahı'nda verilen bir brifinge katılan Evren ve MGK Üyeleri daha sonra hükümet meydanına gelerek halka hitap etmiştir.³⁹² Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Konya ve Konyalılar hakkındaki görüşlerini de şu sözlerle açıkladı: "Konyalılar aydın fikirli kişilerdir. Konya öteden beri bir kültür merkezi olagelmiştir. Bugün de bu özelliğini korumaktadır." Kendisinin de 1960'da 1 yıl, 1968'den sonra 2 yıl Konya'da görev yaptığını ve Konya'yı çok sevdiğini söyleyen Evren konuşmasına şöyle devam etmiştir: "Konya ile övünebilirsiniz. Büyük insan Mevlâna Celâleddin Rûmî de Konya'ya gelip yerleşmiştir. Ama bazı çevreler, art niyetli kişiler bu aydın insanlarla dolu Konya'yı başka türlü, tutucu gerici olarak tanıtmaya çabasındadırlar. Bu söylediklerime 12 Eylül'den önce bir teşebbüs yapıldı. Bir gövde gösterisi yapmak istediler Konya'da o art niyetli kişiler. Ama buna Konyalıların hiç taraftar olmadıklarını biliyoruz. Şu bilinmelidir ki daima ileriye doğru bakarsak ileri gideriz. Bu asırda cihat olmaz. Ehl-i Salip seferleri geride kaldı. Birbirimizi kardeş bilip ona göre davranmalıyız. Dinimiz de zaten bunu emreder. İşte o art niyetli kişiler zamanla

³⁹¹ Erdoğan Bakkalbaşı, "12 Eylül'den Nasip Almayan Belde - KONYA", **Konya'nın Sesi**, 24 Mart 1981, s.2.

³⁹² **Konya'nın Sesi**, 16 Ocak 1981, s. 1.

devleti tehdit eder duruma geldikleri içindir ki ATATÜRK din ve devlet işlerini birbirinden ayırmıştır. Din adamlarımızın muhterem olduğunu söylemiştir. Biz din adamlarımızdan daima feyz alırız. Ama onlar devlet işlerine karışmamalıdırler."³⁹³ Devlet Başkanı Kenan Evren'in Konya hakkındaki sözleri miting alanındaki Konyalılar ve dahası Konya basını tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Devlet Başkanı Kenan Evren ilk defa bir hususu burada açıklayacağını, bu konuyu Konya'ya bıraktığını belirterek, Kurucu Meclisin 30 Ağustos-29 Ekim tarihleri arasında kurulacağını söylemiştir. Ordunun görevi ne zaman sivilere bırakacağı konusuna da değinerek şunları söylemiştir: "Ne zaman gideceğiz diye gözümüze bakanlara sesleniyorum: Gideceğiz, gideceğiz ama memleketi kesinlikle Atatürkçülere teslim edeceğiz."³⁹⁴ Evren konuşmasını şöyle devam etmiştir: "...Bir planımız vardı. Anarşiyle mücadele, Kurucu Meclis ve bununla birlikte yeni anayasa ve diğer lazım gelen kanunları çıkaracağız ondan sonra gideceğiz. Kurucu Meclise partilerden kimseyi almayacağız. Heveslenmesinler, memleketi bu hale koyanlara tekrar memleketi teslim etmeyeceğiz. Kurucu Meclis kurulurken Milli Güvenlik Konseyi dışta kalmayacak. Meclisten gelen kanunlar bize gelecek gerekiyorsa değişiklik yaparak değişik haliyle yürürlüğe girecek. Şunu da söyleyelim bu millet daha çok liderler çıkarmıştır, bundan sonra da çıkaracaktır."³⁹⁵ Evren, demokrasiye geçişte kararlı olduklarını da belirterek, "Bu konuda asker sözü veriyorum. Asker sözü namus sözüdür." demiştir.³⁹⁶

Yeni vergi düzenlemesi hakkında da konuşan Evren şunları söylemiştir: "Bizler geceli gündüzlü çalışarak yıllardır düzeltilemeyen, sizlerin zararına olsada milletimizin yararına olan vergi kanunları çıkardık. Memleketimizin yükselmesi ve ele güne muhtaç olmaması ve Devlet hazinesinin açığının kapanması için buna mecburduk."³⁹⁷ Evren, yeni vergi yasası konusunda, "Hiç kimse vergiyi sevmez,

³⁹³ **Yeni Konya**, 16 Ocak 1981, s.5.

³⁹⁴ **Konya Postası**, 16 Ocak 1981, s. 5.

³⁹⁵ **Yeni Konya**, 16 Ocak 1981, s. 2.

³⁹⁶ **Konya'nın Sesi**, 16 Ocak 1981, s. 5.

³⁹⁷ **Konya Postası**, 16 Ocak 1981, s. 5.

istememez" diyerek vatandaşa hak verirken, bir grup vatandaşın "Vergi isteriz" diye bağırması toplantının ilginç anlarından birisi olmuştur.³⁹⁸

Devlet Başkanı Kenan Evren, hükümet meydanındaki konuşmasının ardından Atatürk Kız Lisesi, Selçuk Yüksek Öğretmen Okulu ve Yüksek İslam Enstitüsü'nü ziyaret etmiştir. Yeni Meram gazetesinin haberine göre, Kız Lisesi'nde bir sınıfa giren Kenan Evren, bir öğrenciyi kaldırarak "Atatürk ilkelerinden ne anlıyorsun?" diye sormuş, ancak öğrenci cevap vermemiştir. Bir başka öğrenci "Din ve devlet işlerini birbirinden ayırmaktır." cevabı vermiş, Evren bu öğrenciye "Bu bir bölümüdür" demiştir. Öğrencileri tek tek kaldırarak "Dil devrimi, Harf devrimi" cevapları alınca, Konya Valisi Lütfi Fikret Tuncel ve Okul Müdürü'ne dönerek "Biz öğrencilerimizi işleyelim. Biz işlemezsek başkaları işleyecek... O zaman zihinleri boş ve başka şeyleri katacaklar. Başkaları bir şey vermeden biz kendilerine Atatürkçülüğü, Atatürk ilkelerini öğretilim." demiştir. Evren daha sonra Selçuk Yüksek Öğretmen Okulu'na gitmiş, öğrencilere şu konuşmayı yapmıştır: "Siz evlerinden gelen öğrencileri yetiştireceksiniz. Öğretmenlere bugüne kadar gerekli değeri veremedik. Devletin olanakları oranında öğretmenlere gereken değer verilecektir." Evren oradan da Yüksek İslam Enstitüsü'ne geçerek kısa bir konuşma yapmıştır: "Bizim dinimiz büyük bir dindir. Dinimizde mezhepçilik yoktur, mezhepçilik tıpkı partililik gibi sonradan girmiştir. Atatürk dine saygılı olan bir devlet adamıydı. Din ve devlet işlerini birbirinden ayırma kararını verdi. Okumuş din adamlarına, aydın din adamlarına saygısı büyüktü, onları hep yanında tutardı. Sizler de Atatürk'ün bu yolundan ayrılmayın. Din ile devlet işlerini birbirine karıştırmayın."³⁹⁹

Devlet Başkanı Kenan Evren ve MGK Üyelerinin Konya ziyaretinin yankıları Konya basınında günlerce sürmüştür. Konya gazetelerinin birçok yazarı, ziyareti ve Kenan Evren'in açıklamalarını köşelerinde değerlendirmiştir. Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak'ın miting ile izlenimleri şu şekildedir: "...Bütün Türkiye'nin bağrına bastığı Sayın MGK Başkan ve üyelerini dün de Konyalılar, Konya'da bağrılarına bastırma fırsatını buldular. Yapılan konuşma bir seçim konuşması değildi.

³⁹⁸ **Konya'nın Sesi**, 16 Ocak 1981, s. 5.

³⁹⁹ **Yeni Meram**, 16 Ocak 1981, s. 1-5.

Köylerden, kasabalardan araçlarla izleyici taşınmamıştı. Parti ve seçim heyecanı yoktu. Hatta dün öğleye kadar Sayın Devlet Başkanı'nın halka hitap edip etmeyeceği bile belli değildi. Bütün bunlara rağmen halk Hükümet meydanı doldurulmuş, Sayın Evren'i sakin bir coşkunlukla dinlemiştir. Anarşinin en az görüldüğü şehirlerden birinin de, yani anarşiden en az sıkıntı çeken şehirlerden birinin de Konya olduğu düşünülecek olursa, buna rağmen gösterilen alakanın anlamı daha da iyi anlaşılacaktır. Dikkatimizi çeken bir başka husus ise; hem 12 Eylül öncesinde Kudüs mitingi yapan bir siyasi partimizin suçlanması ve hem de din adamlarımızın 'muhterem' olduğundan söz edilmesi sırasında patlayan alkışlar olmuştur. Bunun anlamı derindir. Konyalı, hem kendini o siyasi partinin düşüncelerinden tecrit ettiğini, hem de dindarlığını sergilemiştir. Dine bağlılığın o siyasi partiye hiçbir alakasının bulunmadığını göstermiştir."⁴⁰⁰

Koçak, 17 Ocak 1981 tarihli yazısında, Evren'in Kurucu Mecliste siyasi partilerin bulunmayacağı açıklamasını eleştirmiştir: "...Acizâne kanaatimiz odur ki Mecliste siyasi partilerin temsil edilmemesine katılmak güçtür. Zira her şeye rağmen vatandaşın duygu ve düşüncelerine en iyi şekilde tercüman olacak olan onlardır. Ayrıca, hazırlanacak olan anayasayı uygulamakla görevli olan unsurlardan biri de herhangi bir veya birkaç siyasi partinin kuracağı hükümet olacağına göre onların devre dışı bırakılmalarının eşyanın tabiatıyla pek bağdaşmayacağı açıktır. Hazırlanmasında katkıda bulunmayanların, o anayasayı uygulamaları esnasında yüklenmeleri gereken sorumluluktan kısmen de olsa kaçınabilecekleri düşünülemez mi? Bu durum, bazı ihtilafların doğmasına yol açmaz mı? Yine ayrıca, demokrasiye geçiş için oluşturulacak bir anayasanın hazırlanmasında, demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak tarif edilen siyasi partilerin seslerinin duyulmaması, demokrasiye geçiş sürecinde bir takım bulanıklıklar yaratmaz mı?"⁴⁰¹

Yeni Meram gazetesi yazarı Mustafa Ataman "Devlet Başkanı'nın Konya Konuşması" başlıklı yazısında özetle şu konulara değinmiştir: "Beraberinde MGK üyeleri ile şehrimize teşrif eden Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren'in, hükümet meydanında binlerce kişiye karşı yaptığı konuşmayı tasvip etmemek, bunlara itirazda

⁴⁰⁰ Salim Koçak, "Mitingden İzlenimler: I", **Yeni Konya**, 16 Ocak 1981, s.1.

⁴⁰¹ Salim Koçak, "Kurucu Meclis", **Yeni Konya**, 17 Ocak 1981, s.1-5.

bulunmak mümkün müdür? Temas ettiği konu ve meselelerin hangisi doğru değildir? Bunlarda -politikacılar da olduğu gibi- abartma yoktu. Hepsi gerçeğin özet olarak açık açık ifadesi idi." Ataman yazısında sivil rejime geçme konusunda acele edenleri eleştirerek, Evren'e ve MGK'ye destek olmuştur: "...Yağma yok, bu yola memleketi felaketten kurtarmak için ordu adına baş koyanlar bütün pürüzleri temizlemeden, ülkeyi bir daha 12 Eylül öncesine düşürmemek için gerekli tedbirleri almadan gitmeyeceklerdir. Hem gitmelerini istemenin acelesi nedir? Şimdiki durum, tutum ve davranış 12 Eylül öncesinden kötü filan mıdır? Bilâkis çok daha iyi değil midir?" Ataman'ın yeni anayasanın hazırlanması sürecinde siyasilerin devre dışı bırakılması hususundaki görüşleri şu şekildedir: "Anayasayı hesaplarına geldiği şekilde yorumlayanlar bazı maddelerin değiştirilmesi teklifine karşı çıkarak 'Bu bir abidedir el sürdürmeyiz!' diyenler görülmedi mi? Şimdi MGK tarafından yeni bir anayasa yapılması gereği üzerinde durulduğunu görünce de: 'Biz de elimizden gelen katkıda bulunuruz' diyecek kadar 'tornistan' edenler yok mudur? Ama onlara karşı da Devlet Başkanı hak ettikleri cevabı Konya'daki konuşmaları arasında vermiştir."⁴⁰²

Mustafa Ataman, Yeni Meram gazetesinin 18 Şubat 1981 nüshasındaki yazısında, "Yeni Vergi Kanunu" konusunu gündemine alarak şu sözlerle destek olmuştur: "Ne 12 Eylül'den evvelki Meclislerin çıkarabildikleri, ne de ondan sonra yapılacak seçim neticesinde teşekkül edecek yeni Meclisin çıkarmaya imkan bulamayacağı "vergi kanunları" yeni yönetim tarafından yürürlüğe sokulmuştur. Bunlardan bazılarında hata bulanlar, memnun olmayanlar olabilir. Gerçekten ufak tefek eksiklik ve fazlalık olabilir, yahut bir kısımlarının işlerine ve hesaplarına gelmediği için dedikodusu yapılır, şikayetçi olunur. Ama her şeyden evvel Devleti, onun sağlam mali ve ekonomik temellere dayanması gerektiğini düşünmek, hem de ön planda mütalâa etmek gerekmez mi? Kaldı ki, 12 Eylül'den önceki mecliste bütün partiler yeni vergi kanunlarına mutlak surette ihtiyaç olduğunu itiraf etmiyorlar mıydı?" Ataman yazısının devamında "Yeni Vergi Kanunları"nın çok şikayet edilen konularına da değinerek bazı eleştirilerde bulunmuştur: "...Mesela çok şikayet konusu olanlardan biri, en basit ve küçük satışlar için dahi 'fiş kesme, müşteriye verme' hususudur. Gerçi 'vergi kaçırmayı' önlemek için bir takım yeni tedbirlere ve

⁴⁰² Mustafa Ataman, "Devlet Başkanı'nın Konya Konuşması", **Yeni Meram**, 19 Ocak 1981, s. 1-5.

uygulamalara elbette ihtiyaç vardı, hem de şarttı. Lakin tatbikatta bu kadar uzun, vakit alan, teferruat sayılabilecek bir sistem yerine, daha pratik olanı bulunamaz mıydı?"⁴⁰³

Devlet Başkanı Kenan Evren'in Konya'daki konuşmasında belirttiği gibi Kurucu Meclisin kurulacağı tarih belli olmuş, bir yandan anayasa çalışmaları gündeme gelmiş, Yüksek Öğretim ile ilgili hazırlıkların olduğu duyulmaya başlanmıştı ancak kamuoyunda bu konularda fikir teatisi yapmakta çekimser davranılmaktaydı. Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak köşesinde bu konuyu ele alarak şunları söylemiştir: "Bugün genellikle herkesin şöyle bir kanaat içinde bulunduğu görülüyor: 'Düşüncelerimi söyleyip de başıma iş mi açacağım? Söylesem de beni dinleyen kim?'... Oysa, yapıcı ve iyi niyet taşıyan yani 12 Eylül Harekatı'nın başarısına yardımcı olmak isteyen her eleştiriye açık olduklarını, bununla da kalmayıp; kendilerinin de hata yapabileceklerini bizzat Sayın Devlet Başkanı açıklamıştır. O halde nedir bu suskunluk? Bunun üç anlamı olabilir: Ya iyi niyetimizden şüphe etmekte, ya hareketin başarısız olması arzu edilmekte ya da Konsey'in yapıcı eleştiriye açık olduğunu bilmemekteyiz..."⁴⁰⁴

CHP Konya Cumhuriyet Senatosu Eski Üyesi Erdoğan Bakkalbaşı, 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül ve demokrasi sorunu hakkında, dönemin gazetelerinde pek görülmedik şekilde, Konya'nın Sesi gazetesinde bir eleştiri yazısı yazmıştır: "Türk demokrasisi üç kez silahlı kuvvetlerin yönetimine el koyma olayına şahit oldu. Bu el koymaların en belirgin özelliği, raydan çıkmış demokrasinin sağlıklı bir ortama getirilmesi gerekçesine dayanmış olmasıdır. 27 Mayıs 1960 devrimini yapanlar çok kısa bir süre içinde demokrasiye dönüş için çaba harcadılar. Sonunda 1961 Anayasası gibi ileri bir Anayasa kazanıldı. 12 Mart 1971 müdahalesi bir buçuk yıl sonunda 1973 seçimleriyle demokratik yolunu buldu. 12 Eylül 1980 müdahalesini yapan Türk Silahlı Kuvvetleri aynı gün demokrasiye döneceklerini açıkladılar. Sanıyorum, toplum olarak bizim bir özelliğimiz var. Dünyanın diğer ülkelerinde yönetime karşı yapılan askeri müdahaleler demokrasiye son vermek için yapılıyor. Örneğin Pakistan, Irak, Suriye, Libya gibi Müslüman ülkelerle Arjantin, Brezilya,

⁴⁰³ Mustafa Ataman, "Başa Çıkabilecek mi?", **Yeni Meram**, 18 Şubat 1981, s. 1-5.

⁴⁰⁴ Salim Koçak, "Harekat'ın Başarısı İçin", **Yeni Konya**, 28 Ocak 1981, s.1.

Şili gibi Güney Amerika ülkeleri. Bizde ise demokrasinin yozlaşmış kurumlarını düzeltmek ve kardeş kavgasına varan kargaşayı ortadan kaldırmak için müdahaleler yapılıyor. Amaç mutlaka demokrasiye dönüş... Fakat bu denemeler ve getirdikleri demokrasimize güç kattığı ölçüde bir çelişkinin de apaçık gözler önüne getirilmesine neden oluyor. Demokrasimiz, Silahlı Kuvvetleri'nin her on yılda bir müdahalesiyle mi ayakta kalacak? Yahut demokrasimiz, her on yılda bir toplumumuzun en etkin baskı unsuru ve gücü olan Silahlı Kuvvetlerin işe karışmasını gerektirecek yozlaşmaya mahkum mudur? Batıdaki demokratik ülkelerde de zaman zaman işler iyi gitmemektedir. Ekonomik, toplumsal bunalımlar, anarşik terörist olaylar süregelen batı ülkelerinde de vardır. Ama o ülkelerin Silahlı Kuvvetleri hiçbir zaman yönetime el koymayı düşünmemektedirler... Bizde noksan olan şey nedir? Siyasal örgütlerimiz demokrasinin yaşaması, korunması ve sürekli olması konusunda neden başarılı değillerdir? Bütün bu soruların cevaplarının bulunması, gereğinin yapılması zamanı gelmiştir. Demokratik yaşama, anarşi ve terörün kökünün tümüyle kazındığı, devlet işlerliği tümüyle kazanıldığı zamana geçsek bile 1980'li yılların içinde ülkemiz zaman zaman toplumsal ve ekonomik bunalımlara düşmeye mahkumdur. O zaman ne yapacağız? Yine Silahlı Kuvvetler gelsin işleri düzeltsin mi diyeceğiz? Bugünler, Türkiye'nin tüm aydınlarının, düşünürlerinin kafalarını çatlarcasına düşünüp, öneriler sunma günleridir. Demokrasiye dönüş isteği nasıl bizim Silahlı Kuvvetlerimize özgü bir tutumsa, kendimize özgü kurumsal demokratik yapının kurulması da önemli ve öncelikli bir konudur."⁴⁰⁵ Bakkalbaş'ın bu yazısının, 12 Eylül'den sonra Konya basınında çıkan yazılar arasında farklı bir yeri vardır. Bakkalbaş, herkesin 12 Eylül'e ve Evren'e övgüler düzdüğü günlerde, işlerin bu şekilde yürümemesi gerektiğine, bunun bir demokrasi sorunu olduğuna dikkat çekmiştir.

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak, "Hatalar Var Ama..." başlıklı yazısında 12 Eylül yönetiminin de hataları olduğunu lakin halkın 12 Eylül öncesini unuttuğunu ima ederek şunları söylemiştir: "...Vergi kanunlarının ardı ardına ve süratle çıkıyor olması eleştirilebilir. Bütün siyasetçilerin -aynı kefeye konmak suretiyle- siyasi hayatlarının sona erdirileceği endişeleri beslenebilir. Kurucu

⁴⁰⁵ Erdoğan Bakkalbaş, "Önemli Günler", **Konya'nın Sesi**, 31 Ocak 1981, s. 1-5.

Mecliste siyasi partilerin temsil edilmeyeceği tasvip görmeyebilir. Bürokrasinin halkla olan ilişkileri zayıflamış ve dolayısıyla alınan kararların gerçekçilik derecesi tereddütlere yol açmıştır. Bazı görevden almaların ve tayinlerin yerinde olduğunu söylemek de kolay değildir. Bütün bu hususlardaki gelişmeler; hatalar taşıyor olabilir, nitekim taşıyor." Koçak, MGK'nın bu yanlışlarını sıralarken yine de onlara sahip çıkmayı ihmal etmemiştir: "...Ancak, bu gelişmelerle ilgili olarak özellikle son günlerde dikkatimizi çeken bir husus vardır. Bakıyoruz, vatandaşlarımız, yeni yönetimin bunca olumlu icraatını bir kenara bırakarak, sadece yukarıda sıraladığımız noktalar üzerinde durmakta ve yanlış yere, kısmen de olsa ümitlerin kırılmakta olduğunu söylemektedirler." Koçak yazısında anarşi, terör ve yolsuzlukların bitirildiğini, Humeyni heveslilerinin susturulduğunu, 24 Ocak Kararları'nın başarıyla uygulanmaya devam edildiğini ve dış politikadaki olumlu gelişmelere dikkat çekerek, vatandaşı devlete destek ve yardımcı olmaya davet etmiştir.⁴⁰⁶

Yeni Meram gazetesinin 20 Şubat 1981 tarihli nüshasında, Mustafa Ataman da "Aceleyle gerek yok" başlıklı yazısında, Salim Koçak ile aynı noktalara temas ederek şunları söylemiştir: "12 Eylül hareketi bazılarını mevki ve makamlarından uzaklaştırmış, menfaatlerine set çekmiş, çeşitli şekillerde tedirgin etmiş olabilir, olmuştur. Ama, mühim olan şahıslar değil, devlettir. Ülkeyi, milleti düşündürmektir. Bu itibarla 12 Eylül hareketini; devleti parçalama gayretine düşenlerden, milleti birbirine düşürüp iç savaş çıkarmaya hazırlanan hainlerden, komünist ve bölücülerden, anarşi ve terörden kurtardığından dolayı yürekten tasvip ve alkışlamamak mümkün değildir. Binaenaleyh hisleri, menfaat kaygılarını bir yana bırakıp milletçe bu yönetime yardımcı olunması şart, vatan ve milletseverliğin kaçılmaz icabı olarak bilinmeli, kabul edilmelidir. Ve bundan dolayıdır ki, "Normal idareye ne zaman dönülecek?" veya "Sivil idareye geçilmekte fazla geç kalınmamalı" gibilerden bir takım ukalalık etmeye yeltenmemek lazım gelir."⁴⁰⁷ Her iki yazarın da yazısının ortak noktası, bazı yanlışların olduğunu kabul etmeleri ve 12 Eylül yönetimine sonsuz sahip çıkmalarıdır.

⁴⁰⁶ Salim Koçak, "Hatalar Var Ama...", **Yeni Konya**, 9 Şubat 1981, s.1.

⁴⁰⁷ Mustafa Ataman, "Aceleyle Gerek Yok...", **Yeni Meram**, 20 Mart 1981, s.1.

Devlet Başkanı Kenan Evren ve MGK Üyeleri 15 Ocak 1981'de gerçekleştirdiği ziyaretten sonra, 9 Nisan 1981'de 2. kez Konya'yı ziyaret etmişlerdir. "Başkomutan Atatürk 81" tatbikatını izlemek için Konya'ya gelen Evren ve MGK Üyeleri'ni 2. Ordu Komutanı Bedrettin Demirel, Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Tuncel, 2. Ordu Kurmay Başkanı Tuğgeneral Nahit Arda, daire müdürleri ve Konyalı halk karşılamıştır.⁴⁰⁸ Yeni Meram gazetesinin Devlet Başkanı Kenan Evren ve MGK Üyeleri'nin Konya ziyaretiyle ilgili notları şöyleydi: "Devlet Başkanı Kenan Evren, Aksaray kavşağına girdiği zaman kurbanlar ardı ardına kesilirken, Evren Paşa ve beraberindeki MGK Üyeleri vatandaşların mutlu yüzünü görüyordu. Bu arada Evren'in ellerine tüm karşılamaya gelenler sarılmak istiyordu, ama foto muhabirleri ve gazetecilerden buna fırsat kalmadı... Aksaray kavşağında halkın arasından sıyrılan bir ihtiyar, Evren Paşa'nın eline sarılıp "Allah sizi başımızdan eksin etmesin" diye bağırды."⁴⁰⁹ Devlet Başkanı Kenan Evren, ikinci ziyaretinde Konya halkına hitap etmediği için, Konya basınında sadece ziyaretin detayları paylaşılmış, ilk ziyaretinde olduğu gibi Evren'in açıklamaları basına yansımamıştır.

Türkiye'de Yarın gazetesinin 29 Mayıs 1981 tarihli nüshasında, İstanbul'un fethinin yıldönümü olması nedeniyle, fetih ile ilgili bir Hadis-i Şerifi Arapça olarak yayınlamıştır.⁴¹⁰ MSP Eski İl Başkanı Ali Güneri'nin sahibi olduğu Türkiye'de Yarın gazetesi bu yayını sebebiyle, 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nca 3 Haziran 1981'den itibaren süresiz olarak yayını durdurulmuştur. 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nca verilen kararın üzerinden 3 gün sonra Türkiye'de Yarın gazetesinin tekrar yayınlanmasına izin verilmiştir.⁴¹¹ Konya basınında sansür olarak nitelendirilebilecek başka bir olay da Ribat Dergisi Yazı İşleri Müdürü Veyis Ersöz ve derginin yazarı Salih Atçeken'in "Hanımlarla" ilgili 9-10-11. sayılarda çıkan yazılarından dolayı tutuklanmasıdır.⁴¹² 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığının kararıyla Ribat Dergisi bu yayından dolayı 27 Ekim - 20 Aralık 1983 tarihleri arasında kapatılmıştır.⁴¹³

⁴⁰⁸ **Konya Postası**, 10 Nisan 1981, s.1.

⁴⁰⁹ **Yeni Meram**, 10 Nisan 1981, s.1.

⁴¹⁰ **Türkiye'de Yarın**, 29 Mayıs 1981, s.1.

⁴¹¹ **Konya'nın Sesi**, 6 Haziran 1981, s. 5.

⁴¹² **Türkiye'de Yarın**, 11 Ekim 1983, s.1.

⁴¹³ Veyis Ersöz, "Ribat Dergisi", **Türkiye'de Yarın**, 26 Aralık 1983, s.1.

2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nın sorumluluk alanına giren şehirlerin gazetecileri onuruna, Orgeneral Bedrettin Demirel tarafından 18 Haziran 1981'de, bir kokteyl düzenlenmiştir. Merkez Komutanlığı bahçesinde düzenlenen kokteyle Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Tuncel, 2. Ordu Kurmay Başkanı Tuğgeneral Nahit Arda, 3. Ana Jet Üssü Komutanı Tuğgeneral Nejat Gençaslan, Merkez Komutanı Albay Şinasi Korkmaz, Cumhuriyet Savcısı Teoman Meteoğlu, Selçuk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Neşet Çağatay, çok sayıda gazeteci ve yazar katılmıştır.⁴¹⁴ Orgeneral Demirel'in kokteyde yaptığı konuşmada "Silahlar çoğaldıkça psikolojik savaşın önemi artmaktadır. Bugün, fikirler, düşünceler ve ideolojiler çarpışmaktadır." demiştir. Basın mensuplarının sıkıyönetime yapıcı ve uyarıcı yazılarıyla destek olduğuna değinen Demirel "Türk basını özellikle Atatürk ilkeleri üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Basınımız halkımıza doğruyu yansıttığı sürece birlik ve beraberlik şuurumuz güçlenecektir. Silahlı Kuvvetlerimiz ile halkımız iç içedir, birbirinin parçasıdır. Bugünkü yönetimin başarısında halkın ve basının büyük payı ve desteği bulunmaktadır..." sözleriyle kokteyle katılan basın mensuplarını da onore etmiştir.⁴¹⁵

Yeni Meram gazetesi yazarı Mustafa Ataman, kokteyl ile ilgili görüşlerini okuyucularla şu şekilde paylaşmıştır: "...Sıkıyönetim bölgesi dahilindeki gazetecilerin davet edildiği kokteyde "havadan, sudan değil" tamamen memleket meselelerinden bahsedildi. Komutanın gösterdiği samimi ilgi, nezaket ve tevazu karşısında herkes ne düşünüyorsa açık ve rahatlıkla ifade etme imkanı buldu. Sayın Demirel, herkese ayrı ayrı iltifat ediyor, teşekkür eden gruplar arasına girerek hâl hatır soruyor, sohbetlere iştirak etmekten zevk alıyordu... Sıkıyönetimin uygulanmaya başladığı ilk aylar içinde yazdığım bir yazı dolayısıyla Ordu komutanımızın şahsıma karşı gösterdikleri teveccüh ve iltifatın, Sayın Nahit Arda tarafından o günlerde, uzun, gayet mültefit ve kibar şekilde bana intikal ettirilmesi üzerine duyduğum haz dolayısıyla yazdığım yazıda, kendilerine teşekkür etmiş, bu kabil ilgi ve iltifatı sivil idaricilerden pek az gördüğümü ifade etmişim. Kokteylin verildiği gün gördüm ve anladım ki, o zaman hiç aldanmamış, belki de biraz noksan

⁴¹⁴ **Konya'nın Sesi**, 20 Haziran 1981, s.1.

⁴¹⁵ **Yeni Meram**, 20 Haziran 1981, s.1.

kalmışım. Zira, davetlilere ve basına karşı gösterilen ilgi, tevazu, nezaket beni hayran bıraktı. İçine girilmediği için bilinmiyor, Ordu 'halktan asla uzak' değil, kalmak da istemiyor. Askeri, sivil, aydını, esnaf ve tüccarı, memuru, işçi sınıfı; hülâsa "halk ile" bütünleşme, el ve gönül birliği içinde memleketin kalkınması, milletin rahat ve huzur içinde refaha kavuşturulması isteniyor." Ataman yazısında 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel'in kokteylin sonunda yaptığı konuşmaya da yer vermiştir: "...Zamanımızda savaşların cephelerde, sınır boylarında değil, daha ziyade iç ve dış düşmanların tahrikleri ile ülkeler dahilinde; terör, anarşi, bölücülük hareketleri, komünizm gibi sapık ideolojilerin telkini, kitlelerin bu yola sürüklenmeleri ile cereyan ve devam ettirilmek istendiği; binaenaleyh, bu tahrik ve teşviklere kapılmaksızın milletçe asker-sivil el ele verilmesi şart ve zaruridir." Ataman yazısının sonunda 12 Eylül öncesi döneme vurgu yaparak TSK'ye duyduğu şükranı şu sözlerle dile getirmiştir: "...Ordunun daima uyanık, iç ve dış düşmanlara fırsat ve imkan vermeyecek şekilde dikkatli olduğu görülmüştür. Öyle bir Orduya sahip olan milletin sırtı yere mi gelir?"⁴¹⁶

Konya'nın Sesi gazetesinin eski sahibi Ahmet Çobanoğlu⁴¹⁷ anılarında 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığının düzenlediği bu kokteyli şu şekilde anlatmaktadır: "Bu kokteyle bütün mahalli basın temsilcileri ve İstanbul basının Konya temsilcileri katıldılar. İkinci Ordu Komutanı Bedrettin Demirel bir yanına beni aldı, bir yanına da Konya basın gediklisi Rıdvan Bülbül'ü ve İl Basın Müşaviri Hanefi Aytekin'i oturttu ve biz basın mensuplarına dertlerimizin olup olmadığını sordu. Basın mensupları da haber kıtlığı çekildiğini, gelen bildirimler sebebiyle nasıl bir habercilik yapılacağına sıkıntılar çekildiğini söylediler. Bir taraftan cin tonik kokteyli yudumluyor bir taraftan da karşılıklı sorular yöneltiyoruz. Bir fırsatını bulup Bedrettin Demirel Paşa'ya bir soru yönelttim: 'Sayın Paşam, 12 Eylül Askeri Yönetimi uzun süre mi yönetimde kalacak, yoksa bazı işleri yaparak kışlasına çekilecek mi?'" Çobanoğlu'nun kokteylin havasını değiştirebilecek bu soruya Demirel bütün sakinliğiyle ve kararlılığıyla şu cevabı vermiş: "Sayın Basın Mensubu, Askerin asli görevi vatan savunmasıdır. 12 Eylül Harekatı durup dururken

⁴¹⁶ Mustafa Ataman, "Komutanın Kokteylinde", **Yeni Meram**, 22 Haziran 1981, s. 1-5.

⁴¹⁷ Konya'nın Sesi gazetesi Ahmet Çobanoğlu tarafından 6 Nisan 1981'de satılmış, 7 Nisan 1981'den itibaren yeni sahibi M. Emin Çorum tarafından aynı isimle çıkarılmaya devam etmiştir.

olmadı. Sivil idare felç oldu, otorite boşluğu doğdu, her gün on-yirmi vatandaşımız öldürülüyor, siyasi partiler arasında uzlaşma olmadı, umudu da kalmadı. İç harp tehlikesi baş gösterdi, Cumhuriyet tehlikeye düştü. Bu vaziyet karşısında Türk Silahlı Kuvvetleri istemeyerek de olsa yönetime emir komuta zinciri içerisinde el koydu. Nizam sağlanınca, rejim işlerliğini kazandığı zaman, Ordu en kısa zamanda kışlasına dönecek ve asli görevini yapacaktır." Çobanoğlu'nun kokteyl hakkındaki görüşleri ise şöyledir: "Bir saat kadar süren kokteyl süresi içinde hiç ayrılmayarak memleket ve basın sorunlarını konuştuk. Konuşmalarımızdan şunu anladım. Ordu mensupları sadece askeri sorunlarla mı ilgilenir? Hayır, Türkiye'nin sosyal, ekonomik, siyasal ve sanayileşmesiyle de ilgilenmekte. Ayrıca dünyadaki gelişmeleri de yakından takip etmekte. Samimi bir hava içerisinde kokteyl sona erdi."⁴¹⁸

12 Eylül Darbesi'nin 1. yılını doldurması sebebiyle, Yeni Konya ve Yeni Meram gazetelerinde değerlendirme yazıları yer almıştır. Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak, "12 Eylül'ün birinci yıldönümü ve ileriye bakış" başlıklı yazısında, 12 Eylül'den itibaren geçen 1 yıllık süreyi şu sözlerle değerlendirmiştir: "...Harekât gerçekleştirildiği gün Türkiye'nin başlıca iki büyük problemi vardı: Anarşi ve enflasyon. Her iki alanda da tahminlerin üstünde başarı gösterilmiş anarşinin kökü kazınırken, enflasyon yüzde kırkın altına düşürülmüştür. Gönül, elbette bu başarıların demokratik rejim içinde sağlanmasını arzu ederdi ama, bunu maalesef mümkün olmayacağı, 12 Eylül'den sonraki gelişmelerle daha da kesinlik kazanmıştır..." Koçak'ın, halkın beklentilerine yorumu ve bundan sonra izlenilmesi gereken yol hakkındaki görüşleri şu şekildedir: "...Aşırı politik düşünmenin zararı olduğu kadar, bütünüyle gayri politik düşünmenin de zararları vardır. Vatandaşların demokratik rejime dönmekte daha şimdiden sabırsızlık göstermeye başlamış oldukları düşünülecek olursa, ne söylemek istediğimiz daha iyi anlaşılacaktır. MGK'nın tashih ve tasdikinden geçecek olan Anayasa'nın muhtevasının ne olacağı ise önem taşıyan başka bir husustur. Dengenin, millet çoğunluğunun hesaba

⁴¹⁸ Çobanoğlu, a.g.e., s. 17-18.

katılmadan kurulması -ki böylesine denge demek zaten mümkün değildir- halinde, yeni sıkıntıların doğabileceği dikkatten uzak tutulmalıdır."⁴¹⁹

Yeni Meram gazetesi "12 Eylül'ün birinci yıldönümü" başlığıyla yaptığı haberde, 12 Eylül'ün Harekâtı'nın birinci yılını doldurduğu, bir yıl içinde yapılan operasyonlar ile ülkede yok edilen can güvenliğinin büyük ölçüde sağlandığı ve hiç kan dökülmeden gerçekleştirilen hareketin yurt içi ve yurt dışında olumlu karşılandığı bilgisi paylaşılmıştır. Haberin devamı ise şu şekildedir: "Bir yıllık süre içerisinde vatandaşlar da yönetimi ele alan Türk Silahlı Kuvvetlerine ellerinden gelen yardımı sağlayarak destek olmuşlardı. 12 Eylül hareketi ile can güvenliği büyük ölçüde sağlanmış ve sokağa çıkmaya bile korkan vatandaşlar rahat yaşama imkanına kavuşmuşlardır."⁴²⁰

2.5. Anayasa Referandumu ve Genel Seçimler Döneminde Konya Basını

Yeni anayasanın hazırlanması için öncelikle Kurucu Meclisin oluşturulması gerekiyordu. Kurucu Meclis hakkında ilk açıklama, MGK Genel Sekreteri Haydar Saltık'ın düzenlediği basın toplantısında Kurucu Meclisin en kısa zamanda oluşturulacağını açıklamasıyla geldi.⁴²¹ Kurucu Meclis, MGK ve Danışma Meclisinden oluşmaktaydı. Pratikte son sözü MGK söylemesine karşın, teoride Danışma Meclisi yasama yetkisini MGK ile paylaşıyordu.⁴²² Danışma Meclisinin 160 üyesinin 40'ı cunta tarafından atanıyor, 120 üye de cuntanın atadığı valilerin aday gösterdiği kişiler arasından cunta tarafından seçiliyordu. Yani aslında yeni anayasanın hazırlanması sürecinde bütün yetki MGK'nin üzerindeydi. Partilerin Danışma Meclisi üzerinde etkili olmasını engellemek için, Danışma Meclisi üyelerinin daha önce siyasetle ilgisi olmamasına dikkat ediliyordu.

Yeni Meram gazetesinin 16 Ekim 1981 nüshası, "Danışma Meclisine seçilen 160 üye dün açıklandı" manşetiyle çıkmıştır. MGK Genel Sekreterliği tarafından Danışma Meclisinin Konya temsilciliğine şu kişiler atanmıştır: Sadi Irmak, Asım İğneciler, Salih Necdet Özdoğan, Osman Yavuz. Danışma Meclisi üyeliğine MGK

⁴¹⁹ Salim Koçak, "12 Eylül'ün Birinci Yıldönümü ve İleriye Bakış", **Yeni Konya**, 12 Eylül 1981, s.1-5.

⁴²⁰ **Yeni Meram**, 12 Eylül 1981, s. 1-5.

⁴²¹ **Konya'nın Sesi**, 31 Ekim 1980, s.5.

⁴²² Hale, **a.g.e.**, s. 305.

kontenjanından atanan 40 üye arasında Konya Beyşehirli Ahmet Sanver Doğu da bulunuyordu.⁴²³

23 Ekim 1981'de ilk kez toplanan Danışma Meclisinin başkanlık görevini, en yaşlı üye sıfatıyla Konya Üyesi Sadi Irmak üstlenmiştir.⁴²⁴ Danışma Meclisinin ilk toplantısı Devlet Başkanı Kenan Evren'in konuşmasıyla açılmıştır. Evren konuşmasında 12 Eylül hareketine neden olan olayları anlatmış, ülke sorunları konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Evren, Danışma Meclisinin toplanmasının demokrasiye dönüş yolunda bir aşama olduğunu ve Meclisin çalışmalarının ülkeye yararlı olacağına inandığını söylemiştir.⁴²⁵

Kurucu Meclisin Konya Üyeleri Necdet Özdoğan ve Osman Yavuz, 16 Kasım 1981'de Yeni Meram gazetesini ziyaret ederek, iç tüzüğün hazırlandığını ve bundan sonra Kurucu Meclisin haftanın beş günü çalışarak yeni anayasanın en kısa zamanda hazırlanacağını açıklamıştır.⁴²⁶

Danışma Meclisi tarafından oluşturulan, Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı'nın başkanlığını yaptığı 15 üyeli bir Anayasa Komisyonuna yeni anayasayı hazırlama görevi verildi. 31 Aralık 1981'de, anayasanın 1982 sonbaharında referanduma sunulacağı, bir yıl sonra da genel seçimlerin yapılacağı duyuruldu. Komisyon, 17 Temmuz 1982'de yeni anayasanın ilk taslağını hazırlayıp, meclise sundu.⁴²⁷ Danışma Meclisinin denetiminden de geçtikten sonra 7 Kasım 1982'de referandumun yapılmasına karar verildi.

7 Kasım 1982 Anayasa referandumun sonuçlarına, Konya basını geniş yer ayırmıştır. Gazeteler referandum sonuçlarını şu manşetlerle okuyucularını duyurmuştur: Yeni Meram "Millet son sözü söyledi: EVET", Yeni Konya "Vatandaş Anayasa'ya Evet dedi", Anadolu'da Bugün⁴²⁸ "Anayasa'ya Milletçe Evet Dedik",

⁴²³ **Yeni Meram**, 16 Ekim 1981, s.1.

⁴²⁴ **Yeni Meram**, 23 Ekim 1981, s.1.

⁴²⁵ **Yeni Meram**, 24 Ekim 1981, s.1.

⁴²⁶ **Yeni Meram**, 16 Kasım 1981, s.1.

⁴²⁷ Hale, a.g.e., s. 305.

⁴²⁸ Konya'nın Sesi, Ahmet Çobanoğlu tarafından 7 Nisan 1981'de Mehmet Emin Çorum'a satılmıştı. 7 Eylül 1981'de gazete tekrar el değiştirerek Ali İhsan Vatankurtar'a satılmış; 21 Eylül 1981'den itibaren "Anadolu'da Bugün" adıyla yayın hayatına devam etmiştir.

Türkiye'de Yarın "Anayasa Oylandı", Konya Postası "Anayasa'ya Evet".⁴²⁹ Konya genelinde %88.9 "Evet", %11.9 "Hayır" oyuyla 1982 Anayasası'na büyük destek verilmiştir.

TABLO 2.1. 7 KASIM 1982 REFERANDUMU KONYA İLİ SONUÇLARI⁴³⁰

İLÇE	EVET/ORAN	HAYIR/ORAN
MERKEZ	159.082 / % 85.5	26.887 / % 14.5
AKŞEHİR	39.353 / % 92.8	3.047 / % 7.2
BEYŞEHİR	37.493 / % 92.2	3.174 / % 7.8
BOZKIR	17.846 / % 86.7	2.736 / % 13.3
CİHANBEYLİ	23.811 / % 94.1	1.499 / % 5.9
ÇUMRA	25.419 / % 90.3	2.738 / % 9.7
DOĞANHİSAR	11.195 / % 89.2	1.350 / % 10.8
EREĞLİ	45.202 / % 92.5	3.648 / % 7.5
ERMENEK	17.750 / % 84.7	3.199 / % 15.3
HADİM	10.765 / % 81.9	2.373 / % 18.1
ILGIN	22.092 / % 92.5	1.798 / % 7.5
KADIHANI	13.121 / % 88.5	1.697 / % 11.5
KARAMAN	41.824 / % 88.4	5.465 / % 11.6
KARAPINAR	18.325 / % 91.2	1.765 / % 8.8

⁴²⁹ Yeni Meram, Yeni Konya, Konya'nın Sesi, Türkiye'de Yarın, Konya Postası, 8 Kasım 1982, s.1.

⁴³⁰ TÜİK HALK OYLAMASI SONUÇLARI 2007, 1988, 1987, 1982, 1961, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008, ss. 181-182.

KULU	14.550 / % 94.2	891 / %5.8
SARAYÖNÜ	11.077 / % 92.2	938 / %7.8
SEYDİŞEHİR	26.990 / % 86.1	4.360 / % 13.9
YUNAK	15.747 / % 92.0	1.362 / %8.0
TOPLAM	551.642 / % 88.9	68.927 / % 11.1

Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesi tüm yurttaki gibi Konya'da da kutlanmıştır. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in 12 Kasım 1982'de görevine başlaması sebebiyle, Konya'da 41 pare top atışı yapılacağı duyurulmuştur.⁴³¹ Konya Atatürk Anıtı'nda düzenlenen törende protokol hazır bulunmuş, İstiklâl Marşı eşliğinde bayrak göndere çekilmiş ve saygı duruşunda bulunulmuştur.⁴³² Konya Gazeteciler Cemiyeti de, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e telgraf çekerek kutlamıştır. Konya Gazeteciler Cemiyetinin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e gönderdiği kutlama mesajı şöyledir: "Anayasamızla birlikte halkoylamasıyla Cumhurbaşkanlığına büyük bir çoğunluğun oyları ile seçilmenizden son derece sevinç ve mutluluk duyduk. Konya Gazetecileri olarak yürekten tebriklerimizi bildirir, saygılar sunarız."⁴³³

Referandum sonuçları Konya basınında memnuniyetle karşılanmıştır. Yeni Konya gazetesi Konya'da oylamaya katılma oranının % 91.5 olduğu belirterek seçim sonuçları şöyle değerlendirmiştir: "Yapılan oylamayla yeni anayasamızı büyük ekseriyetle tasvip ettiğini gösteren halkımız Devlet Başkanı, Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'i de Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Böylece Orgeneral Kenan EVREN, TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN 7. CUMHURBAŞKANI olmuştur. Türkiye'de yeni bir dönemin başlangıcı olarak demokratik hayata doğru atılan bu büyük adım, milletimize memleketimize hayırlı uğurlu olsun..."⁴³⁴

⁴³¹ **Konya Postası**, 10 Kasım 1982, s. 5.

⁴³² **Yeni Meram**, 13 Kasım 1982, s.5.

⁴³³ **Yeni Konya**, 11 Kasım 1982, s.5.

⁴³⁴ **Yeni Konya**, 9 Kasım 1982, s.1.

Konya Postası, "Konyalı seçmenlerden yüzde 90'ı ANAYASA'YA "EVET" DEDİ" manşetiyle çıkmış ve referandum sonuçlarıyla ilgili şu yorumda bulunmuştur: "12 Eylül hareketinden sonra sağlanan huzur ortamı milleti sandık başına götürürken, hazırlanan Anayasa'nın milletin itimadına mazhar oluşu, arzulanan bir Anayasa'nın yapıldığı anlamına gelmiştir. İlimizde yazılı bulunan seçmen sayısının yüzde 93'ünün sandık başına gitmesi de bunun ispatı olmuştur. Millet iradesi tecelli etmiş ve yeni Anayasa resmen yürürlüğe girmiştir."⁴³⁵

Türkiye'de Yarın gazetesi, "7. Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren" manşeti atarak kesin seçim sonuçlarını halka duyurmuştur.⁴³⁶ Türkiye'de Yarın gazetesi yazarı Cengiz Dönmez, 12 Eylül'ü 3. Cumhuriyet'in başlangıcı olarak kabul ederek, Anayasa'nın kabulü ve gelecek seçimlerle ilgili şu yorumu yapmıştır: "...Ülkemizde, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilân edilmesiyle, 27 Mayıs 1960 İhtilâli'ne kadar olan dönem 1. Cumhuriyet diye ele alınırken, 27 Mayıs 1960 sonrası ve 12 Eylül 1980'e kadar da 2. Cumhuriyet olarak nitelendirilmektedir. Tarihçiler, 12 Eylül 1980 sonrasını ise, herhalde 3. Cumhuriyet olarak tanımlayacaklardır... 12 Eylül 1980'deki Harekâtla, Türkiye Cumhuriyeti'nde, 3. Cumhuriyet Dönemi de başlamış, 3. Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 7. Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren olmuştur. Evet... Yeni bir dönem, yeni bir Anayasa ve yeni bir Cumhurbaşkanı ile Türkiye Cumhuriyeti yaşamaya devam etmektedir. Artık önümüzde Siyasi Partiler Kanunu ile Seçim Kanunları bulunmaktadır. Bu kanunların hazırlanıp yürürlüğe girmesiyle, en erken 1983 sonbaharında, en geç 1984'ün ilkbaharında Türkiye'de Genel Seçimler yapılacak ve Parlâmento oluşacaktır. Yeni dönem, milletimiz için hayırlı olsun."⁴³⁷

Yeni Meram gazetesi yazarı Edip Seviş, Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesi sebebiyle "Cumhurbaşkanımız var..." başlıklı yazı kaleme almış, "Artık bir Devlet Başkanımız değil de Cumhurbaşkanımız" demiştir. Seviş, yazısında bu iki makam arasındaki farkları şu sözlere değerlendirmiştir: "Bu iki şahsiyet arasında büyük farklar vardır. Org. Kenan Evren, Dünya nazarında, yirminci asırda pek çok görülen, Askeri bir Cuntanın baş temsilcisi gibi görünebilirdi. Bugün ise, adil bir

⁴³⁵ Konya Postası, 9 Kasım 1982, s.5.

⁴³⁶ Türkiye'de Yarın, 9 Kasım 1982, s.1.

⁴³⁷ Cengiz Dönmez, "3. Cumhuriyete Doğru...", Türkiye'de Yarın, 9 Kasım 1982, s. 1-5.

halk seçimi ile iş başına sevilerek getirilmiş, Cumhurbaşkanıdır O... Milleti O'nu, yüzde doksanın çok üstünde bir oy birliğiyle başına "Tâc" olarak giymiştir..." Seviş 12 Eylül öncesindeki olaylara da değinerek şu yorumda bulunmuştur: "Bugün bir şey daha ispatlanmış durumdadır. Yeni Anayasamıza verilen oylar, 12 Eylül öncesi yurt sathını kana boyayan kuvvetlerin, genellikle dışarıdan desteklendiğini ispatlamıştır. Böyle olmasaydı, 'Ret' oyları bu kadar az bir miktarı herhalde aşardı..."⁴³⁸

Anadolu'da Bugün gazetesi yazarı Bünyamin Koyuncu, 7 Kasım 1982 referandum sonucunu "Komünizme hayır denildi" şeklinde yorumlamış, 12 Eylül öncesi olaylardan sorumlu olanların 1982 Anayasası'na "Hayır" dediklerini belirterek, 1982 Anayasası'nın kabul edilmesiyle ilgili görüşlerini köşesinde şu şekilde açıklamıştır: "...Anayasa'ya hayır propagandalarını yine vahşice sürdürmeye çalıştılar, afiş bastılar, pankart dağıttılar, yurt dışında Ermeni canilerini aratmayacak nitelikte baskın yaptılar, "Faşist Cuntaya hayır" da dediler ama kahpe ve sinsi emellerine yine de ulaşamadılar, muvaffak olmadılar. Çünkü şanlı Türk milleti dünya üzerinde kurulu olan tek Türk Devleti TÜRKİYE CUMHURİYETİ'ni ve onun kendisine sağlamış olduğu nimetleri sabit bir düşünce uğruna elbette ki feda edemezdi. Gerçekte kimin ne olduğu gün ışığına çıkmıştı zaten. BİR DAHA ALDANMAK MI HAYIR - ANAYASAYA EVET parolası geçmişte olanlardan sonra yabana atılamazdı. YENİ ANAYASA MÜSLÜMAN TÜRK MİLLETİNE HAYIRLI VE UĞURLU OLSUN."⁴³⁹

Bünyamin Koyuncu, 1982 Anayasası ile birlikte "zorunlu din dersi" uygulaması getirilmesi ve 12 Eylül Rejimi'nin "maneviyata" karşı ilgisinden duyduğu memnuniyeti köşesinde şu sözlerle aktarmıştır: "...Cumhuriyetin getirdiği inkılâpları tamamen ters yorumlamak suretiyle, örümcek kafalı olarak takbih edilen toplumun, maneviyat yönünden mahrumiyete dûçar edilmesine yıllarca seyirci kalınmıştı... 12 Eylül yönetiminin gerçekleri en iyi şekilde teşhis ettiğine büyük bir numune olarak gösterebileceğimiz 'Manevi mahrumiyete son verme kararı' gönüllere su serpmiştir. İmana bağlılığın, gerçek İslâmın öğretilmesinin teşvik edilmesi, hatta "mecburi"

⁴³⁸ Edip Seviş, "Cumhurbaşkanımız Var...", **Yeni Meram**, 9 Kasım 1982, s. 1-5.

⁴³⁹ Bünyamin Koyuncu, "Komünizme Hayır Denildi", **Anadolu'da Bugün**, 9 Kasım 1982, s. 1-5.

tutulması ve en yetkili ağızlardan bunun ilanı milletimizin hiçbir zaman unutamayacağı hizmetlerin en büyüğü olmuştur."⁴⁴⁰

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak, 7 Kasım referandumunun sola karşı kazanılmış bir zafer olarak görülmesinden duyduğu rahatsızlığı köşesinde şu sözlerle paylaşmıştır: "Farkında mısınız, gerek Anayasa'nın metni ve gerekse referandumun sonucu, bazı çevrelerde ve basın organlarında 'milletin sola indirdiği darbe' şeklinde değerlendirilmekte ve nerede ise 'sağın bir zaferi' olarak yorumlamaya kalkılmaktadır. Sanki Cumhuriyet Halk Partisi solda yer alan siyasi teşekkül değil ve sanki o partiyi desteklemiş olan vatandaşlarımız Anayasa'ya kabul demedi. Eğer referandumun neticesini siyasi ve ideolojik düşüncelerimizin paraleline sokmaya çalışırsak yüzde doksan birle kurulmuş olan birlik ve bütünlük kısa zaman içinde aşınmaya başlamaz ve kısır çekişmeler içine tekrar düşmez miyiz?... Anayasa'yı ta işin başında politize ederek şu veya bu siyasi düşünceye mâl etmek son derece sakıncalıdır. Siyasi düşünceler uğruna milletin gerçekleştirdiği büyük uzlaşmayı kimsenin bozmaya hakkı yoktur... Unutulmamalı ki Anayasa, siyasi değil; hukuki, sosyal ve milli bir metindir. Onu politize etmenin memlekete ancak zararı dokunur."⁴⁴¹ 12 Eylül Darbesi'ni gerçekleştirenler en başından beri darbenin herhangi bir kesime karşı yapılmadığını vurgulamıştır. Ancak Koçak'ın da yazısında da belirttiği gibi 12 Eylül Darbesi ve Anayasa'nın sola karşı yapıldığı algısı toplumda giderek artmaya başlamıştır. 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Bedrettin Demirel, darbeden yaklaşık 8 sene sonra Milliyet gazetesine verdiği röportajda "sağa kayma" iddialarını şu sözlerle değerlendirmiştir: "Sağa doğru temayül... İmam Hatip okullarının bu kadar rağbet görmesi... Atatürk'ün düşüncelerinin aksine, Anayasa'yla din derslerinin mecburi kılınması. Bu Atatürk'ün laiklik ilkesini çiğnemiştir. Bunlar memleketi karanlığa götürür. Hakiki Atatürkçülerden hiçbirinin bunu tasvip edeceğine inanmıyorum." Gazetecinin "sorumlu mevkideyken de bunları ifade ettiniz mi?" sorusuna Demirel şu cevabı vermiştir: "Elbette... Mesul makamlarda değilim. Takdir, o mesul makamlarda olanlara aittir."⁴⁴²

⁴⁴⁰ Bünyamin Koyuncu, "Maneviyatımız", **Anadolu'da Bugün**, 11 Kasım 1982, s. 1-5.

⁴⁴¹ Salim Koçak, "Anayasa'yı ve Referandum Sonucunu Değerlendirirken", **Yeni Konya**, 11 Kasım 1982, s. 1-5.

⁴⁴² **Milliyet**, 15 Eylül 1988, s. 9.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Cumhurbaşkanlığı görevine başlarken ki yaptığı konuşmasında milletvekili seçimlerinin 1983 Ekim ayında yapılması için gerekli kanun hazırlıklarının yapıldığını açıklamıştır.⁴⁴³

Yeni Konya gazetesi yazarı Salim Koçak, Siyasi Partiler ve Milletvekili Seçimi Yasası çıkmadan çok önce, köşesinde milletvekili seçilecek kişiler ve partiler hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır: "...Siyasi hayata atılmak niyeti ve hazırlığı içinde bulunanlara önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Müstakbel siyasi hayatın temelleri bugünlerde atılacaktır. Bu bakımdan, partizanlığa ve hatta particiliğe varmayan bir siyasi parti anlayışı içinde bulunmak, 12 Eylül 1980 öncesindeki siyasi zihniyet belirtileri taşıyan ve adı şu veya bu şekilde itibar kaybına uğramış onlarla işbirliğine girmemek ve hatta bu gibilerini daima dışlayarak etkisiz hale getirmek dikkat edilecek başlıca hususlar olsa gerektir. Bir defa siyasi faaliyetlerin 12 Eylül'den öncekine benzemeyeceğinin idraki içinde bulunulmalı, yürürlüğe konacak olan Siyasi Partiler ve Seçim Kanunlarının buna cevaz vermeyeceği akıldan çıkarılmamalıdır. Hele hele ismi şu veya bu şekilde yolsuzluğa karışmış, şu veya bu anarşiye bulaşmış kişilerin yeni dönemde asla yerleri olmamalıdır." Koçak, eski dönem Konya milletvekillerini de şu sözlerle eleştirmiş, yeni dönemde yeni vekillere ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır: "...Hele hele geçmiş dönemlerde Konya'dan seçilip gidip de Konya'ya doğru dürüst bir hizmette bulunmamış ya da adları şu veya bu şekilde gölgelenmiş olanların siyasi niyet ve tasarılarından mutlaka vazgeçmeleri beklenir. Artık yeni dönemde yeni karakterlere, yeni zihniyet ve yeni demokrasi anlayışlarına ihtiyaç vardır."⁴⁴⁴

22 Nisan 1983 tarih ve 2820 sayılı yeni bir Siyasi Partiler ve 10 Haziran 1983 tarih ve 2389 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarılarak; 6 Kasım 1983'te Genel Seçimlerin yapılması kararı alındı. MGK tarafından Milliyetçi Demokrasi Partisi, Anavatan Partisi ve Halkçı Parti'nin 6 Kasım 1983 seçimlerine katılmasına izin verilirken; diğer partilerin farklı nedenlerden dolayı seçimlere katılmasına izin verilmedi.

⁴⁴³ **Yeni Konya**, 13 Kasım 1982, s.1.

⁴⁴⁴ Salim Koçak, "Siyasi Faaliyetlere Doğru", **Yeni Konya**, 16 Kasım 1982, s. 1-5.

Yeni Konya gazetesi yazarı Suad Abanazır'ın, seçime girecek partiler ve seçim sonuçlarıyla ilgili temennisi şu şekildedir: "...Bugün bile partileri, partiler yelpazesine yerleştirmek isteyenler vardır. Ne var ki kurulan ve seçimlere girecek olan partilerin tüzük ve programlarında, onları partiler yelpazesine yerleştirecek büyük farklılıklar yoktur. Buna rağmen Anavatan Partisini sağda, Milliyetçi Demokrasi Partisini ortada, Halkçı Partiyi solda görmek isteyenler vardır. Gerçek odur ki Türkiye'nin bugün bu dönemde bir kitle partisine ihtiyacı vardır. Geçmiş dönemlerin partilerinin ve sempatanlarının destekleyecekleri bir kitle partisi."⁴⁴⁵ Abanazır'ın kastettiği "kitle partisi", kuşkusuz Demokrat Parti ve Adalet Partisi geleneğini sürdürmek isteyen Anavatan Partisi idi.

Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, seçimlere kısa bir süre kala Konya'da coşkulu bir miting gerçekleştirmiştir. Özal, Konya mitinginde ağırlıklı olarak ekonomik sorunlardan bahsederek, Konyalılardan seçimlerde destek istedi. Adalet Partisine yakınlığı ile bilinen Konya Postası gazetesi, Özal'ın mitingini şu manşetle okuyucularına duyurmuştur: "Her derdin çözümü Anavatan Partisi'nde mutlak vardır."⁴⁴⁶

Konya Postası gazetesi, 6 Kasım 1983 seçimleri öncesinde Anavatan Partisi'nin Konya'da resmi yayın organı gibi yayımlar yapmıştır. Zira seçimlerden bir gün önce gazetede "Anavatan Geliyor" başlıklı bir şiir yayınlanmış, "Seçime doğru bir yorum" başlıklı yazıda da şu sözlere yer verilmiştir: "...Parti liderlerinin katıldığı açık oturumda Halkçı Partisi Genel Başkanı Necdet Calp'ın, Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal'a sataşması hiç de hoş karşılanmadı. Milletın istediği, medeni ölçüler içerisinde bir "sohbet" idi. Bunda kusurlu olan Sayın Calp, çok puan kaybetmiştir. Aslında milletimiz, kendisini en iyi şekilde temsil edecek, kendi bağrından çıkardığı, kendi dilini konuşan, kendi hayatını yaşayan kişileri milletvekili seçecektir. Evet, milletimiz kendi bağrından çıkardığı partileri Anavatan Partisi'ni desteklemeye karar vermiştir. O ancak Anavatan'ın dilinden anlamaktadır. KONYA POSTASI"⁴⁴⁷

⁴⁴⁵ Suad Abanazır, "Partiler Yelpazesi", **Yeni Konya**, 12 Eylül 1983, s. 5.

⁴⁴⁶ **Konya Postası**, 21 Ekim 1983, s.1.

⁴⁴⁷ **Konya Postası**, 5 Kasım 1983, s.5.

Milletvekili Seçim Yasası ile birlikte, Çifte Barajlı D'Hondt sistemi getirildi. Buna göre, geçerli oyların %10'unu alamayan partiler TBMM'ye milletvekili gönderemeyecekti.⁴⁴⁸ Türkiye'de Yarın gazetesinin yeni seçim sistemiyle ilgili haberi şu şekildedir: "Konya'da iki ayrı seçim bölgelerinde, bir milletvekilliği için alınması gereken oy miktarı belli oldu. Yüksek Seçim Kurulunun tespitlerine göre, Konya'nın bir numaralı seçim bölgesinde, bir milletvekili en az 121 bin 139 oy alabilen parti çıkartacak. Her milletvekili için, bu miktar oyu alan parti, aldıkları oya göre, milletvekili sayısını çoğaltabilecek. Konya'nın ikinci seçim bölgesi için ise 119 bin 127 oy gerekiyor. Bilindiği gibi bir numaralı seçim bölgesinde, Konya Merkez, Kulu, Cihanbeyli, Yunak, Sarayönü, Akşehir, Ilgın, Kadınhanı ve Doğanhisar bulunuyor ve bu bölgeden 7 Milletvekili çıkacak."⁴⁴⁹

6 Kasım 1983'te yapılan genel seçim sonuçlarına göre; ANAP %45,15, HP %30,46, MDP %23,37 oranında oy almıştı. Bu oy oranlarına göre ANAP 212, HP 117, MDP 71 milletvekili çıkarmayı başardı. Seçim sonrası Konya gazetelerinin manşetleri şu şekilde olmuştur: Yeni Meram "Sandıktan ANAP Çıktı", Yeni Konya "Anavatan Ezici Çoğunlukla Önde", Türkiye'de Yarın "Başbakan Özal", Konya Postası "Anavatan İktidarı Kesinleşti".⁴⁵⁰

Sandıktan tek başına iktidar olarak çıkan Anavatan Partisi, Konya'da da oyların yaklaşık %60'nı alarak birinci parti olmuştur. Anavatan Partisi'nin Konya'da aldığı bu oy oranı, Türkiye ortalamasının üzerindeydi.⁴⁵¹ Seçim sonuçlarına göre Konya'dan, Anavatan Partisi 8, Halkçı Parti 3, Milliyetçi Demokrasi Partisi 2 Milletvekili çıkardı.⁴⁵² Anavatan Partisi'nin Konya Milletvekilleri: Abdullah Tenekeci, Ziya Ercan, Altınok Esen, Abdurrahman Bozkır, Nihat Harmancı, Saffet Sert, Kemal Or, Kadir Demir; Halkçı Parti Konya Milletvekilleri: Fahrettin Özdilek, Sabri Irmak, Salim Erel; Milliyetçi Demokrasi Partisi: Vecihi Akın, Haydar Koyuncu.⁴⁵³

⁴⁴⁸ Aydın ve Taşkın, **a.g.e.**, s. 339.

⁴⁴⁹ **Türkiye'de Yarın**, 22 Haziran 1983, s.1.

⁴⁵⁰ **Yeni Meram, Yeni Konya, Türkiye'de Yarın, Konya Postası**, 7 Kasım 1983, s.1.

⁴⁵¹ İbrahim Toruk, "1970-2000 Döneminde Konya'daki Siyasi Ortam", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Yıl:2000, Cilt:2, Sayı:4, s. 49.

⁴⁵² **Yeni Meram**, 8 Kasım 1983, s.1.

⁴⁵³ **Yeni Konya**, 8 Kasım 1983, s.1.

TABLO 2.2. KONYA 1. BÖLGE 1983 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI⁴⁵⁴

PARTİ ADI	ALINAN OY	ORAN
ANAP	205.013	63,52
HP	61.376	19,02
MDP	49.606	15,37
BAĞIMSIZ	6.735	2,09

TABLO 2.3. KONYA 2. BÖLGE 1983 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI⁴⁵⁵

PARTİ ADI	ALINAN OY	ORAN
ANAP	119.692	47,64
HP	63.359	25,22
MDP	61.679	24,55
BAĞIMSIZ	6.507	2,59

Anavatan Partisi'nin başarısı Konya basınında memnuniyetle karşılandı. Konya Postası gazetesine yaptığı ziyarette ANAP Konya Milletvekili Emekli General Abdullah Tenekeci seçim sonuçlarını şu sözlerle değerlendirmiştir: "Türkiye'mizin gündeminde bulunan büyük meselelere kalıcı çözümler getirecek olan partimiz, büyük parti olduğunu bu seçimlerde ispatlamıştır. Teşkilatlarımızın birlik ve beraberlik içinde çalışması ve parlamenterlerimizin yeni dönemde parlamentoda gösterecekleri başarılı çalışma ve gayretlerle büyük parti olduğumuzu ispatlama imkanını daha pek çok defa elde edeceğimize inanıyorum. Bütün yurt sahında olduğu gibi, Konya'mızda da partimize iktidar kapısını aralayan ve değerli oylarıyla bize hizmet imkanı sağlayan Konyalı hemşehrilerime samimi

⁴⁵⁴https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1983&p_il_kodu=4201 (22.12.2016)

⁴⁵⁵https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1983&p_il_kodu=4202 (22.12.2016)

teşekkürlerimi sunarım."⁴⁵⁶ Tenekeci, ziyaretinde Konya Postası gazetesine seçim dönemindeki yayınları sebebiyle ayrıca teşekkürlerini sunmuştur.

Yeni Meram gazetesindeki yazılarıyla bildiğimiz daha sonra Konya Postası gazetesinde yazarlığa devam eden Mustafa Ataman, 1983 genel seçim sonuçlarını sürpriz olarak değerlendirmiştir: "...Kim derdi, hatta kaç kişi ihtimal verirdi ki MDP üçüncü sırada kalabilir diye? Çünkü tek başına iktidara geleceğine inananlar az değildi. Ve kim ileri sürebilirdi ki, Halkçı Parti ikinci sıraya gelebilir diye? Kendileri dahi ummuyordu. Birçok kimseler barajı aşmasını dahi şüpheli görüyordu. Anavatan Partisini 'iktidar' namzedi olarak görenler az olmamakla beraber, yine de MDP ile çekişeceğini, ikisinin "atbaşı" gideceği kanaatini taşıyanlar vardı. Ama rakiplerine hiç bu kadar büyük fark yapacağı beklenmiyordu. İhtimal de verilmiyordu." Ataman, seçim döneminin sönük geçmesinden dolayı halkı eleştirenlere şu sözlerle cevap vermiştir: "...Bu sefer seçim göstermiştir ki 'halktaki sükûnet' umursamazlıktan, ilgisizlikten, olup bitenlerden habersizlikten filan değilmiş. İçten ve kendi kendine karar vermiş, seçimlerde uygulamıştır. Şu halde ne olursa olsun madem seçimler 'milli irâdenin tezâhür ve tecellisi'dir; uyulması iktiza eder. Bundan sonra milletin beklediği üç partinin el ele vererek kavgasız, gürültüsüz çalışıp memlekete en faydalı en hayırlı hizmetlerde bulunmaktır."⁴⁵⁷

Türkiye'de Yarın, 8 Kasım 1983 nüshasında "Özal, vatandaşın yeni umudu oldu" manşetiyle çıkmış; Konya halkının seçimlerdeki Anavatan Partisi'ne desteğinden dolayı, Konya Milletvekili Emekli General Abdullah Tenekeci Paşa'nın Milli Savunma Bakanı olarak kabinede görev almasının beklendiği haberini paylaşmıştır.⁴⁵⁸

Yeni Meram gazetesi yazarı Seyit Küçükbezirci, Özal Hükümeti daha kurulmadan ömür biçmeye kalkanları eleştirerek, Anavatan Partisi'ne oy veren, vermeyen herkesin sabırlı olması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁵⁹ Küçükbezirci, TSK'nin görevini yerine getirdiğini ve sözünü tuttuğunu belirtmiştir. Küçükbezirci yazısında TSK'den övgüyle bahsetmiştir: "Şu açık ve büyük bir gelecek... Böylesine milletten

⁴⁵⁶ **Konya Postası**, 8 Kasım 1983, s.5.

⁴⁵⁷ Mustafa Ataman, "Evli Evine, Köylü Köyüne", **Konya Postası**, 8 Kasım 1983, s. 1-5.

⁴⁵⁸ **Türkiye'de Yarın**, 8 Kasım 1983, s.1.

⁴⁵⁹ Seyit Küçükbezirci, "Anavatan İktidarı İçin", **Yeni Meram**, 13 Kasım 1983, s.1.

yana, böylesine CUMHURİYET'ten yana orduya dünyada kimse sahip değil. Ordumuzun her kademesinde görev alan her rütbede askerimizi kutlarız..."

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 1983 seçimleri öncesinde MDP'ye açıktan destek vermiş, Özal'a karşı mesafeli bir tavır takınmıştı. Seçim sonucunda Anavatan Partisi'nin tek başına iktidar olmasıyla, Cumhurbaşkanı Evren'in nasıl bir tepki vereceği de merak konusuydu. Cumhurbaşkanı Evren, dedikoduların türemesini önleyerek radyodan ve televizyondan Özal'ı tebrik eden mesajını yayınlamıştır. Konya Postası yazarı Mustafa Ataman, Cumhurbaşkanı Evren'in bu tavrından duyduğu memnuniyeti köşesinde şu sözlerle belirtmiştir: "Gerek seçimler öncesi, gerekse sonra, bazı zihinlerde 'sorular' ve endişe, kimisinin dilinin altında saklamaya çalıştığı 'bakla'lar, bazı kişilerin ise ezbere 'yakıştırmaları' kulaklarında dolaşüyor etrafa yayılıyordu. Bir takım gazetelerde ise 'imalı' yazılar eksik olmamıştı. Bu 'yersiz ve isabetsiz tahminler' ortamı müsait bulduklarını zanneden bozguncu, münafık ve müfsitlerin işine gayet iyi gelmekte olduğu için 'fırsatı ganimet bilerek'; mevcut yönetimi yürekte benimseyen halk çoğunluğunu tereddütlere düşürme gayretine sevk etmeye yarayabilirdi. Ama artık her şey apaçık ortaya çıktı. Şüphe ve endişelerin yersiz olduğu anlaşıldı. Sayın Devlet Başkanımızın seçimi müteakip 'tam zamanında' Radyo ve TV vasıtasıyla 'millete hitaben' yayınlanan mesajı hepsini bertaraf edip gönüllere serin su serpti, ferahlık verdi. Esasen Güvenlik Konseyi adına verilen hangi söz şimdiye kadar yerine getirilmemişti ki?"⁴⁶⁰

Türkiye'de Yarın gazetesi "Seçimin düşündürdüğü" başlıklı yazıda seçim sonuçlarına farklı bir açıdan bakarak şu yorumda bulunmuşlardır: "...Türk Milleti, politik hayatta kimseye boyun eğmez. Özellikle politik baskı geri teper. Bu seçimde de, MDP'yi ön plâna çıkartan çalışmalar tutmamış ve geri tepmiştir. Neden Anavatan Partisi'ne teveccüh edildi? Bunun siyasal düşünce yönünden ele alınmasıyla izah edilebilir. Türk seçmenin yapısı bellidir ve o yönde hareket etmiştir. Ama bunun dışında, halk bir arayışın içinde 'acaba Özal bir şeyler yapar mı?' bekleyişine girmiştir. MDP sürekli olarak anarşi ve terörü propaganda vasıtası yaparken, ANAP ve Özal, anarşi ve terör üzerinde fazla durmamış, asıl ağırlığı ekonomiye vermiştir. Böyle bir ortamda halk, 'nasıl olsa başımızda Kenan Paşa var, onlar olduğu müddetçe

⁴⁶⁰ Mustafa Ataman, "Devlet Başkanımızın Ferahlatıcı Mesajı", **Konya Postası**, 10 Kasım 1983, s.1.

anarşi önlenir, asıl karnımızın cebimizin doyması lazım, onun için Özal'ı getirelim' fikri hakim olmuş ve değişik baskılar da eklenince, Anavatan tek başına iktidara gelmiştir."⁴⁶¹ 1983 genel seçimleri ile ilgili şüphesiz en doğru ve en tarafsız tespiti Türkiye'de Yarın gazetesinin bu satırlarla yaptığını söylemek yanlış olmaz.

Yeni Konya gazetesi yazarı Suad Abanazır köşesinde seçim sonuçlarını değerlendirmiş ve MDP'ye bazı eleştirilerde bulunmuştur: "...MDP'nin Yönetim Kurulu geçen hafta toplanarak seçimlerde neden kayba uğradıklarını incelemişlerdir. Ancak inceleme sonucunda ortaya konulmak istenen sebepler ciddi görülmemektedir. MDP kayıp sebepleri arasında; işbaşında bulunan hükümetin olumsuz icraatlarının hesabının kendisinden sorulduğunu belirtmeye çalışmaktadır. MDP'nin seçim kayıp sebeplerini araştırırken böyle bir dala tutunmaya çalışması hatadır. Çünkü MDP hükümet partisi değildir. Eğer MDP seçim çalışmalarında kendisini böyle göstermiş ve tanıtmış ise hata kendisininindir." Abanazır'ın, seçimlerde büyük başarı gösteren ANAP ve Halkçı Parti ile ilgili görüşleri ise şu şekildedir: "...Bir gerçek daha var; seçimlerden önceki çalışmalarda Halkçı Parti'ye, ikinci sırada bir şans tanımak mümkün görünmüyordu. Bu genel kanı halinde idi. Seçimler niçin başka sonuç vermiştir? Geçici bir oy birikiminden mi yararlanmıştı yoksa Halkçı Parti bir temeli pekiştirmiş midir? Yoksa 1983 seçimlerinden iyi sonuç alan her iki parti: Anavatan ve Halkçı Parti 1930 yılından beri sürüp gelen çizgilerin gerçek temsilcileri midirler?"⁴⁶² Abanazır'ın 1983 seçimlerinin ardından yaptığı bu tespitlerde haklı çıktığını söyleyebiliriz. Anavatan Partisi merkez sağın en güçlü partilerinden biri olmuş; Halkçı Parti de 1995'te Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) ile birleşerek Sosyaldemokrat Halkçı Partisi'ne dönüşmüştür

Özal Hükümeti, 13 Aralık 1983'te kurulmuştur. Milli Savunma Bakanı olması beklenen Konya Milletvekili Abdullah Tenekeci, Gençlik ve Spor Bakanı olarak kabinede yer almıştır. Özal Hükümeti'nin diğer üyeleri ise şu kişilerden oluşmaktaydı: Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem, Adalet Bakanı Necat Eldem, Milli Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk, İçişleri Bakanı Ali Tanrıyar, Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu, Maliye Bakanı Vural Arıkan, Milli Eğitim Bakanı

⁴⁶¹ **Türkiye'de Yarın**, 8 Kasım 1983, ss. 1-5.

⁴⁶² Suad Abanazır, "Seçim Sonuçlarının Düşündürdükleri", **Yeni Konya**, 15 Kasım 1983, s. 1-5.

Vehbi Dinçerler, Bayındırlık Bakanı Safa Giray, Ticaret Bakanı Kazım Oksay, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Mehmet Aydın, Gümrük ve Tekel Bakanı Mesut Yılmaz, Ulaştırma Bakanı Veysel Atasoy, Tarım ve Orman Bakanı Hüsnü Doğan, Çalışma Bakanı Mustafa Kalemli, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Cahit Aral, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Cemal Büyükbaş, Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrerem Taşcıoğlu, İmar ve İskan Bakanı Sudi Türel, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı İsmail Özdağlar, Sosyal Güvenlik Bakanı Ahmet Alptemoçin.⁴⁶³

Özal Hükümeti, 22 Aralık 1983'te, 115 ret, 65 çekimser oyuna karşılık 213 kabul oyu alarak resmen göreve başlamıştır.⁴⁶⁴

12 Eylül 1980 itibariyle MGK'nin 1. numaralı bildiriyle Konya'da uygulanmaya başlanan sıkıyönetim, sivil rejime geçildikten yaklaşık bir yıl sonra 19 Kasım 1984'te tamamen kaldırılmıştır.⁴⁶⁵

⁴⁶³ **Yeni Konya**, 14 Aralık 1983, s. 1-5.

⁴⁶⁴ **Türkiye'de Yarın**, 26 Aralık 1983, s.1.

⁴⁶⁵ **Yeni Konya**, 19 Kasım 1984, s.1.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ilk askeri darbesi, 27 Mayıs 1960'ta gerçekleşmiştir. Uzun uğraşlar sonucu çok partili hayata geçmeyi başaran Türk demokrasisi, 10 yıllık bir ilerlemeden sonra bu kez darbeye sekteye uğramıştır. Demokrat Parti'nin ülke yönetiminden memnun olmayan bir grup asker, Adnan Menderes'i alaşağı ederek ülke yönetimine el konulmuştur. 27 Mayıs 1960'tan, 1961 Kasım'da kurulan hükümete kadar geçen sürede ülke cuntacılar tarafından yönetilmiştir. Bu dönemde yeni bir anayasa hazırlanarak 1924 Anayasası rafa kaldırılmıştır. 1961 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti'nin en demokratik anayasası olarak kabul edilir. Bu anayasada güçler ayrılığı kesin çizgilerle ayrılmış, temel hak ve özgürlüklere geniş yer verilmiş, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti düzeni sağlanmıştır. Fakat 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlükler, Türkiye'ye o dönem için fazla gelmiştir. Kenan Evren, 12 Eylül'den sonra bir konuşmasında "O Anayasa bize bol geldi, içinde oynamaya başladık, oynaya oynaya 12 Eylül'e geldik" ifadesinde bulunmuştur.

27 Mayıs'tan sonraki gelişmeler incelendiğinde, askerin kışladan çıktıktan sonra, yeniden kışlaya dönmesinin çok zor olduğunu görmekteyiz. TSK, bir kere siyasete karıştıktan sonra, ordu içinde siyasete engel olmak çok zor olmuştur.

12 Eylül Darbesi'ni anlamak ve değerlendirebilmek için, 1970'li yıllarda Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve siyasi alanda yaşadığı güçlükleri bilmek gerekir. 12 Mart 1971 Muhtırası ile Türk demokrasisine ikinci kez müdahale edilmiştir. Muhtıra sonrası Süleyman Demirel, hükümeti Nihat Erim'e devretmek zorunda bırakılmış ve bazı anayasal değişikliklere gidilmiştir. Nihat Erim'in "partiler üstü hükümet"i ve ardından kurulan Ferit Melen ve Naim Talu Hükümetleri, 12 Martçılar'ın hedefledikleri reformları gerçekleştirememiş ve başarısız olmuşlardır.

12 Mart'a karşı en büyük tepkiyi gösteren ve daha sonra CHP'nin başına geçen Bülent Ecevit'i, halk 1973 seçimlerinde destekleyerek CHP'yi sandıktan birinci parti olarak çıkarmıştır. Seçimlerin ardından CHP-MSP Koalisyon Hükümeti'nin kurulması Türk siyasi hayatının kırılma noktalarından birisidir. Bu döneminin en önemli gelişmesi Kıbrıs Barış Harekatı'nın düzenlenmesidir. Türkiye açısından Kıbrıs Harekatı başarılı olmuştur; fakat hareket sonucu Türkiye dış politikada

yalnızlığa itilmiştir. Harekat sonrası ABD başta olmak üzere ülkelerin ekonomik yaptırımları Türkiye'yi zor durumda bırakmıştır. Nitekim Türkiye bu dönemde bozulmaya başlayan ekonominin sıkıntılarını 1970'li yıllar boyunca çekmiştir.

Kıbrıs Barış Harekatı sonrası artan popüleritesini oya dönüştürmeyi hedefleyen Bülent Ecevit başarılı olamayınca; Türkiye, Milliyetçi Cephe Hükümetleri dönemi ile tanışmıştır. 12 Eylül'e gelmesinin sebebi olarak gösterilen sağ-sol arasındaki kutuplaşma, Milliyetçi Cephe Hükümetleri döneminde tırmanmaya başlamıştır.

Milliyetçi Cephe Hükümeti, Ecevit'in bakanlık vaadiyle AP'den 11 milletvekilini istifa ettirmesi üzerine yıkılmıştır. Fakat onun yerine kurulan Ecevit Hükümeti de, vatandaşların derdine çözüm olamamış; anarşi, terör ve kıtlık her geçen gün artmaya devam etmiştir. Halkın ve aydınların desteğini kaybeden Ecevit, 1979 seçimlerinde istediği başarıyı elde edememiştir.

1979 seçimleri sonucunda MSP ve MHP'nin dışarıdan desteğiyle Demirel'in Azınlık Hükümeti kuruldu ve 12 Eylül'e kadar görevini sürdürdü. Necmettin Erbakan'ın kerhen desteklediği bu hükümet, sürekli olarak Erbakan'ın "kadayıfın altı"nın kızardığı zaman hükümetten desteğini çekeceği tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Zaman zaman CHP ile hükümeti düşürme planları içine de giren Erbakan'ın kerhen desteklediği bu hükümet, kaderi pamuk ipliğine bağlı zayıf bir hükümettir.

Demirel Hükümeti, zayıf bir hükümet de olsa bu dönemde önemli çalışmalara imza atmıştır. Bunlardan en önemlisi Turgut Özal'ın öncülüğünde hazırlanan 24 Ocak Kararları idi. Bu kararlarla birlikte Türkiye ekonomisi ciddi bir eksen kaymasının içine girmiştir. Türkiye'nin 57 yıldır dışa kapalı olan ekonomisi dış pazara açılmış ve liberal bir ekonomi modeline geçilmiştir.

12 Eylül öncesi en büyük siyasi krizlerden birisi yeni cumhurbaşkanının seçilememesidir. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresi 6 Nisan 1980'de dolmuştu ancak mecliste bulunan partiler onun yerine bir aday üzerine konsensüse varmamıştır. 5 ay süren 115 turluk oylamalar sonunda hiçbir aday yeterli oyu alamadı ve yeni cumhurbaşkanı bir türlü seçilememiştir. Cumhurbaşkanı krizi sürecinde partilerin bir aday üzerinde uzlaşmak yerine, siyasi çıkarları uğruna devleti başsız bırakmaları, cuntacılar için darbenin temel dayanaklarından birisi olmuştur.

MSP'liler tarafından 6 Eylül 1980 tarihinde Konya'da düzenlenen Kudüs Mitingi, 12 Eylül öncesinde gerçekleşen son eylemdir. Kudüs Mitingi'nin şeriat yanlılarının gösterisi haline dönüşmesi, Konya'da ve tüm Türkiye'de tepkiyle karşılanmıştır. Cuntacılar tarafından bu olay "bardağı taşıran son damla" olarak görüldü ve 12 Eylül 1980'de ordu yönetime el koydu.

12 Eylül Darbesi'nin sebepleri her kesim tarafından farklı değerlendirilmektedir. Askerler anarşi, terör ve bölücülüğün ülkeyi yıkma noktasına gelmesi; siyasiler arasındaki sonu gelmeyen tartışmalar ve devlet otoritesinin yok olmasını darbenin temel nedeni arasında göstermektedir. Siyasetçiler ise ülkedeki siyasi, ekonomik, sosyal sorunların çıkmaza girmesini; Demirel başta olmak üzere birçok siyasetçi 1961 Anayasası'nın teröre ve anarşiye hizmet etmesini sebep göstermiştir. Ayrıca siyasetçiler TSK'yi, 12 Eylül öncesinde anarşi ve terör olaylarını kökten çözüme konusunda yeterli çabayı göstermeyerek, darbeye meşru zemin oluşturmakla suçlamıştır. Nitekim TSK'nin yönetime el koymasıyla olayların "bıçak kesiği" gibi kesilmesi, siyasilerin bu görüşünde çok da haksız olmadıklarını ortaya koymaktadır.

12 Eylül Darbesi'ni dış etkenler bağlamında değerlendirdiğimizde, 1979 İran Devrimi ve Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesinin önemli gelişmeler olduğunu görmekteyiz. Her iki gelişme sonrası Türkiye'nin durumu, Batılı devletler ve Amerika için daha da önem kazanmıştır. Fakat Türkiye'nin o dönemde içinde bulunduğu krizden kendi kendine çıkmasını beklemek ABD başta olmak üzere diğer ülkeler için riskliydi. 12 Eylül Darbesi'nde Batılı devletlerin ve Amerika'nın rolü olduğu tartışmalıdır; fakat darbeye karşı hiçbir devletten olumsuz bir tepki gelmemesi de darbenin yanında olduklarını göstermektedir. Hatta Amerika'dan gelen ilk tepkilerde darbe memnuniyetle karşılanmıştır ve 12 Eylül Rejimi boyunca Amerika, cunta yönetimi hakkında olumsuz bir açıklama yapmaktan özellikle kaçınmıştır.

12 Eylül öncesi döneme baktığımız zaman ülkede sağ-sol, alevi-sünni kamplaşmasının oluştuğunu görürüz. Bunun sonucu ülkede terör ve anarşi önüne geçilemez bir hâl almaya başlamıştır. Ülkede huzur ve güven ortamı kaybolmuş, siyasetçiler bu duruma çözüm üretmek yerine, güçlerini birbirlerini ezmek için harcamıştır.

12 Eylül öncesinde siyasiler çözüm üretmek yerine, sorun üreterek adeta askere darbe yapması için davetiye çıkarmıştır. Fakat demokratik rejimlerde her ne olursa olsun askerin darbe yaparak ülke yönetimine el koyması kabul edilemez. Askeri darbe ancak geri kalmış, demokrasinin tam olarak oturmadığı Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde kabul edilebilecek bir eylemdir. Çağdaş demokratik ülkelerde olması gereken, demokratik kurumların sağlıklı çalışmasını sağlayarak, sistemin kendi içinde çözüm üretmesini beklemektir.

12 Eylül Darbesi, 27 Mayıs Darbesi ile kıyaslandığında daha sağlam bir zemine oturtulmuş, riskin çok düşük olduğu bir darbedir. 1960 Darbesi, ordu içindeki bir grup subay tarafından tasarlanmış, kuvvet komutanlarının dahil olmadığı, ordunun tabanından gelen riskli bir darbeydi. 12 Eylül Darbesi ise emir-komuta zinciri içerisinde tüm ordunun ve halkın büyük çoğunluğunun desteğiyle gerçekleşmiş risksiz bir darbedir.

Yine 27 Mayıs Darbesi'yle kıyaslandığında, 12 Eylül Darbesi daha meşru bir darbe olarak görülür. 27 Mayıs, belirli bir siyasi partiye ve kesime karşı yapılmış bir darbeydi. 12 Eylül ise ne belirli bir siyasi partiye ne de belirli bir kesime karşı yapılmıştı; topyekün anarşi ve terörü hedef alan daha kapsayıcı bir darbeydi. Bunun için halk 12 Eylül'ü çok çabuk benimsemiştir. Fakat 12 Eylül'den sonraki döneme baktığımızda sağ ve sol cenah birbirlerini suçlamaya devam ederek, 12 Eylül Darbesi'nin aslında kendilerine karşı yapılmadığını iddia etmiştir.

12 Eylül Darbesi'nden, 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri sonucu ANAP Hükümeti'nin kurulmasına kadar geçen sürede ülkeyi cuntacılar tarafından oluşan Milli Güvenlik Konseyi ve bu konseyin oluşturduğu Bülent Ulusu Başbakanlığındaki hükümet yönetmiştir. 12 Eylül'ü gerçekleştirenler, 27 Mayısçılar gibi ülkeyi hemen sivillere devretme niyetinde değildi. Anarşi ve terörün kökü kazınmadan, 12 Eylül'e gelmesine sebep olan siyasilerle hesaplaşmadan ve bir daha 12 Eylül öncesine dönülmemesi için bazı düzenlemeler yapılmadan kışlaya çekilmeyeceklerini açıkça belirtiyorlardı.

Cuntacıların başarılı oldukları noktalardan birisi, 12 Eylül'den sonra görevde kaldıkları süre boyunca emir-komuta zincirini korumuş, ordu içinden gelebilecek olası bir karşı darbeye engel olmuşlardır. İkinci olarak, darbenin temel sebeplerinden birisi olan anarşi ve terör faaliyetleri kısa süre içinde büyük ölçüde önlenmiştir.

Ayrıca yıllardır devam eden ekonomik kriz aşularak, ekonomi yeniden rayına oturtulmuş; 12 Eylül öncesi halkın en büyük sorunları arasında yer alan kıtlık sorunu çözülmüştür. Son olarak demokratikliği tartışmalı da olsa bir Anayasa ve Seçim Kanunu hazırlanarak, söz verdikleri gibi ülke yeniden sivilere teslim edilmiştir.

12 Eylül'den sonra ekonomik sorunların aşılmasında önemli mesafe kaydedildiği inkar edilemez. Fakat 12 Eylül Rejimi de kendi döneminin ekonomik sorunlarını yaratmıştır. Bankerler krizi bu dönemde ortaya çıkmış, ayrıca işçi-işveren sorunlarının çözümlenmesinde devletin sermaye sahiplerinden yana tavır alması sebebiyle halk mağdur edilmiştir.

12 Eylül döneminin en büyük sorunlarından birisi de işkencelerdir. Cunta yönetimi, işkence yapılması yönünde emir vermediklerini söylüyordu; fakat işkencelerin önüne geçmek için de hiçbir tasarrufta bulunmamışlardır.

12 Eylül Rejimi'nin sıkıyönetiminden en çok etkilenen kurumlardan birisi basındır. 12 Eylül'den sonra kurulan Sıkıyönetim Komutanlıklarınca basın bütün faaliyetleri incelenmiş, gerekli gördükleri noktalarda basına müdahale edilmiştir. Demokrasinin rafa kalktığı bu dönemde, basının özgürlüğü de elinden alınmıştır. Bu dönemde gazeteler darbeyi halka benimsetmek, cuntacıların konuşmalarını ve sıkıyönetim bildirimlerini halka aktarmak için kullanılmıştır.

Bu çalışmamızda 12 Eylül Darbesi'nin yerel basın ve kamuoyunda nasıl karşılandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca cuntacıların Konya basını üzerinden Konya kamuoyunu nasıl etki altına aldıklarını değerlendirmek için dönemin gazeteleri olan Yeni Meram, Yeni Konya, Konya Postası, Türkiye'de Yarın ve Konya'nın Sesi incelenmiştir.

1978, 1979 ve 1980 yılındaki Konya gazeteleri incelenildiği zaman, ağırlıklı olarak terör ve anarşi olaylarının gazetelerde yer aldığını görülmektedir. Konya bu yıllarda diğer şehirlere göre terör ve anarşi olaylarının daha az rastlandığı bir şehirdir. Fakat özellikle 1980 yılında Konya giderek artan anarşi ve terör olaylarından payına düşüne almıştır.

Kahramanmaraş olaylarının meydana geldiği dönemde, Konya Vilayet Binası da bombalanmış, Konya'da da karışıklık çıkarılarak, olayların içine çekilmek istenmiştir. 12 Eylül öncesi Konya basınına incelediğimiz zaman, Konya merkez

başta olmak üzere Ereğli ve Seydişehir ilçelerinde, sağ ve sol gruplar arasındaki çatışmalarla beraber anarşi ve terör eylemlerinin meydana geldiğini de görmekteyiz.

12 Eylül öncesindeki terör ve anarşi olaylarından Konya basını da etkilenmiştir. Konya'nın Sesi gazetesine 2 kez, Türkiye'de Yarın gazetesine 1 kez bombalı saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırılarda basın mensuplarından hiç kimse hayatını kaybetmemiştir; ancak gazete binaları ağır hasar görmüştür. Konya'nın Sesi ve Türkiye'de Yarın gazetelerine düzenlenen bu saldırıları, dönemin Konya gazeteleri ortak bir bildiriyle kınamıştır.

12 Eylül öncesi Konya basınına incelendiğinde, Selçuk Eğitim Enstitüsü'nde, Konya Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'nda, Konya Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi'nde, hatta Konya liselerinde bile anarşi ve terör olaylarının gerçekleştiği görülmektedir. Selçuk Eğitim Enstitüsü, birçok kez sağ ve sol gruplar arasındaki çatışmalar yüzünden eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Bu çatışmaların birinde Konya'nın Sesi gazetesi sahibi ve CHP Konya Milletvekili Ahmet Çobanoğlu'nun oğlu Ali Naci Çobanoğlu, Konya Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'nda bıçaklanarak öldürülmüştür.

6 Eylül 1980 günü Konya'da gerçekleşen Kudüs Mitingi, irtica gösterilerine dönüşmesi nedeniyle cuntacılar tarafından darbenin gerekçeleri arasında gösterilmektedir. Konya basını, Kudüs Mitingi'nin değerlendirilmesi açısından en önemli kaynaktır. Dönemin gazetelerini incelediğimizde, Türkiye'de Yarın gazetesi hariç hiçbir gazetenin bu mitinge sahip çıkmadığını ve mitingi ağır bir şekilde eleştirdiğini görmekteyiz. Hatta Konya basınındaki gazeteler, mitinge katılanların Konyalı olmadıklarını ve Konya'nın böyle bir olayla anılmasından duydukları rahatsızlığı, mitingin hemen ardından belirtmişlerdir.

Miting sırasında bazı grupların İstiklâl Marşı okunurken yere oturması, mitinge katılan bazı kişilerin cübbeli ve sarıklı kıyafetleri, mitingde atılan sloganlar nedeniyle Milli Selamet Partisi ve Necmettin Erbakan hedef haline gelmiştir. Fakat Milli Selamet Partisi ve Necmettin Erbakan, bu suçlamaları kabul etmemiş ve mitingin bazı gruplarca sabote edildiğini söylemiştir. Kudüs Mitingi aradan geçen zamanda gizemini korumaya devam ederken, o dönemde darbe hazırlığı içinde olan cuntacıların ekmeğine yağ sürmüştür.

12 Eylül'ün ardından, 29 Ekim 1980 günü açıklama yapan MGK Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık, Kudüs Mitingi'nin 12 Eylül Darbesi'nin gerekçelerinden birisi olduğunu, "Konya mitingi 12 Eylül'e gelinmesinde bardağı taşıran son damla olmuştur" diyerek ifade etmiştir. Cuntanın lideri Kenan Evren de "Konya olayları gericiliğin ne boyutlara ulaştığını göstermiştir." diyerek, 12 Eylül Darbesi'ne meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır. Ancak bu ifadeleri tamamıyla doğru bulmak mümkün değildir. Bayrak Harekat Plânı devreye girdiğinden beri cuntacılar, darbe için hazırlığını tamamlamış, uygun ortamın oluşmasını beklemeye başlamıştır. Daha önce Demirel Hükümeti'nin güvenoyu alamaması durumunda 11 Temmuz'da darbenin gerçekleşmesi planlanmıştı; fakat hükümetin güvenoyu almasından sonra darbenin Demirel'e karşı yapıldığı algısı oluşabileceği düşüncesiyle vazgeçilmiştir. 26 Ağustos'ta darbeye son şeklini vermek için toplanan cuntacılar, bu toplantıda alınan kararla 5 Eylül'den sonra herhangi bir gün olarak darbe tarihi belirlemiş, ilerleyen günlerde günü ve saatinin komutanlara bildirileceği konusunda karar almışlardı. 5 Eylül olarak belirlenmesinin sebebi ise, Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen hakkında gensoru verilmesi ve o tarihte oylanacak olmasıydı. Bakanın düşürülmesinin ardından Demirel Hükümeti'nin de istifa edeceği ve darbenin gerçekleşmesi planlanmıştı. Ancak bakanın düşürülmesine rağmen beklenen olmadı ve Demirel istifa etmedi. Yani 6 Eylül olaylarından bağımsız olarak cuntacılar, 5 Eylül'den sonra bir gün olarak darbe tarihini belirlemişti. 6 Eylül'de Kudüs Mitingi gerçekleşme bile, 26 Ağustos'ta yapılan toplantıda darbenin yapılacağı kesinleşmişti. 6 Eylül'de gerçekleşen olay sonucu, cuntacılar darbenin sebeplerinin arasına "irtica"yı da ekleyerek, darbenin en kısa zamanda gerçekleşmesi için 12 Eylül 1980 tarihini belirledi.

12 Eylül öncesi Konya gazetelerinin yayınlarına ve köşe yazarlarının yorumlarına baktığımızda, siyasi eğilim olarak Yeni Konya, Yeni Meram ve Konya Postası gazetelerinin sağ ideolojiye yakın; Konya'nın Sesi gazetesinin sol ideolojiye yakın; Türkiye'de Yarın gazetesinin ise Millî Selâmet Partisi'nin "Millî Görüş" ideolojisine yakın çizgide yayınlar yaptığını görmekteyiz. 12 Eylül'den önce bu gazeteler farklı görüşlerde yayın yapmalarına rağmen; 12 Eylül'den sonra hepsinin ortak noktası darbeden yana bir tavır ortaya koymalarıdır.

148 yıllık tarihiyle yerel basının en önemli temsilcilerinden birisi olan Konya basını, 12 Eylül Darbesi'nin ilk günleri ve sonrasında, darbeden yana bir tavır sergilemiştir. Bunu gazetelerin manşetlerinden, haberlerinden ve köşe yazarlarının yorumlarından çok açık bir şekilde görmekteyiz. Sol görüşte yayın yapan Konya'nın Sesi, sağ görüşte yayın yapan Yeni Meram, Yeni Konya, Konya Postası darbeyi ilk günden itibaren benimserken; Türkiye'de Yarın gazetesi ilk günler darbeye karşı yayın yapmasa bile açık destek de vermemiştir. Fakat darbeden kısa süre sonra Türkiye'de Yarın gazetesi de desteğini açıkça belirtmiştir.

12 Eylül Darbesi'ne yalnızca Konya basınından değil, Konya kamuoyundan da bir tepki gelmemiş, darbe memnuniyetle karşılanmıştır. Darbe sonrası Selçuk Üniversitesi, Konya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Yönetim Kurulu, Konya Gazeteciler ve Yazarlar Derneği başta olmak üzere birçok kuruluş Devlet Başkanı Kenan Evren'e telgrafla kutlayarak, başarılar dilemiştir. Darbe sonrası Konya'da terör ve anarşi olaylarının sona ermesi, eğitim kurumlarındaki kargaşanın bitmesi, Konya kamuoyunun darbeden yana bir tutum sergilemesinde etkili olmuştur.

Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak kabul edilen "basın", 12 Eylül Darbesi'nin halka benimsetilmesi ve propagandasının yapılmasında cuntacılar tarafından etkili bir biçimde kullanılmıştır. 2. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığına bağlı olan Konya'da da basın üzerinde baskı kurulmuş, Konya kamuoyu etki altına alınmaya çalışılmıştır. Konya basını, Sıkıyönetim Komutanlığının bildirimleriyle kontrol altına alınmış, darbenin yanında bir tutum sergilemek zorunda bırakılmıştır.

12 Eylül'den sonraki dönemde halk, cuntacıların yönetimi sivillere devretme konusunda çok da hevesli olmaması ve sivil rejime geçilmesi konusunda belirli bir takvimin olmaması sebebiyle rahatsızlık duymaya başlamıştır. Bu dönemde cuntacılar tarafından basın devreye sokulmuş ve köşe yazarları halkı teskin etmeye çalışmıştır. Konya gazetelerinden birçok yazar da bu konuya değinmiş, halkın 12 Eylül öncesi dönemi çok çabuk unuttuğunu, zamanı geldiğinde askerlerin yönetimi sivillere devredeceğini, o zamandan önce askerlerin yönetimi bırakmasını istemenin "vatan hainliği" olduğunu söylemiştir.

Konya basını Anayasa referandumu sürecinde de "Evet" propagandası yaparak, cuntacıların yanında yer almıştır. Anayasa, darbenin başarılı olmasının temel şartı olarak gösterilmiş ve halktan desteklenmesi istenilmiştir. Nitekim tüm Türkiye'de olduğu gibi Konya'da da, Anayasa'ya %88.9 "Evet" oyuyla büyük bir destek vermiştir.

Demokratik bir toplumda, yönetenleri, yönetilen adına denetleyen en önemli güç kamuoyudur. Kamuoyunun oluşmasına yardımcı olan en büyük güç ise basındır. Basının kamuoyu oluşturma gücünün darbe dönemlerinde cunta yönetimi tarafından nasıl suistimal edilerek kendi lehlerinde kullanıldığı, Konya basını örneği ile bu çalışmada ortaya koyulmuştur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR/MAKALELER

AHMAD, Feroz, **Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)**, Hil Yayınları, İstanbul, 2010.

AHMAD, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014.

AKŞİN, Sina, **Kısa Türkiye Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.

ARABACI, Caner ve diğerleri, **Konya Basın Tarihi**, Palet Yayınları, Konya, 2009.

ARABACI, Caner, "Konya Basın Tarihi Üzerine Seyit Küçükbezirci İle Söyleşi", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Yıl:2000, Cilt:1, Sayı:2, ss. 147-161.

ARABACI, Caner, "Cumhuriyet Devri Konya Basını ve Gazetecileri", **Konya Kitabı XI**, Ed. Haşim Karpuz, Osman Eravşar, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, 2008, ss. 21-64.

ARI, Tayyar, **Geçmişten Günümüze ORTA DOĞU Siyaset, Savaş ve Diplomasi**, MKM Yayınları, 4. Baskı, Bursa, 2008.

AYDIN, Suavi, Yüksel Taşkın, **1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

AYHAN, Bünyamin, Adem Demirsoy, "1960'dan Günümüze Konya'da Yerel Gazetecilik", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl:2005, Sayı:14, ss. 131-155.

BAYDUR, Mithat, "Üniformalı Demokrasi", **Yeni Türkiye Cumhuriyet Özel Sayısı II**, Eylül-Aralık 1998.

BERKES, Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Haz: Ahmet Kuyaş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2011.

BORATAV, Korkut, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, 12. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013.

CEMAL, Hasan, **Tank Sesiyle Uyanmak 12 Eylül Günlüğü**, Everest Yayınları, İstanbul, 2012.

ÇAVUŞOĞLU, Hüseyin, "12 Eylül ve Merkez Sağ", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 6, 2007, ss.183-201.

ÇOBANOĞLU, Ahmet, **12 Eylül'ün Getirdikleri-Götürdükleri ve CHP'nin Sürüveni**, Ülku Basımevi, Konya, 1992.

DAĞDELEN, Ayfer, **Kenan Evren ve Türkiye'de 1980'li Yıllar**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2013.

DEMİRSOY, Adem, "1980-2011 Arası Konya Gazeteleri", **Konya Kitabı XIII Konya Medyası**, Ed. Caner Arabacı, Ayhan Selçuk, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, 2011, ss. 193-198.

DURSUN, Davut, **12 Eylül Darbesi Hatıralar Gözlemler Düşünceler**, Şehir Yayınları, İstanbul, 2005.

DÜNDAR, Lale, "12 Eylül 1980 Darbesinin Basına Etkileri", **Tarihin Peşinde**, Sayı: 16, 2016.

ERASLAN, Cezmi, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008.

ERKEN, Baki, "Merkez Sağ İdeolojisi Çerçevesin Süleyman Demirel ve Askerî Müdahaleler", **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2012, Cilt:12, Sayı:2, s. 31-62.

EROĞUL, Cem, "Çok Partili Düzenin Kuruluşu: 1945-71", **Geçiş Sürecinde Türkiye**, Der.: İrvın C. Schick- E. Ahmet Tonak, Belge Yayınları, İstanbul, 2003.

GİRGİN, Atilla, **Türkiye'de Yerel Basın**, Der Yayınları, İstanbul, 2009.

GİRGİN, Atilla, "Türkiye'de Yerel Basın ve Resmi İlan", **Türkiye'de Yerel Basın**, Editör: Fuat Sezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 243-260.

GÖNLÜBOL, Mehmet, Ömer Kürkçüoğlu, **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919 - 1995)**, Siyasal Kitabevi, 9. Baskı, Ankara, 1996.

HALE, William, **1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset**, Çev. Ahmet Fethi, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014.

KARPAT, Kemal H., **Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015.

KARPAT, Kemal H., **Türk Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012.

KARPAT, Kemal H., **Türk Siyasi Tarihi Siyasal Sistemin Evrimi**, (Çev. Ceren Elitez), Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

KAYALI, Kurtuluş, **Ordu ve Siyaset 27 Mayıs - 12 Mart**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, İstanbul, 2015.

KONGAR ,Emre, **21.yüzyılda Türkiye 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı**, Remzi Kitabevi, 6.Basım, İstanbul, 2005.

ÖZDEMİR, Hikmet, **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2013.

ÖZGİŞİ, Tunca, **Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

RADO, Şevket, **Paris'te Bir Osmanlı Sefiri Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012.

TANÖR, Bülent, **Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789 - 1980)**, Yapı Kredi Yayınları, 23. Baskı, İstanbul, 2013.

TBMM, **Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, Cilt 1, Yasama Yılı:3, Dönem:24, Kasım 2012.

TBMM, **Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, Cilt:2, Yasama Yılı:3, Dönem:24, Kasım 2012.

TEK, Hayati, **Darbeler ve Türk Basını**, Elips Kitap, Ankara, 2007

TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014.

TORUK, İbrahim, "1970-2000 Döneminde Konya'daki Siyasi Ortam", **Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Yıl:2000, Cilt:2, Sayı:4, ss. 42-55.

YETKİN, Çetin, **Türkiye'de Askeri Darbeler ve Amerika**, Kilit Yayınları, İstanbul, 2011.

TÜİK HALK OYLAMASI SONUÇLARI 2007, 1988, 1987, 1982, 1961, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara, 2008.

ZÜRCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

İNTERNET KAYNAKLARI

- https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1983&p_il_kodu=4201 (22.12.2016)
- https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secim_cevresi_partiler?p_secim_yili=1983&p_il_kodu=4202 (22.12.2016)
- https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_secimler.secimdeki_partiler?p_secim_yili=1973 (27.08.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1973/05/12> (21.05.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1975/05/14> (21.05.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1975/06/29> (21.05.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1977/05/02> (30.05.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/01/05> (08.07.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/10/04> (10.07.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1978/09/04> (11.07.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1980/01/03> (11.07.2016)
- <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1980/01/29> (18.07.2016)

BELGESEL

BİRAND, Mehmet Ali (Haz.), Mustafa Ünlü (Yön.), **12 Eylül**, Gala Film, 2005.

GAZETELER

- Yeni Meram (1979-1983)
- Yeni Konya (1979-1983)
- Türkiye'de Yarın (1979-1983)
- Konya Postası (1979-1983)
- Konya'nın Sesi (1979-1981)
- Anadolu'da Bugün (1982)

GAZETE YAZILARI

- ABANAZIR**, Suad, "19 Mayıs' Hayır", **Yeni Konya**, 19 Mayıs 1977.
- ABANAZIR**, Suad, "Seçim Sonuçlarının Düşündükleri", **Yeni Konya**, 15 Kasım 1983.
- ABANAZIR**, Suad, "Partiler Yelpazesi", **Yeni Konya**, 12 Eylül 1983.
- ASLIYÜCE**, Erdoğan, "Kanlı 1 Mayıs", **Yeni Konya**, 5 Mayıs 1977.
- ATAMAN**, Mustafa, "Devlet Başkanımızın ferahlatıcı mesajı", **Konya Postası**, 10 Kasım 1983.
- ATAMAN**, Mustafa, "Olayların İçinden", **Yeni Meram**, 6 Ekim 1980.
- ATAMAN**, Mustafa, "Devlet Başkanı'nın Konya Konuşması", **Yeni Meram**, 19 Ocak 1981.
- ATAMAN**, Mustafa, "Başa Çıkabilecek mi?", **Yeni Meram**, 18 Şubat 1981.
- ATAMAN**, Mustafa, "Aceleye gerek yok...", **Yeni Meram**, 20 Mart 1981.

- ATAMAN**, Mustafa, "Komutanın Kokteylinde", **Yeni Meram**, 22 Haziran 1981.
- ATAMAN**, Mustafa, "Evli Evine, Köylü Köyüne", **Konya Postası**, 8 Kasım 1983.
- BAKKALBAŞI**, Erdoğan, "Önemli Günler", **Konya'nın Sesi**, 31 Ocak 1981.
- BAKKALBAŞI**, Erdoğan, "12 Eylül'den Nasip Almayan Belde - KONYA", **Konya'nın Sesi**, 24 Mart 1981.
- BOTSALI**, Enver Şevki, "Seçilemeyen Cumhurbaşkanı", **Yeni Konya**, 3 Temmuz 1980.
- ÇOBANOĞLU**, Ahmet, "12 Eylül Harekatı ve Yönetim Değişikliği", **Konya'nın Sesi**, 27 Aralık 1980.
- ÇOBANOĞLU**, Ahmet, "Beklenen Sonuç", **Konya'nın Sesi**, 13 Eylül 1980.
- ÇOBANOĞLU**, Ahmet, "Gardırop Atatürkçülerine Dikkat!", **Konya'nın Sesi**, 16 Ekim 1980.
- DÖNMEZ**, Cengiz, "Halkımızın Ordumuza Olan Güveni Artıyor", **Türkiye'de Yarım**, 6 Kasım 1980.
- DÖNMEZ**, Cengiz, "3. Cumhuriyete Doğru...", **Türkiye'de Yarım**, 9 Kasım 1982
- ERSÖZ**, Veyis, "Ribat Dergisi", **Türkiye'de Yarım**, 26 Aralık 1983.
- KALKINÇ**, S. Halit, "12 Eylül'den Bugüne", **Konya Postası**, 9 Kasım 1980.
- KEÇECİLER**, Mehmet, "Kahramanmaraş ve Tüm Milletimiz Kan Ağlıyor", **Yeni Konya**, 26 Aralık 1978.
- KIRMACI**, Muzaffer, "Panaroma", **Yeni Meram**, 10 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Siyasette Ölçü ve Yarınki Miting", **Konya Postası**, 5 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Türk Bayrağı Nerede", **Konya Postası**, 8 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Vatanın ve Milletın Bütünlüğü İçin", **Yeni Konya**, 13 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "12 Eylül ve Hürriyetler", **Yeni Konya**, 3 Ekim 1980.
- KOŞACA**, İdris, "12 Eylül", **Yeni Konya**, 19 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Halkla Bütünleşmek", **Yeni Konya**, 24 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "12 Eylül Bir İhtilâl Midir?", **Yeni Konya**, 20 Eylül 1980.
- KOÇAK**, Salim, "10 Kasım'dan 12 Eylül'e", **Yeni Konya**, 10 Kasım 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Siyasetçiler Suçludur Ama Ya Basın?", **Yeni Konya**, 7 Kasım 1980.
- KOÇAK**, Salim, "Mitingden İzlenimler: I", **Yeni Konya**, 16 Ocak 1981.
- KOÇAK**, Salim, "Kurucu Meclis", **Yeni Konya**, 17 Ocak 1981.
- KOÇAK**, Salim, "Harekat'ın Başarısı İçin", **Yeni Konya**, 28 Ocak 1981.
- KOÇAK**, Salim, "Hatalar var ama...", **Yeni Konya**, 9 Şubat 1981.
- KOÇAK**, Salim, "12 Eylül'ün Birinci Yıldönümü ve İleriye Bakış", **Yeni Konya**, 12 Eylül 1981.
- KOÇAK**, Salim, "Siyasi Faaliyetlere Doğru", **Yeni Konya**, 16 Kasım 1982.
- KOÇAK**, Salim, "Anayasa'yı ve Referandum sonucunu değerlendirirken", **Yeni Konya**, 11 Kasım 1982.

KOYUNCU, Bünjamin, "Komünizme Hayır Denildi", **Anadolu'da Bugün**, 9 Kasım 1982.

KOYUNCU, Bünjamin, "Maneviyatımız", **Anadolu'da Bugün**, 11 Kasım 1982.

KOYUNCU, Halife, "Mektup", **Konya Postası**, 5 Ocak 1980.

KÖSE, Mehmet, "Her Şey Ulusun Önünde", **Konya'nın Sesi**, 4 Ekim 1980.

KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit, "Anavatan İktidarı İçin", **Yeni Meram**, 13 Kasım 1983.

SEVİŞ, Edip, "Cumhurbaşkanımız var...", **Yeni Meram**, 9 Kasım 1982.

ÖZARARAT, Panos, "Başsağılı Dileriz", **Yeni Konya**, 5 Şubat 1979.

EKLER

EK 2 - Türkiye'de Yarın gazetesinin bombalanmasının ardından Konya'nın Sesi gazetesinin haberi (25 Temmuz 1980)

YIL : 5
Sayı : 1276
Fiyatı : 250
KRS.

Konya'nın Sesi

S A H İ B İ
AHMET ÇOBANOĞLU

günlük halkçı siyasi gazete

ADRES :
Mehmetçiler İçi
Bozalan, Şişli Sk.
KONYA -
TELEFONLAR :
Yeni İşleri : 18007
Eski İşleri : 20010

25
TEMMUZ
1980
CUMA

Saldırılarda ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi

Yarın Gazetesi, Akıncı Gençler Derneği ve MSP il Başkanının Fotoşutu gece bombalandı...

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Yayınlanan bildirimlerde aynı görüş savunuldu

“Olayı faşistler tezgahladı,,

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Şehirimizde yayımlanan Türkiye'de Yarın gazetesinin MSP il Başkanı Akıncı Gençler Derneği Genel Merkezi'nde oturma odasında gece bombalandı. Saldırı sonucu ölen ya da yaralanan olmadı, saldırganlar henüz belirlenemedi.

Çınar : Faiz kararnameşi hemen geri alınmalıdır

25 Ocak kararları ve faiz kararnameşi konusunda gazeteminiz sorularını yanıtlıyor. Konya Ticaret Borsası Başkanı Hanefi Çınar, "Faiz kararnameşinin AP hükümeti için en başarısız ve isabetsiz kararı olduğu"nu söylemiştir.

Sorular ve Hanefi Çınar'ın yanıtları şöyledir:

SORU : Hükümetin faiz kararnameşi konusunda düşüncelerinin nelerdir. Bu kararnamennin üretimin arttırılmasına ve enflasyona (Devamı Sayfa 5'de)

EK 3 - Türkiye'de Yarın gazetesinin Kudüs Mitingi sonrası manşeti (8 Eylül 1980)

8 EYLÜL 1980 Pazartesi

Türkiye'de Yarın

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

YIL : 12 SAYI : 3378 FİYATI : 500 KRŞ.

İSKENDER KEBAB SALONU NECATİ ASLANTAŞ

Her gün Ezo Gelin Çorbası, İskender Kebabı, Döner Kebabı, Çeşitli Isgaralar, Etlikmek, T. Yağlı Börek, Mevsim Salata ve Saç Kavurmayla siz sayın müşterilerimizin hizmetindeyiz.

ADRES : İptilâkî Camii bitiği No 12 TEL : 19436 KONYA

Düzenlenen yürüyüş ve mitingde 100 binlerce mücahit katıldı. İnananlara hitaben konuşan ERBAKAN :

«Müslümanların ilk kiblesi olan Kudüs için CİHAD ilân ediyoruz.»

Gazeteci ve yazar Selçuk Es vevat etti

Üçün yıllar Şehrinin en önemli gazetelerinde gazetecilik yazırlık ve araştırmacılık yapan H. Selçuk Es vevat etmiş ve Cumartesi günü Sultan Selim camisinde öğle namazını müteakip dışarıya çıkmıştı. Üçün yıllar gazeteci olarak çalışmış ve araştırmacılık yapan H. Selçuk Es vevat etmiş büyük teessürle.

(Devamı Sh : 5 de)

Yürüyüş ve mitingde israil, ABD, ve SSCB bayrakları yakıldı...

MSP tarafından düzenlenen «Kudüs ve Müslümanların ilk kiblesi olan Kudüs» yürüyüşü ve mitingi cumartesi günü 100 binlerce mücahit katıldı. İnananlara hitaben konuşan ERBAKAN, «Kudüs bizim malımız feda olsun karnımız «Cihad» bizim vurdur» sloganlarıyla ilerleyen yürüyüşün büyük kabilek buradan da İstifaye meydanına kadar yürüttükleri.

Cumartesi günü öğle namazını müteakip Mevlânâ meydanında hareketlenen yürüyüşün başında İslam gençleri «Kudüs Yahudiyeye verilmeyecektir» sloganlarıyla ilerleyen yürüyüşün büyük kabilek buradan da İstifaye meydanına kadar yürüttükleri.

ve MSP genel başkanı Prof. ERBAKAN 3 saat kadar devam eden yürüyüş koluna devamlı şekilde selamlaşmıştır.

Burada düzenlenen mitingde ilk konuşmayı Konya Belediye Başkanı Mehmet Keleşçi yapmış, daha sonra kürsüye gelen Konya Milletvekili Hacı Tahir Büyük körlüğü günün ehemmiyetini dile getiren vevat etmiş bir konuşma yapmıştır. Büyük körlüğü konuşmasında «Kudüs konuşulmalıdır» (Devamı Sh : 5 de)

Kesin kayıtlar 6 ekimde başlayacak

Konya Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü S. Savaş Büyükkaragözü başına yaptığı açıklama göre, 1980 - 1981 öğretim yılında Konya Selçuk Yüksek Öğretmen Okulu'na USYMY'ye göre girme hakkı kazanan toplam 530 öğrenci 6-17 Ekim 1980 tarihleri arasında kesin kayıtlar yapabileceklerdir. Ayrıca okula 50 kayıtlı öğrenci alınmıştır.

Türkiye bölümüne 120 öğrenci alınmış, tavandan 493, taban puan 417, Sosyal bölümüne 80 öğrenci alınmış tavandan 342, taban puan 409, M. B. bölümüne 80 öğrenci alınmış tavandan 469, taban puan 423, F.K.B bölümüne 120 öğrenci alınmış tavandan 452, taban puan 423, İngilizce bölümüne 80 öğrenci alınmış tavandan 510, taban puan 444, alınması bölümüne 60 öğrenci alınmıştır. (Devamı Sh : 5 de)

Adli tatil dün sona erdi

Türkiye'de Adli tatil 5 Eylül Cuma günü sona ermiştir.

Adliye teşkilatının tatil çıkmasıyla Olağanüstü Mahkemelerin gündelik mahkemeler çalışmamıştır. Adli tatilin başlaması ile birlikte tüm hakimler ve avukatlar da tatil çıkmışlardır. (Devamı Sh : 5 de)

Kısa Kısa

Yardımcıların bazı bölgelelerinde hava sıcaklık artış olmasına rağmen, İç Anadolu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde hava soğumaya başlamıştır. Şehrinde de geçiştir. (Devamı Sh : 5 de)

TEKZİP YAZISI

«Türkiye'de Süleyman ci diye hiç bir şey olmadı gibi ne bir din ne bir mesne yoktur. Süleyman İmam tabirinde müslümanlık adına uzur vardır.

Hadise ayın yolları Kızılkaya kışan Sarıtaş Camii'nin reza İmamı Cemal'den Ahmet Sımsık Mevlüt okunmak için davet etti. İmamın Mustafa Sana Cematinin huzurunda hayır bir o ahid imama Mevlüt okunmuş. Diğer Cami İmamı Ali Sana Mehmet Sar'ın üze (Devamı Sh : 5 de)

2 Milyon kişinin ziyaret ettiği 10. Konya Fuarı dün kapandı

5 Ağustos 1980 günü açılan Konya Fuarı iki gün daha uzatıldıktan sonra dün kapanmıştır.

Fuarın açık olduğu günler içinde Fuar emniyetinin ve düzeninin çok iyi bir şekilde sağlanması nedeniyle vatandaşlar rahat bir şekilde de ve huzurlu olarak goshunmuşlardır. Fuar'da hakimiyetleri tarafından bazı gruplar da Fuar yetkilileri tarafından, susturulmuştur. Her yöreye gelen yıllara nazaran daha iyi olan Konya Fuarını bu yıl iki milyon kişi gezmiştir.

10. Konya Fuarına vatandaşlardan daha çok ilgi göstermiş nedeniyle Cuma günü kapanması gerekirken iki gün daha uzatılmış ve Cumartesi, Pazar günleri de açık bulunmuştur.

Dün kapanan 10. milli Konya Fuarının genişliği (Devamı Sh : 5 de)

2. Ordudan emekli olan 6 Albay için Askeri bir tören düzenlendi

Türk Silahlı Kuvvetleri 2. Ordu karargahında emekliye ayrılan 6 Albay için geçtiğimiz Cuma günü Ordu Evinde bir şöen ve Askeri tören düzenlenmiştir.

Düzenlenen törende çeşitli konuşmalar yapılmış ve emekliye ayrılan Top. Alb. Hasan Sabri İnelten, Tank. Alb. Nurettin İnal, Top. Alb. Mehmet Özen, İstih. Alb. Hasan Arık, Ord. Alb. Bahadır Balkanoğlu ve Per. Alb. Ahmet Güngör'e ve eşlerine Vali Lütfi Tuncel ve 2. Ordu Kur. Başkanı Nihat Kocabaş tarafından şilt belge ve hediye verilmektedir. Törende, Kara Kuvvetleri komutanının Albaylara hitaben yazılan mesajı okunmuştur. Emekliye ayrılan Albaylar adına, düzenlenen törende 2. Ordu Kur. Başkanı Nihat Kocabaş tarafından bir konuşma yapılmış ve emekliye ayrılan Albaylara bundan sonraki hayatlarında mutlu (Devamı Sh : 5 de)

M. Ali Kaya Y.Ö.O. müdür Baş yardımcılığına getirildi

Selçuk Yüksek Öğretmen Okulu müdür baş yardımcısı Necmi ESEN OĞLU Bakanlık Müfettişliğine atanmış görevi başlamıştır. Müdür yardımcılığına, Ta. hakuk işleri müdür yardımcısı Mehmet Ali Kayadan başlangıç Tahakkuk işleri müdür yardımcısı, İngilizce bölüm müdür yardımcısı Zekeriya Bulbul, öğrenci işleri müdür yardımcısı Bahattin Ağaladağ, İngilizce bölüm müdür yardımcısı, İngilizce bölümüne (Devamı Sh : 5 de)

EK 5 - Konya'nın Sesi gazetesinin Kudüs Mitingi sonrası manşeti (9 Eylül 1980)

OR

KONYA SPOR - BİR TA MAÇINDA 200 LIRA HASILAT...
Önceki gün...
Maçta bileti...
Maçta 419 sporcu...
Maçta 371 lira para...
Maçta...

diğimi öndük

Maçta futbolcular...
Maçta...

Sümer Koç

Maçta...

şölenin çağrılı

Maçta...

KISA-KISA

Maçta...

Yacak

Maçta...

Emekli memur, Kara Kuvvetleri Vakfına 40 bin lira bağışladı

Maçta...

YIL : 5 - SAYI : 1311 - FİYATI 250 Kuruş

KONYA'NIN SESİ

GÜNLÜK HALKÇI SİYASİ GAZETE SAHİBİ : AHMET ÇOBANOĞLU

MSP'nin "Kudüs'ü Kurtarma,, mitingi sırasında İstiklal Marşı söylenirken, sayıları 2 bini aşan bir grup yere oturarak protesto gösterileri yaptı

MSP'nin Mitinginde Şeriat Devleti İstendi...

MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın da konuştuğu mitingde, eski yazılı sloganlar taşınmış. "Din siz Devlet, yıkılacak elbet" şeklinde sloganlar da atılmıştır.

Saat 14.00'te İstasyon alanında başlayan miting, İstasyon yolu ile Nalçacı'ya kadar sürmüş, saat grupların geçişi 2.5 saat devam etmiştir.

MSP Selamet Partisi tarafından düzenlenen "Kudüs'ü kurtarma mitingi" Cumartesi günü saatlerinde 20 bin 500 kişi katılımıyla yapılmıştır. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın da konuştuğu mitingde, eski yazılı sloganlar taşınmış. "Din siz Devlet, yıkılacak elbet" şeklinde sloganlar da atılmıştır.

Saat 14.00'te İstasyon alanında başlayan miting, İstasyon yolu ile Nalçacı'ya kadar sürmüş, saat grupların geçişi 2.5 saat devam etmiştir.

Mitingte çıkışta sayı yolda Arap giysisi kışkırtın ve maskeli komitelerin bulunduğu da dikkat çekmiştir. Bu arada miting nedeniyle şehirden birçok işyerleri de kapalı kalmıştı.

Miting sırasında İstiklal Marşı söylenirken, sayıları iki bini aşan bir grup ise, oturarak, protesto gösterisi yaptı.

Miting sırasında İstiklal Marşı söylenirken, sayıları iki bini aşan bir grup ise, oturarak, protesto gösterisi yaptı.

Mitingte çıkışta sayı yolda Arap giysisi kışkırtın ve maskeli komitelerin bulunduğu da dikkat çekmiştir. Bu arada miting nedeniyle şehirden birçok işyerleri de kapalı kalmıştı.

Miting sırasında İstiklal Marşı söylenirken, sayıları iki bini aşan bir grup ise, oturarak, protesto gösterisi yaptı.

Miting sırasında İstiklal Marşı söylenirken, sayıları iki bini aşan bir grup ise, oturarak, protesto gösterisi yaptı.

Gazeteci-Araştırmacı Hacı Selçuk Es vefat etti

Değerli meslektaşımız, gazeteci araştırmacı - Yazar Hacı Selçuk Es geçirdiği Cuma günü geçirildiği ani rahatsızlık nedeniyle vefat ederek aramızdan ayrılmıştır.

(Devamı Sayfa 5'de)

NOTLAR... NOTLAR...

BÜYÜK GÖSTERİ

MSP'nin kuruluşundan beri gerçekleştirildiği belki de en büyük gösterisi olan Cumartesi günü mitingde, çok sayıda yazılı sloganın bulunduğu dikkat çekti. Mitingte sık sık "Layihelik ne demek, şeriat, şeriat" şeklinde sloganlar da atıldı.

"Allah sloganları arasında en dikkat çekici olan şeriat kelimesi de vardı. "Şeriat, Butun Hıyevda, İyri bizim Mison'da, Dinimiz dernek şeriat elbet, Şeriat gelecek, vahşet bir tek Şeriat hakkımız, soke soke alırsın. Ne şeriat ne şeriat, İstasyon İstasyon Şeriatı kurulan, Ayasofya açısın Kudüs İshudiyer mezar olacak - Şeriat İslam'dır, Ana yazı Kurandır - İslami Hükümet, halifeli de -" Deniz TET şimdi nerde Deniz İstidat İyfa - Erbakan, Ziya, Humeyni, yazsın İslam Birliği.

Mitingde bazı grupların elinde düz yazılı yazrak bulunduğu da gözlemlendi, ancak bu yazrak bayrakın ne anlamına geldiği bir türlü açıklanmadı. Bir kişinin elinde de üzeri eski yazık, yeni bir yazrak bulunduğu gözlemlendi.

"Kimi grupların elinde silahlı grupların bulunduğu belirtilen kişilerle görüşüldü. Bu arada düzenlenen MSP'lerin emirlerini içeren şeriatlar da tasınıyordu.

"Bazı kişiler, miting sırasında bile yolları daraltarak MSP sloganları yazdıkları şehir dışında her yer MSP, AGD (Akınç) Genel Drneği, İFİT (İslam Federaleti) İntikam Tugay olduğu sanılıyor ve İKO (İslam Kuruluş Ordusu) gibi örgütlerin yazarak da da Tekelele giriş kapısının duvarına da, "Şeriat devlet, yıkılacak elbet" yazıldı.

Mitingte katılanların sayısının 20 bin'i aşkın olduğu konusunda hemen hemen herkes aynı fikirde idi.

Ticaret Odası dükkanları bugün satılıyor

Ticaret Odası bizim benesi önünde bulunan dükkanların tamamı bugün oda salonunda saat 17.00'de yapılacak olan açık artırma usulü ile satılacaktır.

Konya Ticaret Odası Başkanlığından konuyla ilgili olarak yapılan açıklamada "Odasın 2490 sayılı kamuna tabii olmadığı belirtilmiş ve sözkonusu dükkanların muhtemelen bedelinin beşerüz bin lirası olarak belirlendiği bildirilmiştir.

(Devamı 5. S'de)

Karasinir'da halk şenlikleri yapıldı...

Karasinir'da, Belediye tarafından düzenlenen Halk şenlikleri geçitmiş Cuma günü yapılmıştır. Şenlikler nedeniyle Karabulut Sarayı Sarayı açılmış, köylere futbol turnuvaları yapılmış ve spor gösterileri düzenlenmiştir.

Şenliklerin açılışı bir konuşmayla başlatılmıştır.

(Devamı Sayfa 5'de)

Düzenlenen törene Vali, 2. Ordu Kurmay Başkanı, General, subay ve astsubaylar katıldı...

2. Ordu'nun 6 Albayı emekliye ayrıldı...

Türk Silahlı Kuvvetleri 2. Ordu Karargahı'nda emekliye ayrılan 6 Albay için geçitmiş Cuma günü Ordu evinde bir tören düzenlenmiştir. Törende Kara Kuvvetleri Komutanının A. Albaylara hitaben yapılan mesajı okunmuştur.

Emekliye ayrılan Albaylar: Top Alb. Hasan Sabri İnan, Top Alb. Mehmet Özen, İstikbal Albay Hasan Arık, Ord. Alb. Bahaddin Balkanoglu, Par. Alb. Ahmet Çeliker ve 6 astsubay. Konya Valisi Lütfi Tun

Genel Kurul Konuşmaları: Kağıt dağıtımını konusunda Meclis araştırma önerisi:

da biriktirmektedir. Yüksek öğretimimiz 1500 gazetesine, İstanbul ve Ankara'da yayınlanan ve "Yeni Yurt" olarak bilinen emek kağıdı kullanılarak gzeteler de dahil bulunmaktadır (Bege 1)

Haber yayın organları ile ilişkisi bulunmayan ve yayını yapılmayan bazı kağıt türleri, piyasadaki gzeteye kağıdı kırılsasınca emekliliklerinden birisi olarak çıkarılmaktadır. Ticaret odalarından, kağıt türleri, yayıncılarına dair birer bilgi olan bir tür kişiler, SEKA kurumuna müracaat etmelidir. (Devamı Say. 5'de)

FERSOY ve MİLLİ EĞİTİM

Mehmet TOHOS

30 Ağustos günü Konya'ya gelen Millî Eğitim Bakanı sayın Orhan Çemal Fersoy, Mersin'de düzenlenen Eğitim Enstitüleri Müdürlüğü seminerinde konuşma yaptı. "Millî Eğitim Bakanlığının, idrolojiye keşiflerin tamamen kapsamını Mikrop keşif buluşma çalışmalarını mikrop keşif araştırma merkezinde bir millî eğitim hakimi olmuştur.

(Devamı Sayfa 5'de)

Hava sıcaklığı yeniden artacak

Bir süreli mevsim normallerinin altında seyreden hava sıcaklığının bu hafta içerisinde yeniden yükselmesiyle mevsim normallerinde seyredeceği öğrenilmiştir. Meteoroloji uzmanlarının verdiği bilgiye göre, bir hafta içinde hava sıcaklığı yeniden artacak. Alınan bilgiye göre, bir hafta içinde hava sıcaklığı yeniden artacak.

(Devamı Sayfa 5'de)

Emekli memur, Kara Kuvvetleri Vakfına 40 bin lira bağışladı

Konya Adliyesinden emekli Süreth Erkin Kara Kuvvetleri güçlendirme vakfına mükafatı olarak 40 bin 000 - lirası bağışladı.

(Devamı Sayfa 5'de)

PARLAMENTERİN NOT DEFTERİNDEN

Yazan : Ahmet Çobanoğlu
CHP KONYA MİLLETVEKİLİ

Türkiye'de üç büyük ide yapılmamakta olan büyük ezzeleler yolda 140 bin ton kağıt tüketilen geriye kalan 1000 ton kağıt 1500 dolayındaki gzele, yolda 8 bin ton tabii kağıt ile yetilmek zorunda bırakılmaktadır.

Millet Meclisi Başkanlığına, Türkiye'de uzun zaman beri büyük sorun olan ve Anadolu basınında en büyük emellerden birisi olarak görülen "Tahsisli kağıt" sorunu boyutlarını gün geçtikçe artırarak sürüyor. Türkiye'de üç büyük ide yapılmamış yedi günlük gazete, yolda 140 bin ton kağıt tüketilen geriye kalan 64 il ve 70 civarındaki ilçelerde yayınlanan günlük 1500 dolayındaki gazete ve yine 100 civarında haftalık ve aylık dergi, yolda sadece 8 bin ton gazete kağıdı tahsis ile yetilmek zorun

Genel Kurul Konuşmaları: Kağıt dağıtımını konusunda Meclis araştırma önerisi:

da biriktirmektedir. Yüksek öğretimimiz 1500 gazetesine, İstanbul ve Ankara'da yayınlanan ve "Yeni Yurt" olarak bilinen emek kağıdı kullanılarak gzeteler de dahil bulunmaktadır (Bege 1)

Haber yayın organları ile ilişkisi bulunmayan ve yayını yapılmayan bazı kağıt türleri, piyasadaki gzeteye kağıdı kırılsasınca emekliliklerinden birisi olarak çıkarılmaktadır. Ticaret odalarından, kağıt türleri, yayıncılarına dair birer bilgi olan bir tür kişiler, SEKA kurumuna müracaat etmelidir. (Devamı Say. 5'de)

EK 6 - Yeni Meram gazetesinin Kudüs Mitingi sonrası manşeti (8 Eylül 1980)

BUGÜN GAZETEMİZ 6 SAYI : 11674 BAYPAZIR

Yeni meram

Kurucusu AHMET BAHCIVAN GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE Sahibi M. YALCIN BAHCIVAN Fiyatı 500 Kuruş

Bazı iş yerleri ve birahaneler tahrip edildi Kudüs Mitinginde konuşan Erbakan :

Kudüsü kurtarmak vaciptir

C. Savcılığı Kudüs Mitingi ile ilgili soruşturma açtı

Söhründe MSP tarafından düzenlenen Kudüs Kurtarma mitinginde önce bazı olaylar çıkmış, Dergah Oteli, Fuar Mahallesi Firmaları ile bazı rakat bayileri ile İttis içinde bulunan Tekei Pavyonu bazı kişiler tarafından tahrip edilmiştir.

Mitingte bir konuşma yapan MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, AP hükümetini eleştirmiş, "Türkiye Cumhuriyetinde son 60 yıl içinde hiçbir hükümetin Kudüsü kurtarmaya çalışmadığını" söylemiştir. Erbakan daha sonra sunular söylemiştir :

"Yahudiler ve Sünni Arabların arasında bir anlaşma yapılmazsa Kudüsün kurtarılması mümkün değildir. Kudüsün kurtarılması için çalışmamız gerekir. Kudüsün kurtarılması için çalışmamız gerekir. Kudüsün kurtarılması için çalışmamız gerekir."

Örnek bir davranış Emekli bir memur Karakuvvetlerine 40 bin lira bağışladı

Konya Adliyesinden emekli Süleyman İsmail Sığirci, Karakuvvetlerine 40 bin lira bağışladı. Sığirci, emekli olduğu için maaşının yarısını Karakuvvetlerine bağışladığını söyledi. Sığirci, Karakuvvetlerin emekli memurların yararına çalıştığını belirtti.

Ticaret Odası pasajındaki dükkanlar bugün sathılıyor

Ödemiş ilçesinde bulunan dükkanların bugün sathıldığı öğrenildi. Ticaret Odası, dükkanların sathılmasını düzenledi. Dükkanlar, düşük fiyatlarda sathılıyor.

2. Ordu 6 Mümtaz Albayı Emekliye ayrılırken muhterem bir şölen ve askeri tören düzenlendi

Türk stable kuvvetleri 2. Ordu Komutanlığına 6 Mümtaz Albayı emekliye ayrılırken muhterem bir şölen ve askeri tören düzenlendi.

İlkokul, Sanayi sergisi ve Atatürk Büstü de hizmete açıldı Karasınır'da Halk Şenliği Yapıldı

Karasınır'da düzenlenen Halk Şenliği, ilkokul, sanayi sergisi ve Atatürk büstü de hizmete açıldı. Şenlikte halkın katılımı yüksek oldu. Karasınır'da düzenlenen Halk Şenliği, ilkokul, sanayi sergisi ve Atatürk büstü de hizmete açıldı.

Olayların içinden

Medeniyetin büyük nimetlerinden biri, elektrik. Aydınlanma ve ısıtmanın sayısız bütün dallarında, en önemli rolü otomobilin den uçaklara, koca koca gemilere varıncaya kadar hemen bütün yerler elektrik enerjisi ile hareket eder. Yurdumuz, bu emsalde nispeten, ancak 1950'lerden sonra yavaş yavaş ilerleme kaydetti. O zamana kadar, köyler, kasabalar, hatta bir çok şehirler elektrikten yoksun idi. Büyük şehirlerde dahi ne her evde, ne sokak ve caddeelerde bile yeterli elektrik yoktu. Şimdi köylere kadar ulaştırılıyor. Halâ kavuşmamış olanlar bu nimetten mahrum bırakılmak için çalışıyor.

Köylere elektrik

Konya, vilâyet olarak yararlık hesap (Bin) civarında köye sahiptir. Gazetemizin verdikleri habere göre bunun 770 tanesi elektrikle kavuşturulmuştur. «Yüzde 77» demektir. Geriye 230 köyün olmuştur. Onlarda birgün muhakkak medeniyetin bu nimetine kavuşacaklardır. Belki çabuk olmayabilir. Çünkü, 230 köyün kimileri ne kodun pek küçük, nüfusu göçü azdır. Köy odası olmasınlar ama, aralarında 15-20 evden ibaret olanlar yok değildir. Zorluk, bu yüzden olabilir. Üstelik bir de «mesafeler» meselesi çekilmelere sebep teşkil ederler. Bu kabîl Devlet hizmetlerinde sayet halkın bir miktar katkıda bulunmuşsa laçap ediyor, o halde, nüfusun azlığı dolayısıyla bu da istenildiği şekilde olmayacağı için, iş biraz gecikebilir. Ama, muhakkaktır ki, Türkiye'nin bütün köyleri bir gün gelecek, mutlaka elektrikle kavuşacaktır.

GAZETENİZ Yeni Meram'ın yeni bir kültür hizmeti Eğitimde Basın-Veli-Öğrenci-Öğretmen-Uzman İşbirliği

hizmetlerini sunmakla gurur duyar

YENİ MERAM şimdi daha güçlü

MSP'nin Mitingini AP sert eleştirdi Halkımız olayları ibretle izledi

AP Başbakanı Erbakan'ın Kudüs Mitingi'ni sert eleştirdi. Halkımız olayları ibretle izledi. Erbakan'ın konuşması, AP hükümeti tarafından sert eleştirildi.

AP Başbakanı Erbakan'ın Kudüs Mitingi'ni sert eleştirdi. Halkımız olayları ibretle izledi. Erbakan'ın konuşması, AP hükümeti tarafından sert eleştirildi.

Olayların içinden

Medeniyetin büyük nimetlerinden biri, elektrik. Aydınlanma ve ısıtmanın sayısız bütün dallarında, en önemli rolü otomobilin den uçaklara, koca koca gemilere varıncaya kadar hemen bütün yerler elektrik enerjisi ile hareket eder. Yurdumuz, bu emsalde nispeten, ancak 1950'lerden sonra yavaş yavaş ilerleme kaydetti. O zamana kadar, köyler, kasabalar, hatta bir çok şehirler elektrikten yoksun idi. Büyük şehirlerde dahi ne her evde, ne sokak ve caddeelerde bile yeterli elektrik yoktu. Şimdi köylere kadar ulaştırılıyor. Halâ kavuşmamış olanlar bu nimetten mahrum bırakılmak için çalışıyor.

EK 7 - Yeni Konya gazetesinin Kudüs Mitingi sonrası manşeti (7 Eylül 1980)

YAZI İŞLERİ : 12584
İLAN ABONE : 12894
 10570 - 10571
 Bankası: Yarı No: 4

YIL : 32 **SAVI** : 11766

YENİ Konya

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

Kurucusu ve Sahibi : Mustafa Naci GÖCÜYENER

Flak : 500 Kuruş

Kömür sırası gelenler

* Muhtarların dağıttıkları karneler numaralarına göre bugün 14.501 ile 15.000 numaralararası karneler bizzat kömür paralarının yatarına günde.

Yarın ise 15.001 ile 15.500 numaralararası karneler sahiplerinin kömür paralarını yatarına günde.

Vatandaşların kömür paralarını zamanında yatarlarını istemektedir.

«Kurtuluşumuz Batı kulüp' de değil Millî Görüş'dedir»

- * Mitinge katılan MSP'li grupların kıyafetleri dikkat çekti
- * Bir otel, bir tekel bayisi ve bazı yerler saldırıya uğradı
- * İstiklâl Marşı söylenirken bir grup MSP'li yere oturdu

MSP Genel Başkan Yardımcısı KUTAN:
'AP bu kafayı terketmezse (Kabuk yönetim) olmaktan kurtulamaz,

Gazeteci Erol İlday'ın Babası vefat etti

* Gazeteci hemşehrimiz, GÜNAYDIN Gazetesi Yurt Haberleri Servis Şefi Erol İlday'ın babası Mustafa İnan, dün (6 Eylül) (Devamı S. 5'de)

Hacı Selçuk Es'i toprağa verdik

* Geçtiğimiz cuma günü geride bıraktığımız hafta sonunda vefat eden Arapçama, yazar, tarihçi HACI SELÇUK ES, cumartesi günü Sultan Selim Camii'nde cenaze namazı kıldıktan sonra Üçler Mezarlığında toprağa verildi.

Ceride bıraktığı yakınlarını, arkadaşlarını, okuyucuların derin üzüntüsüne karşın H. SELÇUK ES'in Allah (C.C.)'den rahmet diler, eline ve diğer yakınlarına başsağlığı ve sabır temenni ederiz.

— Yeni KONYA —

Gazeteciler ve Yazarlar Derneği:
«H. SELÇUK ES'i YİTİRDİK BAŞIMIZ SAĞOLSUN»

* Gazeteciler ve Yazarlar Derneği H. Selçuk ES'in vefatı dolayısıyla bir mesaj yayınlamıştır. Mesaj şöyledir:
 «Değerli meslektaşımız cemiyetimiz üyesi gazeteci araştırmacı - Yazar HACI SELÇUK ES geçtiğimiz cuma günü geride bıraktığı anı rahatsızlık nedeniyle vefat ederek aramızdan ayrılmıştır.
 Acımız sınızsız olup merhumu kaybetmek için Konya basını telâfisi imkânında bir kayba uğramıştır.
 Kendisine tanınan rahmet dilerken kederli oğullarına ve Konya basınına veda için ya halkına başsağlığı dileriz.»

SELÇUK AĞABEY TOPRAĞIN BOL OLSUN

Mahmut ARICAN
 * Konyamızın değerli bir evladını daha kaybetmişiz. Çeyizli komünistliği yaptığı arapçama yazdığı ile gazete okuyucularının yakından tanıdığı SELÇUK ES ağabeyimiz de kaybetmemizin büyük üzüntüsünü hissediyoruz.
 Mutlak olarak üzere çama günü vefatından birkaç saat önce yine her zamanki sempatik tavırla gazetemiz idarehaneine gelen SELÇUK AĞABEY, yakınlarına göndermek üzere beşden birkaç gazete istedi. Cebinden çıkardığı portofosuna aldığı gazeteleri üzerine gönderdiği adresleri yazmaya başladı. Son zamanlarda gözleri hayli zayıfladığı için ancak portofosuna daha kolay görebiliyordu. O hayatla portofosuna oturdurdu adresleri yazarken, bir yandan da konuşuyordu. DELİBAŞI dizisinin daha ne kadar devam edeceğini sorum kandi (Devamı S. 5'de)

TEPKİLER «Kudüs Mitingi» siyasi partilerin il başkanları tarafından eleştirildi

* MSP'nin düzenlediği mitingin yanlırları devam ederken, mitinge katılmak üzere gelen parti grupları'nın - konuşmaları, etkinlik sloganları ve miting sonunda istiklâl marşı söylenirken bir grup'un oturması tepki ile karşılanmıştır.
 Bu konu ile ilgili olarak AP İl Başkanı Ağırbaşlı, CHP İl Başkanı Mehmet Celen ve CGP İl Başkanı Hüseyin Sönmez görüşlerini açıklamışlardır. MSP İl Başkanı Ali Güneri, bir davete iştirak ettiğinden, MHP İl Başkanı İbrahim Altay, partisinin Beyşehir kongresine katıldığından görüşme sağlanamamıştır.

* CHP İl Başkanı CELEN
 CHP İl Başkanı Mehmet Celen meseleyi uzucu bulduğunu ifade ederek şöyle demiştir:
 Kıyafet yasasına aykırı şekilde giysilerle hareket etmeleri devleti hiçe sayarak alaycı bir tutum izlemesi en azımsanılabilir bir noktadır. Devlet daha önce Konya'da olmuştur. Gerek vali gerek emniyet mensupları tarafından müdahale edilmiştir.

İstiklâl Marşımızın okutulmasına siyevce protesto edilmesi daha önceden planlanmış gibiydi. Tek kelimeyle istiklâl Marşının (Devamı S. 5'de)

MSP mitingi hakkında savcılık soruşturma açtı

* MSP'nin cumartesi günü şehrimizde düzenlenen miting ve yürüyüşü ilgili olarak savcılığa soruşturma açılmıştır. Soruşturmanın çok yönlü devam ettiğini söyleyen yetkililer terip komitesinden dokunulmazlığı olmayan bir kişi gözaltına alındı.

Ticaret Odası dükkânları bugün ihale ediyor

* Ticaret odası pazarın daki dükkânları bugün ihale ediyor.

Ticaret Odasından yayınlanan açıklamaya göre; dükkânların ihale saati 17.00'de bugün açık arttırma ile Ticaret Odası salonunda ihale edilecek. (Devamı S. 5'de)

Çocuğunuzu ilkokula kaydettirdiniz mi? İlkokullarda öğrenci kayıtları yarın bitiyor

* Tüm ilkokullarda 1 Eylül tarihinde başlayan ilkokullarda 1980 - 1981 öğretim kayıtları yarın öğretim yılının bitiyor.

2. Ordu'nun altı mümtaz albayı emekliye ayrıldı

* Türk Silahlı kuvvetleri 2. Ordu karargahından emeliye ayrılan albaylar için geçtiğimiz cuma günü 2. Orduvalide bir tören düzenlenmiştir. (Devamı S. 5'de)

1980-1981 dönemi için 520 öğrenci alınacak olan Eğitim Enstitüsünde kesin kayıtlar 6 Ekimde başlayacak

* Selçuk Eğitim Enstitüsü Müdürü S. Savaş Bu yukarıdaki eğitim enstitüsüne yapılacak yeni kayıtlar kabul konusunda bir açıklama yapmıştır. Büyükkaragöz, 1980 - 1981 öğretim yılı için Eğitim Enstitüsüne 520 öğrencinin üniversite sınav sonuçlarına göre kayıt yaptırmaya hak kazanmış olduğunu kayıtların 6 - 17 Ekim tarihleri arasında yapılacağını bildirmiştir. Açıklamaya göre; yeni öğretim yılı için Selçuk Eğitim Enstitüsünün Türkçe bölümüne 120 öğrenci alınacak ve bu bölüm için tavandan 493 taban 437 olacaktır.

Bazı maddelerin fiyatlarında önemli düşmeler kaydedildi

* Piyasada çoğu maddelerde önemli düşüşler gözlemlenmektedir. Dün toptancılar çarşamasında inceleme yapan ve toptancılar ile görüşen muhabirimiz şu tabiiyetleri yayımlamıştır:
 *108 lira olan çam tırnakları 85 liradan satılmaktadır. 220 lira olan zayıflığı 185 liraya rahatlıkla müstahabı bulmaktadır. Sabunlarda da yüzde 15-20'ye varan düşüşler gözlemlenmektedir. Öte yandan tım güde maddeleri ve muftak levanizasyonunda da yeni maddelerin çokça bulunmasına karşılık talebin azalmamasına rağmen fiyatların büyük düşüşler kaydedildiği görülmüştür.
 İlgililer önümüzdeki pazartesi gününden itibaren yeni ürünün piyasaya vermesi ile bu güde maddelerinde de fiyatların büyük oranda düşme eğilimine başladığını ifade etmiştir.

Emekli bir memur Kara Kuvvetleri Vakfına bağışta bulundu

* Adilî'den emekli Sıyret Esen, mütevezzel gelirin den tasarruf ettiği 40 bin 100 liralık Kara Kuvvetleri Vakfına bağışta bulundu.
 Bu münasebetle Ordu evinde düzenlenen küçük törenle Sıyret Esen'e bu örnek davranışı dolayısıyla Ordu Kurmay Başkanı tarafından bir şilt verilmiştir. Vali Tuncel ile diğer generaller ve subaylar da Sıyret Esen'i kutlama ve teşekkür etmişlerdir.

EK 10 - Yeni Konya gazetesinin 12 Eylül Darbesi sonrası manşeti (13 Eylül 1980)

13 EYLÜL 1980
CUMARTESİ

YAZI İŞLERİ 12594
İLAN ABONE 12994
10070 - 10571
BANKA Yarı No 4

Yeni Konya

GÜNLÜK TARAFSIZ SİYASİ GAZETE

Kurucusu ve Sahibi : Mustafa Naci GÜCÜYENER

Fiyat : 500 Kurus

VİL : 32 SAYI : 12211

Sıkıyönetim bildirilerinin dikkatlice takip edilmesi istendi

Radyo ve Televizyon dan belirli aralıklarla yayınlanan sıkıyönetim komutanlığı bildirilerinin dikkatlice takip edilmesi hususunda gerekli görülmesi, bu konuda vatandaşlara yardımı olmaları istenmiştir.

Bu arada sokaklara çıkma yasağının uygulandığı sokaqlarda vatandaşların her türlü hareketleri sıkıyönetim komutanlığı tarafından yakından takip edilmektedir.

15 Eylül Pazartesi günü ilkokullar açılıyor

Konya'da, bütün ilkokulların 15 Eylül pazartesi günü 1980-1981 ders yılına başlayacağı bildirilmiştir.

İlköğretim hatasının da 15-26 Eylül tarihleri arasında kullanılacağı öğrenilmiştir.

Millî Eğitim Müdürlüğü ilgilileri, Konya'da köy kasabası ve şehir ilkokullarının birlikte öğretime başlayacağını, kayıt işlemlerinin de tamamlandığını ifade etmişlerdir.

Rahvan at yarışları bu yıl İzmir'de yapılacak

Sıkıyönetim komutanlığı izin verdiği takdirde her yıl Konya'da gerçekleştirilen rahvan at yarışları bu yıl İzmir'de yapılacaktır.

Vatanın ve Milletinin bütünlüğü için

Salim KOÇAK

Ordumuz, anarşi, terör, bölücülük ve yivci küçük faaliyetlerine son vermek, vatanımızı, milletimizi ve devletimizi yönetişim bulgularını toparlamak için birleşmiş milletlerimizin desteğine ihtiyacımız olduğunu belirtmek istiyoruz.

Böylece, Türk ülkesinin ve Türk milletinin bütünlüğünü korumak için işbirliği etmeliyiz.

Ordu, bizim ordumuzdur. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır.

Özellikle, anarşi, terör, bölücülük ve yivci küçük faaliyetlerine son vermek, vatanımızı, milletimizi ve devletimizi yönetişim bulgularını toparlamak için birleşmiş milletlerimizin desteğine ihtiyacımız olduğunu belirtmek istiyoruz.

Böylece, Türk ülkesinin ve Türk milletinin bütünlüğünü korumak için işbirliği etmeliyiz.

Ordu, bizim ordumuzdur. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır. İddiaya ve iftiharla konuşulmalıdır.

(Devamı 8. S' de)

Bütün yurtta sıkıyönetim ilân edildi

Türk silahlı kuvvetleri yönetime el koydu

Siyasi Partiler, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun dışındaki bütün dernekler Disk ve Misk ile bunlara bağlı sendikalar faaliyetten men edildi

Millî Güvenlik Kurulunun 12 Eylül 1980 tarihinde aldığı karar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yerleşik ve yerleşik olmayan bölgelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Bu karar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yerleşik ve yerleşik olmayan bölgelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir.

Yürütme GÖREVİNİ DEVRALDI Genel Kurmay Başkanı Orgeneral KENAN EVREN'in başkanlığında kurulan Milli Güvenlik Kurulunun 12 Eylül 1980 tarihinde aldığı karar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yerleşik ve yerleşik olmayan bölgelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir.

2. Ordu Komutanı Orgeneral Demirel, (Konya, Kayseri, Kırşehir, Niğde ve Yozgat) ileri sıkıyönetim komutanı oldu

2. Ordu Komutanı Orgeneral Demirel'in, Konya, Kayseri, Kırşehir, Niğde ve Yozgat illerinde sıkıyönetim komutanlığına atandığı öğrenildi. Demirel'in bu görevine atanması, sıkıyönetim ilânının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Millî Güvenlik Kurulunun 12 Eylül 1980 tarihinde aldığı karar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yerleşik ve yerleşik olmayan bölgelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Bu karar ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün yerleşik ve yerleşik olmayan bölgelerinde sıkıyönetim ilân edilmiştir.

İlgin Şeker Fabrikası tamamlanması Ürettiğimiz bütün pancarı işleyebileceğiz

Şehrimizde bulunan İlgin Şeker Fabrikasının tamamlanmasıyla bölgenin de üretimi 1 milyon 750 bin ton şeker pancarını tam anlamıyla işleyebileceği açıklanmıştır.

Konya ilinin ileri sıkıyönetim komutanı Orgeneral Demirel'in, Konya, Kayseri, Kırşehir, Niğde ve Yozgat illerinde sıkıyönetim komutanlığına atandığı öğrenildi. Demirel'in bu görevine atanması, sıkıyönetim ilânının bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Millî Eğitim Müdürlüğü ilgilileri, Konya'da köy kasabası ve şehir ilkokullarının birlikte öğretime başlayacağını, kayıt işlemlerinin de tamamlandığını ifade etmişlerdir.

Sıkıyönetim komutanlığı izin verdiği takdirde her yıl Konya'da gerçekleştirilen rahvan at yarışları bu yıl İzmir'de yapılacaktır.

Hububat ekim alanı 16 Milyon olarak belirlendi

Bu yıl hububat ekim alanının 15 milyon 900 bin dekar olarak belirlendiği açıklanmıştır. Teknik tarım müdürlüğü yetkilileri, tüm hububat ekim alanının 9 milyon 500 bin dekar, buğday 5 milyon 500 bin dekar, arpa 500 bin dekar, mısır 400 bin dekar, darı 400 bin dekar, yulaf 400 bin dekar olarak belirlendiğini bildirdiler.

Gecen yıl Konya bölgesinde 14 milyon 623 bin dekar olarak belirlendiği açıklanmıştır.

Edebiyat Fakültesinde güz dönemi sınavları 15 Eylülde başlayacak

Konya Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde güz dönemi sınavları 15 Eylülde başlayacaktır. Fakülte dekanı tarafından yapılan açıklamaya göre, sınavlar 15 Eylül pazartesi günü saat 09.00'de başlayacaktır.

Akşam ortaokulu kayıtlara başladı

Şehrimizde bulunan Akşam Ortaokuluna kayıtlar başladı. Okul müdürlüğü yetkilileri, kayıtların hızla devam ettiğini bildirdiler.

Hava Nasıl Olacak

Bugün ve sonraki günlerde hava parçalı bulutlu günün en yüksek sıcaklığı 28 ve en düşük ise 11 derece dolayında olacaktır.

Meteo.oloji yetkilileri aracılığıyla önemli bir değişiklik olmayacağı belirtilirken yağış beklenmediği söylenecektir.

Yatalak ve felçli Hastalar için hastane kurulacak

Türkiye'de yatalak ve felçli hastaların tedavisi ve bakımını göreceği ilk hastanenin yapımı için çalışmalar başlandı.

Emniyet Hıyriye Derneği tarafından yapılan çalışmalar kapsamında, yatalak ve felçli hastaların tedavisi ve bakımını göreceği ilk hastanenin yapımı için çalışmalar başlandı.

Millî Eğitim Müdürlüğü ilgilileri, Konya'da köy kasabası ve şehir ilkokullarının birlikte öğretime başlayacağını, kayıt işlemlerinin de tamamlandığını ifade etmişlerdir.

Günün Yazısı

İSLÂMİN SOSYAL ADALETİ (Veren el alan elden üstündür)

Dinimize vermenin yoluyla çeşitlendirilmiştir. ezektir, az da olsa, fıkra, keffarettir vs. her ne suretle ne şekilde olursa olsun, zenginlerin yükseltilmesi, kölesine toplumun huzur ve dengesi için sağlanmalıdır. Bir hadisi şerifte Peygamberimiz «Zekat İslâmın köprüsüdür» buyuruyordu. Görüldüğü üzere zekat denilen malı yardım zenginlere karşı merhametli, fakiri de zenginlere karşı saygılı yapar. Aradağı açılıktır ve husus meti güdür. Sınıt ve zümre ayırma yok eder. Sözü ve komünistlerin akamurunu, kapitalist, emekçi, işçi, köylü diye millet parçalamak gayretlerini başta çıkarır.

Bugün bütün kavga onun var benim yola, ve ya benim at onun caka hırsından doğuyor. İnsanlarda haline hükmetmek ve kanat durgunları tamamlanmış olur. İnsanların huzur ve dengesi için sağlanmalıdır. Bir hadisi şerifte Peygamberimiz «Zekat İslâmın köprüsüdür» buyuruyordu. Görüldüğü üzere zekat denilen malı yardım zenginlere karşı merhametli, fakiri de zenginlere karşı saygılı yapar. Aradağı açılıktır ve husus meti güdür. Sınıt ve zümre ayırma yok eder. Sözü ve komünistlerin akamurunu, kapitalist, emekçi, işçi, köylü diye millet parçalamak gayretlerini başta çıkarır.

Günün Yazısı

İSLÂMİN SOSYAL ADALETİ (Veren el alan elden üstündür)

Dinimize vermenin yoluyla çeşitlendirilmiştir. ezektir, az da olsa, fıkra, keffarettir vs. her ne suretle ne şekilde olursa olsun, zenginlerin yükseltilmesi, kölesine toplumun huzur ve dengesi için sağlanmalıdır. Bir hadisi şerifte Peygamberimiz «Zekat İslâmın köprüsüdür» buyuruyordu. Görüldüğü üzere zekat denilen malı yardım zenginlere karşı merhametli, fakiri de zenginlere karşı saygılı yapar. Aradağı açılıktır ve husus meti güdür. Sınıt ve zümre ayırma yok eder. Sözü ve komünistlerin akamurunu, kapitalist, emekçi, işçi, köylü diye millet parçalamak gayretlerini başta çıkarır.

Bugün bütün kavga onun var benim yola, ve ya benim at onun caka hırsından doğuyor. İnsanlarda haline hükmetmek ve kanat durgunları tamamlanmış olur. İnsanların huzur ve dengesi için sağlanmalıdır. Bir hadisi şerifte Peygamberimiz «Zekat İslâmın köprüsüdür» buyuruyordu. Görüldüğü üzere zekat denilen malı yardım zenginlere karşı merhametli, fakiri de zenginlere karşı saygılı yapar. Aradağı açılıktır ve husus meti güdür. Sınıt ve zümre ayırma yok eder. Sözü ve komünistlerin akamurunu, kapitalist, emekçi, işçi, köylü diye millet parçalamak gayretlerini başta çıkarır.

Bugün bütün kavga onun var benim yola, ve ya benim at onun caka hırsından doğuyor. İnsanlarda haline hükmetmek ve kanat durgunları tamamlanmış olur. İnsanların huzur ve dengesi için sağlanmalıdır. Bir hadisi şerifte Peygamberimiz «Zekat İslâmın köprüsüdür» buyuruyordu. Görüldüğü üzere zekat denilen malı yardım zenginlere karşı merhametli, fakiri de zenginlere karşı saygılı yapar. Aradağı açılıktır ve husus meti güdür. Sınıt ve zümre ayırma yok eder. Sözü ve komünistlerin akamurunu, kapitalist, emekçi, işçi, köylü diye millet parçalamak gayretlerini başta çıkarır.

Millî eğitim bakanlığına bağlı Konya Kız Sanayi Yüksek Öğretmen Okulu'nun 15 Eylülde başlayacak güz dönemi sınavları ise 28 Eylülde kadar devam edecektir.

Konya kız sanayi yüksek öğretmeni okulunda 1980 - 1981 öğretim yılına da 6 ekim pazartesi günü başlayacaktır.

Konya edebiyat fakültesinde güz dönemi sınavları 15 Eylülde başlayacaktır. Fakülte dekanı tarafından yapılan açıklamaya göre, sınavlar 15 Eylül pazartesi günü saat 09.00'de başlayacaktır.

Ayrıca, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde güz dönemi sınavları 15 Eylülde başlayacaktır. Fakülte dekanı tarafından yapılan açıklamaya göre, sınavlar 15 Eylül pazartesi günü saat 09.00'de başlayacaktır.

(Devamı 8. S' de)

EK 13 - Referandum sonrası Yeni Konya gazetesi (9 Kasım 1982)

Her Yeni Gün Bir YENİ KONYA'dır.

Yeni Konya

GÜNLÜK TARAFSİZ SİYASİ GAZETE

PIYAS: 10 LIRA

Kurucusu ve Sahibi: Mustafa Neci GÜÇYENER

9 - KASIM 1982 - SALLI

Yeni Konya

12594

12694

10570

VTL 14 BAYT: 12451

Kredi için güvence:
7.200.000.000. - TL.

ödenmiş sermaye

ANADOLU BANKASI
Hazine Bankası

Oylama günü bankada hırsızlık yapılmaya kalktı

Çiftin kasasında önemli günün beklenen heyecanı yaşandı. Oylama günü bankaya giden çiftin kasasında hırsızlık yapılmaya kalktı. Hırsızlar, çiftin kasasını açmaya çalışırken polisler tarafından yakalandı. Hırsızların ellerinde bulunan para ve değerli eşyaları ele geçirildi.

İlimizde kesin sonuç : **Kabul 551.642** **Red 68.927**

Hayırlı olsun!

Seçmen sayısı: 681.316
Sandık sayısı: 2633
Oylamaya katılan: 622.650
Geçerli oy: 620.569
İptal: 1681

İlçelerimizde kesin sonuçlar:

İLÇE	KABUL	RED
AKŞEHİR	19.353	3047
BEYŞEHİR	17.440	2738
BOZBUR	23.811	1448
ÇOKANLI	11.332	1350
EREĞLİ	45.202	3548
ERMEK	17.350	3108
HADİM	10.795	2373
İSLİM	22.196	1904
KADINHANCI	13.511	1987
KARAPINAR	41.204	4495
KULU	16.225	1765
SARAYÖNÜ	14.650	491
SEYİRHAN	11.388	1912
YUNAK	28.840	4360
YUNAK	15.747	1382

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 1983 yılı hizmet ve yatırım programı açıklandı

İvriz Barajı önümüzdeki yıl hizmete girecek

1985 de hizmete girecek olan Gödet Barajı da 1983 yılı yatırım programında da yer alıyor

147 Merkezde tohumluk inşaatına başlanıyor

147 merkezde tohumluk inşaatına başlanıyor. Bu inşaatın amacı, tohumluk üretimini artırmak ve çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılamaktır. İnşaatlar, tohumluk üretiminde kullanılacak olan tohumluk üretim tesisleri olacaktır.

Haber * Ha

3Ev ve bir dükkan tamamen yandı

Çihanbeyli ve Beyşehir ilçelerimizdeki 3Ev ve bir dükkan tamamen yandı. Yangın, elektrik arızası nedeniyle başladı ve kısa sürede kontrol altına alınamadı.

Trenin çarptığı kamyon yüz metre sürüklendi

şükür ölü yok

Şehirlerarası Organize Sanayi Bölgesinde bir demiryolu kamyonu ile çarpışan trenin çarptığı kamyon yüz metre sürüklendi. Şükür ölü yok.

SEHİRDEN

Sanayi Odası Ticaret Başkânından susun ihracatını durdurulmasını istedi

Konya Sanayi Odası Ticaret Başkânı Susun İhracatını durdurulmasını istedi.

TMO, Üreticiye olan borcunun büyük bölümünü bu ay ödeyecek

TMO, üreticiye olan borcunun büyük bölümünü bu ay ödeyecek.

BAŞYAZI

Büyük ittifak!

Salim KOÇAK

147 Merkezde tohumluk inşaatına başlanıyor. Bu inşaatın amacı, tohumluk üretimini artırmak ve çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılamaktır. İnşaatlar, tohumluk üretiminde kullanılacak olan tohumluk üretim tesisleri olacaktır.

Trafik geçen hafta 1 milyon 293 bin lira peşin para cezası kesildi

Emniyet Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgilere göre, Beyşehir İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından geçen hafta 1 milyon 293 bin lira peşin para cezası kesildi.

Konyalı sanayiciler Avrupa'ya inceleme gezisine çıktılar

Konyalı sanayiciler Avrupa'ya inceleme gezisine çıktılar. Gezide, Avrupa'daki sanayi tesisleri ve teknolojik gelişmeler incelendi.

Konya'da emniyetlilerden bir hayat kaybedildi

Konya'da emniyetlilerden bir hayat kaybedildi. Kazanın nedeni henüz belirlenmedi.

1983 yılı yatırım programında da yer alıyor

1983 yılı yatırım programında da yer alıyor. Program, enerji ve tabii kaynaklar alanındaki yatırımları kapsıyor.

Kontrol edilen 1700 ilahtan 64'ü yasaklandı

Kontrol edilen 1700 ilahtan 64'ü yasaklandı. Yasaklanan ilahlar, sağlık ve güvenlik açısından tehlikeli bulunmuş.

Kızılay yurttaşları kan bağışına çağırdı

Kızılay yurttaşları kan bağışına çağırdı. Kan bağışı, hayat kurtarıcıdır.

Teknik Servis ve T.C. AŞ. Yürütme Kurulu Başkanı Ayhan Taşık başkanlığında heyetimiz Konya ve İnönü'de çeşitli inceleme ve araştırma çalışmalarını yapacak üzere İstanbul'da çalışmalarını sürdürmektedir.

M Gazetemiz bugün sayfa

yeni Meram

Günlük tarafsız siyasi gazete

YIL 1 33 SAYI 11305

8 KASIM 1982 Pazartesi

PLATI : 10 LIRA

KURUCUSU AHMET BAHÇIVAN

ANAYASA TÜM HÜKMÜYLE KABUL EDİLDİ

Millet son sözü söyledi: EVET

Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren

□ Gazetemize ulaşan sonuçlara göre Konya'da 1279 sandık açılmış ve 291.774 yurttaş Kabul, 36.750 yurttaş ise Red oyu kullanmıştır

Yazımı yapılan 20 milyon 722 bin 602 seçmen yurttaş dün tüm 11 ilçe, köy ve bucaklarda yer alan 82 bin 913 sandıkta sabah saat 08.00 ile akşam saat 19.00 arasında yeni Anayasa için oy kullandı.

Konya'da 679 bin 222 yurttaş dün yeni Anayasa için sandık başına gitti.

Gazetemiz bastığı gündü Konya'da İl Seçim Kurulu'na ulaşan ilk sonuçlara göre 1279 sandık açılmış ve 291 bin 774 yurttaş yeni Anayasa için «Kabul» oyu kullanmış, 36 bin 750 yurttaş ise «Red» oyu kullanmıştır.

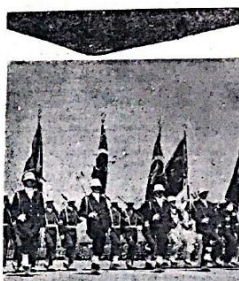
Tüm yurtta alınan sonuçlara göre Orgene

ral Kenan Evren yeni Anayasa'ya göre Türkiye'nin yekine Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Anı referandumun sonucuna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasası da bu gündün başlayarak yürürlüğe girmiştir.

Kabul edilen 1982 Anayasası aynı zamanda ülkemizin demokrasiye geçiş sürecinin ilk adımı sayılmakta ve demokrasiye geçişin esaslarını belirlemektedir.

1982 Anayasası'nın seçmenlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmesi, demokrasiye geçiş sürecimizin ilk esaslarının halkımız tarafından kabul edilmesinin bir göstergesi olmaktadır.

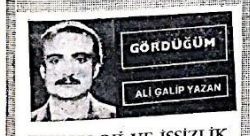
Konya Esnaf Dernekleri Birlik Başkanı, Ali Kılınç açıklama yaptı

Vergi mükellefi olmayan Bağ-Kur'luların ödediği primler geçersiz sayılıyor

Konya Esnaf Dernekleri Birlik Başkanı Ali Kılınç bir açıklama yaparak vergi mükellefi olmayan Bağ - Kur' luların ödediği primlerin geçersiz sayıldığını bildirdi.

Ali Kılınç bu konuda açıklaması şöyle: «1479 ve 2229 sayılı Bağ - Kur yasalarını ta-

dil eden ve 20.4.1982 tarihinde yürürlüğe giren 2554 y. yasasının ilgili maddelerinde, Emal ve Sanaatkarlarımızın vergi mükellefi olmayışlarının maskeli yasaun yürürlük tarihinden sonra Sigortalarının ödedikleri primlerin geçersiz sayılması (Devletin v. 5. d.)

TEKNOLOJİ VE İŞSİZLİK

Tüm dünya ülkeleri ekonomilerinin yaşadığı durumsuok, işsizlik sorununu da müvazutun, işsizliğe bir çare bulma çabasına giren bir başka gelişmiş katı devletlerdir. Çarpık yapıyor.

İşsizliği gidermenin en rahat yolu, emek yoğun yatırımlara öncelik vermektir. Yani, oye yatırımlar yapmak ki daha az maddet kullanılır, daha fazla işçi çalıştırır ve bu tür bir teknoloji kullanımından uzak kalmak, geri kalmışlığın karantın yolunu çaremsiz adımlarla yürütüp durmaktan başka bir anlam taşımaz.

Modern teknolojinin kullanımı ise, her ti, en fazla ve en kaliteli ürünü en ucuz

Yaralıların sağlık durumları iyiye gidiyor

Yük Treninin çarptığı kamyonda 2 kişi yaralandı

Organize Sanayi Bölgesinde demiryolu geçişinde meydana gelen kazada yaralıların sağlık durumları iyiye gidiyor.

Organize Sanayi Bölgesinde demiryolu geçişinde meydana gelen kazada yaralıların sağlık durumları iyiye gidiyor.

Organize Sanayi Bölgesinde demiryolu geçişinde meydana gelen kazada yaralıların sağlık durumları iyiye gidiyor.

KIRGIZI YANILAN KAYINLIKLI CEMAL SAMET İNŞAATÇI

Sakaryalı inşaatçı Cemal Samet, 1982 yılında Sakarya'da meydana gelen bir kazada hayatını kaybetmiştir. Samet, inşaat sektöründe çalışmaktaydı.

Beşşehir Lisesi Müdürü Hüseyin Karalığın'tayin oldu

Beşşehir Lisesinde 12 yıldan beri başkanı İsmet Müdürlüğü görevini yürüten olan Hüseyin Karalığın, Beşşehir Lisesi Müdürü olarak tayin edilmiştir.

ASKERİ MAHKEME 6 SANIĞA TOPLAM 85 YIL HAPİS CEZASI VERDİ

2. Onda ve Şehitlikten Ertan'ın 60 yıl hapis cezası verildi.

2. Onda ve Şehitlikten Ertan'ın 60 yıl hapis cezası verildi.

Üniversiteden Dokuz Asistanın görevi son buldu

2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununda geçici 19 maddesinde göre Konya Söğüt Ömer Topraklıoğlu İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde görevli dokuz asistanın görevleri son buldu.

Konya Ezacı Odası Yönetim Kurulu Başkanlığına Ayhan Acer getirildi

Yeni Başkan Ayhan Acer, Konya Ezacı Odası'nın yönetim kurulunda görev yapmaya başladı.

Hava Sıcaklığı 15 derece birden azaldı

Yurdumuz balıkanlar üzerinden gelen soğuk hava bora beraberinde yağış da getirdi ve yağışlı mevsimin ilk kağıdı yağdı. Hava sıcaklığı 15 derece düşüldü.

KONYA POSTASINI KUTLARKEN: YAŞI UZUN OLSUN

Her yarıya girdi Konya Postası Yaşını uzatın emeği yağdı Yeniliği - sağduyu için ustasın Sana olanlıkta, amacın bağı

Panos ÖZARARAT